

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Εφαρμοσμένης Οικονομικής

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

**«ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ
ΩΣ ΚΟΙΝΟΚΤΗΤΟΣ ΠΟΡΟΣ»**

Βασιλεία Χρήστου Ντόντου

Επιβλέπων καθηγητής: Λέκτορας Πασχάλης Αρβανιτίδης

ΒΟΛΟΣ, 2011

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς, είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά, ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιανουάριος 2011

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα λέκτορα καθηγητή κ. Πασχάλη Αρβανιτίδη, για τη βοήθεια και το συνεχές ενδιαφέρον που έδειξε κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, καθώς και όλους τους καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την οικογένεια μου και τον Ρομπέρτο, για την όλη την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
-----------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ: ΚΟΙΝΟΚΤΗΤΟΙ ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥΣ	15
2.1. Εισαγωγή	15
2.2. Ορισμός των Κοινόκτητων Πόρων και Βασικά Χαρακτηριστικά	15
2.3. Η Τραγωδία των Κοινόκτητων Πόρων	17
2.4. Θεσμικά πλαίσια Διαχείρισης των Κοινόκτητων Πόρων	22
2.4.1. Κρατικοποίηση – Ιδιωτικοποίηση – Κοινοτικοποίηση	22
2.4.2. Αυτοοργανωνόμενοι και Αυτοδιοικούμενοι Θεσμοί	25
2.5. Προϋποθέσεις Επιτυχίας Αυτοοργανωνόμενων Θεσμών	29
2.6. Συμπεράσματα	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΟΚΤΗΤΟΣ ΠΟΡΟΣ	38
3.1. Εισαγωγή	38
3.2. Οι Χώροι Αστικού Πρασίνου Γενικά	38
3.3. Η Συμβολή των Χώρων Πρασίνου στις Αστικές Περιοχές	40
3.4. Πόλη και Αστικό Πράσινο: Παραδείγματα από το Διεθνή και τον Ελληνικό Χώρο	43
3.5. Ανάγκη για Αποτελεσματική Διαχείριση των Χώρων Πρασίνου	45
3.5.1. Συμμετοχή της Κοινωνίας	47
3.5.2. Κατηγοριοποίηση των Χώρων Πρασίνου	48
3.5.3. Χρηματοδότηση	50
3.6. Μελέτη Περίπτωσης Διαχείρισης Αστικού Πρασίνου: Λειψία	52
3.7. Συμπεράσματα	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	57
4.1. Εισαγωγή	57
4.2. Σκοπός, Στόχοι και Ερευνητικά Ερωτήματα της Έρευνας	57
4.3. Μεθοδολογία της Έρευνας	59
4.3.1. Δειγματοληψία	59
4.3.2. Ερωτηματολόγιο	59
4.4. Ορισμός Περιοχής Μελέτης: Βόλος.	62
4.4.1. Γεωγραφική Υπόσταση Πόλης	62
4.4.2. Βασικά Δημογραφικά Στοιχεία	63
4.4.3. Ηλικιακή Κατανομή, Επίπεδο Εκπαίδευσης και κ.κ. ΑΕΠ	66
4.4.4. Βασικά Πολεοδομικά Χαρακτηριστικά της Πόλης του Βόλου	68
4.4.5. Χώροι Πρασίνου και Πλατείες στη Πόλη του Βόλου	71
4.5. Συμπεράσματα	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	78
5.1. Εισαγωγή	78
5.2. Προφίλ Ερωτηθέντων	78
5.3. Γενική Κατάσταση Αστικού Πρασίνου	83
5.4. Ζητήματα Διαχείρισης των Χώρων Αστικού Πρασίνου	87
5.4.1. Οικονομική Συμμετοχή στη Βελτίωση των Χώρων Πρασίνου	90
5.4.2. Αξιολόγηση Φορέων για τη Διαχείριση των Χώρων Πρασίνου	93
5.5. Ικανοποίηση από τη Ζωή στη Πόλη και Προοπτική Παραμονής	102
5.6. Εμπιστοσύνη και Διαπροσωπικές Σχέσεις	104
5.7. Συμμετοχή σε Οργανώσεις και Προθυμία Συνεργασίας	106
5.8. Ανάλυση Σύγκρισης Απόψεων και Χαρακτηριστικών Στοιχείων του Δείγματος	109
5.8.1. Απόψεις για την Υφιστάμενη Κατάσταση των Χώρων Πρασίνου	109
5.8.2. Απόψεις για τα Ζητήματα Διαχείρισης των Χώρων Πρασίνου	112
5.8.3. Διάθεση Οικονομικής Συμβολής	117
5.8.4. Ικανοποίηση από τη Ζωή στη Πόλη	119
5.8.5. Βαθμός Εμπιστοσύνης των Ατόμων	121
5.9. Συμπεράσματα της Έρευνας	124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.	
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	140
Παράρτημα Α΄	140
Παράρτημα Β΄	143
Παράρτημα Γ΄	148

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Πίνακας 2.1. Ευνοϊκές συνθήκες για τη διαμόρφωση αιεφόρων καθεστώτων πόρων	32
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Πίνακας 3.1. Κατηγοριοποίηση των χώρων αστικού πρασίνου	49
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Πίνακας 4.1. Πληθυσμιακή εξέλιξη Πολεοδομικού Συγκροτήματος Βόλου	64
Πίνακας 4.2. Πληθυσμός Καποδιστριακών Δήμων Π.Σ. Βόλου	65
Πίνακας 4.3. Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού Π.Σ. Βόλου	66
Πίνακας 4.4. Κατανομή πληθυσμού του Π.Σ. Βόλου ανά επίπεδο εκπαίδευσης	67
Πίνακας 4.5. Δηλωθέν εισόδημα νομού Μαγνησίας	68
Πίνακας 4.6. Στόχοι Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Γ.Π.Σ. Βόλου για το αστικό πράσινο	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Πίνακας 5.1. Ηλικιακή κατανομή	79
Πίνακας 5.2. Σύνθεση φύλων	79
Πίνακας 5.3. Οικογενειακή κατάσταση (με παιδιά/χωρίς παιδιά)	82
Πίνακας 5.4. Αξιολόγηση υπαρχόντων χώρων πρασίνου	85
Πίνακας 5.5. Τοποθετήσεις σχετικά με τη βελτίωση των χώρων πρασίνου	85
Πίνακας 5.6. Επισκεψιμότητα χώρων πρασίνου	87
Πίνακας 5.7. Τοποθετήσεις σχετικά με τη διαχείριση / χρηματοδότηση των χώρων πρασίνου	88
Πίνακας 5.8. Καταλληλότερος τρόπος οικονομικής συμμετοχής	91
Πίνακας 5.9. Αξιολόγηση φορέων ως προς τη δυνατότητα εξασφάλισης αποτελεσματικής διαχείρισης	95
Πίνακας 5.10. Ιεράρχηση φορέων ως προς την δυνατότητα αποτελεσματικής διαχείρισης	96

Πίνακας 5.11. Κατανομή αρμοδιοτήτων για την αποτελεσματική χρήση και διαχείριση των χώρων	97
Πίνακας 5.12. Ικανοποίηση από τη ζωή στην πόλη και προοπτική παραμονής	102
Πίνακας 5.13. Εμπιστοσύνη ατόμων γενικά και στις διαπροσωπικές σχέσεις	104
Πίνακας 5.14. Συμμετοχή σε οργανώσεις / συλλόγους	106
Πίνακας 5.15. Προθυμία συνεργασίας για την από κοινού διαχείριση χώρων πρασίνου	108
Πίνακας 5.16. Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία	109
Πίνακας 5.17. Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο	110
Πίνακας 5.18. Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα	111
Πίνακας 5.19. Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά	112
Πίνακας 5.20. Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία	113
Πίνακας 5.21. Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο	114
Πίνακας 5.22. Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα	115
Πίνακας 5.23. Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά	116
Πίνακας 5.24. Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία	117
Πίνακας 5.25. Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο	118
Πίνακας 5.26. Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα	118
Πίνακας 5.27. Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά	119
Πίνακας 5.28. Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία	119
Πίνακας 5.29. Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο	120
Πίνακας 5.30. Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα	121
Πίνακας 5.31. Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά	121
Πίνακας 5.32. Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία	122
Πίνακας 5.33. Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο	122
Πίνακας 5.34. Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα	123
Πίνακας 5.35. Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά	124

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Διάγραμμα 3.1. Διαχωρισμός των αστικών περιοχών και ορισμοί	40
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Διάγραμμα 5.1. Μορφωτικό επίπεδο	80
Διάγραμμα 5.2. Επαγγελματική απασχόληση	81
Διάγραμμα 5.3. Οικογενειακή κατάσταση	82
Διάγραμμα 5.4. Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα	83
Διάγραμμα 5.5. Μηνιαίο ποσό για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου	92
Διάγραμμα 5.6. Ιεράρχηση φορέων ως προς τα περιουσιακά δικαιώματα Διαχείρισης	101

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Χάρτης 4.1. Απεικόνιση της περιοχής του Βόλου και του νομού Μαγνησίας	63
Χάρτης 4.2. Πολεοδομικές ενότητες της πόλης του Βόλου	69
Χάρτης 4.3. Χρήσεις γης της πόλης του Βόλου	70
Χάρτης 4.4. Υφιστάμενοι χώροι πρασίνου στη πόλη του Βόλου	72
Χάρτης 4.5. Κοινόχρηστοι χώροι στη πόλη του Βόλου	73
Χάρτης 4.6. Προσβασιμότητα στους χώρους πρασίνου της πόλης του Βόλου	74

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κοινόκτητος πόρος ονομάζεται ο φυσικός ή ανθρωπογενής πόρος από τον οποίο είναι δύσκολο να αποκλείσουμε ή να περιορίσουμε τους χρήστες από τη στιγμή που ο πόρος αυτός προσφέρεται, και η κατανάλωση μονάδων του πόρου από ένα άτομο, καθιστά τις μονάδες αυτές μη διαθέσιμες για άλλα άτομα. Οι κοινόκτητοι πόροι, εξαιτίας αυτών των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους αντιμετωπίζουν προβλήματα υπερεκμετάλλευσης, υποβάθμισης και σε πολλές περιπτώσεις, κίνδυνο καταστροφής τους. Η αναγκαιότητα ενός κατάλληλου συστήματος διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων είναι φανερή. Στη παρούσα εργασία επιδιώκεται η παρουσίαση των ζητημάτων που αφορούν το αστικό πράσινο ως κοινόκτητο πόρο. Έτσι, αναφερόμενοι στα βασικά σημεία της βιβλιογραφίας και κατόπιν, με τη διεξαγωγή έρευνας στη πόλη του Βόλου, γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης των κυριότερων προβλημάτων αναφορικά με τους χώρους αστικού πρασίνου, και διερεύνησης των απόψεων και των στάσεων των κατοίκων, σχετικά τη προθυμία τους για μεταξύ τους συνεργασία, με σκοπό την από κοινού διαχείριση των χώρων αυτών. Από την έρευνα προκύπτει ότι τα άτομα εμφανίζονται επιφυλακτικά απέναντι στο καθεστώς της κοινοτικοποίησης, γεγονός που πιθανώς οφείλεται στην έλλειψη εμπιστοσύνης και κατάλληλης πληροφόρησης.

Λέξεις Κλειδιά: αστικό πράσινο, κοινόκτητοι πόροι, φορείς διαχείρισης

Κωδικοί JEL: Q15, Q57, Q58

ABSTRACT

A common pool resource is a natural or human-made resource, from which it is difficult to exclude or restrain the users from the moment that this resource is supplied, and the consumption of resource units by one person makes those units unavailable for others. Common pool resources, because of their special characteristics they face problems of overexploitation, degradation and in many cases, risk of their destruction. The need of an appropriate management system for common pool resources is obvious. With the present paper, we aspire to present the issues related to urban green space as a common pool resource. Thus, referring to the basic parts of bibliography and, later with the conduction of a survey in the city of Volos, we make an effort to show the main problems regarding to urban green spaces, and examine the aspects and attitudes of the residents, relating to their willingness to cooperate, in order to manage these spaces jointly. The research finds that individuals seem circumspect towards the communitarisation scheme, which is probably due to lack of trust and appropriate information.

Key Words: urban green, common pool resources, institutions of management

Κεφάλαιο 1.

Εισαγωγή

Η ραγδαία αστικοποίηση των τελευταίων 50 ετών, η πυκνή δόμηση και ο επακόλουθος αστικός συνωστισμός, έχουν προκαλέσει τη δημιουργία πολλών προβλημάτων, κοινωνικής και περιβαλλοντικής φύσεως (Ντούρος, 2001). Οι χώροι αστικού πρασίνου δύνανται να συμβάλουν σημαντικά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αισθητικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης του αστικού χώρου, καθώς αποτελούν τους «πνεύμονες» των κατοίκων αλλά και των ίδιων των πόλεων. Η προστασία και η αποτελεσματική διαχείριση των ελάχιστων χώρων πρασίνου, οι οποίοι αποτελούν κοινόκτητους πόρους, θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται από τη Πολιτεία ως επείγουσα προτεραιότητα, αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι πόλεις της Ελλάδας απολαμβάνουν τη χαμηλότερη κατά κεφαλή αναλογία πρασίνου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ντούρος, 2001).

Οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου, αποτελούν σημαντικό στοιχείο της ποιότητας ζωής και ανεκτίμητο πλούτο για τα αστικά κέντρα (Μπελαβίλας και Βαταβάλη, 2009). Εντούτοις, παρά τα πολυδιάστατα πλεονεκτήματα που προσφέρουν στη ποιότητα της αστικής ζωής, οι χώροι αστικού πρασίνου βρίσκονται στο στόχαστρο του αρνητικού εκσυγχρονισμού. Πιο συγκεκριμένα, λόγω της συχνότητας των υποβαθμίσεων που σημειώνονται στους χώρους αστικού πρασίνου, οι κάτοικοι των πόλεων εθίζονται στην ιδέα πως *«τίποτα δε μπορεί να ανακόψει τη πορεία εξαθλίωσης της ποιότητας ζωής στις ελληνικές μεγαλουπόλεις»* (WWF Ελλάς, 2004:4).

Πολλοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα της διαχείρισης των φυσικών πόρων γενικότερα, καθώς και τα προβλήματα που προκύπτουν από τη μη συνετή χρήση τους. Πιθανώς η πιο γνωστή μελέτη, είναι αυτή του Hardin (1968), ο οποίος χρησιμοποίησε το παράδειγμα των κοινόχρηστων βοσκοτόπων για να υπογραμμίσει τα αποτελέσματα της υπέρμετρης οικειοποίησης των κοινόκτητων πόρων και αγαθών. Σύμφωνα με την ανάλυσή του, το άτομο ακολουθώντας το προσωπικό του συμφέρον εμπλέκεται σε μια διαδικασία αλόγιστης χρήσης και κατανάλωσης του πόρου, με αποτέλεσμα την σταδιακή υποβάθμιση και ολοκληρωτική καταστροφή του. Η «τραγωδία των κοινόκτητων πόρων» είναι ο όρος που εισήγαγε ο Hardin για να περιγράψει τις καταστάσεις αυτές, και χρησιμοποιήθηκε ευρέως στην μετέπειτα βιβλιογραφία.

Ωστόσο, η ανάλυση του Hardin, έχει αντιμετωπισθεί με σκεπτικισμό από πολλούς μελετητές (Ostrom, 1990 κ.ά.). Πιο συγκεκριμένα, η κριτική εστιάζεται στο γεγονός ότι η τελεολογικά τραγική κατάληξη που προβλέπει δεν αποτελεί μονόδρομο, και ότι στην πραγματικότητα υπάρχουν λύσεις και διέξοδοι από την καταστροφή. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς κάνει τις υποθέσεις που χρησιμοποιούνται να φαντάζουν υπεραπλουστευμένες. Αν και οι γνώμες ως προς τον πιο αποτελεσματικό τρόπο επίλυσης του προβλήματος δίστανται, είναι γεγονός ότι μελέτες σε πραγματικές περιπτώσεις αναδεικνύουν ότι συγκεκριμένες θεσμικές ρυθμίσεις μπορούν να αποτρέψουν την τραγωδία των κοινόκτητων πόρων και να οδηγήσουν σε ορθή διαχείρισή τους.

Στο πλαίσιο των παραπάνω προβληματισμών, και δεδομένου ότι το αστικό πράσινο ως κοινόχρηστος πόρος έχει μερικώς εξετασθεί από τη βιβλιογραφία, πραγματοποιείται η παρούσα μελέτη, η οποία σκοπό έχει να εξετάσει ζητήματα χρήσης και διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου, και να διερευνήσει τη δυνατότητα και προθυμία των ατόμων για συλλογική οργάνωση, με απώτερο στόχο την αποτελεσματική διαχείριση και επιτυχή διατήρηση των εν λόγω πόρων. Οι επιμέρους στόχοι της παρούσας εργασίας αφορούν:

(α) την ανάπτυξη ενός κατάλληλου θεωρητικού πλαισίου ώστε το αστικό πράσινο να μελετηθεί και να αναλυθεί ως κοινόκτητος πόρος, υπό την οπτική των θεσμικών οικονομικών,

(β) την καταγραφή και εκτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης των χώρων πρασίνου στην πόλη του Βόλου ως προς την ποιότητα, τη ποσότητα και την διαχείρισή τους, και

(γ) την διερεύνηση των απόψεων των χρηστών των χώρων πρασίνου της πόλης για την υφιστάμενη κατάσταση, και την δυνατότητα για μεταξύ τους συνεργασία, με σκοπό τη συλλογική διαχείριση των πόρων αυτών.

Ένα σημαντικό τμήμα των συμπερασμάτων της παρούσας μελέτης προέκυψε από την διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία διανεμήθηκαν σε κατοίκους της πόλης του Βόλου. Τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής, αλλά και γενικότερα της μελέτης μας, ευελπιστούμε ότι θα αποτελέσουν ένα καλό εναρκτήριο σημείο για περαιτέρω προβληματισμό και έρευνα στους ενδιαφερόμενους αναγνώστες και επιστήμονες, ώστε να προχωρήσουν στη μελέτη και άλλων κοινόκτητων πόρων, και να διερευνήσουν ζητήματα διαχείρισής τους. Επιπλέον, καθώς αναδεικνύονται τα προβλήματα διαθεσιμότητας και ποιότητας του αστικού πρασίνου, η έρευνα καθίσταται σημαντική για εκείνους που ασκούν πολιτική και δύνανται να συμβάλουν με τις δράσεις τους στη βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια και είναι διαμορφωμένη ως εξής:

Το *Κεφάλαιο 2* αναπτύσσει ένα θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση του αστικού πρασίνου ως κοινόκτητο πόρο. Το κεφάλαιο ξεκινά παραθέτοντας τη θεωρία που αφορά τους κοινόκτητους πόρους, καθώς και το ζήτημα της «Τραγωδίας των Κοινόκτητων πόρων». Εν συνεχεία, τονίζεται η αναγκαιότητα διαχείρισης των συστημάτων κοινόκτητων πόρων και γίνεται ανάλυση των θεσμών που προτείνονται για το σκοπό αυτό. Κατόπιν, παρουσιάζονται οι προϋποθέσεις για επιτυχημένες θεσμικές ρυθμίσεις, όπως αυτές προκύπτουν από τη βιβλιογραφία.

Το *Κεφάλαιο 3* εστιάζει στο αστικό πράσινο ως κοινόκτητο πόρο. Αναφέρονται τα οφέλη που προκύπτουν στις αστικές περιοχές από την ύπαρξη χώρων αστικού πρασίνου, παρουσιάζονται κάποια παραδείγματα διαχείρισης χώρων πρασίνου από πόλεις διαφόρων χωρών, και τονίζεται η αναγκαιότητα ενός ολοκληρωμένου και ορθολογικού θεσμικού συστήματος διαχείρισης του αστικού πρασίνου προκειμένου να εξασφαλισθεί η μακροβιότητα και καλύτερη αξιοποίηση του πόρου.

Το *Κεφάλαιο 4* αφορά την διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας της παρούσας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς και τα εργαλεία και η μεθοδολογία που χρησιμοποιούνται. Τέλος δίνεται μια γενική εικόνα της περιοχής μελέτης και παρουσιάζονται κάποια στοιχεία αναφορικά με τη ποσότητα, τη ποιότητα και τη διαχείριση του αστικού πρασίνου όπως καταγράφεται στη πόλη του Βόλου.

Στο *Κεφάλαιο 5*, γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας με τη βοήθεια πινάκων και τη γραφική απεικόνισή τους μέσω διαγραμμάτων, ενώ έχει προηγηθεί στατιστική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν.

Το *Κεφάλαιο 6* συγκεντρώνει τα συμπεράσματα της εργασίας, που προέκυψαν τόσο από τη μελέτη της υφιστάμενης βιβλιογραφίας, όσο και από τη διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας και τα αποτελέσματα που αυτή απέφερε, όσον αφορά το αστικό πράσινο ως κοινόκτητο πόρο.

Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση:

Κοινόκτητοι Πόροι και Θεσμικές Ρυθμίσεις Αποτελεσματικής Διαχείρισής τους

2.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο αναπτύσσει ένα θεωρητικό πλαίσιο που επιτρέπει την αντιμετώπιση των χώρων πρασίνου ως κοινόκτητο πόρο. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αρχικά μια αναφορά στον ορισμό και τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινόκτητων πόρων, ενώ στη συνέχεια παρατίθενται τα βασικά σημεία και τοποθετήσεις βασικών μελετών πάνω στο ζήτημα της «Τραγωδίας των Κοινόκτητων Πόρων». Ακολουθεί παρουσίαση των θεσμικών πλαισίων που προτείνονται στη βιβλιογραφία και αφορούν τη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων, και στη συνέχεια προσδιορίζονται οι αρχές σχεδιασμού (χαρακτηριστικά) που διέπουν τη διαμόρφωση αειφόρων πλαισίων διαχείρισης πόρων.

2.2 Ορισμός των Κοινόκτητων Πόρων και Βασικά Χαρακτηριστικά

Όταν μιλάμε για κοινόκτητους πόρους αναφερόμαστε σε φυσικά ή τεχνητά συστήματα πόρων, από τα οποία είναι δύσκολο να αποκλείσουμε ή να περιορίσουμε τους χρήστες. Επιπλέον, η χρήση μονάδων των πόρων από ένα άτομο, καθιστά τις μονάδες αυτές μη διαθέσιμες για άλλα άτομα (Ostrom et al., 1994). Παραδείγματα κοινόκτητων πόρων είναι οι λίμνες, οι ωκεανοί, τα δάση, η ατμόσφαιρα, το διαδίκτυο και άλλα. Στον αστικό χώρο, οι κοινόκτητοι πόροι περιλαμβάνουν λιμάνια, πλατείες, πάρκα και γενικά ελεύθερους χώρους (Μπριασούλη, 2003). Η δυσκολία αποκλεισμού είναι κοινό χαρακτηριστικό των κοινόκτητων πόρων με τα δημόσια αγαθά, ενώ η κατανάλωση μονάδων του πόρου από έναν χρήστη, που μειώνει τη διαθέσιμη ποσότητα για τους άλλους χρήστες, είναι χαρακτηριστικό όμοιο με τα ιδιωτικά αγαθά. Ουσιαστικά δηλαδή, θα λέγαμε ότι οι κοινόκτητοι πόροι είναι ένας συνδυασμός δημοσίων και ιδιωτικών αγαθών.

Η άντληση μονάδων πόρου από το σύστημα ονομάζεται οικειοποίηση. Η διαδικασία οικειοποίησης από τα άτομα μπορεί να γίνει ταυτόχρονα ή διαδοχικά. Εντούτοις, οι μονάδες του πόρου δεν υπόκεινται σε από κοινού οικειοποίηση. Μόνο τα συστήματα πόρου μπορούν να χρησιμοποιηθούν από κοινού από τους χρήστες. Το μείζον ζήτημα που προκύπτει λοιπόν,

είναι με ποιο τρόπο θα περιοριστεί η οικειοποίηση των φυσικών πόρων, ώστε να διασφαλιστεί η μακροχρόνια οικονομική τους βιωσιμότητα (Ostrom, 1990).

Προκειμένου να αποδοθούν τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινόκτητων πόρων, είναι χρήσιμο να ξεκινήσουμε από εκείνα που προσδιορίζουν τα δημόσια αγαθά (Μπριασούλη, 2003). Οι ιδιότητες των γνήσιων δημόσιων αγαθών είναι: η αδιαιρετότητα, η μη αποκλεισιμότητα και η μη αφαιρεσιμότητα. Η πρώτη ιδιότητα αναφέρεται σε αγαθά τα οποία δε μπορούν να διαιρεθούν σε επιμέρους μονάδες, αλλά αποτελούν ενιαίο σύνολο. Η μη αποκλεισιμότητα αναφέρεται στο γεγονός ότι από τη στιγμή που το αγαθό προσφερθεί, είναι δύσκολο να αποκλεισθεί κάποιος από την κατανάλωσή (οικειοποίηση) του (Holcombe, 1997). Σε πόρους όπως τα ψάρια, τα υπόγεια ύδατα κ.ά., αντιμετωπίζονται εμφανή προβλήματα περιορισμού πρόσβασης σε αυτά. Η τρίτη ιδιότητα προσδιορίζει ότι με τη χρήση του αγαθού από ένα άτομο, δε μειώνεται η διαθέσιμη ποσότητα του συγκεκριμένου αγαθού για τους άλλους χρήστες. Οι τρεις αυτές ιδιότητες είναι αλληλένδετες. Η δεύτερη ιδιότητα (μη αποκλεισιμότητα) καθορίζεται στο πλαίσιο των ιδιοκτησιακών καθεστώτων που έχουν διαμορφωθεί. Οι πόροι χαρακτηρίζονται ως *δημόσιοι*, *ιδιωτικοί*, *κοινόχρηστοι* ή *ανοιχτής πρόσβασης* όταν την ιδιοκτησία έχει το κράτος, οι ιδιώτες, συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, ή κανείς, αντίστοιχα. Γνήσια δημόσια αγαθά είναι δύσκολο να βρεθούν, και ο προσδιορισμός τους αποτελεί για πολλές δεκαετές πηγή διαμάχης για τους ερευνητές.

Έχοντας δει τις ιδιότητες των δημοσίων αγαθών, αξίζει να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο ότι οι περισσότεροι πόροι δεν είναι απεριόριστου μεγέθους, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει ανταγωνισμός ως προς τη χρήση τους, καθώς η διαθέσιμη ποσότητα τους μειώνεται, όσο αυξάνονται οι χρήστες από κάποιο σημείο και έπειτα. Εφόσον λοιπόν δεχτούμε ότι δεν ισχύει η ιδιότητα της μη αφαιρεσιμότητας, αλλά διατηρήσουμε τις άλλες δυο ιδιότητες, την μη αποκλεισιμότητα και την αδιαιρετότητα, τότε κάνουμε λόγο για *κοινόκτητους πόρους* ή *πόρους συλλογικής ιδιοκτησίας*.

Με βάση διάφορα κριτήρια, οι κοινόκτητοι πόροι διακρίνονται σε μια ποικιλία τύπων (Μπριασούλη, 2003). Πιο αναλυτικά, με βάση τη *χωρική κλίμακα*, χωρίζονται σε τοπικούς και παγκόσμιους, ανάλογα με την χωρική εμβέλεια της σημασίας τους. Με βάση τη *φύση των συστατικών μερών τους*, χωρίζονται σε υλικούς και άυλους. Με κριτήριο το *βαθμό πολυπλοκότητας*, οι πόροι διακρίνονται σε απλούς και πολύπλοκους, όπου το κύριο χαρακτηριστικό στους τελευταίους είναι οι επικαλυπτόμενες και αλληλοσυγκρουόμενες χρήσεις και δικαιώματα ιδιοκτησίας. Όσον αφορά το *ιδιοκτησιακό καθεστώς*, πέραν των δημοσίων, ιδιωτικών και ανοιχτής πρόσβασης που αναφέρθηκαν νωρίτερα, κάποιοι πόροι υπόκεινται σε ένα συνδυασμό τύπων ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Αξίζει να σημειώσουμε ότι

μη συμβατικούς τύπους τέτοιων καθεστώτων αποτελούν τα λεγόμενα «αντι-κοινά» (anti-commons), όρος που εμφανίστηκε το 1982 από τον Michelman, και αναφέρεται στο ιδιοκτησιακό καθεστώς όπου πολλαπλοί ιδιοκτήτες κατέχουν δικαιώματα αποκλεισμού από την πρόσβαση σε ένα (συνήθως σπάνιο) πόρο (Heller, 1997).

Το νόημα και το περιεχόμενο του όρου των κοινών διαφέρει κατά καιρούς, καθώς διαφέρουν και μεταβάλλονται τα φυσικά χαρακτηριστικά των ίδιων των κοινόκτητων πόρων, αλλά και το σύστημα που αποτιμά την αξία τους και προσδιορίζει τα δικαιώματα οικειοποίησής τους. Προσέτι, καλό θα ήταν να τονιστεί ότι ο όρος «κοινά» δεν έχει προσδιοριστεί ακόμη επακριβώς στη διεθνή βιβλιογραφία, και η σύγχυση των απόψεων αιτιολογείται κατά ένα μεγάλο βαθμό από το διαφορετικό επιστημονικό υπόβαθρο των αναλυτών του όρου (κοινωνιολόγοι, οικονομολόγοι, κ.λ.π.) (Μπριασούλη, 2003).

2.3 Η Τραγωδία των Κοινόκτητων Πόρων

Οι κοινόκτητοι πόροι, και η αναζήτηση κατάλληλων τρόπων οικειοποίησης και διαχείρισής τους δεν είναι ένα σύγχρονο ζήτημα, αλλά αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού εδώ και αρκετούς αιώνες. Στα *Πολιτικά* του Αριστοτέλη, αναφέρεται ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των ατόμων που κατέχουν από κοινού κάτι, τόσο αυτό τυγχάνει λιγότερης μέριμνας, και καθένας σκέφτεται κυρίως το συμφέρον του (Ostrom, 1990). Επίσης, μια αξιοσημείωτη άποψη που διατυπώθηκε, αποτελεί αυτή του Gordon (1954:124), σύμφωνα με την οποία: «...Μοιάζει να υπάρχει κάποια αλήθεια στη συντηρητική ρήση πως οτιδήποτε ανήκει σε όλους δεν ανήκει σε κανένα. Στο πλούτο στον οποίο όλοι έχουν πρόσβαση κανένας δε δίνει αξία, καθώς όποιος είναι αρκετά αφελής ώστε να περιμένει στη σειρά του για να τον εκμεταλλευτεί θα ανακαλύψει πως κάποιος άλλος τον πρόλαβε...». Γενικότερα, μια πληθώρα άρθρων έχουν γραφτεί πάνω στα ζητήματα αυτά, αλλά κατά γενική ομολογία, το πιο χαρακτηριστικό και ευρέως γνωστό, δεν είναι άλλο από το άρθρο του Hardin (1968) με τίτλο «*Η Τραγωδία των Κοινόκτητων Πόρων*», το οποίο είχε ως αντικείμενο μελέτης τη χρήση και τα προβλήματα που εμφανίζονται στους πόρους εκείνους που δεν ανήκουν σε έναν, αλλά σε όλους, δηλαδή τους κοινόκτητους πόρους.

Ο όρος «τραγωδία των κοινόκτητων πόρων» έχει επικρατήσει και χρησιμοποιείται εδώ και πολλά χρόνια ως έννοια, για να συμβολίσει την υποβάθμιση του περιβάλλοντος που προβλέπεται ότι θα υπάρξει, όταν πολλά άτομα οικειοποιούνται ένα πόρο από κοινού. Κλασικά παραδείγματα «τραγωδίας» είναι η ρύπανση του αέρα, η υπεράντληση του υπογείου

ύδατος, η οικιστική ανάπτυξη κ.ά. Ο Hardin χρησιμοποίησε το παράδειγμα των κοινόχρηστων βοσκοτόπων για να περιγράψει μια σειρά προβλημάτων που προκύπτουν σε ένα ευρύ σύνολο κοινόχρηστων χώρων και αγαθών, από το οποίο εξαρτάται ένα μεγάλο μέρος του κόσμου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο, το άτομο εμπλέκεται σε ένα σύστημα που το αναγκάζει να μεγαλώνει το βαθμό οικειοποίησής του χωρίς όρια, σε ένα κόσμο που έχει όρια. Ως συνέπεια, κάθε άνθρωπος ακολουθώντας το συμφέρον του, οδηγεί τον πόρο σε υποβάθμιση και καταστροφή, μέσα σε μια κοινωνία που πιστεύει και βασίζεται στην ελευθερία των κοινών αγαθών (Ostrom, 1990). Η θεωρία αυτή βρίσκει εφαρμογή κυρίως στη διαχείριση πόρων και έχει άμεση σύνδεση με τη θεωρία των περιουσιακών δικαιωμάτων. Σε αυτό το σημείο θα αναφέρουμε τα βασικά σημεία του συγκεκριμένου άρθρου του Hardin (1968).

Ο Hardin όπως είπαμε, εισάγει για πρώτη φορά την έννοια της «τραγωδίας», χρησιμοποιώντας τα λεγόμενα του φιλοσόφου Whitehead, σύμφωνα με τον οποίο η έννοια της τραγωδίας ξεφεύγει από την ερμηνεία της ως δυστυχία, και αναφέρεται στην έλλειψη του αισθήματος της ευσπλαχνίας. Θέλοντας να γίνει πιο συγκεκριμένος, ο Hardin παρουσιάζει το γνωστό παράδειγμα ενός βοσκοτόπου ελεύθερης πρόσβασης: ο κάθε βοσκός θα προσπαθεί να φέρνει όσο δυνατόν περισσότερα βόδια στον βοσκοτόπο. Η τραγωδία πραγματοποιείται σύντομα, όταν ο κάθε βοσκός επιχειρεί να μεγιστοποιήσει το κέρδος του. Διερωτάται λοιπόν ποια θα είναι η χρησιμότητα του από την προσθήκη ενός ακόμη βοδιού στο κοπάδι του. Έτσι, ο ορθολογιστικός βοσκός καταλήγει ότι η μόνη λογική επιδίωξη για αυτόν είναι να προσθέσει ακόμα ένα ζώο, και ακόμα ένα ...επ' άπειρον. Ως συνέπεια, ο κάθε βοσκός εγκλωβίζεται σε ένα σύστημα που τον ωθεί να αυξάνει το κοπάδι του χωρίς όρια, σε ένα σύστημα πόρου που, όπως τονίστηκε, έχει όρια. Ο Hardin καταλήγει ότι η ελευθερία των πράξεων στους κοινόκτητους πόρους οδηγεί στη καταστροφή τους. Η μόρφωση και η εκπαίδευση προβάλλονται από τον ίδιο ως μέσα με τα οποία μπορεί να αντιμετωπιστεί η φυσική τάση του ατόμου να ενεργεί με λανθασμένο τρόπο, αλλά κρίνεται αναγκαίο η γνώση αυτή να ανανεώνεται με σταθερούς ρυθμούς. Τέλος, ο Hardin, κάνει λόγο για την έννοια της ελευθερίας. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως τα άτομα εγκλωβίζονται στη λογική των κοινόκτητων πόρων, και είναι ελεύθερα μόνο για να προκαλέσουν οικουμενική καταστροφή (Hardin, 1968).

Ο Hardin, αναφέρεται μεταξύ άλλων και στα Εθνικά Πάρκα, ως ένα ακόμη παράδειγμα στη μελέτη της τραγωδίας των κοινόκτητων πόρων. Στη παρούσα κατάσταση, τα πάρκα αυτά είναι ανοιχτής πρόσβασης, χωρίς συγκεκριμένα όρια. Τα πάρκα όμως από μόνα τους, έχουν κάποια όρια. Πρέπει λοιπόν κατά τον Hardin «να σταματήσουμε να θεωρούμε τα

πάρκα κοινόκτητους πόρους, γιατί τελικά θα φτάσουν σε σημείο να μην έχουν αξία για κανέναν» (Hardin, 1968:1245). Προτείνει εν συνεχεία κάποιες λύσεις προκειμένου να αποφευχθεί κάτι τέτοιο. Τέτοιες είναι: η πώλησή τους ως ιδιωτική ιδιοκτησία, ή η διατήρησή τους ως δημόσια ιδιοκτησία, που όμως θα συνοδεύεται από τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων που αφορούν την είσοδο σε αυτά. Ο προσδιορισμός αυτός μπορεί να έχει ως βάση τον πλούτο ή τις αξίες. (Hardin, 1968).

Παρά την αναγνώριση και την ευρεία διάδοσή του, το άρθρο του Hardin αποτέλεσε, και συνεχίζει ακόμα και σήμερα να αποτελεί, σημείο αντιπαράθεσης για τους μελετητές διαφόρων εποχών που ασχολήθηκαν με το συγκεκριμένο θέμα. Πολλοί είναι οι αναλυτές που συμφωνούν με το συμπέρασμα του, ότι οι συμμετέχοντες σε ένα σύστημα κοινόκτητου πόρου είναι εγκλωβισμένοι σε μια ανηλεή διαδικασία υποβάθμισης και καταστροφής των πόρων, στην οποία τα άτομα έχουν παγιδευτεί και που δε μπορούν να αποφύγουν, και ότι απαιτούνται οι εξωτερικές αρχές για να υποβάλλουν τους κανονισμούς στους τοπικούς χρήστες, εφόσον δε το κάνουν οι ίδιοι από μόνοι τους. Ο Moore (1985) ασπαζόμενος τις θέσεις του Hardin, χαρακτηριστικά αναφέρει ότι *«Η Τραγωδία των Κοινών του Hardin πρέπει να μελετηθεί από όλους τους σπουδαστές, ... και αν ήταν στο χέρι μου, από όλους τους ανθρώπους»* (Moore, 1985:602).

Εντούτοις, κάποιοι μελετητές διαχωρίζουν τη θέση τους από αυτήν του Hardin, απορρίπτοντας το αναπόφευκτο της υποβάθμισης του πόρου, δηλαδή της «τραγωδίας του», και την αδυναμία απεγκλωβισμού των εμπλεκόμενων στο σύστημα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των μελετητών αυτών αποτελεί η Ostrom, που έπειτα από εκτεταμένες και πολύχρονες μελέτες σε συστήματα κοινόκτητων πόρων σε διάφορες χώρες του κόσμου, και κατόπιν ανάλυσης των εμπειρικών στοιχείων που προέκυψαν, παρατήρησε ότι οι άνθρωποι είναι ικανοί να εφευρίσκουν και να εφαρμόζουν πολύπλοκες δομές ή συστήματα διαχείρισης προκειμένου να ξεπεράσουν τα προβλήματα (δילλήματα) που αντιμετωπίζουν ως προς τη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων (Ostrom, 1990; Ostrom et al, 1992; Ostrom et al., 1994; Ostrom, 2000). Επομένως, υποστηρίζεται ότι η «τραγωδία των κοινόκτητων πόρων» δεν είναι, παρά μια φτωχή περιγραφή των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο συγκεκριμένο τομέα, και σαφώς δεν αποτελεί αναπόφευκτο αποτέλεσμα, καθώς το κύριο συμπέρασμα των εμπειρικών ερευνών είναι ότι τελικά, στα εν λόγω ζητήματα υπάρχουν περισσότερες λύσεις από εκείνες που πρότεινε ο Hardin (Ostrom et al., 1999).

Οι Feeny et al. (1990) υποστηρίζουν ότι η θεωρία της «Τραγωδίας των Κοινόκτητων Πόρων», αν και διορατική, δεν είναι ολοκληρωμένη, ενώ χαρακτηρίζουν τα συμπεράσματα του Hardin υπεύθυνα για πολλές παρανοήσεις. Θεωρούν επίσης ότι η θεωρία είναι

υπεραπλουστευμένη και ότι απαιτείται ο εμπλουτισμός της, ώστε να εμπεριέχει τους θεσμικούς διακανονισμούς και τους πολιτιστικούς παράγοντες, προκειμένου να είναι ικανή να διευκολύνει τις αναλύσεις και τις προβλέψεις των αποτελεσμάτων στα ζητήματα των κοινόκτητων πόρων. Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι η πρόβλεψη της αναπόφευκτης τραγωδίας υπερεκμετάλλευσης προκύπτει από την έλλειψη περιορισμών στην ατομική συμπεριφορά και κυρίως την παρανόηση ότι η δημόσια ιδιοκτησία και η ελεύθερη πρόσβαση είναι έννοιες ταυτόσημες. Επομένως, θεωρούν ότι η επίγνωση της θεωρίας των περιουσιακών δικαιωμάτων είναι απαραίτητη, αλλά από μόνη της όχι επαρκής. Επιπρόσθετα, τονίζουν ότι για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα της τραγωδίας των κοινόκτητων πόρων, πρέπει να δεχτούμε ότι δεν υφίσταται βιώσιμη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων, και ότι η δυνατότητα αποκλεισμού δεν είναι εφικτή, παρά μόνο αν υπάρχει κρατική ή ιδιωτική ιδιοκτησία. Κάτι τέτοιο έχει παρατηρηθεί ότι δεν ισχύει, καθώς τα δύο αυτά προτεινόμενα πλαίσια διαχείρισης δεν είναι τα μόνα που εξασφαλίζουν τον αποκλεισμό. Η κοινοτική ιδιοκτησία είναι ένας ακόμα τρόπος, ο οποίος όμως δε λαμβάνεται υπόψη στο συγκεκριμένο άρθρο. Τέλος, με την κατάδειξη εμπειρικών στοιχείων, τονίζουν ότι τα άτομα δεν είναι αβοήθητα, αλλά απεναντίας ικανά να οργανωθούν, να διανείμουν τα δικαιώματα χρήσης στα μέλη της οργάνωσης, να θέτουν κανόνες, να ελέγχουν τη πρόσβαση στον πόρο και να εξασφαλίζουν την βιωσιμότητα του.

Ο Wade (1988) παρουσίασε κατόπιν εμπειρικών μελετών, τους συνδυασμούς των καταστάσεων, μέσα από τους οποίους μέλη μικρών ομάδων μπορούν να σχεδιάσουν θεσμικές ρυθμίσεις που επιτυγχάνουν την βιώσιμη διαχείριση των πόρων. Σε επόμενο στάδιο προσδιορίζει, όπως και η Ostrom (1990), τις συγκεκριμένες συνθήκες (αρχές σχεδιασμού) οι οποίες είναι πιο πιθανό να προωθήσουν τη τοπική αυτό-διαχείριση των πόρων. Ενώ δηλαδή και οι δύο μελετητές έχουν πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις στις εμπειρικές αναλύσεις τους, βασιζόμενοι σε διαφορετικά είδη δεδομένων, καταλήγουν αμφότεροι σε ένα σύνολο συνθηκών που θεωρούνται κρίσιμες από τους ίδιους για την επίτευξη της βιωσιμότητας στους θεσμούς των κοινόκτητων πόρων (Agrawal, 2002).

Οι Baland et Platteau (1996), ακολουθώντας παρόμοια πορεία με την Ostrom, βασιζόμενοι σε εμπειρικές μελέτες, καταλήγουν μεταξύ άλλων ότι η ιδιωτικοποίηση των κοινόκτητων πόρων ή ο συντονισμός των ζητημάτων τους από τις κεντρικές αρχές, τείνουν να μειώσουν την αποτελεσματικότητα και να φέρουν σε μειονεκτική θέση τους χρήστες, καθώς τα δικαιώματα χρήσης και οικειοποίησής τους σπανίως αναγνωρίζονται από τους συγκεκριμένους θεσμούς. Τέλος, τονίζουν τη σημασία κάποιων συνθηκών που θεωρούν απαραίτητες για την επίτευξη της συνεργασίας στους κοινοτικούς θεσμούς, πολλές από τις

οποίες είναι όμοιες με των Wade (1988) και Ostrom (1990). Επισημαίνουν εντούτοις, την αναγκαιότητα κάποιας εξωτερικής βοήθειας και καθοδήγησης.

Γενικότερα, έχει αποδειχθεί από τα αποτελέσματα εμπειρικών αναλύσεων ότι τα άτομα που εμπλέκονται στα ζητήματα διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων επιλέγουν δικούς τους κανόνες προκειμένου να επιλύσουν τα διλήμματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα. Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες στα συστήματα κοινόκτητων πόρων αποτελούν, μεταξύ άλλων, το πρόβλημα του δωρεάν επιβάτη (free-rider) και η κατάχρηση, συμφόρηση, η υποβάθμιση, και πολλές φορές η καταστροφή του πόρου (Σε μια κατάσταση δημοσίων αγαθών δεν υπάρχουν τέτοια προβλήματα, καθώς οι μονάδες πόρου δεν είναι αφαιρέσιμες). Το πρόβλημα του δωρεάν επιβάτη, δηλαδή το πρόβλημα της ατελούς χρήσης, αφορά τη κατάσταση κατά την οποία ένας ή περισσότεροι χρήστες, εφόσον δεν αποκλείονται από την οικειοποίηση ενός πόρου, δεν έχουν κίνητρο να συνεισφέρουν οικονομικά στο σύστημα και βασίζονται στη συμβολή των άλλων για την συντήρηση και διατήρηση του (Hardin, 1968).

Οι Ostrom et al. (1994) παρουσιάζουν δύο είδη «διλήματος» στα θέματα των κοινόκτητων πόρων: Πρώτον, η *οικειοποίηση ή σφετερισμός*, όπου η ζήτηση ξεπερνά την βιώσιμη προσφορά, και δεύτερον ο *εφοδιασμός*, όταν η συνολική παραγωγική δυνατότητα του πόρου προσδιορίζεται από τα επίπεδα εξόρυξης και τη διαδικασία διατήρησης, αλλά δεν είναι δυνατή η - χωρίς κόστη - εκμετάλλευση από κάποια άτομα σε βάρος άλλων. Έτσι, υποστηρίζουν ότι η διαδικασία επίλυσης τέτοιων προβλημάτων έγκειται σε κάποιες γενικές ιδέες - κανόνες. Για παράδειγμα, οι τεχνολογικές εξελίξεις ή άμεσες αναδράσεις από το σύστημα πιθανόν να παρακινήσουν τα άτομα να υιοθετήσουν νέες στρατηγικές, προσαρμοσμένες στα νέα δεδομένα, βελτιώνοντας ή μετριάζοντας σε σημαντικό επίπεδο τα προβλήματα.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται αναγκαίο να αναφερθούν προβλήματα που δημιουργούνται από το ζήτημα των *εξωτερικοτήτων*, δηλαδή τις επιπτώσεις των πράξεων ενός ατόμου στην ευημερία κάποιου άλλου. Αν η επίπτωση είναι δυσμενής, κάνουμε λόγο για αρνητική εξωτερικότητα, ενώ αν είναι ευεργετική, πρόκειται για θετική εξωτερικότητα. Ειδικά όταν υφίσταται ετερογένεια σε ένα πόρο, αυτό μεταφράζεται σε ανομοιόμορφη διανομή των ωφελειών, των ευθυνών, αλλά και των επιδράσεων που προκύπτουν από τη χρήση των πόρων (Ostrom et al., 1994). Προβλήματα εξωτερικοτήτων αποτελούν (Sang, 2008):

1. *Εξωτερικότητα οικειοποίησης*, όπου το άτομο βραχυπρόθεσμα επωφελείται όταν αντλεί μεγαλύτερη ποσότητα πόρου, σε βάρος φυσικά των άλλων ατόμων αλλά και του ίδιου του πόρου.
2. *Εξωτερικότητα εκχώρησης*, όταν υπάρχει άνιση κατανομή των μονάδων των κοινόκτητων πόρων μεταξύ των ατόμων, και ως αποτέλεσμα, κάποια άτομα καρπώνονται τα μεγαλύτερα οφέλη που τους αντιστοιχούν και έχουν μεγαλύτερη επίδραση πάνω στους πόρους αυτούς από ότι οι υπόλοιποι.
3. *Τεχνολογικές εξωτερικότητες*, όπου η χρήση του πόρου - με δεδομένο επίπεδο τεχνολογίας - από ένα άτομο, διαφθείρει τον πόρο για τους άλλους.

Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα αυτά με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, θα πρέπει να υπάρξουν κατάλληλες θεσμικές ρυθμίσεις και κανονισμοί που διευθετούν τις σχέσεις ανθρώπου – πόρου, καθορίζοντας τα περιουσιακά δικαιώματα που ρυθμίζουν τον τρόπο δυνατής οικειοποίησης του πόρου, ώστε οι κοινωνίες να βρίσκονται σε θέση να αντλούν κοινωνικοοικονομική ευημερία εντός ενός υγιούς περιβάλλοντος (Μπριασούλη, 2003). Η συνεργασία των ατόμων για την επίλυση των προβλημάτων των κοινόκτητων πόρων είναι καθοριστικής σημασίας και εξαρτάται από την προσδοκία τους ότι οι και οι υπόλοιποι οικειοποιητές θα συνεργαστούν, και θα πράξουν αναλόγως. Οι προσδοκίες αυτές εξαρτώνται από τους θεσμούς (κανόνες) που πρέπει να αναπτυχθούν στα πεδία αυτά (Ostrom et al, 1994).

2.4 Θεσμικά Πλαίσια Διαχείρισης των Κοινόκτητων Πόρων

2.4.1 Κρατικοποίηση – Ιδιωτικοποίηση – Κοινοτικοποίηση

Δεδομένων των προβλημάτων που αναφέρθηκαν, τονίσαμε την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός συστήματος ορθής διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητά τους και η ορθολογική οικειοποίησή τους από τις μελλοντικές γενιές. Η επίλυση των προβλημάτων των κοινόκτητων πόρων περιλαμβάνει δύο ευκρινή στοιχεία: τον περιορισμό της προσβασιμότητας και τη δημιουργία κινήτρων, συνήθως με την εκχώρηση δικαιωμάτων ή τη διανομή μεριδίων του πόρου στα άτομα. Οι Ostrom et al (1999) υποστηρίζουν ότι και τα δύο είναι απαραίτητα. Ας δούμε τις κύριες δομές διακυβέρνησης

περιουσιακών δικαιωμάτων που διακρίνονται στη βιβλιογραφία. Οι τρεις βασικές κατηγορίες αυτών είναι η **κρατικοποίηση**, η **ιδιωτικοποίηση** και η **κοινοτικοποίηση**.

Υπό το καθεστώς της **κρατικοποίησης**, το κράτος διαθέτει ισχυρούς μηχανισμούς επιβολής και είναι αυτό που διατηρεί τα περιουσιακά δικαιώματα των πόρων και λαμβάνει αποφάσεις σχετικά με την πρόσβαση, την χρήση και τη διαχείρισή τους (Ostrom, 1990). Όσοι υποστηρίζουν ότι η κρατικοποίηση των πόρων θα φέρει μια ικανοποιητική λύση στα εν λόγω προβλήματα, θεωρούν ότι οι κεντρικές κυβερνήσεις πρέπει να ελέγχουν τα περισσότερα συστήματα φυσικών πόρων. Η θέση ότι τα άτομα παρακάμπτουν τα ατομικά τους οφέλη, και επιδιώκουν το συλλογικό συμφέρον, αντιμετωπίστηκε ιδιαίτερα κριτικά, μεταξύ άλλων, από τον Olson (1965) στο βιβλίο του «*Η λογική της συλλογικής δράσης*». Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι η προώθηση του ομαδικού οφέλους από τα άτομα θα πραγματοποιηθεί μόνο αν τα εν λόγω άτομα είναι λίγα, ή όταν υπάρχει εξωτερικός εξαναγκασμός από κάποια αρχή ή ειδικό μηχανισμό, προκειμένου τα άτομα να πεισθούν να εγκαταλείψουν την ικανοποίηση των ατομικών τους συμφερόντων, για χάρη του «κοινού καλού». Άλλωστε, συνεχίζει ο Olson, κάποιος που δεν αποκλείεται από την χρήση του συλλογικού αγαθού, δεν έχει κίνητρα να συνεισφέρει στην ομάδα εθελοντικά και να διευκολύνει την οικειοποίηση για τους υπόλοιπους χρήστες. Θα πρέπει λοιπόν να υπάρξει μια εξωτερική δύναμη εξαναγκασμού με ισχυρές εξουσίες επιβολής, όπως το κράτος, για να αποφευχθεί η τραγωδία των κοινόκτητων πόρων. Ο Ophuls (1973: 220) τονίζοντας την αναγκαιότητα του κράτους στη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «*αν τελικά αποφευχθεί η τραγωδία των κοινών, θα είναι μόνο εξαιτίας της τραγικής ανάγκης του Λεβιάθαν*». Κλασικά παραδείγματα κοινόκτητων πόρων σε καθεστώς κρατικοποίησης αποτελούν οι βοσκότοποι, τα δάση, τα υπόγεια ύδατα, κ.ά.

Το καθεστώς της **ιδιωτικοποίησης** αφορά το πλαίσιο διαχείρισης κατά το οποίο τα δικαιώματα χρήσης, λήψης αποφάσεων διαχείρισης και ρύθμισης της πρόσβασης στον πόρο, ανήκουν σε συγκεκριμένους ιδιώτες. Να σημειωθεί εδώ, ότι η αναγνώριση των περιουσιακών αυτών δικαιωμάτων αλλά και η νομιμοποίησή τους γίνεται από το κράτος. Όσοι θεωρούν ότι η ιδιωτικοποίηση είναι το καταλληλότερο πλαίσιο διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων, υποστηρίζουν την απόδοση των περιουσιακών αυτών δικαιωμάτων αποκλειστικά σε ιδιώτες, και τη κατάργηση του συστήματος κρατικοποίησης, το οποίο θεωρείται υπεύθυνο για την αμείλικτη καταστροφή των πόρων (Smith, 1981). Επιπλέον, προτείνουν τον πλήρη διαχωρισμό και τη δημιουργία πολλαπλών περιουσιακών δικαιωμάτων (που ρυθμίζουν τη χρήση, μεταβολή, διάθεση, πρόσβαση, εκμετάλλευση, κτλ.) αλλά και την ξεκάθαρη κατανομή τους σε ιδιώτες. Με αυτό τον τρόπο, μέσα σε ένα πλαίσιο πλήρως καθορισμένων

περιουσιακών δικαιωμάτων, είναι δυνατόν οι τελευταίοι να ικανοποιήσουν τα ιδιωτικά τους συμφέροντα. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της ιδιωτικοποίησης, ο τρόπος αυτός πλήρους καθορισμού και ξεκάθαρης κατανομής των περιουσιακών δικαιωμάτων αποτελεί το πιο αποτελεσματικό μέσο εσωτερίκευσης των εξωτερικότητων (Demsetz, 1967), στις οποίες αναφερθήκαμε νωρίτερα. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι ιδιωτικοποίηση δεν σημαίνει απαραίτητα απόδοση όλων των δικαιωμάτων σε ένα μόνο άτομο ή μια εταιρεία, απεναντίας, τα δικαιώματα μπορούν να αποδοθούν σε πολλούς και διαφορετικούς ιδιώτες. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή μπορεί να μην είναι ξεκάθαρο ποιος θα επωμισθεί τα κόστη αποκλεισμού των μη ιδιοκτητών από τη πρόσβαση, ενώ ταυτόχρονα προκύπτουν άλλα ζητήματα, και προβλήματα που είναι απαραίτητο να επιλυθούν. Επιπρόσθετα, υφίστανται απόψεις (Agrawal, 2002), οι οποίες υποστηρίζουν ότι είναι δύσκολο να ιδιωτικοποιηθούν οι κοινόκτητοι πόροι πρακτικά, καθώς είναι αδύνατο κάποια περιουσιακά δικαιώματα να καθορισθούν πλήρως (να εσωτερικοποιηθούν δηλαδή) σε οικονομικούς δρώντες λόγω του υψηλού κόστους (π.χ. δικαιώματα σε ατμόσφαιρα, ωκεανό, κτλ). Τέλος, από τη στιγμή που θα αποδοθούν περιουσιακά δικαιώματα σε ιδιώτες, είναι φανερό ότι ο πόρος αυτός παύει να αποτελεί κοινή ιδιοκτησία (Demsetz, 2002; Ostrom, 1990).

Μια ιδιαίτερα αυξανόμενη ομάδα μελετητών, όπως είδαμε (Ostrom 1990; Ostrom et al., 1992; 1994; 1999; Feeny, 1990; Baland & Platteau, 1996, κ.ά), υποστηρίζουν ότι η αποκεντρωμένη συλλογική διαχείριση των κοινόκτητων πόρων από τους χρήστες, αποτελεί το πλέον κατάλληλο σύστημα αποφυγής της τραγωδίας των κοινόκτητων πόρων (Adhikari, 2001). Στο πλαίσιο της **κοινοτικοποίησης** λοιπόν, τα περιουσιακά δικαιώματα στον πόρο (π.χ. οικειοποίησης, διαχείρισης και λήψης αποφάσεων, αποκλεισμού κτλ), καθορίζονται σαφώς, αλλά αντί να αποδοθούν σε ιδιώτες, αποδίδονται σε μια συλλογική ομάδα ή κοινότητα, αποτελούμενη από αλληλοεξαρτώμενους χρήστες, οι οποίοι μοιράζονται την εξουσία, ευθύνη και διαχείριση του πόρου. Όσοι δεν ανήκουν στη συγκεκριμένη κοινότητα δεν μπορούν να έχουν κανένα περιουσιακό δικαίωμα στον πόρο. Οι υποστηρικτές της κοινοτικοποίησης υποστηρίζουν ότι η συλλογική αυτή δράση αποφέρει μακρόβια και επιτυχημένη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων, εφόσον πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις και συνθήκες, τις οποίες θα εξετάσουμε σε επόμενη ενότητα ως «αρχές σχεδιασμού». Παραδείγματα κοινοτικοποίησης αποτελούν ορισμένοι βοσκότοποι αλλά και άλλοι δημόσιοι χώροι που αντιμετωπίζονται ως κοινοτική ιδιοκτησία.

Αυτό που παρατηρούμε πάντως γενικά, είναι ότι οι θεσμοί σπάνια είναι αποκλειστικά ιδιωτικοί ή κρατικοί: τις περισσότερες φορές αποτελούν μείγματα των δύο και αλληλοεξαρτώνται. Προσέτι, το σίγουρο είναι ότι οι προσπάθειες για την οργάνωση της

συλλογικής δράσης, από όπου και αν προέρχονται, πρέπει να ανταποκρίνονται σε ένα σύνολο κοινών προβλημάτων. Η Ostrom (1990) τονίζει τη δυσκολία επιλογής των σωστών θεσμών, καθώς μια τέτοια διαδικασία είναι χρονοβόρα, απαιτεί αξιόπιστη πληροφόρηση για το χώρο και το χρόνο, και δύναται να προκαλέσει διαμάχες.

Οι διάφορες εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι θεσμοί διαχείρισης (προσδιορισμού, κατανομής, παρακολούθησης και επιβολής περιουσιακών δικαιωμάτων) που λειτουργούν αποτελεσματικά σε όλους τους κοινόκτητους πόρους. Άλλωστε τα συστήματα πόρων ανά τον κόσμο που έχουν καταλήξει σε «τραγωδία» χαρακτηρίζονταν από διάφορους θεσμούς, και η επίλυση αυτών των τραγωδιών δεν υπήρξε - και εξακολουθεί να μην είναι - εύκολη διαδικασία (Ostrom et al, 1999). Αν και εντοπίζονται προβλήματα σε πολλές θεσμικές ρυθμίσεις που έχουν αναπτυχθεί, η Ostrom θεωρεί επιτυχημένους θεσμούς εκείνους που «επιτρέπουν στα άτομα να έχουν παραγωγικά αποτελέσματα, σε καταστάσεις όπου οι πειρασμοί για παραβατική συμπεριφορά και φυγοπονία είναι πάντα παρόντες» (Ostrom, 1990:38).

2.4.2 Αυτοοργανωνόμενοι και Αυτοδιοικούμενοι Θεσμοί

Όπως αναφέρθηκε, τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί μια αξιοσημείωτη αλλαγή στις στρατηγικές προσεγγίσεις που αφορούν τη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων. Η δυσπιστία απέναντι στη κοινοτικοποίηση ως καταλληλότερο θεσμικό πλαίσιο έχει παραμεριστεί, αυξάνοντας την εμπιστοσύνη στην αποκέντρωση και στη μεταβίβαση της δύναμης, ως κλειδί της εξασφάλισης μιας βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών πόρων (Husain, 2009). Οι χρήστες όπως αναφέρθηκε, μπορούν να δεσμευτούν με δική τους πρωτοβουλία σε μια συνεργατική στρατηγική, την οποία θα επεξεργαστούν και θα συμφωνήσουν οι ίδιοι. Έχει μάλιστα αναπτυχθεί μια ευρεία ποικιλία συμφωνιών από τη πλευρά τους, καθώς υπάρχουν πολλά παραδείγματα αυτοδιοικούμενων διακανονισμών κοινόχρηστης ιδιοκτησίας, στα οποία οι κανόνες έχουν επινοηθεί και τροποποιηθεί από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Είναι χαρακτηριστικό ότι το διεθνές οικολογικό πρόγραμμα *Αξιολόγηση Χιλιετίας των Οικοσυστημάτων* (Millennium Ecosystem Assessment) έχει αναγνωρίσει ότι τα επιβαλλόμενα μέτρα αναφορικά με τη διατήρηση των φυσικών πόρων, έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουν όταν οι τοπικές κοινότητες έχουν πλήρη ευθύνη των πόρων αυτών, όταν

μοιράζονται τα οφέλη, και όταν συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Husain, 2009).

Η συνεργασία μεταξύ των χρηστών των κοινόκτητων πόρων και η εθελοντική κινητοποίησή τους περιλαμβάνει την επένδυση χρόνου και χρήματος από μέρους τους, σε δραστηριότητες φύλαξης (π.χ. δημιουργία φρακτών κλπ.), συντήρησης, επιτήρησης και επιβολής κυρώσεων σε ενδεχόμενες παραβατικές συμπεριφορές. Τα οφέλη που αποκομίζονται πρέπει να είναι σημαντικά, έτσι ώστε να αξίζουν και να αντισταθμίζονται οι δαπάνες αυτές. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε τη σημαντικότητα ύπαρξης εξωτερικών μηχανισμών παρακολούθησης και επιβολής (αστυνομία, δικαστήρια, κτλ) οι οποίοι συμβάλουν αναμφισβήτητα στην νομιμοποίηση και υλοποίηση των ρυθμίσεων που επιλέγουν οι χρήστες. Κάποιοι αναλυτές μάλιστα (π.χ. Olson, 1965) υποστηρίζουν ότι, όταν το πλαίσιο διακυβέρνησης δεν έχει εξωτερική κρατική υποστήριξη, δεν μπορεί να επιτύχει στην εφαρμογή του. Η ανάγκη στήριξης από εξωτερικούς θεσμούς ωστόσο επιφέρει επιπρόσθετα κόστη στους συμμετέχοντες.

Είναι προφανές ότι οι χρήστες-ιδιοκτήτες προσπαθούν να επιλύουν τα προβλήματα που προκύπτουν όσο πιο καλά μπορούν. Ωστόσο, όπως κάθε ανθρώπινο όν, έχουν περιορισμένες ικανότητες στο να πετύχουν το ιδανικό αποτέλεσμα, εξαιτίας της περιπλοκότητας και μεταβλητότητας του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργούν, της ατελούς πληροφόρησης, της αδυναμίας τους για προβλέψεις, και πολλές φορές, εξαιτίας της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ τους (North, 1990). Επιπλέον, η δημιουργία θεσμών αν και συνάδει με τη μείωση της αβεβαιότητας, είναι μια δαπανηρή διαδικασία (υπάρχουν πάντα συναλλακτικά κόστη) και ποτέ δεν επιτυγχάνεται με τέλειο τρόπο (δηλ. οι θεσμοί μας είναι πάντοτε ατελείς). Εντούτοις, παρατηρείται ότι οι εμπλεκόμενοι, καθώς περνά ο καιρός αντιλαμβάνονται με μεγαλύτερη ακρίβεια την κατάσταση και μαθαίνουν από τα λάθη τους (με δοκιμές και λάθη). Επιπλέον, καθώς ένα μεγάλο μέρος των οικονομικών τους απολαβών εξαρτάται από την ορθή διαχείριση των κοινόκτητων πόρων, έχουν ισχυρά κίνητρα να προσπαθούν ξανά και ξανά να επιλύουν τα προβλήματα που προκύπτουν, προκειμένου να ενισχύσουν τη παραγωγικότητά τους. Παρόλ' αυτά, όπως υποστηρίζει και η Ostrom (1990), όταν μια αυτοοργάνωση αποτυγχάνει, αυτό δε συμβαίνει επειδή τα συλλογικά οφέλη που θα μπορούσαν να αποκομίσουν οι συμμετέχοντες ήταν ασήμαντα.

Κάθε ορθολογικός χρήστης-ιδιοκτήτης όπως αναφέρθηκε, αναμένει ότι οι υπόλοιποι, όταν έχουν την ευκαιρία θα αγνοήσουν τους διαμορφωμένους κανόνες και θα δράσουν οπορτουνιστικά. Ως αποτέλεσμα, εμφανίζονται προβλήματα στην ανάπτυξη σταθερών μακροπρόθεσμων δεσμεύσεων, καθώς τα άτομα ακολουθούν εξαρτημένες στρατηγικές (όπως

η tit for tat) στις μεταξύ τους σχέσεις. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή στρατηγικής του ατόμου είναι τα αναμενόμενα οφέλη και κόστη, τα εσωτερικά πρότυπα συμπεριφοράς και οι παρατηρούμενες παραβάσεις, που «επηρεάζονται από το εύρος των ευκαιριών που έχει ένα άτομο έξω από μια συγκεκριμένη κατάσταση» (Ostrom, 1990:70). Έτσι λοιπόν, κάθε άτομο πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις επιλογές των άλλων ατόμων, καθώς αυτά αλληλοεξαρτώνται για όσο διάστημα χρησιμοποιούν από κοινού ένα κοινόκτητο πόρο. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι τα άτομα αποδίδουν μικρότερη αξία στα οφέλη που αναμένουν να αποκομίσουν στο απώτερο μέλλον και μεγαλύτερη σε αυτά που αναμένουν στο άμεσο μέλλον. Οι χρονικοί ορίζοντες επηρεάζονται από το αν τα άτομα έχουν προοπτική παραμονής και εξάρτησης από το συγκεκριμένο πόρο, καθώς εκτιμούν έτσι αν οι ίδιοι ή τα παιδιά τους θα είναι εκεί για να καρπωθούν τα οφέλη για τα οποία καταβάλλουν προσπάθειες. Γενικότερα, τα οφέλη και οι αποδόσεις που αποκομίζονται από μια συλλογική και συντονισμένη προσπάθεια, είναι συνήθως μεγαλύτερα από εκείνα που προκύπτουν από ανεξάρτητες στρατηγικές. Εντούτοις, το πέρασμα από την αυτόνομη δράση στη συλλογική είναι ένα δύσκολο εγχείρημα (σχετίζεται με το βαθμό εμπιστοσύνης που έχουν οι χρήστες) και τα κόστη της διαδικασίας αυτής είναι συχνά υψηλά.

Όσον αφορά την οργάνωση και τον συντονισμό των συλλογικών προσπαθειών, συχνά είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν μέσω εταιριών, ή μέσω του κράτους. Στη πρώτη περίπτωση ένας φορέας-συντονιστής διαπραγματεύεται μια σειρά συμβάσεων με τους συμμετέχοντες, η οποίες ορίζουν το πλαίσιο δράσης τους. Ο συντονιστής έχει ισχυρά κίνητρα να εξασφαλίσει τη καλύτερη δυνατή οργάνωση της προσπάθειας αυτής. Στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος χρησιμοποιεί εξαναγκαστικές ενέργειες προκειμένου να συντονίσει και να οργανώσει τη συλλογική προσπάθεια. Επιπρόσθετα, το κράτος αποκομίζει φόρους και τους χρησιμοποιεί για αύξηση των προσόδων του, και απειλεί με κυρώσεις σε περίπτωση που αυτοί δε του καταβληθούν. Και στις δύο περιπτώσεις, ένα άτομο αναλαμβάνει την οργάνωση των προσπαθειών, καρπώνοντας μέρος του πλεονάσματος που παράγεται. Τόσο ο φορέας όσο και το κράτος δεσμεύονται με αξιόπιστο τρόπο να παρακολουθούν την τήρηση των κανόνων και να επιβάλουν κυρώσεις σε παραβατικές συμπεριφορές, λόγω των οικονομικών τους κινήτρων (καθώς «πληρώνονται» για τις υπηρεσίες τους).

Όταν οι περισσότεροι χρήστες δρουν σύμφωνα με τους κανόνες, ο πόρος χρησιμοποιείται με προβλέψιμο και αποδοτικό τρόπο, οι διαμάχες μεταξύ τους μειώνονται, και το σύστημα πόρου διατηρείται στο χρόνο. Παρόλ' αυτά, οι συμμετέχοντες όπως είδαμε, δε μπορούν να γνωρίζουν αν η δέσμευση στους κανόνες τηρείται και από τους άλλους χρήστες. Άλλωστε, η άμεση απολαβή από τη παραβίαση των κανόνων μπορεί συχνά να είναι

υψηλή. Στο πρόβλημα αυτό της δέσμευσης αναγνωρίζεται η μεγάλη σημασία ενός συστήματος επιβολής κυρώσεων από μια εξωτερική αρχή. Η Ostrom (1990) ωστόσο υποστηρίζει ότι το ζήτημα αυτό πρέπει να διευθετηθεί από τα ίδια τα άτομα και όχι από κάποιο εξωτερικό παράγοντα.

Επίσης, στην ίδια κατηγορία προβλημάτων εντάσσονται και εκείνα τα ζητήματα που αφορούν τη κατανομή των μονάδων του πόρου τοπικά και χρονικά. Η διαδικασία αυτή, λόγω της ετερογενούς και αβέβαιης φύσης της προκαλεί διαμάχες ανάμεσα στους χρήστες, οι οποίοι όταν θεωρήσουν άδικη ή λανθασμένη την εκχώρηση δικαιωμάτων, καθίστανται απρόθυμοι να συνεργαστούν στη διαδικασία διαχείρισης του πόρου και να επενδύσουν στην διατήρησή του. Τα προβλήματα διαχείρισης αφορούν τον καθορισμό των επιπέδων χρήσης, ώστε να αποφευχθεί η αρνητική επίδραση στον πόρο. Επίσης αφορούν τις ενέργειες για τη συντήρηση του πόρου. Η όποια αυτόνομη προσπάθεια εδώ θα έχει υποβέλτιστα αποτελέσματα, εξαιτίας των κινήτρων για παραβατική συμπεριφορά (Ostrom, 1990).

Ένα σύνολο ατόμων που συμμετέχουν από κοινού σε ένα σύστημα διαχείρισης έχει κίνητρα να πραγματοποιήσει αμοιβαία επιτήρηση και επιβολή (αυτοπαρακολούθηση και αυθυποβολή), καθώς όταν αυτές πραγματοποιούνται από τρίτο πρόσωπο αυξάνουν τα κόστη τα οποία με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αποφευχθούν. Το βέβαιο είναι ότι χωρίς μηχανισμούς παρακολούθησης και επιβολής δε υφίσταται αξιόπιστη δέσμευση, και χωρίς το τελευταίο δεν έχει νόημα η δημιουργία νέων θεσμών στη διαχείριση και προστασία των κοινόκτητων πόρων. Το είδος των προβλημάτων χρήσης, διάθεσης και διαχείρισης του πόρου που αντιμετωπίζουν οι χρήστες εξαρτάται από παραμέτρους όπως: τα φυσικά χαρακτηριστικά του πόρου, οι κανόνες που καθορίζονται, καθώς και τα χαρακτηριστικά των ίδιων των χρηστών στο εκάστοτε περιβάλλον που μελετάται. Πάντως, η ικανότητα των ατόμων να διαμορφώνουν κανόνες και να φροντίζουν οι ίδιοι για την εφαρμογή τους, αποδεικνύεται και επιβεβαιώνεται μέσα από ένα σύνολο παραδειγμάτων που έχουν καταγραφεί σε συστήματα κοινόκτητων πόρων ανά τον κόσμο (π.χ. οργανωμένους χώρους βοσκότοπων, ψαρότοπων).

Στις περιπτώσεις αυτοοργανωμένων και αυτοδιοικούμενων κοινόκτητων πόρων που έχουν καταγραφεί, το επίπεδο συμμόρφωσης στους κανόνες είναι πολύ ικανοποιητικό, αλλά σαφώς σημειώνονται και παραβάσεις, οι οποίες συνήθως τιμωρούνται με κλιμακούμενα πρόστιμα ώστε να ανταποκρίνονται στη σοβαρότητα της παράβασης και στη πρόθεση του παραβάτη να επανορθώσει με ικανοποιητικό τρόπο. Επιπλέον, καθώς ένας από τους πιο συνήθεις λόγους παράβασης είναι και η διαφωνία των χρηστών με τις αποφάσεις των εξωτερικών αρχών για τους ισχύοντες κανόνες, είναι κατανοητό ότι δεν είναι απαραίτητο η

ρύθμισή τους να επιβάλλεται από εξωτερικούς δρώντες με εξαναγκαστικό τρόπο, όπως τονίστηκε και νωρίτερα (Ostrom, 1990).

Στη πραγματικότητα, οι κοινότητες είναι άκρως περίπλοκες και πλουραλιστικές οντότητες, αποτελούμενες από ομάδες με επικαλυπτόμενα χαρακτηριστικά, όπως η ηλικία, το φύλο, η εκπαίδευση, ο πλούτος και άλλες μορφές κοινωνικοοικονομικών ιδιοτήτων. Για παράδειγμα, κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για τον προσδιορισμό των κανόνων που καθορίζουν τη πρόσβαση στους κοινόκτητους πόρους, η έλλειψη δύναμης κάποιων ομάδων (ειδικά όταν αυτές δεν χαρακτηρίζονται από οργάνωση), τις ωθεί στην αποδοχή θεσμών οι οποίοι αγνοούν τις θέσεις τους, δίνοντας ταυτόχρονα πρόσβαση σε άλλες, περισσότερο ισχυρές ομάδες (Husain, 2009). Αξίζει επίσης, να σημειωθεί ότι, σε πολλά περιβάλλοντα κοινόκτητων πόρων, οι λειτουργικοί κανόνες που χρησιμοποιούνται από τους ίδιους τους χρήστες μπορεί να διαφέρουν σημαντικά από τις ισχύουσες νομοθετικές, διοικητικές ή δικαστικές ρυθμίσεις. Το βασικό είναι να καθορίσουμε το φυσικό, πολιτισμικό και θεσμικό περιβάλλον, που πιθανόν να προσδιορίζει τους εμπλεκόμενους, καθώς και τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από τις διάφορες ενέργειες. Τέλος, θα πρέπει να κατανοήσουμε τη δομή του υπό εξέταση πόρου (το μέγεθος, τα όρια του, κλπ), καθώς και το βαθμό εξάρτησης των χρηστών από αυτόν.

2.5 Προϋποθέσεις Επιτυχίας Αυτοοργανωόμενων Θεσμών

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε τις αρχές σχεδιασμού που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα σύνολο απαιτούμενων προϋποθέσεων, για την εξασφάλιση της επιτυχίας των αυτοοργανωόμενων θεσμών, το οποίο προέκυψε από εμπειρικές μελέτες που εξέτασαν τις ομοιότητες των συστημάτων που έχουν αντέξει στο χρόνο και χαρακτηρίζονται από ευρωστία, δεδομένων των υπάρχουσών δυσκολιών.

Μια από τις εμφανείς ομοιότητες των εν λόγω επιτυχημένων θεσμών, είναι ότι οι χρήστες των συστημάτων πόρων αντιμετωπίζουν αβέβαια και πολύπλοκα περιβάλλοντα. Επιπλέον, οι πληθυσμοί των περιοχών αυτών έχουν παραμείνει σταθεροί και τα άτομα αναμένουν ότι οι οικογένειες και τα παιδιά τους θα αποκομίσουν τα προσδοκώμενα οφέλη των προσπαθειών που καταβάλλουν. Επιπλέον, η διατήρηση της αξιοπιστίας των ατόμων ως μέλη μιας κοινωνίας είναι σημαντική για αυτά. Άλλωστε, η πιο αξιοσημείωτη ομοιότητα είναι ο σεβασμός των ατόμων στους θεσμούς που έχουν αναπτύξει και στα συστήματα των πόρων αυτών γενικότερα. Παρόλ' αυτά, οι θεσμοί διαφέρουν κατά περιοχή. Αν οι κανόνες

ήταν ίδιοι, οι χρήστες δε θα είχαν τη δυνατότητα να εκμεταλλευτούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εκάστοτε κοινόκτητου πόρου, ούτε να αντιμετωπίσουν τα ιδιαίτερα προβλήματα που ανακύπτουν λόγω του περιβάλλοντος.

Υπάρχουν επτά αρχές σχεδιασμού κατά την Ostrom (1990), που χαρακτηρίζουν τις επιτυχημένες και μακρόβιες περιπτώσεις κοινόκτητων πόρων και επηρεάζουν τα κίνητρα των χρηστών, ώστε οι τελευταίοι να δεσμεύονται με αξιόπιστο τρόπο στους κανόνες, από γενιά σε γενιά. Αυτές είναι οι εξής:

- 1) *ξεκάθαρα καθορισμένα όρια* (χρηστών και πόρου),
- 2) *αρμονία κανόνων οικειοποίησης και παροχής με τις τοπικές συνθήκες*,
- 3) *διακανονισμοί συλλογικής επιλογής* (οι συμμετέχοντες μπορούν να τροποποιούν οι ίδιοι τους κανόνες),
- 4) *παρακολούθηση και έλεγχος* (που πραγματοποιείται από εξωτερικούς επιτηρητές ή από τους ίδιους τους χρήστες)
- 5) *κλιμακούμενες κυρώσεις* (ανάλογα με τη σοβαρότητα της παράβασης),
- 6) *μηχανισμοί επίλυσης των διαμαχών*, και
- 7) *ελάχιστη αναγνώριση του δικαιώματος οργάνωσης των ατόμων* (από εξωτερικές διοικητικές αρχές).

Πιο αναλυτικά, η πρώτη αρχή επισημαίνει ότι θα πρέπει να καθορισθούν πλήρως τόσο τα όρια του όρου όσο και το ποιοι μπορούν να τον οικειοποιηθούν. Αν δε γίνει αυτό, οι τοπικοί χρήστες αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο τα οφέλη που παράγουν οι ίδιοι με τις προσπάθειές τους να τα καρπωθούν άλλοι, οι οποίοι δεν έχουν συνεισφέρει σε αυτές τις προσπάθειες. Η δεύτερη αρχή πηγάζει από την παρατήρηση ότι όταν εισάγονται κανόνες διαχείρισης, οι οποίοι είναι προσαρμοσμένοι στις ιδιαίτερες ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, τότε έχουν πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα. Τα άτομα πρέπει να μπορούν να τροποποιούν τους κανόνες και θεσμούς που αναπτύσσουν ώστε να εξασφαλίζεται η καλύτερη εφαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και καταστάσεις που επικρατούν. Επιπλέον θα πρέπει να αναπτυχθούν θεσμοί που να εμποδίζουν τη δωρεάν επιβίβαση (free-riding), δηλαδή μηχανισμοί που να επιτρέπουν την παρακολούθηση και τον έλεγχο συμμόρφωσης των χρηστών στους κανόνες. Φυσικά κάτι τέτοιο εμπεριέχει κάποιο κόστος. Έτσι, χρειάζεται να επενδυθούν πόροι σε δραστηριότητες επιτήρησης και επιβολής κυρώσεων. Σε κάποιες περιπτώσεις, μια μικρή ποινή μπορεί να είναι αρκετή για να θυμίζει στο παραβάτη τη σημασία της συμμόρφωσης στους θεσμούς. Σε άλλες, η ζημία που μπορεί να προξενήσει μια παράβαση μπορεί να είναι τόσο μεγάλη ώστε να είναι απαραίτητη σκληρότερη τιμωρία. Επομένως απαιτούνται κλιμακούμενες κυρώσεις. Σημαντικό είναι

επίσης να υπάρχουν εσωτερικοί μηχανισμοί επίλυσης των διαμαχών, καθώς ακόμη και ο πιο απλός κανόνας μπορεί να ερμηνευτεί διαφορετικά από το κάθε άτομο. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει κάποιο πλαίσιο που να καθορίζει με σαφήνεια τι συνιστά παράβαση και τι όχι. Τέλος, πρέπει να υπάρχει μια ελάχιστη αναγνώριση του δικαιώματος οργάνωσης των χρηστών από το κράτος, ώστε οι θεσμοί που αναπτύσσονται να επικυρώνονται και να νομιμοποιούνται.

Δεδομένων των αλλαγών στις συνθήκες και τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, πολλές φορές είναι απαραίτητη η αλλαγή των υπάρχοντων θεσμών (κατάργηση άλλων και δημιουργία νέων) έτσι ώστε να αποφευχθεί η υπερεκμετάλλευση του πόρου και κατ' επέκταση η καταστροφή του. Μελέτες δείχνουν ότι τα άτομα συχνά αναπτύσσουν νέους θεσμούς, όταν πιστεύουν ότι αυτοί θα επιφέρουν αμοιβαία επωφελή αποτελέσματα. Η δημιουργία αυτών των νέων κανόνων όμως, αποτελεί ένα συλλογικό δίλλημα δεύτερης τάξης, καθώς ισοδυναμεί με τη παροχή ενός άλλου δημοσίου αγαθού, του οποίου τα οφέλη, τα άτομα προσπαθούν να εξασφαλίσουν δωρεάν. Υπάρχουν λοιπόν και απόψεις (π.χ. Ostrom) που είναι κριτικές στην ανάπτυξη νέων θεσμών για την επίλυση του συλλογικού διλήματος.

Συνθέτοντας τη βιβλιογραφία και επεκτείνοντας την ανάλυση της Ostrom, η Μπριασούλη (2003) διαμορφώνει έναν πιο αναλυτικό κατάλογο των παραγόντων που συμβάλουν στη διαμόρφωση αειφόρων καθεστώτων πόρων, ο οποίος παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 2.1).

Πίνακας 2.1: Ευνοϊκές συνθήκες για τη διαμόρφωση αιεφόρων καθεστώτων πόρων

1. Χαρακτηριστικά του συστήματος πόρων (resource system)
<ol style="list-style-type: none"> 1) Μικρό μέγεθος 2) Σαφώς προσδιορισμένα όρια 3) Χαμηλά επίπεδα κινητικότητας (πόροι σταθεροί στο χώρο) 4) Δυνατότητα «αποθήκευσης» του οφέλους από τον πόρο 5) Προβλεψιμότητα (διαθέσιμη ποσότητας)
2. Χαρακτηριστικά της ομάδας (των χρηστών)
<ol style="list-style-type: none"> 1) Μικρό μέγεθος 2) Σαφώς καθορισμένη ομάδα χρηστών 3) Κοινές νόρμες 4) Επιτυχείς εμπειρίες από το παρελθόν-κοινωνικό κεφάλαιο 5) Κατάλληλη ηγεσία – νέοι, εξοικειωμένοι με μεταβαλλόμενα εξωτερικά περιβάλλοντα, συνδεδεμένοι με τη τοπική παραδοσιακή elite 6) Αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των μελών της ομάδας 7) Ετερογένεια χαρισμάτων (endowments), ομογένεια ταυτοτήτων και ενδιαφερόντων 8) Χαμηλό επίπεδο φτώχειας
3. Σχέσεις μεταξύ των χαρακτηριστικών των πόρων και χαρακτηριστικών των χρηστών
<ol style="list-style-type: none"> 1) Επικάλυψη μεταξύ της περιοχής κατοικίας της ομάδας των χρηστών και της θέσης του πόρου 2) Υψηλά επίπεδα εξάρτησης των μελών της ομάδας από το σύστημα των πόρων 3) Δικαιοσύνη στον καταμερισμό του οφέλους από τους κοινούς πόρους 4) Χαμηλά επίπεδα ζήτησης από τους χρήστες 5) Σταδιακή (όχι απότομη) μεταβολή στο επίπεδο ζήτησης
4. Θεσμικές ρυθμίσεις (διατάξεις)
<ol style="list-style-type: none"> 1) Οι κανόνες χρήσεις των πόρων να είναι απλοί και ευκολονόητοι 2) Η πρόσβαση και οι κανόνες διαχείρισης έχουν επινοηθεί τοπικά 3) Ευκολία στην επιβολή κανόνων 4) Κλιμακούμενες κυρώσεις 5) Διαθεσιμότητα χαμηλού κόστους τρόπου εκδίκασης διαφορών 6) Υποχρέωση λογοδοσίας των ελεγκτών (monitors) και άλλων υπεύθυνων στους χρήστες
5. Σχέσεις μεταξύ του συστήματος πόρων και των θεσμικών ρυθμίσεων
<p>Οι περιορισμοί στη συγκομιδή (ή γενικά στην απόληψη του προϊόντος του πόρου) πρέπει να ταιριάζουν με το ρυθμό ανανέωσης των πόρων</p>
6. Εξωτερικοί παράγοντες
<ol style="list-style-type: none"> 1) Τεχνολογία <ul style="list-style-type: none"> • Χαμηλού κόστους τεχνολογία αποκλεισμού (άλλων χρηστών) • Ο χρόνος προσαρμογής σε νέες τεχνολογίες σχετίζεται με τα «κοινά»   2) Χαμηλό επίπεδο συνάρθρωσης με τις εξωτερικές αγορές 3) Σταδιακή μεταβολή στη συνάρθρωση με τις εξωτερικές αγορές 4) Το κράτος <ul style="list-style-type: none"> • Οι κεντρικές κυβερνήσεις δε θα πρέπει να υποσκάπτουν τη τοπική αυτοδιοίκηση • Υποστηρικτικοί εξωτερικοί θεσμοί που επιβάλλουν κυρώσεις • Κατάλληλο επίπεδο εξωτερικής βοήθειας που αποζημιώνει τους τοπικούς χρήστες για τις δραστηριότητες προστασίας (των πόρων) που αναλαμβάνουν • Ιεραρχικά (nested) επίπεδα κατοχής δικαιωμάτων χρήσης, παροχής, επιβολής και διακυβέρνησης

Πηγή: Μπριασούλη (2003, σελ. 49).

Γενικότερα, προκειμένου τα συστήματα διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων να είναι επιτυχή, απαιτείται η ενεργή συνεργασία μεταξύ των χρηστών – ιδιοκτητών στο προγραμματισμό και τη διαχείριση του πόρου, έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται οι απώλειες. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι προσπάθειες για αναμόρφωση ενός συστήματος προκάλεσαν περαιτέρω προβλήματα, αντί να λύσουν τα υφιστάμενα. Πολλές φορές, υπεύθυνες είναι οι κρατικές αρχές, οι οποίες αδυνατούν να επικυρώσουν τους θεσμούς που σχεδιάζουν οι χρήστες βάσει των τοπικών περιστάσεων, την υπάρχουσα εμπειρία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πόρου. Κάποιες φορές δηλαδή, το κράτος επιβάλλει αυθαίρετα ένα τυποποιημένο σύνολο ρυθμίσεων στους χρήστες χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τις τοπικές ιδιαιτερότητες, τις επιθυμίες και την εμπειρία των χρηστών. Φυσικά ένα τέτοιο, εκ των άνω επιβαλλόμενο θεσμικό πλαίσιο, έχει μικρές πιθανότητες επιτυχίας, ιδίως αν δεν υπάρχει βεβαιότητα από τη πλευρά των χρηστών ότι αυτό μπορεί να είναι προς συμφέρον τους.

Από την άλλη, στις προσπάθειες οργάνωσης των ίδιων των χρηστών παρουσιάστηκαν προβλήματα εσωτερικά, λόγω διαφορετικών συμφερόντων και γενικότερα ετερογένειας. Τα κόστη υπέρβασης των διαφορών αυτών είναι πολλές φορές μεγάλα, καθώς για καθένα από τα ζητήματα που προέκυπταν θα μπορούσαν να αναπτυχθούν επιχειρήματα υπέρ διαφορετικών θέσεων. Κανείς δεν έχει βρει ακόμη έναν αποτελεσματικό τρόπο για την επίλυση του προβλήματος της κατανομής των δικαιωμάτων στους κοινόκτητους πόρους. Το ίδιο ισχύει και για την εξεύρεση ενός γενικώς αποδεκτού μηχανισμού χρηματοδότησης για τις εργασίες διατήρησης και βελτίωσης που απαιτούνται. Ακόμα και αν τα άτομα έχουν σημαντικές ικανότητες αυτοδιοίκησης και τα απαιτούμενα θεσμικά μέσα είναι διαθέσιμα, δεν είναι βέβαιο ότι θα επιτύχουν λύσεις σε όλα τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν, καθώς μεταξύ άλλων όπως είδαμε, δεν έχουν μια κοινή αντίληψη για αυτά. Κάποιοι χρήστες για παράδειγμα, που έχουν αναπτύξει εύθραυστους θεσμούς κοινόκτητων πόρων, έχουν θεωρήσει πως έχουν αποκλειστικά δικαιώματα σε κάποιες περιοχές, και ασκούν δικαιώματα πρώτης πρόσβασης. Ως συνέπεια, ξεσπούν διάφορες διαμάχες μεταξύ των χρηστών του πόρου. Ταυτόχρονα, σε πολλές παρόμοιες περιπτώσεις, οι εξωτερικές αρχές δεν αναγνωρίζουν το σύστημα κανόνων που έχει υιοθετηθεί, με αποτέλεσμα αυτό να καταλήγει σε αποτυχία.

Συνεπώς, οι διάφορες αποτυχίες που έχουν σημειωθεί στις προσπάθειες αυτοδιοίκησης, οφείλονται είτε σε εσωτερικούς παράγοντες (μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων, ετερογένεια στο εθνικό και πολιτιστικό τους υπόβαθρο, κ.ά.), είτε σε εξωτερικούς, που αφορούν τη δομή του ευρύτερου πολιτικού και θεσμικού συστήματος στο οποίο ζουν οι χρήστες. Αναγνωρίζεται ότι τα προβλήματα αυτά είναι δύσκολο να

υπερκεραστούν, όταν μάλιστα δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στην ικανότητα και την αξιοπιστία του εξωτερικού παράγοντα ή των άλλων χρηστών. Εντούτοις, εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι οι εξωτερικοί παράγοντες μπορούν να βοηθήσουν τους χρήστες να υπερκεράσουν τα παράλογα κίνητρα που οδηγούν σε υποβέλτιστα αποτελέσματα, ακόμα και όταν η έλλειψη εμπιστοσύνης αναπαράγεται από γενιά σε γενιά (Ostrom 1990;1992 κ.ά.). Το μέγεθος της εξωτερικής παρέμβασης δε χρειάζεται να είναι μεγάλο ούτε ιδιαίτερα δαπανηρό. Είναι όμως απαραίτητο η εξωτερική αυτή παρέμβαση να θεωρηθεί από τους συμμετέχοντες ως εργαλείο για την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων προβλημάτων που συνεπάγεται η διοίκηση και η διαχείριση κάθε περίπλοκου συστήματος κοινόκτητων πόρων.

Σε ένα καθεστώς που επιτρέπει ένα σημαντικό βαθμό τοπικής αυτονομίας στις συλλογικές επιλογές, οι χρήστες όπως είπαμε, μπορούν να επιλέξουν οι ίδιοι τους κανόνες, αρκεί να ακολουθήσουν συγκεκριμένες διαδικασίες. Οι τελευταίες μπορεί να ποικίλλουν από άτυπους μηχανισμούς που θα εξασφαλίσουν τη συνεννόηση, μέχρι επίσημους μηχανισμούς που απαιτούν υπογεγραμμένες αιτήσεις, δικαστικές διαδικασίες κλπ. Επιπλέον, *«όσο πιο περιεκτικό το σύνολο των κανόνων, τόσο μεγαλύτερα τα κόστη λήψης αποφάσεων και τόσο μικρότερες οι απώλειες που θα υποστούν όσοι προστατεύονται από τους κατεστημένους κανόνες»* (Ostrom, 1990:296).

Τα κόστη επιτήρησης επηρεάζονται από τα φυσικά χαρακτηριστικά του ίδιου του πόρου, τη διαθέσιμη τεχνολογία για τον αποκλεισμό και οικειοποίηση, τους προτεινόμενους κανόνες και το κατά πόσο οι εξωτερικές αρχές αναγνωρίζουν ως νόμιμα τα αποτελέσματα των θεσμικών επιλογών. Για παράδειγμα, όσο μεγαλύτερος είναι ο πόρος, τόσο μεγαλύτερα τα κόστη για τον αποκλεισμό και την επίβλεψή του. Ακόμα και ο καθορισμός των φυσικών ορίων κάποιων πόρων απαιτεί δαπανηρές γεωλογικές μελέτες. Όσον αφορά τη συμμόρφωση των ατόμων στους κανόνες, όταν στη κοινότητα στην οποία ζουν η αδιαφορία για το μέλλον είναι κατακριτέα, τα άτομα θα έχουν μικρότερο βαθμό παράβασης από εκείνα που ζουν σε μια κοινότητα όπου όσοι αναζητούν βραχυπρόθεσμα οφέλη δεν αντιμετωπίζουν την κοινωνική αποδοκιμασία. Επιπλέον, αναμένεται ότι είναι πιο δύσκολη η διαχείριση των πόρων που μπορούν εύκολα να καταστραφούν από ότι των πόρων που είναι πιο ανθεκτικοί. Τα άτομα συνήθως είναι πρόθυμα να περιορίσουν τις δραστηριότητες οικειοποίησης όταν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις εκφυλισμού του πόρου και γενικά αποδεδειγμένες ενδείξεις μελλοντικής ζημίας.

Με δεδομένη την αβεβαιότητα που σχετίζεται με κάθε αλλαγή κανόνων, τα άτομα είναι λιγότερο πιθανό να υιοθετήσουν άγνωστους κανόνες. Έτσι, προτιμούν κανόνες που χρησιμοποιούνται από άλλους σε παρόμοιες περιστάσεις και είναι γνωστό ότι λειτουργούν

σχετικά καλά και δρουν κατά ένα μεγάλο ποσοστό με γνώμονα την εμπειρία που έχει αποκτηθεί. Ο σχεδιασμός νέων θεσμών είναι μια δύσκολη διαδικασία, ανεξάρτητα από την ομοιογένεια των ατόμων μιας ομάδας, τη πληροφόρησή τους και τα πρότυπα συμπεριφοράς. Άλλωστε, η υπέρβαση των διαφόρων προβλημάτων όπως αναφέρθηκε, δεν είναι ποτέ εξασφαλισμένη.

Οι περιπτώσεις των μακροχρόνια επιτυχών και εύρωστων κοινόκτητων πόρων παρατηρήθηκε ότι χαρακτηρίζονται από τις αρχές σχεδιασμού, οι οποίες αναφερθήκαν παραπάνω. Χαρακτηριστικό είναι ότι καμία από τις περιπτώσεις στις οποίες οι χρήστες απέτυχαν να επιλύσουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν, δε χαρακτηριζόταν από περισσότερες από τρεις αρχές σχεδιασμού. Οι περιπτώσεις ευπάθειας βρίσκονται σε ενδιάμεση θέση ως προς τις αρχές σχεδιασμού. Το βέβαιο είναι, όπως αναγνωρίζει και η Ostrom (1990), ότι χρειάζεται περαιτέρω μελέτη και εμπειρική εργασία, πριν διατυπωθεί η άποψη ότι οι εν λόγω αρχές σχεδιασμού αποτελούν τον καλύτερο τρόπο διάκρισης μεταξύ εύρωστων, εύθραυστων και αποτυχημένων θεσμικών πλαισίων.

2.6 Συμπεράσματα

Η θεωρία πάνω στους κοινόκτητους πόρους και τα περιουσιακά δικαιώματα έχει γνωρίσει μεγάλη άνθηση τις τελευταίες δεκαετίες, δεδομένης της παγκόσμιας ανησυχίας για την περιβαλλοντική υποβάθμιση (Agrawal, 2002). Από τη δημοσίευση του άρθρου του Hardin και για πολλές δεκαετίες, επικρατούσε η άποψη ότι, όταν πολλά πρόσωπα εκμεταλλεύονται ταυτόχρονα ένα πόρο κοινής ιδιοκτησίας, οι επακόλουθες (αρνητικές) εξωτερικότητες θα οδηγήσουν σε υπερβολική χρήση ή υπερεκμετάλλευση του πόρου, ένα φαινόμενο γνωστό ως Τραγωδία των Κοινόκτητων Πόρων (Dutta & Sundaram, 1993). Η καταστροφή αυτή για πολλές δεκαετίες πιστευόταν ότι αποτελεί αναπόφευκτο αποτέλεσμα, εκτός αν οι εν λόγω πόροι κρατικοποιηθούν ή ιδιωτικοποιηθούν. Η άποψη αυτή βρήκε πολλούς υποστηρικτές, αλλά και πολλούς επικριτές. Πολλαπλά παραδείγματα αποτυχιών διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων από το κράτος ή από πολιτικές προσανατολισμένες στις αγορές, κατέστησαν την ομάδα ή κοινότητα ως μια ελκυστική εναλλακτική επιλογή διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων.

Εντατικές εμπειρικές μελέτες (όπως Ostrom 1990; Wade, 1988; Ostrom et al., 1992; Baland & Platteau, 1996, κ.ά.), έρχονται να θέσουν υπό αμφισβήτηση τις θέσεις του Hardin. Αυτές οι αναλύσεις αποδεικνύουν ότι υπάρχει μια ενδιάμεση λύση μεταξύ των ακραίων τάσεων κρατικοποίησης και ιδιωτικοποίησης, και υποστηρίζουν ότι «η τραγωδία» του Hardin έχει εφαρμογή μόνο κατά την οικειοποίηση πόρων ανοιχτής (ελεύθερης) πρόσβασης, και όχι στους κοινόκτητους πόρους (Adhikari, 2001). Συγκεκριμένα, σε πολλές περιπτώσεις, οι ίδιοι οι χρήστες των πόρων είναι ικανοί να οργανωθούν, να ορίσουν κανόνες διαχείρισης, και τελικά να αποτρέψουν την όποια ενδεχόμενη τραγωδία στο σύστημα του πόρου, από τον οποίο εξαρτώνται. Επιπλέον, έχουν προσδιοριστεί στη βιβλιογραφία οι «αρχές σχεδιασμού» των αυτοοργανωμένων θεσμών, δηλαδή τα στοιχεία εκείνα, που όταν χαρακτηρίζουν τους εν λόγω θεσμούς, αυτοί φαίνεται να αντέχουν στο χρόνο και να είναι επιτυχείς.

Σίγουρα τα προβλήματα που προκύπτουν στην κοινοτικοποίηση, και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι χρήστες κατά τη διαχείριση των πόρων είναι σημαντικά. Οι διαφωνίες ως προς τον ορισμό κανόνων και οι δυσκολίες τήρησής τους, αναμφίβολα αποτελούν ζητήματα στα οποία πρέπει να εστιάσουμε τη προσοχή μας. Η απόδοση συγκεκριμένων περιουσιακών δικαιωμάτων σε μία ομάδα ατόμων σημαίνει πιθανά αποκλεισμό μιας άλλης ομάδας. Τα θέματα αυτά έχουν οδηγήσει τους ερευνητές να εστιάζουν στην κατανομή εντός της κοινότητας του πόρου. Πρόσφατες μελέτες αποκαλύπτουν κάτι νέο: Δεν υφίσταται μόνο

«τραγωδία των κοινών» αλλά και «τραγωδία των χρηστών των κοινών», όπου η έλλειψη δικαιοσύνης και οι κοινωνικές απώλειες μπορεί να προκύψουν από ανισότητες και κοινωνικές απώλειες λόγω περιοριστικού καθορισμού των κοινοτικών πόρων (Husain, 2009).

Καταλήγουμε ότι συγκεκριμένος τρόπος διαχείρισης, που οδηγεί πάντα σε επιτυχία δεν έχει βρεθεί. Λίγο-πολύ, όλες οι θεσμικές ρυθμίσεις εμπεριέχουν μικρές ή μεγάλες «τραγωδίες» και μπορούν να καταλήξουν σε αποτυχία. Για το λόγο αυτό, αναγνωρίζεται ότι, παρά την ανάπτυξη και εξέλιξη της θεωρίας των κοινόκτητων πόρων, απαιτείται περαιτέρω συστηματική μελέτη. Τα παραδείγματα θεσμών ανά τον κόσμο, μας δίδαξαν πολλά, και έχουμε ακόμα να μάθουμε αρκετά, για τη διαχείριση των κοινόκτητων πόρων και την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Κεφάλαιο 3.

Το Αστικό Πράσινο ως Κοινόκτητος Πόρος

3.1 Εισαγωγή

Το προηγούμενο κεφάλαιο πραγματεύτηκε τη θεωρία των κοινόκτητων πόρων, προσδιορίστηκαν ο ορισμός, οι μορφές και τα χαρακτηριστικά τους. Στη συνέχεια, αναφέρθηκαν τα προβλήματα που προκύπτουν κατά την οικειοποίησή τους από τους χρήστες και κατ' επέκταση τονίστηκε η αναγκαιότητα ύπαρξης ενός πλαισίου διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων. Τέλος αναφερθήκαμε στους θεσμούς που είναι δυνατό να εξασφαλίσουν την επιτυχημένη και με βιώσιμο τρόπο διαχείρισή τους.

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με ένα συγκεκριμένο, ιδιαίτερα σημαντικό κοινόκτητο πόρο, το αστικό πράσινο. Στη πρώτη ενότητα, αναφέρονται τα οφέλη που προκύπτουν από την ύπαρξη ελεύθερων χώρων πρασίνου, και η συμβολή τους στις σύγχρονες αστικές περιοχές και τους κατοίκους της. Στη συνέχεια, επιχειρείται η παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά τη διαθεσιμότητα και τα χαρακτηριστικά των χώρων αυτών, τόσο σε πόλεις του εξωτερικού, όσο και στον ελλαδικό χώρο. Τέλος, δίνεται ιδιαίτερη βάση στην αναγκαιότητα για αποτελεσματική διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου, και γίνεται αναφορά στους τρόπους με τους οποίους αυτή θα είναι εφικτή. Μεταξύ άλλων, παρατίθεται και μια μελέτη περίπτωσης όσον αφορά τη διαχείριση του αστικού πρασίνου, όπως πραγματοποιείται στη πόλη της Γερμανίας, Λειψία.

3.2 Οι Χώροι Αστικού Πρασίνου Γενικά

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει εκδηλωθεί ένα διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον που αφορά τον σχεδιασμό, την αποτίμηση των περιβαλλοντικών αγαθών, και την αναζήτηση μεθόδων παροχής μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές είναι μία από τις μεγάλες και σημαντικές προκλήσεις που τίθενται στις πόλεις, ειδικότερα μετά από την αλματώδη ανάπτυξη που αυτές γνωρίζουν (Quintas & Curado, 2009). Η αστυφιλία, η πυκνή δόμηση, η ρύπανση αλλά και άλλα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, έχουν υποβαθμίσει το αστικό περιβάλλον. Παράλληλα, η αποκοπή από το φυσικό

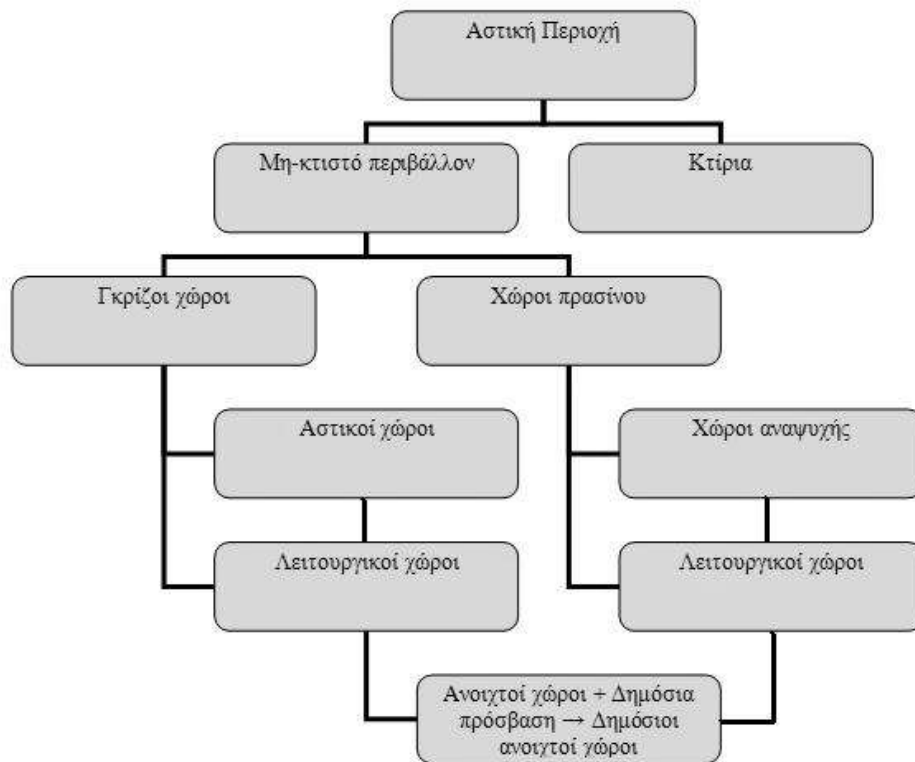
περιβάλλον δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην υγεία, τη ψυχολογία και τη διάθεση του ανθρώπου (Ντούρος, 2001). Δεδομένου του ενδιαφέροντος για βιώσιμη ανάπτυξη, οι αστικές περιοχές προσπαθούν να κάνουν κάποια βήματα για τη βελτίωση του υφιστάμενου περιβάλλοντός τους, με αποτέλεσμα να εστιάζονται στη δημιουργία περισσότερων χώρων πρασίνου, όπως πάρκα και είδη κήπων, καθώς η ύπαρξή τους είναι κρίσιμης σημασίας.

Η πρώτη εμφάνιση των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, με τη μορφή που γνωρίζουμε σήμερα, έγινε τον 19^ο αιώνα, όταν δημιουργήθηκαν κοινόχρηστοι κήποι ή πάρκα, ως βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων στις πόλεις. Οι αλλαγές στην αντιμετώπιση των χώρων αυτών από τα άτομα διαφέρουν από εποχή σε εποχή και κατά ένα μεγάλο ποσοστό οφείλονται στις αλλαγές που γνωρίζουν οι ίδιες οι πόλεις (Καρυώτη, 2009).

Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί για τους χώρους αστικού πρασίνου. Ο πιο διαδεδομένος και γενικά αποδεκτός είναι εκείνος που υιοθετήθηκε στο Ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο *Development of Urban Green Spaces to Improve the Quality of Life in Cities and Urban Regions* (URGE). Σύμφωνα με αυτόν, όταν αναφερόμαστε σε χώρους αστικού πρασίνου, «εννοούμε τους δημόσιους και ιδιωτικούς ανοιχτούς χώρους σε αστικές περιοχές, που καλύπτονται κυρίως από βλάστηση, και οι οποίοι είναι άμεσα ή έμμεσα διαθέσιμοι για τους χρήστες» (Levent et al., 2002).

Το μη-κτιστό περιβάλλον της αστικής περιοχής αποτελείται από γκρίζους και πράσινους χώρους. Οι γκρίζοι χώροι είναι κοινωνικοί χώροι χωρίς περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και διακρίνονται σε λειτουργικούς και αστικούς χώρους. Οι χώροι πρασίνου περιλαμβάνουν όλους τους χώρους πάρκων, παιδότοπων και γενικότερα χώρων αναψυχής αλλά και άλλων λειτουργιών. Οι ελεύθεροι χώροι είναι το κομμάτι της αστικής περιοχής που συνδυάζει τους χώρους αστικού πρασίνου με τις καθαρά αστικές περιοχές. Οι χώροι πρασίνου και οι γκρίζοι χώροι είναι συμπληρωματικοί μεταξύ τους (Swanwick et al., 2003). Διαγραμματικά, οι διακρίσεις αυτές παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1. Διαχωρισμός των αστικών περιοχών και ορισμοί

Πηγή: Swanwick et al. (2003, σελ. 97), ίδια επεξεργασία.

3.3 Συμβολή των Χώρων Πρασίνου στις Αστικές Περιοχές

Οι αστικοί χώροι πρασίνου αναμφισβήτητα παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο για τις πόλεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, λόγω των λειτουργιών και των δυνατοτήτων που προσφέρουν στους κατοίκους, αποτελώντας δείκτες της ποιότητας ζωής της πόλης και θεμελιώδη στοιχεία τους (Quintas & Curado, 2009). Οι χώροι πρασίνου έχουν πολυδιάστατη δομή και επιτελούν πολλές λειτουργίες, όπως χρήσης, παραγωγής, απασχόλησης, εκπαίδευσης κ.ά. (Levent et al., 2002). Ας δούμε αναλυτικά τα οφέλη που προκύπτουν από τέτοιους χώρους, και τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλουν στην ευημερία των κατοίκων αλλά και στη βελτίωση της ποιότητας των ίδιων των πόλεων.

Σε **περιβαλλοντικό και οικολογικό** επίπεδο, η σημασία τους είναι καταλυτική. Οι χώροι αστικού πρασίνου συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους, των υδάτων και του αέρα, καθώς τα δέντρα παράγουν οξυγόνο και φιλτράρουν τους αέριους ρυπαντές. Ταυτόχρονα, μετριάζουν την ηχορύπανση καθώς αποτελούν τα καλύτερα φυσικά ηχοπετάσματα. Σύμφωνα με μετρήσεις, παρατηρήθηκε μείωση των επιπέδων θορύβου στον

αστικό χώρο κατά 0,17 DB ανά τετραγωνικό μέτρο δενδρώδους επιφάνειας (Αρσενίου, 2010). Παράλληλα, συμβάλλουν στη μείωση της θερμοκρασίας. Η τελευταία λειτουργία είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις μεσογειακές πόλεις που γνωρίζουν ιδιαίτερα υψηλές θερμοκρασίες τους καλοκαιρινούς μήνες. Μια ακόμη σημαντική λειτουργία των χώρων αστικού πρασίνου είναι η απορρόφηση των υδάτων της βροχής, αποτρέποντας τις πλημμύρες, ενώ παράλληλα εμπλουτίζουν τον υδροφόρο ορίζοντα. Επιπλέον, οι χώροι πρασίνου συμβάλλουν στη προστασία της πόλης από τους ανέμους και στην ελάττωση των διαδικασιών διάβρωσης. Έμμεσα περιβαλλοντικά οφέλη προκύπτουν όταν οι χώροι αυτοί αποτελούν κίνητρο για τους κατοίκους, ώστε να πραγματοποιούν τις μετακινήσεις τους πεζοί ή με τη χρήση ποδηλάτου, χωρίς να καταφεύγουν σε ιδιωτικά μέσα μεταφοράς επιβαρύνοντας το περιβάλλον. Τέλος, αποτελούν τα τελευταία καταφύγια βιοποικιλότητας στα αστικά κέντρα (Wolf, 2004; Quintas & Curado, 2009; Arvanitidis, 2007b; Levent, et al., 2002; Μπελαβίλας και Βαταβάλη, 2009; GreenKeys Project 2008).

Σε **κοινωνικό επίπεδο**, οι χώροι αυτοί έχουν ιδιαίτερη επίδραση στην αναψυχή και την ανάπαυση των ατόμων, βελτιώνοντας την σωματική και ψυχική τους υγεία. Όσον αφορά ειδικά την αναψυχή, υπάρχουν δύο μορφές: η *παθητική* και η *ενεργητική* (Ντούρος, 2001). Η πρώτη μορφή αναφέρεται σε ανθρώπινες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αλλοιώνεται ο χαρακτήρας και οι λειτουργίες του φυσικού περιβάλλοντος. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων είναι η ανάπαυση, η απόλαυση θέας, η φωτογράφιση τοπίου, ο περίπατος κ.ά. Η ενεργητική αναψυχή από την άλλη, αφορά πιο δραστικές ενέργειες από τη πλευρά των ατόμων, που πολλές φορές επηρεάζουν σημαντικά τις λειτουργίες και τη μορφή ή το χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος. Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων είναι η κατασκευή έργων, κτιρίων κλπ., τα οποία συχνά εμποδίζουν κάποιες ομάδες από την οικειοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος.

Πέραν της αναψυχής, οι χώροι προσδίδουν στη πόλη «ταυτότητα» καθώς προσφέρονται για πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επιπρόσθετα, αποτελούν χώρους εκγύμνασης και ανάπαυσης, καθώς και σπουδαίους παιδότοπους για τις μικρές ηλικίες. Καλά σχεδιασμένα δίκτυα χώρων αστικού πρασίνου ενθαρρύνουν τα άτομα να διανύουν τις αποστάσεις με ασφάλεια, είτε με τα πόδια είτε με ποδήλατο απολαμβάνοντας τις καθημερινές τους διαδρομές βελτιώνοντας παράλληλα την ψυχολογία τους (Levent et al., 2002). Επιπρόσθετα, τα άτομα στους συγκεκριμένους χώρους αναπτύσσουν το αίσθημα της συλλογικής ευθύνης, κατανοούν καλύτερα τα οφέλη του φυσικού περιβάλλοντος και αναπτύσσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, φανερώνοντας τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα των χώρων αστικού πρασίνου, καθώς μπορούν ακόμα και να αποτελέσουν χώρο μαθήματος (outdoor

classroom) για τα σχολεία και τις δραστηριότητές τους (GreenKeys Project 2008; Arvanitidis, 2007b). Επιπλέον, αν οι χώροι αυτοί αποτελούν ασφαλές περιβάλλον, οι πολίτες έχουν τη διάθεση να δραστηριοποιηθούν και να προσφέρουν, όχι μόνο γιατί τους ικανοποιεί αισθητικά ο χώρος, αλλά και επειδή νιώθουν ότι ανήκουν σε ένα σύνολο, στο οποίο η προσφορά τους θεωρείται σημαντική. Τέλος, οι χώροι αστικού πρασίνου, αναβαθμίζουν την έννοια της γειτονιάς και τις κοινωνικές σχέσεις στις πόλεις, και αποτελούν χώρους συγκεντρώσεως των κατοίκων σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης, όπως σε σεισμούς και φωτιές (Ντούρος, 2001, Arvanitidis, 2007b, Levent et al., 2004, GreenKeys Project 2008).

Σε **οικονομικό επίπεδο**, λόγω των ωφελειών που αναφέρθηκαν παραπάνω, η πόλη καθίσταται περισσότερο ελκυστική για νέους κατοίκους, οι οποίοι θα θελήσουν να εγκατασταθούν σε αυτή, για αισθητικούς λόγους. Έχει παρατηρηθεί ότι οι χώροι πρασίνου αυξάνουν τις αξίες των ακινήτων στις γύρω περιοχές (Arvanitidis, 2007b). Είναι επίσης εφικτή η τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής, η οποία θα αποφέρει έσοδα στη τοπική κοινωνία, και θα βασίζεται στα χαρακτηριστικά της ίδιας της πόλης (αστικός τουρισμός). Τέλος, είναι δυνατή η προσέλκυση επενδύσεων (λόγω ποιοτικής αναβάθμισης της περιοχής που απορρέει από την ύπαρξη χώρων πρασίνου) μέσω των κατοικιών αλλά και άλλων οικονομικών λειτουργιών, όπως καταστήματα, εστιατόρια, καφετέριες κ.λ.π., υποστηρίζοντας την απασχόληση και δημιουργώντας θέσεις εργασίας. Έχει παρατηρηθεί ότι το εξειδικευμένο και υψηλής ποιότητας εργατικό δυναμικό αναζητά εγκατάσταση σε ποιοτικές περιοχές και ιδιαίτερα σε τόπους με ποιοτικό αστικό πράσινο (Arvanitidis, 2007b). Έτσι, οι χώροι πρασίνου είναι σημαντικότερα «περιουσιακά στοιχεία» για τις μεγαλουπόλεις ως προς τη προσέγγιση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού (Tajima, 2003). Το σίγουρο είναι ότι όλα τα άτομα είναι πιο δημιουργικά και πιο παραγωγικά όταν έχουν εγγύτητα σε χώρους πρασίνου. Οι επιχειρήσεις κάνοντας στροφή σε ποιοτικούς παράγοντες, επιλέγουν για τις εγκαταστάσεις τους ποιοτικούς χώρους στέγασης και ευχάριστους περιβάλλοντες χώρους. Η επιλογή τους αυτή αντικατοπτρίζει το κύρος που επιδιώκουν να προβάλουν. Ένα ακόμη σημαντικό οικονομικό (και περιβαλλοντικό) όφελος είναι η εξοικονόμηση ενέργειας που είναι δυνατή όταν μια πόλη έχει επάρκεια χώρων αστικού πρασίνου. Οι χώροι αυτοί όπως είδαμε προηγουμένως, συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση της θερμοκρασίας των πόλεων, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι των πόλεων αυτών να χρειάζονται λιγότερη κατανάλωση ενέργειας τους θερινούς μήνες για να αποκτήσουν τις επιθυμητές θερμοκρασίες στους εσωτερικούς χώρους (Αρσενίου, 2010).

Εν κατακλείδι, οι χώροι αστικού πρασίνου προωθούν την εικόνα των πόλεων, καθιστώντας τις πιο ελκυστικούς χώρους για κατοικία, εργασία, επένδυση και

επισκεψιμότητα (Levent et al, 2004; Κώτσιου, 2005). Σήμερα οι κοινωνίες έχουν συνειδητοποιήσει τα προαναφερθέντα πολυδιάστατα οφέλη που προσφέρονται από τους χώρους αστικού πρασίνου, και αντιλαμβάνονται ότι αυτοί είναι δυνατό να δώσουν λύση σε πολλά από τα προβλήματα, από τα οποία πλήττεται ο αστικός χώρος (Ντούρος, 2001).

3.4 Πόλη και Αστικό Πράσινο: Παραδείγματα από το Διεθνή και τον Ελληνικό Χώρο

Στην ενότητα αυτή θα αναφερθούμε σε ορισμένες πόλεις, τόσο από το εξωτερικό, όσο και από τον ελλαδικό χώρο, προκειμένου να σχηματίσουμε μια άποψη και γενική εικόνα για τη διαθεσιμότητά τους σε χώρους πρασίνου.

Όσον αφορά τον ευρωπαϊκό χώρο, ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα «πράσινης» πόλης αποτελεί η πόλη της Γερμανίας Δρέσδη (Dresden). Η πόλη αυτή κατοικείται από 504.635 ανθρώπους (2006) και είναι χτισμένη στις όχθες του ποταμού Έλβα και στη κοιλάδα που τον περιβάλλει. Το γεγονός αυτό προσδίδει στη Δρέσδη πλούσιες εκτάσεις πρασίνου, καθώς το 62% της έκτασής της αποτελείται από δάση και χώρους πρασίνου, με τους τελευταίους να καλύπτουν 72,71 τετ. χιλιόμετρα. Το όραμα της πόλης της Δρέσδης είναι η εξασφάλιση της ύπαρξης καλά διατηρημένων δημόσιων χώρων πρασίνου που είναι ασφαλείς και που ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών της περιοχής. Τέλος οι χώροι αυτοί επιδιώκεται να υποστηρίζουν τη φήμη της πόλης ως περιοχής συνδυασμού πολιτισμού και επιχειρηματικότητας, με μοναδική ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος. Η αναλογία αστικού πρασίνου ανά κάτοικο είναι 144,1 τετ. μέτρα (Greenkeys Project, 2008).

Το Northampton της Αγγλίας, περιοχή 28.978 κατοίκων (Northampton SDAT, 2005), είναι άξιο αναφοράς ως πόλη όπου η μέριμνα για τους χώρους πρασίνου είναι σημαντική. Οι εν λόγω χώροι καλύπτουν 16.700.000 τετ. μέτρα της περιοχής. Τα τελευταία δεκαοχτώ χρόνια έχουν δημιουργηθεί πάνω από 80 μικρά πάρκα, και πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό γίνεται δυνατό κυρίως με την ενεργό συμμετοχή των κατοίκων. Οι τοπικές αρχές κατέχουν ένα υποστηρικτικό αλλά δευτερεύων ρόλο στην οργάνωσή τους. Έτσι, πέραν του γεγονότος ότι ενισχύεται η συνοχή των τοπικών κοινοτήτων, υλοποιείται μια οικονομικά βιώσιμη διαχείριση των χώρων πρασίνου της περιοχής, γεγονός που αποφέρει εμφανή πλεονεκτήματα τόσο στους κατοίκους όσο και στο περιβάλλον (Κοσμάκη και Λουκόπουλος, 2007).

Η έβδομη μεγαλύτερη πόλη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Βουδαπέστη, δεν έχει ένα ενιαίο σύστημα αστικού πρασίνου και μόνο μερικές φυσικές περιοχές προστατεύονται. Μάλιστα, λόγω του διπλού συστήματος διαχείρισης (δημοτικό συμβούλιο και τοπική αυτοδιοίκηση) σε κάποιες περιφέρειες, σημειώνονται διαμάχες και έντονες διαφωνίες αναφορικά με την υπευθυνότητα σε ζητήματα δημοσίων χώρων. Η πόλη της Βουδαπέστης αποτελείται από 71.075 κατοίκους (2007) και η αναλογία αστικού πρασίνου ανά κάτοικο φτάνει στα 40 τετ. μέτρα. Την ίδια στιγμή, σε κάποιες περιοχές η αναλογία αυτή μειώνεται στα 2 τετ. μέτρα πρασίνου ανά κάτοικο (περιφέρεια Jozsefvaros) (Greenkeys Project, 2008).

Στη γειτονική Ιταλία, στη πόλη Giulianova, όλοι οι χώροι πρασίνου αποτελούν ιδιοκτησία του δήμου, και κάθε τέτοιος χώρος είναι μια ξεχωριστή οντότητα στη δομή του αστικού πρασίνου. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι η πόλη είναι σε καλή κατάσταση αναφορικά με τη διαθεσιμότητα των χώρων πρασίνου, καθώς με πληθυσμό 21.955 κατοίκους (2005), η αναλογία αστικού πρασίνου ανά κάτοικο αγγίζει τα 275 τετ. μέτρα (Greenkeys Project, 2008).

Φτάνοντας στον ελλαδικό χώρο, στην Αθήνα η έκταση πρασίνου αγγίζει μόλις τα 2,5 τ.μ /κάτοικο, τη στιγμή που η αναλογία πρασίνου στις Ευρωπαϊκές χώρες είναι 7 τ.μ /κάτοικο κατά μέσο όρο. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, για να είναι μια πόλη βιώσιμη, πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον 9 τ.μ. πράσινων εκτάσεων ανά κάτοικο. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι τα δέκα μεγαλύτερα πάρκα της Αθήνας συνολικά, καλύπτουν έκταση 4.000 στρεμμάτων, ενώ σε ευρωπαϊκές πόλεις όπως στο Λονδίνο, το Hyde Park ξεπερνά από μόνο του τα 2.500 στρέμματα. Επιπλέον, οι ελεύθεροι χώροι πρασίνου στη πόλη καλύπτουν το 10% της έκτασης του Λεκανοπεδίου, ενώ στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες το ποσοστό αυτό φτάνει το 30%. Βασικό πρόβλημα αποτελεί η μη αξιοποίηση των 1.500 στρεμμάτων ελεύθερων χώρων που έχουν καταγραφεί από ερευνητές, σε διάφορες περιοχές της πρωτεύουσας. Εξίσου σημαντικά προβλήματα αποτελούν η μη προσβασιμότητα των υφιστάμενων οργανωμένων χώρων πρασίνου, και η έλλειψη περιφραξής τους, που σε πολλές περιπτώσεις, τους έχει μετατρέψει σε χώρους στάθμευσης.

Από την άλλη, ο δήμος Θεσσαλονίκης, ο οποίος κατοικείται από 356.000 άτομα (2001), έχει αναλογία πρασίνου μόλις 2,19 τετ. μέτρα ανά κάτοικο. Τα πάρκα της περιοχής είναι 334 σε αριθμό και καταλαμβάνουν έκταση 836.809 τετ. μέτρα. Οι υπηρεσίες του δήμου διαθέτουν επαρκείς τεχνικές γνώσεις σχετικά με τη διαχείριση του πρασίνου στη πόλη, αλλά υπάρχει δυσκολία στην εφαρμογή των γνώσεων πρακτικά, λόγω έλλειψης απαιτούμενης εκπαίδευσης των συνεργείων της Διεύθυνσης Πρασίνου (Τσιτσώνη et al., 2005).

Σε αυτή την ενότητα είδαμε συνοπτικά κάποια παραδείγματα από διάφορες πόλεις χωρών ανά τον κόσμο, όσον αφορά την διαθεσιμότητά τους σε χώρους αστικού πρασίνου. Μπορούμε να καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα: ασχέτως με τον αριθμό και μέγεθος των χώρων πρασίνου στη κάθε πόλη, και την επάρκειά τους αναφορικά με τις ανάγκες των κατοίκων και των ίδιων των αστικών περιοχών, αυτό που γίνεται άμεσα αντιληπτό, είναι η αναγκαιότητα εξεύρεσης ενός συστήματος διαχείρισης των εν λόγω χώρων, που θα προωθήσει την λελογισμένη χρήση και αξιοποίησή τους. Ένα επιτυχημένο σύστημα διαχείρισης, μεταξύ άλλων θα μεριμνά και για τη δημιουργία νέων χώρων πρασίνου, μια δράση απαραίτητη στις πόλεις και περιοχές όπου η αναλογία πρασίνου είναι δραματικά μικρή. Το βέβαιο είναι ότι πρέπει σύντομα να ληφθούν μέτρα οργάνωσης και συντονισμού των προσπαθειών των εμπλεκόμενων φορέων προς τη κατεύθυνση αυτή.

3.5 Ανάγκη για Αποτελεσματική Διαχείριση των Χώρων Πρασίνου

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι χώροι αστικού πρασίνου έχουν ρόλο ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις πόλεις όλου του κόσμου, προσφέροντας οφέλη όχι μόνο αισθητικά, αλλά και οικολογικά, κοινωνικά και οικονομικά, με πολλές αλληλοσυσχετίσεις ανάμεσά τους. Παρόλ' αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η επένδυση χρημάτων στην παροχή και διατήρηση χώρων πρασίνου δεν αποτυπώνουν την σημασία του ρόλου τους στη ζωές των κατοίκων της πόλης (Arvanitidis, 2007a). Η ποιότητα και η βιωσιμότητα των πόλεων σε ευρύτερο επίπεδο, εξαρτώνται από το σχεδιασμό, τη διαχείριση και τη συντήρηση των χώρων αστικού πρασίνου (Levent et al, 2002; Levent et al, 2004).

Η ορθολογική διαχείριση του πρασίνου είναι τόσο σημαντική, όσο σημαντικός είναι ο αρχικός προγραμματισμός και σχεδιασμός του (Arvanitidis, 2007a). Άλλωστε, η διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου αποτελεί μια υποκατηγορία της συνολικής αστικής διαχείρισης και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γενικότερη στρατηγική των πόλεων. Συνήθως αποτελεί αρμοδιότητα των τοπικών αρχών, ενώ συνδέεται άρρηκτα με τη παιδεία και τον πολιτισμό. Με το συνδυασμό στρατηγικού σχεδιασμού για το αστικό πράσινο και την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας σε όλα τα στάδια, οι χώροι αστικού πρασίνου μπορούν να αποτελέσουν τμήμα της «αστικής αναγέννησης» (Levent et al., 2002).

Η διαχείριση δεν αποτελεί μια απλή διαδικασία, και μάλιστα κατά τη προσπάθεια πραγματοποίησής της, συναντά κανείς πολλά και σοβαρά εμπόδια (Arvanitidis, 2007a). Ένα

από τα κυριότερα και πιο εμφανή, είναι η έλλειψη χρηματικών πόρων. Είναι γεγονός ότι η μακροχρόνια υπο-επένδυση στους αστικούς χώρους πρασίνου, συντέλεσε στην ποιοτική (απαξίωση) και ποσοτική (μείωση) τους υποβάθμιση. Η έλλειψη χρηματικών πόρων δεν είναι το μόνο εμπόδιο. Εξίσου σημαντικός αρνητικός παράγοντας είναι και η έλλειψη πάγιας δέσμευσης από μέρους των τοπικών αρχών να φροντίζουν για τη δημιουργία χώρων πρασίνου. Επιπλέον, οι περικοπές από τα χρήματα που πρέπει να διατεθούν σε χώρους αστικού πρασίνου, είναι λιγότερο εμφανείς από τις περικοπές σε χρήματα άλλων υπηρεσιών. Σημαντικά εμπόδια αποτελούν επίσης η έλλειψη πληροφόρησης, γενικής στρατηγικής και εκσυγχρονισμένων μεθόδων διαχείρισης. Χαρακτηριστική είναι επίσης η ανυπαρξία απαιτούμενων δεξιοτήτων διαχείρισης.

Έχοντας δει τα κυριότερα εμπόδια στην πραγματοποίηση διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου, είναι κρίσιμης σημασίας να αναφέρουμε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη διαχείριση. Αυτές είναι (Arvanitidis, 2007a): η διαμόρφωση οράματος και στρατηγικής, η ύπαρξη ενός σχεδίου διαχείρισης, η ύπαρξη χρηματοδότησης, η πολιτική δέσμευση, η παροχή αναγκαίων πληροφοριών και η ενεργός συμμετοχή του κοινού. Το πλαίσιο διαχείρισης διαμορφώνεται ως εξής: πρώτα γίνονται κατανοητές οι οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, νομικές, τεχνολογικές κ.ά. συνθήκες. Έπειτα, προσδιορίζεται το όραμα, δηλαδή ο στόχος προς επίτευξη, και ακολουθεί ο συντονισμός δράσεων προς τη κατεύθυνση αυτή. Το τελευταίο θα οδηγήσει στην εκβολή κάποιων αποτελεσμάτων, τα οποία σε επόμενο στάδιο αξιολογούνται.

Ειδικότερα, η στρατηγική αναφέρεται στη διαδικασία προσδιορισμού βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων ως προς το αστικό πράσινο, δεδομένου ότι έχουν αξιολογηθεί πρώτα το υπάρχον απόθεμα και οι μελλοντικές ανάγκες αναφορικά με τους συγκεκριμένους χώρους. Η διαχείριση αφορά τη διαδικασία μετασχηματισμού του οράματος σε δράσεις προς υλοποίηση. Τέλος, η διατήρηση σχετίζεται με τη καθημερινή διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου, σύμφωνα με τους στόχους και τις αποφάσεις που προσδιορίστηκαν στα προηγούμενα δύο στάδια. Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει ότι δεν υπάρχει ένας μοναδικός τρόπος στρατηγικής διαχείρισης (Arvanitidis, 2007a).

Αν και η τοπική αυτοδιοίκηση είναι, όπως αναφέρθηκε, κατά βάση υπεύθυνη για τη διαχείριση και τη συντήρηση του αστικού πρασίνου, οι αρμοδιότητες είναι κατανομημένες συνήθως σε διάφορα τμήματα και υπηρεσίες των τοπικών αρχών και η εμπλοκή τους είναι μικρής ή μεγάλης κλίμακας. Οι πιο συνήθειες είναι: υπηρεσίες ακινήτων, αντιπροσωπείες υγείας, περιβαλλοντικές υπηρεσίες κ.ά. Γενικότερα, η οργάνωση και ο συντονισμός των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων παίζουν καταλυτικό ρόλο στην επιτυχημένη διαχείριση.

3.5.1 Συμμετοχή της κοινωνίας

Το περιβάλλον αποτελεί για τα άτομα ένα ζωτικής σημασίας χώρο, στον οποίο συγκλίνουν το καθαρά βιοτικό, οικονομικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον τους. Όσον αφορά τη προστασία του περιβάλλοντος, η έννοια της συμμετοχής από μέρους των ατόμων αφορά τη πληροφόρηση των πολιτών, την ενεργό συμμετοχή τους, και τα ένδικα μέσα που κατοχυρώνουν τα δικαιώματα πληροφόρησης και συμμετοχής των πολιτών (Σιούτη, 1988). Επιπλέον, η συμμετοχή της κοινωνίας περιγράφεται ως η εξουσιοδότηση των ατόμων ώστε να είναι ενεργοί δρώντες, η λήψη αποφάσεων και η διαχείριση των δραστηριοτήτων που επηρεάζουν τη ζωή τους (Wells et al., 1992).

Η εμπλοκή της κοινωνίας στη διαχείριση και διατήρηση των χώρων αστικού πρασίνου είναι εξαιρετικής σημασίας, και αποτελεί μεταξύ άλλων τρόπο, με τον οποίο λαμβάνονται υπόψη άμεσες και τοπικές ανάγκες. Άλλωστε, οι πολίτες γνωρίζουν καλύτερα απ' τον καθένα τη φύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, αλλά και τις πιθανές λύσεις τους. Είναι σημαντικό όμως οι διαχειριστές των χώρων αστικού πρασίνου να προσδιορίσουν τη σωστή ισορροπία όσον αφορά την εμπλοκή των πολιτών, καθώς η μεγάλου βαθμού ανάμειξη της κοινωνίας μπορεί να έχει μικρές ή ακόμα και αρνητικές συνέπειες (Arvanitidis, 2007a).

Μεταξύ των πιο δημοφιλών τρόπων συμμετοχής των πολιτών σε θέματα διαχείρισης του αστικού πρασίνου, συναντούμε τους παρακάτω:

- Οργάνωση ομάδων εθελοντών από τους δήμους των πόλεων, οι οποίες καθίστανται υπεύθυνες για τη διαχείριση/συντήρηση των χώρων πρασίνου ανά γειτονιά.
- Ανεπίσημες μορφές ομάδων πολιτών που επωφελούνται άμεσα από τους χώρους αυτούς, μέσω των ασχολιών τους (π.χ. ποδηλάτες) και προσφέρουν δραστηριότητες διαχείρισης/συντήρησης.
- Επίσημες ομάδες πολιτών/σύλλογοι. Πρόκειται για θεσμοθετημένες ομάδες που ασχολούνται με τη διαχείριση/συντήρηση των χώρων πρασίνου.
- Μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που προσφέρουν πολλές δραστηριότητες, όπως π.χ. μεταξύ άλλων, ενημέρωση των πολιτών για τους χώρους αυτούς.

Η πολυπλοκότητα και η ιδιαιτερότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων έχουν αναδείξει τις διαδικασίες και τις μεθόδους συμμετοχής των πολιτών ως σημαντικά εργαλεία επίλυσης των προβλημάτων αυτών. Η σωστή διαχείριση των χώρων πρασίνου, δεν αποτελεί μια απλή διαδικασία, και για την υλοποίησή της βασικές προϋποθέσεις είναι η παιδεία, η

ενημέρωση, η πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης, και κυρίως η ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου και η υπευθυνότητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συμμετέχουσες ομάδες οργανώνονται για να εξυπηρετήσουν κάποιο σκοπό, και συνήθως όταν αυτός επιτευχθεί, το ενδιαφέρον των πολιτών μειώνεται. Επομένως, για να διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον αλλά και η κινητικότητα των ατόμων, θα πρέπει να τίθενται διαρκώς νέοι στόχοι, οι οποίοι όμως θα ανταποκρίνονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και του περιβάλλοντος (Arvanitidis, 2007a).

Λόγω του υπερατομικού συλλογικού χαρακτήρα των περιβαλλοντικών ζητημάτων, πρέπει να γίνει μια σημαντική διεύρυνση του έννομου συμφέροντος, καθώς τα περιβαλλοντικά αγαθά ανήκουν στο κοινωνικό σύνολο, και από την όποια υποβάθμισή τους θίγεται και απειλείται η ζωή και υγεία των ατόμων. Η διεύρυνση αυτή αφορά περισσότερο τη τροποποίηση των ισχυουσών διατάξεων, σύμφωνα με τις οποίες παρέχεται δικαστική προστασία μόνο σε όποιον έχει άμεσο, προσωπικό και έννομο συμφέρον. Άλλωστε, η προστασία και η απόλαυση ενός αγαθού σύνθετου και συλλογικού όπως είναι το περιβάλλον, όχι μόνο δικαιολογεί αλλά και επιβάλλει την υιοθέτηση μιας μορφής *actio popularis* (λαϊκής αγωγής) (Σιούτη, 1988).

Ο συλλογικός χαρακτήρας των περιβαλλοντικών αγαθών και ζητημάτων συνεπάγεται την επιδίωξη της προστασίας ενός συλλογικού συμφέροντος, γεγονός που δε πρέπει να συνδέεται αποκλειστικά με την ατομική πρωτοβουλία των πολιτών. Βέβαια, πρέπει να προσέξουμε ότι τα νομικά μέσα που τίθενται στη διάθεση των ενώσεων πρέπει να υπόκεινται σε έλεγχο διότι, μεταξύ άλλων, δε μπορεί να γίνει δεκτό ότι οποιαδήποτε ομάδα μπορεί ανά πάσα στιγμή να προσφεύγει εν ονόματι της προστασίας του περιβάλλοντος (Σιούτη, 1988).

3.5.2 Κατηγοριοποίηση των Χώρων Αστικού Πρασίνου

Συναντά κανείς πολλά προβλήματα στον προσδιορισμό μιας ξεκάθαρης και σαφούς ταξινόμησης αναφορικά με τον αριθμό των διαφορετικών τύπων αστικού πρασίνου, συμπεριλαμβανόμενης της έλλειψης ορισμών, του κινδύνου της διπλής μέτρησης όταν κάποιοι τύποι πρασίνου συμπίπτουν, και της ανησυχίας σχετικά με την ακρίβεια των αποτελεσμάτων (Swanwick et al., 2003). Έχοντας αναφέρει λοιπόν την έννοια της διαχείρισης του αστικού πρασίνου, είναι χρήσιμο να παρουσιαστεί σε αυτό το σημείο μία

τυπολογία των χώρων αστικού πρασίνου, καθώς ανάλογα με τη χρήση και τη φύση του καθενός από αυτούς, οι ανάγκες για διαχείριση και διατήρησή τους διαφέρουν. Μία ενδεικτική κατηγοριοποίηση των χώρων αυτών παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3.1).

Πίνακας 3.1. Κατηγοριοποίηση των χώρων αστικού πρασίνου

Τύπος	Ορισμός	Χρήση/ρόλος
πάρκα και κήποι	αστικά πάρκα, πάρκα της υπαίθρου και κήποι	αναψυχή, πολιτιστικές εκδηλώσεις
φυσικοί και τεχνητοί χώροι πρασίνου	αστικά άλση, νησίδες πρασίνου, παρόδια φύτευση, υγρότοποι	διατήρηση βιοποικιλότητας και άγριας ζωής, περιβαλλοντική εκπαίδευση και δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης
φυσικοί και τεχνητοί χώροι πρασίνου	αστικά άλση, νησίδες πρασίνου, παρόδια φύτευση, υγρότοποι	διατήρηση βιοποικιλότητας και άγριας ζωής, περιβαλλοντική εκπαίδευση και δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης
πράσινοι διάδρομοι	εκτάσεις κατά μήκος καναλιών ή κατά μήκος σιδηροδρομικών γραμμών, ακτές ποταμιών, ποδηλατόδρομοι	Περπάτημα, ποδηλασία, ιππασία, αναψυχή, ευκαιρίες για μετανάστευση άγριας ζωής
πράσινοι χώροι θελκτικότητας (amenities)	συνήθως βρίσκονται σε περιοχές κατοικίας και περιλαμβάνουν χώρους αναψυχής και χώρους πρασίνου γύρω και μέσα στις κατοικίες	Εξυπηρέτηση δραστηριοτήτων σχετικών με την οικία, αίσθηση φυσικού τοπίου εντός του αστικού
πράσινοι χώροι για παιδιά και νεαρές ηλικιακές ομάδες	χώροι σχεδιασμένοι για παιχνίδι και κοινωνικές επαφές	Παιχνίδι σε οργανωμένες παιδικές χαρές, άθληση
υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις	φυσικές ή τεχνητές επιφάνειες ιδιωτικές ή δημόσιες που χρησιμοποιούνται για αθλητισμό και αναψυχή και όπου περιλαμβάνονται και οι	αθλητισμός

	ανοιχτοί αθλητικοί χώροι των σχολείων	
κοινοτικοί κήποι	παρέχουν ευκαιρίες για καλλιέργεια αγαθών, αστικές φάρμες (δεν περιλαμβάνονται οι ιδιωτικοί κήποι)	καλλιέργεια αγαθών
νεκροταφεία και προαύλια εκκλησιών	χώροι ταφής, προαύλια εκκλησιών	ταφή, διατήρηση άγριας ζωής και βιοποικιλότητας

Πηγή: Νικολή (2009, σελ. 5-6).

Όπως αντιλαμβανόμαστε, το αστικό πράσινο αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ποιότητας ζωής, προσφέροντας στις αστικές περιοχές οφέλη με περιβαλλοντική, οικονομική, κοινωνική και αισθητική διάσταση. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, η τυπολογία του παραπάνω πίνακα είναι ενδεικτική. Γενικότερα, είναι δυνατόν να υπάρξουν πολλές ακόμα κατηγοριοποιήσεις, με διαφορετικά κριτήρια κάθε φορά, όπως οι χρήσεις, το κοινό στο οποίο απευθύνονται οι χώροι αυτοί κλπ. Κάθε χώρα και ερευνητική ομάδα ακολουθεί την ταξινόμηση εκείνη που εξυπηρετεί καλύτερα τους στόχους της.

Ορισμένοι συγγραφείς (Βαταβάλη και Μπελαβίλας, 2009) έχουν αναδείξει μια σειρά κριτηρίων διάκρισης και κατηγοριοποίησης των χώρων αστικού πρασίνου:

α) Με βάση τη *χωροθέτησή* τους στην πόλη. Οι χώροι πρασίνου διαχωρίζονται σε αστικούς (π.χ. πλατεία στο κέντρο της πόλης) και περιαστικούς (π.χ. πάρκο στα όρια του πολεοδομικού συγκροτήματος).

β) Με βάση τη *σημασία τους* για την πόλη. Οι χώροι διακρίνονται σε τοπικούς, π.χ. δημοτικό πάρκο), υπερτοπικούς, (π.χ. πλατεία ως τόπος αναψυχής πολλών δήμων), και μητροπολιτικούς.

γ) Με βάση το *ιδιοκτησιακό καθεστώς*, οι χώροι πρασίνου διακρίνονται σε δημόσιους και ιδιωτικούς.

δ) Με βάση τη *χρήση τους*, διαχωρίζονται σε κοινόχρηστους και μη.

ε) Με κριτήριο τη *λειτουργία τους*, διακρίνονται σε χώρους συνάθροισης, άθλησης, περιπάτου κ.ά., ή σε χώρους που συνδυάζουν τα παραπάνω.

3.5.3 Χρηματοδότηση

Όπως αναφέρθηκε, κατά την προσπάθεια αποτελεσματικής διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου, εμφανίζονται αρκετά εμπόδια. Από τα πιο σοβαρά είναι εκείνο της

εξεύρεσης των απαιτούμενων χρηματικών πόρων, καθώς το κόστος της διαχείρισης είναι αρκετά σημαντικό. Η χρηματοδότηση πρέπει να είναι δυνατό να υποστηρίξει όχι μόνο την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση, αλλά και την μακροχρόνια συντήρηση των χώρων, ώστε αυτοί να μην υποβαθμίζονται (Πούλιου, 2007). Γενικά, οι χώροι αστικού πρασίνου απαιτούν δύο είδη χρηματοδότησης: αρχικό κεφάλαιο για βελτιώσεις, ανακαινίσεις και εξοπλισμό, και πάγια έσοδα, για τη γενική συντήρηση και τις πληρωμές προσωπικού (Arvanitidis, 2007a). Αξίζει να σημειωθεί ότι η συντήρηση και η γενικότερη φροντίδα των χώρων πρασίνου πρέπει να αντιμετωπίζεται ως επένδυση χρημάτων, από την οποία προκύπτουν αρκετά οφέλη.

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι υφίστανται πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τους δυνατούς τρόπους χρηματοδότησης των χώρων αστικού πρασίνου. Στο κομμάτι αυτό παρουσιάζονται οι πλέον συνήθεις πηγές χρηματοδότησης για τους σκοπούς αυτούς (Arvanitidis, 2007a):

- *Παραδοσιακός τρόπος χρηματοδότησης μέσω προϋπολογισμού τοπικής αυτοδιοίκησης.* Συνήθως όμως, οι χώροι πρασίνου «ανταγωνίζονται» άλλες υπηρεσίες μεγαλύτερης προτεραιότητας.
- *Μέσω χρηματοδοτήσεων της κεντρικής διοίκησης και Ευρωπαϊκών προγραμμάτων (π.χ. URGE).*
- *Χρηματοδοτήσεις μέσω φορολογίας.*
- *Χρηματοδότηση μέσω αυτοχρηματοδοτούμενων έργων.* Η δημιουργία εσόδων μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη επιχειρησιακών δραστηριοτήτων στους χώρους πρασίνου (κατασκευή εστιατορίων, καφετεριών κλπ), με την επιβολή τυπικού αντιτίμου για την είσοδο στους χώρους αυτούς, με την επιβολή χρηματικών κυρώσεων σε περίπτωση κακόβουλων ή βανδαλιστικών ενεργειών που υποβαθμίζουν το περιβάλλον των συγκεκριμένων χώρων κ.ά.
- *Μέσω δωρεών.* Πρόκειται για έκτακτα έσοδα και όχι για προγραμματισμένο ή πάγιο τρόπο χρηματοδότησης. Έχει αποδειχθεί εντούτοις ένα εξαιρετικά επιτυχές μέσο.
- *Εμπλοκή της κοινωνίας και των εθελοντικών/μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.* Οι μη κερδοσκοπικοί και εθελοντικοί οργανισμοί μπορούν να αποτελέσουν μια σημαντική πηγή εσόδων, καθώς μπορούν να συνεισφέρουν σε προσωπικό, εργασία και άλλες απαραίτητες δραστηριότητες.
- *Μέσω ΣΔΙΤ.* Οι συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μπορούν να ενθαρρύνουν την δημιουργία έργων μεγαλύτερης κλίμακας.

Προκειμένου να είναι δυνατοί οι προαναφερθέντες τρόποι χρηματοδότησης, είναι απαραίτητο να έχει γίνει πρόβλεψη στο στάδιο σχεδιασμού, ώστε να διερευνηθούν οι υποδομές, καθώς όσο γίνονται επιπλέον κατασκευές, αυξάνεται και το κόστος. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα εισοδήματα των κατοίκων και το επενδυτικό ενδιαφέρον των εκάστοτε περιοχών, στις οποίες τίθενται ζητήματα διαχείρισης των πράσινων χώρων. Αυτό που πρέπει να γίνει ξεκάθαρο είναι ότι δεν υπάρχει ένας μοναδικός τρόπος χρηματοδότησης αλλά ανάλογα με την περίπτωση και τις υφιστάμενες συνθήκες, οι τρόποι αυτοί ποικίλλουν (Πούλιου, 2007).

3.6 Μελέτη Περίπτωσης Διαχείρισης Αστικού Πρασίνου : Λειψία

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν κάποια στοιχεία που αφορούν τα συστήματα και τους τρόπους διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου σε μια ευρωπαϊκή πόλη, στη Λειψία της Γερμανίας. Η συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η Λειψία ανήκει στη κατηγορία των φθινουσών πληθυσμιακά πόλεων (shrinking cities) και διαρκώς αναζητά τρόπους καλύτερης αξιοποίησης των ολόένα αυξανόμενων χώρων πρασίνου της, λόγω της συνεχούς μείωσης του πληθυσμού της.

Η πόλη της Λειψίας παρουσιάζει αρνητικά δημογραφικά νούμερα και σημαντική μείωση του πληθυσμού, καθώς και σημαντικές οικονομικές δυσκολίες. Χαρακτηριστικό είναι ότι πριν το 1990 ο συνολικός πληθυσμός της αποτελούνταν πάνω από 700.000 κατοίκους, το 1994 μειώθηκε στους 521.539, και το 2002 φτάνει να την αποτελούν μόλις 481.025 κάτοικοι. Οι οικονομικές και άλλες δυσκολίες που αντιμετώπισε, όπως επίσης και η μετανάστευση των κατοίκων της σε άλλες αναπτυσσόμενες πόλεις, είχαν ως συνέπεια την ερήμωση διαφόρων περιοχών της Λειψίας. Οι εγκαταλελειμμένες και κενές κατοικίες ξεπερνούν το 30%, ενώ σε κάποιες άλλες περιοχές αγγίζουν το 50%.

Οι αρνητικές αυτές εξελίξεις και η εγκατάλειψη των κατοικιών, ενέτεινε την ανάγκη για την αστική αναδόμηση των περιοχών που γνώρισαν την ερήμωση, και την κατεδάφιση πολλών κτιρίων που δεν είχαν καμία πλέον χρήση και παρέμεναν ανεκμετάλλευτα. Με την κατεδάφιση των διαφόρων κτιρίων, όπως είναι φυσικό προέκυψαν πολλοί ανοιχτοί αστικοί χώροι, γεγονός που τη βοήθησε να αποκτήσει μεγάλη εμπειρία σε πειραματικό επίπεδο στα θέματα διαχείρισης των εγκαταλελειμμένων αστικών χώρων τα τελευταία χρόνια.

Στη δεκαετία του 1990, η Λειψία, ανέπτυξε ένα ευρύ σύνολο στόχων και προτύπων περιβαλλοντικής ποιότητας, ως βάση για τη καθοδήγηση του δήμου προκειμένου να

ενθαρρυνθεί μια πιο βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Κάποιοι από τους στόχους αυτούς είναι σαφώς συνδεδεμένοι με τους χώρους αστικού πρασίνου. Από την έκκρισή τους το 1996 από το αστικό συμβούλιο, οι στόχοι και τα πρότυπα αυτά αποτελούν ένα διοικητικό εργαλείο καθοδήγησης, ελέγχου και εκτίμησης για τα εν λόγω περιβαλλοντικά ζητήματα (Greenkeys Project, 2008). Σήμερα η πόλη έχει υιοθετήσει ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό σχέδιο διαχείρισης των χώρων πρασίνου (Green Space Strategy Leipzig) που έχει ως στόχο τον συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων και την επίλυση των ενδεχόμενων προβλημάτων στα πλαίσια της διαχείρισης. Ένα από τα ρητά τα στρατηγικής αναδιαμόρφωσης της πόλης είναι το “*more greenery, less density*” (περισσότερο πράσινο, λιγότερη πυκνότητα).

Αρκετές από τις προσπάθειες διαχείρισης και καλύτερης εκμετάλλευσης των ελεύθερων χώρων περιλαμβάνουν τη πραγματοποίηση συμφωνιών μεταξύ του δήμου και των ιδιωτών ιδιοκτητών. Για παράδειγμα, το άτυπο εργαλείο που αναπτύχθηκε το 1999 ήταν μια τέτοια συμφωνία, και αφορούσε την συμφέρουσα δημόσια χρήση κενών ιδιωτικών ιδιοκτησιών για περιορισμένο χρονικό διάστημα, χωρίς την απώλεια των περιουσιακών δικαιωμάτων για τους ιδιοκτήτες.

Λόγω του μεγάλου αριθμού ερειπωμένων οικοπέδων, εφαρμόζεται συγκεκριμένη στρατηγική, σύμφωνα με την οποία οι εν λόγω περιοχές κατηγοριοποιούνται με βάση την αστική ανάπτυξη της περιοχής, το αντίκτυπό της στις περιβάλλουσες περιοχές, αλλά και την προθυμία του ιδιοκτήτη για συνεργασία. Το τελευταίο σκέλος, αφορά τη διάθεση της ιδιοκτησίας στο δήμο για τουλάχιστον δέκα χρόνια, ενώ από τη πλευρά του δήμου πραγματοποιούνται κατά ένα μεγάλο ποσοστό οι δαπάνες σχεδιασμού και προγραμματισμού για αναβάθμιση, με αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες να διευκολύνονται πολύ οικονομικά. Η φύτευση που πραγματοποιείται έχει προσωρινό χαρακτήρα αλλά συμβάλει σημαντικά στη ποιοτική βελτίωση των ανοιχτών χώρων. Η στρατηγική αυτή αποφέρει πολλά πλεονεκτήματα, τόσο στη πόλη όσο και στους ιδιοκτήτες, μεταξύ των οποίων είναι η αναζωογόνηση των άδειων χώρων και οικοπέδων, η αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής, η ενίσχυση της υπευθυνότητας του ιδιοκτήτη να διατηρεί τον χώρο σε καλή κατάσταση, η φορολογική απαλλαγή της ιδιοκτησίας λόγω της συμφωνίας με το δήμο κ.ά. Οι προσωρινοί αυτοί χώροι που δημιουργούνται αποκτούν διάφορες λειτουργίες, όπως οι “*Neighborhood Green Spaces*”, που αποτελούν ελεύθερους χώρους πρασίνου για οποιαδήποτε δραστηριότητα των ατόμων, την αναβάθμιση των περιοχών και κατ’ επέκταση την αύξηση της ελκυστικότητας των ιδιοκτησιών με το “*Improvement of Residential Environment*” κ.ά. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα προσωρινά προγράμματα φύτευσης (interim

planting projects) έχουν πάρει σε πολλές περιπτώσεις μόνιμο χαρακτήρα. Γενικότερα πάντως, κατά καιρούς υιοθετούνται και άλλες δράσεις που στηρίζονται στην ιδιωτική συμμετοχή.

Επιπρόσθετα, η Λειψία συμμετέχει στο πρόγραμμα Greenkeys, το οποίο στοχεύει στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές, υλοποιώντας πιλοτικά σχέδια ανάπλασης χώρων πρασίνου μικρής έκτασης. Όσον αφορά τη διαχείριση των αστικών χώρων πρασίνου, αρμόδιος φορέας είναι η δημοτική υπηρεσία *Office for Parks and Recreation* της Λειψίας. Η εφαρμογή του Green Space Strategy Leipzig που αναφέραμε νωρίτερα, υπαγορεύει τη διαχείριση πρασίνου της πόλης και διακρίνεται στις εξής κατηγορίες:

1. Χρηματοοικονομική (financial management) δηλ. παροχή επενδυτικών πόρων για αναπλάσεις και συντήρηση των χώρων πρασίνου.
2. Οργανωτική (organizational management) που φροντίζει για την αποτελεσματικό συνδυασμό σχεδιασμού και συντήρησης των χώρων πρασίνου.
3. Επικοινωνιακή (communication management), με σκοπό την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των κατοίκων για τη φροντίδα του αστικού πρασίνου.
4. Συνεργασίας (cooperation management) που προάγει τη συνεργασία του δήμου με τους κατοίκους για τη διαχείριση γειτονικών τμημάτων πρασίνου.
5. Προστασίας (protection management) που σχετίζεται με συντηρήσεις των χώρων πρασίνου της πόλης, ανάλογα με τις απαιτήσεις τις εκάστοτε περιοχής.

Κλείνοντας τη μελέτη περίπτωσης της πόλης της Λειψίας, δε θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στα εμπόδια και τα σημαντικά προβλήματα που παρουσιάζονται κατά τις προσπάθειες διαχείρισης του αστικού πρασίνου. Μεταξύ των πιο σοβαρών, βρίσκονται οι ολοένα αυξανόμενες δαπάνες συντηρήσεων, καθώς οι περιοχές που χρίζουν φροντίδας διαρκώς αυξάνονται, οι σημαντικές ελλείψεις στοιχείων που καθυστερούν την εφαρμογή ενός συστήματος ελέγχου, και γενικότερα, φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων πρασίνου. Ως συνέπεια, ο Δήμος της Λειψίας πρέπει να αναζητήσει πιο αποτελεσματικούς τρόπους διαχείρισης, δεδομένων των προβλημάτων που αναφέρθηκαν νωρίτερα.

Παραδείγματα νέων δράσεων που έχουν υιοθετηθεί και έχουν ως κύριο στόχο την ενδυνάμωση της εθελοντικής ιδιωτικής συμμετοχής, αποτελούν οι «πράσινες συνεργασίες» (Contracts of God parenthood), στις οποίες συμμετάσχουν οικολογικές λέσχες, κάτοικοι και γενικότερα ιδιώτες, όπως επίσης και η εκτενής γεωργική χρήση επιλεγμένων πράσινων αστικών εκτάσεων από βοσκούς και αγρότες. Γενικότερα, θα λέγαμε ότι η Λειψία μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση ως προς τη διαχείριση και τη γενικότερη βελτίωση της ποιότητας του αστικού πρασίνου των περιοχών της, καθώς έχει κάνει μια πολύ σημαντική

προσπάθεια προς τη κατεύθυνση αυτή, και έχει αποκτήσει μεγάλη εμπειρία (Δημογιάννη και Μακροπούλου, 2008).

3.7 Συμπεράσματα

Οι περισσότερες σύγχρονες πόλεις έχουν αναπτυχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελούν ένα συμπαγή ιστό, από τον οποίο είναι εμφανής η απουσία εκτεταμένων πράσινων χώρων. Οι άνθρωποι προσπαθούν να μοιραστούν ένα περιορισμένο αστικό χώρο, ο οποίος αρκετές φορές έχει δημιουργηθεί χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το περιβάλλον και η φύση. Τα προβλήματα που προκύπτουν αφορούν τη ποιότητα του περιβάλλοντος και της αστικής ζωής. Κρίνεται λοιπόν αναγκαίος ο σχεδιασμός βιώσιμων οικισμών, με σεβασμό στα περιβαλλοντικά όρια, γεγονός που με τη σειρά του θα οδηγήσει σε αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Η δημιουργία χώρων πρασίνου έχει τεράστια σημασία για τις αστικές περιοχές και τους κατοίκους τους, καθώς αν μη τι άλλο, η επαφή με το φυσικό στοιχείο είναι συνδεδεμένη με την ίδια την ύπαρξη του ατόμου. Τα οφέλη που προκύπτουν από την ύπαρξη τέτοιων χώρων είναι κυρίως περιβαλλοντικά, κοινωνικά, ψυχολογικά και οικονομικά. Αρκετές (κυρίως ευρωπαϊκές) πόλεις αποτελούν επιτυχημένα παραδείγματα σχεδιασμού και χρήσης χώρων αστικού πρασίνου. Στην Ελλάδα, το αστικό πράσινο δεν είναι επαρκές και οι χώροι σε πολλές περιπτώσεις δεν πληρούν ποιοτικές και ποσοτικές προϋποθέσεις.

Ως υποκατηγορία της αστικής διαχείρισης, η διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου είναι καθοριστικής σημασίας. Στο σχέδιο διαχείρισης που πρέπει να καθοριστεί, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το περιβάλλον, οι δυνατότητες του, καθώς και οι τοπικές ανάγκες. Το σχέδιο διαχείρισης πρέπει να προσδιορίζει τη ποσότητα, τη ποιότητα, το μέγεθος, τη πρόσβαση στους χώρους πρασίνου, το κόστος σχεδιασμού, το πλήθος των χρηστών κ.ά., ώστε να αναγνωρίζονται οι αδυναμίες και να σχεδιάζονται ανάλογα οι πολιτικές. (National Audit Office, 2006). Οι ωφέλειες που προκύπτουν από μια ορθή διαχείριση είναι αλληλένδετες και κατηγοριοποιούνται σε περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές, ενώ ο βαθμός προτεραιότητας που δίνεται στη διαχείρισή των χώρων αστικού πρασίνου από μια κοινωνία, δείχνει το βαθμό συνειδητοποίησής της και το επίπεδο πολιτισμού της.

Για τη υλοποίηση ενός επιτυχημένου συστήματος διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου, καθοριστικής σημασίας κρίνεται η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων φορέων, των οικονομικών παραγόντων, αλλά και η συμμετοχή των πολιτών στα ζητήματα αυτά. Ο

αυξημένος βαθμός συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων, στο σχεδιασμό, στη διαχείριση, στη συντήρηση, στην αστυνόμευση και την τήρηση των κανόνων αναφορικά με το αστικό πράσινο, εξασφαλίζει την καλύτερη δυνατή κάλυψη των τοπικών αναγκών, εφόσον οι όποιες παρεμβάσεις στο συγκεκριμένο τομέα επηρεάζουν άμεσα τα μέλη μιας κοινωνίας.

Γενικότερα, θα ήταν σκόπιμο να υπάρξει μια ξεκάθαρη πολιτική και κατεύθυνση, αναφορικά με τους χώρους πρασίνου και την καλύτερη δυνατή αξιοποίησή τους από τους αρμόδιους φορείς. Προσέτι, θα πρέπει άμεσα να δοθεί προτεραιότητα στα ζητήματα που αφορούν το αστικό πράσινο, καθώς δυστυχώς, στις σύγχρονες αστικές περιοχές δίνεται βαρύτητα σε άλλα θέματα που θεωρούνται σημαντικότερα, και όταν υπάρχουν μειώσεις των χρηματικών πόρων του Δήμου, το αστικό πράσινο είναι αυτό που βάλλεται πρώτο.

Κεφάλαιο 4.

Διεξαγωγή Εμπειρικής Έρευνας

4.1 Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε το αστικό πράσινο ως κοινόκτητο πόρο και αναφερθήκαμε στη συμβολή των χώρων πρασίνου στην ποιότητα ζωής των αστικών περιοχών και των κατοίκων τους. Στη συνέχεια, έγινε μια προσπάθεια αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης μέσα από παραδείγματα πόλεων τόσο από το εξωτερικό όσο και τον ελλαδικό χώρο, αναφορικά με τη διαθεσιμότητα του αστικού πρασίνου. Επιπλέον, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάγκη για αποτελεσματική διαχείριση των χώρων αυτών, τονίστηκε η συμβολή της κοινωνίας στο σκοπό αυτό και τέλος, παρουσιάστηκαν στοιχεία που προέκυψαν από μελέτη περίπτωσης, και αφορούν τα συστήματα διαχείρισης των χώρων πρασίνου στη Λειψία της Γερμανίας.

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφεται η διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας της παρούσας εργασίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στη πόλη του Βόλου. Ειδικότερα, παρουσιάζονται αρχικά οι στόχοι της έρευνας, καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα που αυτή επιχειρεί να απαντήσει. Στη συνέχεια περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας, και πιο συγκεκριμένα η μέθοδος της δειγματοληψίας, καθώς επίσης και το μέσο που χρησιμοποιήθηκε για τη διερεύνηση των απόψεων των κατοίκων της πόλης του Βόλου, αναφορικά με ζητήματα που σχετίζονται με τους χώρους πρασίνου, δηλαδή το ερωτηματολόγιο. Η επόμενη ενότητα σκιαγραφεί τα βασικά χαρακτηριστικά της πόλης του Βόλου, περιγράφοντας τη γεωγραφική της υπόσταση και εν συνεχεία, κάποια δημογραφικά και πολεοδομικά στοιχεία. Το κεφάλαιο κλείνει συνοψίζοντας τα βασικά συμπεράσματα που απορρέουν.

4.2 Σκοπός, Στόχοι και Ερευνητικά Ερωτήματα της Έρευνας

Έχοντας αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο μεθοδολογικό πλαίσιο για τη ανάλυση των αστικών χώρων πρασίνου ως κοινόκτητων πόρων, η εργασία περνά στην εμπειρική διερεύνηση των στοιχείων αυτών με μελέτη περίπτωσης την πόλη του Βόλου. Η εν λόγω έρευνα επιδιώκει την αποτύπωση και καταγραφή των απόψεων και των στάσεων των

κατοίκων, αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των χώρων πρασίνου της πόλης, αλλά και τις δυνατότητες διαχείρισής τους υπό την οπτική της θεωρίας των κοινόκτητων πόρων.

Επιμέρους στόχους της παρούσας έρευνας αποτελούν η παρουσίαση των αποτιμήσεων των κατοίκων για την κατάσταση των χώρων πρασίνου της πόλης αναφορικά με τον αριθμό, την επάρκεια, τη ποιότητα, τη προσβασιμότητά τους κ.ά., καθώς και η παρουσίαση των θέσεών τους σχετικά με την προθυμία τους να συνεργαστούν μεταξύ τους, αλλά και με άλλους φορείς, προκειμένου να προωθηθεί η καλύτερη χρήση, αξιοποίηση και διαχείριση των εν λόγω χώρων της πόλης.

Προκειμένου να επιτευχθούν ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας, είναι σκόπιμο να παρουσιαστούν τα ερωτήματα που μας οδήγησαν στη διεξαγωγή της. Τα ερωτήματα αυτά είναι τα εξής:

1. Πώς αξιολογούν οι κάτοικοι του Βόλου τους υπάρχοντες δημόσιους χώρους πρασίνου ως προς τη ποσότητα (αριθμό), τη ποιότητα και τη συμβολή τους στην ευημερία των ατόμων;
2. Ποιες είναι οι θέσεις των κατοίκων της πόλης όσον αφορά τη βελτίωση των συγκεκριμένων χώρων;
3. Ποια είναι η επισκεψιμότητα των δημοσίων χώρων πρασίνου της πόλης μας;
4. Ποιον θεωρούν οι κάτοικοι τον καταλληλότερο τρόπο οικονομικής συμμετοχής στη βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου;
5. Τι ποσό διατίθενται να πληρώσουν μηνιαίως για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου στη πόλη μας;
6. Πώς αξιολογούν οι κάτοικοι τους διάφορους φορείς αναφορικά με τη δυνατότητά τους να εξασφαλίσουν αποτελεσματική διαχείριση στους χώρους πρασίνου;
7. Πως διανείμουν οι κάτοικοι τις αρμοδιότητες ως προς τη διαχείριση στους διάφορους φορείς;
8. Ποια εμπιστοσύνη δείχνουν στους άλλους, και πόσο διατεθειμένοι είναι να συνεργαστούν με άλλα άτομα και φορείς, προκειμένου να εξασφαλισθεί η από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου;

4.3 Μεθοδολογία της Έρευνας

4.3.1 Δειγματοληψία

Δειγματοληψία είναι «η διαδικασία με την οποία ένα τμήμα του πληθυσμού υπό μελέτη επιλέγεται για εξέταση με τέτοιο τρόπο που να είναι δυνατή η γενίκευση από το επιλεγμένο δείγμα στο σύνολο του πληθυσμού» (Χάλκος, 2000:101) Συνεπώς το δείγμα που θα επιλεγεί θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις της αντιπροσωπευτικότητας και της τυχαιότητας.

Για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας, λόγω του περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου, η μέθοδος της δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε είναι η επιλογή δείγματος μη-πιθανότητας. Τα δείγματα μη πιθανότητας δεν στηρίζονται σε κάποια μηχανιστική διαδικασία για την επιλογή των μελών του δείγματος, αλλά στη προσωπική κρίση του ερευνητή. Τα μέλη του υποκειμενικού δείγματος που επιλέχθηκαν για τη παρούσα έρευνα, θεωρήθηκε ότι θα είναι καλοί πληροφοριοδότες για τους σκοπούς της έρευνας (Σταθακόπουλος, 2005).

Συνεπώς, για το στάδιο της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων επισκεφθήκαμε: χώρους πρασίνου της πόλης (πάρκα) προκειμένου να διερευνήσουμε τις απόψεις των άμεσων χρηστών, και περιβαλλοντικές οργανώσεις οι οποίες, λόγω των δράσεών τους έχουν βάσιμες θέσεις πάνω στα ζητήματα των αστικών χώρων πρασίνου.

Να σημειωθεί ότι τα υποκειμενικά δείγματα γενικότερα παρουσιάζουν προβλήματα υπολογισμού του μεγέθους του συστηματικού και τυχαίου σφάλματος, αλλά αν η κρίση του ερευνητή αναφορικά με την επιλογή του δείγματος αποδειχθεί σωστή, το δείγμα μπορεί να μας δώσει πολύ χρήσιμες πληροφορίες (Σταθακόπουλος, 2005).

4.3.2 Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στο άτομο που διεξάγει μια έρευνα και τον ερωτώμενο. Η μέθοδος του ερωτηματολογίου δύσκολα καλύπτει όλες τις όψεις του ζητήματος που επεξεργάζεται, αλλά ως ερευνητικό εργαλείο έχει πολλά σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως η δυνατότητα συλλογής πολλών πληροφοριών σε σύντομο χρονικό διάστημα και το μικρό κόστος συγκριτικά με άλλες μεθόδους. Βασική προϋπόθεση επιτυχίας του ερωτηματολογίου αποτελεί η εξασφάλιση της ανωνυμίας των απαντήσεων στον ερωτώμενο. Ακόμη, αν το ερωτηματολόγιο είναι σωστά κατασκευασμένο, η μέθοδος αυτή

έχει τη δυνατότητα να προσφέρει έγκυρες και σημαντικές ερευνητικές πληροφορίες (Βάμβουκας, 1998).

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα έρευνα, δημιουργήθηκε με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και το σκοπό της έρευνας που αναφέρθηκαν νωρίτερα, και χωρίζεται σε οκτώ ενότητες:

Η πρώτη ενότητα παρέχει κάποιες πληροφορίες στο συνεντευξιαζόμενο για το λόγο και το σκοπό της έρευνας, και τον διαβεβαιώνει για την ανωνυμία των απαντήσεών του.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει ερωτήσεις αξιολόγησης των υπαρχόντων χώρων πρασίνου της πόλης. Επιπλέον, παρατίθενται ερωτήσεις που επιδιώκουν τη καταγραφή των απόψεων των κατοίκων σχετικά με ζητήματα βελτίωσής των εν λόγω χώρων, καθώς και μια ερώτηση αναφορικά με την επισκεψιμότητα τους.

Η τρίτη ενότητα επιδιώκει τη διερεύνηση των θέσεων των κατοίκων αναφορικά με ζητήματα αξιοποίησης των χώρων πρασίνου της πόλης και οικονομικής συμμετοχής των κατοίκων για τη βελτίωσή τους.

Στη τέταρτη ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις προσδιορισμού του καταλληλότερου τρόπου οικονομικής συμμετοχής με σκοπό τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου, και μια ανοιχτού τύπου ερώτηση για το ποσό που διατίθενται να πληρώσουν οι κάτοικοι για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης.

Στη πέμπτη ενότητα οι ερωτήσεις είναι σχετικές με τη διαχείριση των χώρων πρασίνου. Οι ερωτώμενοι καλούνται να αξιολογήσουν τους υπεύθυνους φορείς ως προς την ικανότητα τους να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των πράσινων χώρων, και να διανεμούν τις αρμοδιότητες στους φορείς αυτούς σύμφωνα με τη κρίση τους.

Στην έκτη ενότητα γίνεται μια προσπάθεια διερεύνησης του βαθμού ικανοποίησης των κατοίκων σχετικά με τη ζωή στη πόλη, την προοπτική παραμονής των ίδιων και των παιδιών τους σε αυτή κ.λ.π.

Στην έβδομη ενότητα οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με ζητήματα εμπιστοσύνης που αφορούν τις σχέσεις τους με άλλους, και τέλος, αξιολογούν την πιθανότητα συνεργασίας τους με άλλα άτομα, με σκοπό την από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου.

Η όγδοη και τελευταία ενότητα αφορά το προφίλ των ερωτώμενων, δηλαδή ερωτήσεις προσδιορισμού της ηλικίας, του φύλου, του μορφωτικού επιπέδου, της οικογενειακής κατάστασης, της επαγγελματικής ενασχόλησης, του τόπου και του καθεστώτος κατοικίας

(δηλαδή αν είναι ενοικιαστές ή ιδιοκτήτες), και τέλος, του μέσου μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματός τους.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει συνολικά 23 ερωτήσεις. Σχεδόν όλες οι ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου και στις περισσότερες δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να συμπληρώσει περαιτέρω απάντηση αν το κρίνει απαραίτητο. Μια μόνο ερώτηση είναι ανοιχτού τύπου, αυτή της οικονομικής συνεισφοράς τους. Εκτός από αυτές που αφορούν προσωπικές πληροφορίες (το προφίλ) του ερωτώμενου, οι ερωτήσεις είναι τεσσάρων τύπων. Στον πρώτο, δίνεται μια 10βάθμια κλίμακα Likert, όπου ο ερωτώμενος καλείται να αξιολογήσει κάποιες θέσεις επιλέγοντας εντός της κλίμακας, εκείνη με την οποία συμφωνεί. Στον δεύτερο τύπο, δίνονται (προκαθορισμένες) απαντήσεις και ο ερωτώμενος επιλέγει εκείνη που αντιπροσωπεύει καλύτερα την άποψη του. Ο τρίτος τύπος καλεί τους ερωτώμενους να βαθμολογήσουν σε 10βάθμια κλίμακα ορισμένες θέσεις, ως προς τη βαρύτητα την οποία δίνει κάθε φορά στην εκάστοτε θέση, και τέλος, ο τέταρτος αποτελείται από μία ερώτηση ανοιχτού τύπου, όπου ο ερωτώμενος τοποθετείται, συμπληρώνοντας ο ίδιος την απάντηση.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των μηνών Δεκεμβρίου του έτους 2010 και Ιανουαρίου του 2011. Σκοπός της είναι η συλλογή των απόψεων των κατοίκων του Βόλου για διάφορα ζητήματα που αφορούν τη γενική κατάσταση των χώρων πρασίνου καθώς και τη διαχείρισή τους. Πριν τη τελική του μορφή (βλ. Παράρτημα Γ), το ερωτηματολόγιο τέθηκε σε πιλοτική εφαρμογή 10 ατόμων που δε συμμετείχαν στη τελική έρευνα, καθώς έπρεπε να εξεταστεί η σαφήνεια των ερωτήσεων, ο χρόνος συμπλήρωσής του, η ενδεχόμενη κούραση των ερωτώμενων από το πλήθος των ερωτήσεων κ.λ.π. Έτσι, κατόπιν κάποιων τροποποιήσεων τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν, και ο αριθμός των συμπληρωμένων που τελικά συγκεντρώθηκε είναι 101 ερωτηματολόγια.

Ο πληθυσμός του Βόλου όπως θα δούμε, είναι 82.439 κάτοικοι. Αν λάβουμε υπόψη ότι σε ζητήματα διαχείρισης μπορούν να μας απαντήσουν τα άτομα ηλικίας άνω των 15 και έως 74 ετών, ο πληθυσμός που δυνητικά μπορεί να επισκεφτεί τους χώρους πρασίνου και να συμμετάσχει στη διαχείρισή τους διαμορφώνεται στους 66.562. Δεδομένου ότι το μέγεθος του δείγματος της έρευνας είναι 101 άτομα, υπολογίζουμε ότι σε διάστημα εμπιστοσύνης (δ.ε.) 90%, το σφάλμα του δείγματος θα είναι 8,2%, σε δ.ε. 95% το σφάλμα θα είναι 9,7 και σε δ.ε. 99% θα είναι 12,8.

Να αναφερθεί επίσης, ότι όπου κρίθηκε απαραίτητο, η έρευνα διεξήχθη με τη μορφή συνέντευξης, για να αποφευχθούν τυχόν παρανοήσεις αναφορικά με τη διατύπωση των ερωτήσεων. Μετά το στάδιο της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, ακολούθησε το στάδιο

της κωδικοποίησης των απαντήσεων, προκειμένου να προχωρήσουμε στην επεξεργασία των συλλεχθέντων στοιχείων της έρευνας. Τα τελικά συμπεράσματα εξήχθησαν κατόπιν ανάλυσης και απεικόνισης των στοιχείων αυτών σε πίνακες και διαγράμματα με τη βοήθεια του προγράμματος SPSS (βλ. Γναρδέλλης Χ. (2006), «Ανάλυση δεδομένων με το SPSS 14.0 for Windows»).

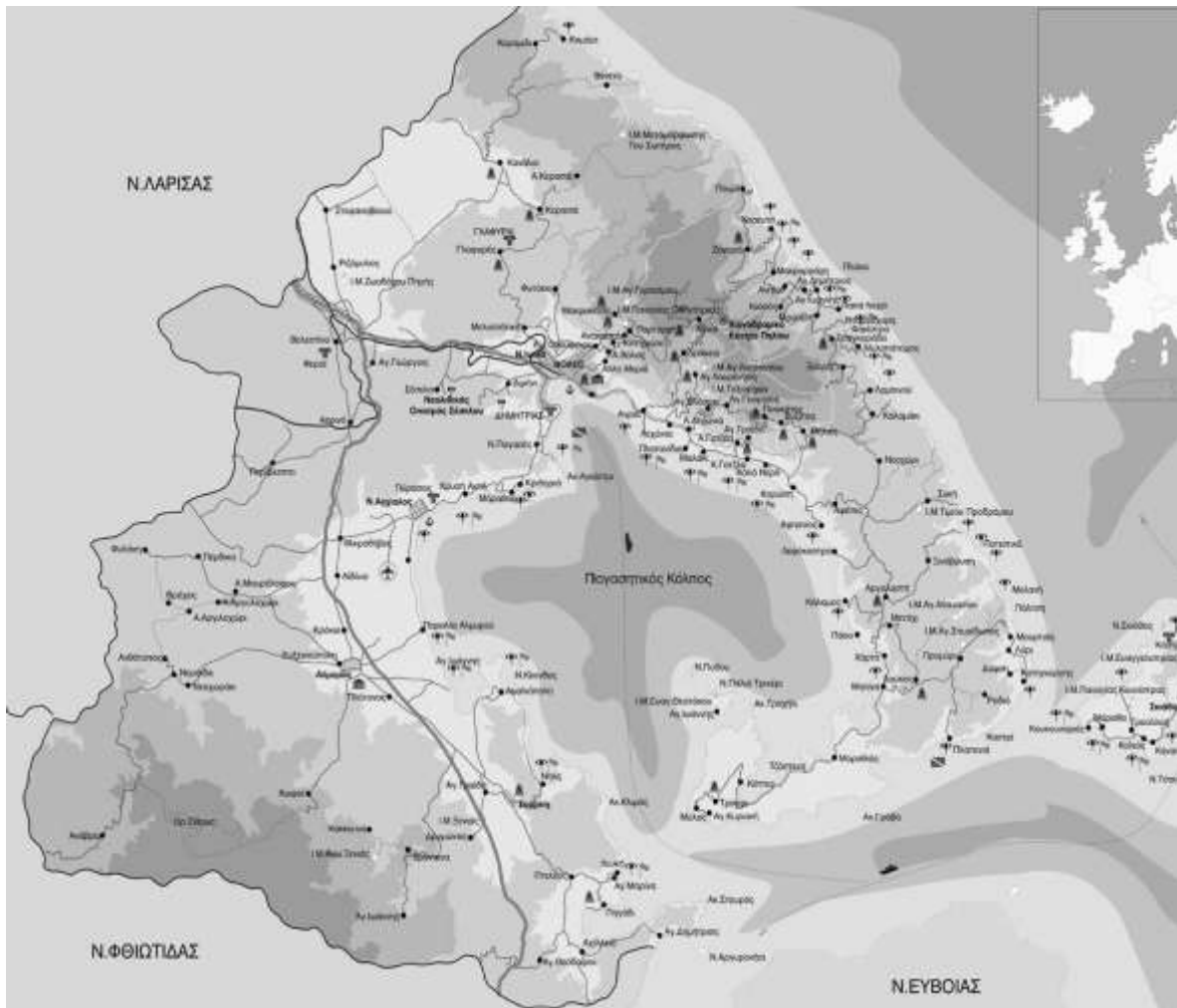
4.4 Ορισμός Περιοχής Μελέτης: Βόλος

Έχοντας προσδιορίσει τον σκοπό και τους στόχους της έρευνας σε συνδυασμό με τα ερευνητικά ερωτήματα, κρίνουμε απαραίτητο σε αυτό το σημείο να αναφέρουμε κάποια χρήσιμα στοιχεία για τη πόλη του Βόλου, προκειμένου να έχουμε μια γενική, αλλά σαφή εικόνα για τη περιοχή μελέτης της έρευνας. Στην ενότητα αυτή λοιπόν, θα παρουσιαστεί η γεωγραφική υπόσταση της πόλης, κάποια βασικά δημογραφικά στοιχεία, η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού, και κάποια βασικά πολεοδομικά χαρακτηριστικά της πόλης του Βόλου. Τέλος, θα αναφερθούμε στους διαθέσιμους χώρους πρασίνου της πόλης, την κατανομή τους στις διάφορες περιοχές, καθώς και στην αναλογία αστικού πρασίνου ανά κάτοικο.

4.4.1 Γεωγραφική Υπόσταση Πόλης

Ο Βόλος αποτελεί μια μεγάλη πόλη της Θεσσαλίας και μια από τις έξι πόλεις μεσαίου μεγέθους της Ελλάδας. Είναι χτισμένη στον μυχό του Παγασητικού Κόλπου, κοντά στην θέση της αρχαίας Ιωλκού, στους πρόποδες του Πηλίου και διαθέτει ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της χώρας (Χάρτης 4.1). Γεωγραφικά βρίσκεται στο κέντρο της χώρας, απέχοντας ίση σχεδόν απόσταση από τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Τα δύο οικοσυστήματα, ο Παγασητικός Κόλπος και το Πήλιο προσδιορίζουν κατά ένα μεγάλο μέρος τη μορφολογία της περιοχής και προσφέρουν στη πόλη αυτή τη μοναδικότητά της, από άποψη ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.

Χάρτης 4.1. Απεικόνιση της περιοχής του Βόλου και του νομού Μαγνησίας

Πηγή: <http://www.visit-pilio.gr>

Η πόλη του Βόλου αποτελεί σήμερα κατά κύριο λόγο πόλο εμπορίου και υπηρεσιών. Τα τελευταία 20 χρόνια έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της περιοχής ο τουρισμός, λόγω των δυνατοτήτων του ίδιου του Βόλου, αλλά και της σχέσης του με το Πήλιο και τα νησιά των Σποράδων (Τάτσης, 2004).

4.4.2 Βασικά Δημογραφικά Στοιχεία

Ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Βόλου ανέρχεται σε 82.439 κατοίκους (2001). Το Πολεοδομικό Συγκρότημα (ΠΣ) του Βόλου διαθέτει 124.639 κατοίκους και αποτελείται από τον Δήμο Βόλου και Νέας Ιωνίας, καθώς και από ένα πολύ μικρότερο, το Δήμο Ιωλκού, και τρία ακόμη Δημοτικά Διαμερίσματα, αυτά της Αγριάς, του Διμηνίου και της Άλλης Μεριάς. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Μαγνησίας συγκεντρώνεται στο Π.Σ. Βόλου. Σε

αυτό το σημείο, χρήσιμο είναι να παρουσιάσουμε κάποια στοιχεία που αφορούν τη διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού:

Πίνακας 4.1. Πληθυσμιακή εξέλιξη Πολεοδομικού Συγκροτήματος Βόλου

Πληθυσμιακή εξέλιξη				
	1971	1981	1991	2001
Δήμος Βόλου	51.290	71.378	77.192	82.439
Δήμος Νέας Ιωνίας	19.955	25.873	27.904	31.612
Δήμος Ιωλκού	1887	2049	2115	2071
Δ.Δ. Αγριάς	3.538	3.997	4.544	5.229
Δ.Δ. Διμηνίου	1.276	1.608	1.956	2.125
Δ.Δ. Άλλης Μεριάς	976	1.322	1.661	1.163
Π.Σ. Βόλου	78.922	106.227	115.372	124.639

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου, 2006

Παρατηρείται λοιπόν (Πίνακας 4.1), ότι ο Δήμος Βόλου, και αναλογικά το Πολεοδομικό Συγκρότημα Βόλου, επιδεικνύει συνεχή πληθυσμιακή αύξηση, ειδικά τη δεκαετία 1971-1981. Επιπλέον, εξετάζονται οι πληθυσμοί των επιμέρους Καποδιστριακών Δήμων που συναποτελούν το Π.Σ. Βόλου και η παρουσιάζεται η μεταβολή τους από το 1991 έως το 2001 (Πίνακας 4.2). Η ανάλυση που ακολουθεί γίνεται με βάση τον συνολικό πληθυσμό όπως καταγράφεται στις απογραφές του 1991 και του 2001. Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί παρουσιάζονται ο συνολικός πληθυσμός κατά Δήμο για τα έτη 1991 και 2001, οι μεταβολή του πληθυσμού 1991-2001 και η ποσοστιαία κατανομή του πληθυσμού, για τους νομούς ως προς τη χώρα και για τους Δήμους ως προς το Νομό.

Πίνακας 4.2. Πληθυσμός Καποδιστριακών Δήμων Π.Σ. Βόλου

<i>Πληθυσμός Καποδιστριακών Δήμων Π.Σ. Βόλου</i>						
	Συνολικός Πληθυσμός 1991	Συνολικός Πληθυσμός 2001	Μεταβολή συνολικού πληθυσμού 1991-2001	Πυκνότητα πληθυσμού 2001	Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού (%) 1991	Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού (%) 2001
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.259.900	10.964.020	6,9	83	100	100
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	734.846	753.888	2,6	54	7,2	6,9
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	126.854	129.541	2,1	49	1,2	1,2
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ	270.612	279.305	3,2	52	2,6	2,5
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	198.434	206.995	4,3	79	1,9	1,9
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	138.946	138.047	-0,6	41	1,4	1,3
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	198.434	206.995	4,3	79	100	100
ΔΗΜΟΣ ΒΟΛΟΥ	77.192	82.439	6,8	2979	38,9	39,8
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	29.018	31.929	10	504	14,6	15,4
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΑΣ	5.435	6.112	12,5	242	2,7	3
ΔΗΜΟΣ ΑΙΣΩΝΙΑΣ	2.897	3.031	4,6	40	1,5	1,5
ΔΗΜΟΣ ΙΩΛΚΟΥ	2.115	2.071	-2,1	1045	1,1	1

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου, 2006

Η μεγαλύτερη πληθυσμιακή μεταβολή παρουσιάζεται στους Δήμους της Αγριάς (12,5%), της Νέας Ιωνίας (10%) και του Βόλου (6,8%) και οι μεγαλύτερες πυκνότητες ανήκουν στο Δήμο Βόλου και στο Δήμο Ιωλκού. Στον Δήμο Βόλου η πληθυσμιακή πυκνότητα είναι περίπου έξι φορές μεγαλύτερη από της Νέας Ιωνίας, καταδεικνύοντας τον προσφυγικό χαρακτήρα του δεύτερου, με λιγότερες πολυκατοικίες και περισσότερους αδόμητους χώρους. Η σχετική κυριαρχία των τριών βασικών Δήμων (Βόλου, Νέας Ιωνίας, Αγριάς) στους πληθυσμιακούς δείκτες διαφαίνεται και στις αυξητικές τάσεις που παρουσιάζουν στην ποσοστιαία κατανομή από το 1991 και 2001.

Είναι χρήσιμο λοιπόν να αναφέρουμε ότι η αύξηση του πληθυσμού που παρατηρείται στους παραπάνω πίνακες, συνεπάγεται αυξανόμενες ανάγκες για χώρους πρασίνου, με την έννοια της δημιουργίας νέων αλλά και τη σημαντική ποιοτική βελτίωση των υφιστάμενων εν λόγω χώρων. Επιπλέον, η αναγκαιότητα εξεύρεσης ενός κατάλληλου συστήματος διαχείρισης και χρηματοδότησης των χώρων αυτών γίνεται περισσότερο εμφανής, καθώς τα άτομα που καλούνται να μοιραστούν τους εν λόγω χώρους αυξάνονται.

4.4.3 Ηλικιακή Κατανομή, Επίπεδο Εκπαίδευσης και κ.κ. ΑΕΠ

Η ηλικιακή κατανομή πληθυσμού, στο Π.Σ. Βόλου και στο Δήμο Βόλου παρουσιάζεται αντίστοιχα στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 4.3):

Πίνακας 4.3. Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού Π.Σ. Βόλου

<i>Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού Π.Σ. Βόλου</i>			
	<i>Σύνολο</i>	<i>Άρρενες</i>	<i>Θήλεις</i>
<i>Π.Σ. Βόλου</i>			
Συνολικός Πληθυσμός	128.955	62.770	66.185
0-14	21.032	10.843	10.189
15-24	18.867	9.846	9.021
25-39	28.116	13.688	14.428
40-54	27.085	13.389	13.696
55-64	13.846	6.407	7.439
65-74	12.833	5.696	7.137
75-84	5.694	2.335	3.359
85+	1.482	566	916
<i>Δήμος Βόλου</i>			
Συνολικός Πληθυσμός	85.001	40.845	44.156
0-14	13.383	6.949	6.434
15-24	11.848	5.908	5.940
25-39	18.760	9.052	9.708
40-54	18.161	8.886	9.275
55-64	9.238	4.301	4.937
65-74	8.555	3.750	4.805
75-84	3.974	1.609	2.365
85+	1.082	390	692

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου, 2006

Όπως παρατηρούμε, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού βρίσκεται μεταξύ 25 και 54 (43% του πληθυσμού της πόλης), το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό αποτελείται από τα άτομα ηλικίας μεταξύ 0 και 24 (31%), και τέλος, το 26% του πληθυσμού σχηματίζεται από τις ηλικίες από 55 έως και πάνω από 85. Συνεπώς, ο νεότερος πληθυσμός υπολείπεται των ατόμων που αποτελούν το παραγωγικότερο δυναμικό της περιοχής (25 έως 54) κατά 12%. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ένα κίνδυνο γήρανσης του πληθυσμού.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι η κάθε ηλικία ενός πληθυσμού έχει διαφορετικές ανάγκες αναφορικά με το αστικό πράσινο. Ειδικότερα, ο νεότερος πληθυσμός έχει ανάγκη από παιδικές χαρές, οι πιο μεγάλες ηλικίες κυρίως από αθλητικές εγκαταστάσεις και χώρους αναψυχής, και τέλος, οι γηροντότεροι από χώρους που θα τους εξασφαλίζουν την ησυχία και την ξεκούραση. Συνεπώς, ανάλογα με την ηλικιακή κατανομή της πόλης, πρέπει να σχεδιάζονται και οι δράσεις δημιουργίας και αξιοποίησης των χώρων πρασίνου. Τέλος, γίνεται κατανοητό ότι οι διαφορετικές ηλικίες θα έχουν και διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής στις διαδικασίες διαχείρισης και συντήρησης των εν λόγω χώρων.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης του Δήμου Βόλου (βλ. Πίνακα 4.4), παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού (54,4%) αποτελείται από άτομα με στοιχειώδη εκπαίδευση ή με παντελή έλλειψή της. Το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό, αποτελεί εκείνο των αποφοίτων δευτεροβάθμιας και μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (30,4%). Τα μικρότερο ποσοστό του πληθυσμού αποτελούν οι πτυχιούχοι ανωτέρων και ανωτάτων σπουδών που αγγίζουν μόλις το ποσοστό 15,2%.

Πιθανά, το μικρό ποσοστό του πληθυσμού που έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση να μεταφράζεται ενδεχομένως σε μικρό αριθμό ατόμων που είναι καλά ενημερωμένοι και γνωρίζουν τρόπους αποτελεσματικής διαχείρισης και αξιοποίησης των χώρων αστικού πρασίνου. Η εκπαίδευση παίζει επίσης αρκετά σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση και τη κινητοποίηση των πολιτών αναφορικά με το φυσικό περιβάλλον, αλλά πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν αποτελεί το μοναδικό παράγοντα.

Πίνακας 4.4. Κατανομή πληθυσμού του Π.Σ. Βόλου ανά επίπεδο εκπαίδευσης.

<i>Κατανομή πληθυσμού (%) του Π.Σ. Βόλου ανά επίπεδο εκπαίδευσης – στοιχεία 2001</i>			
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
<i>Πολεοδομικό Συγκρότημα Βόλου</i>			
Συνολικός Πληθυσμός	100	100	100
Καθόλου, Α' βάρθμια εκπαίδευση	57,9	54,5	61,3
Β' βάρθμια και μετα Β' βάρθμια εκπαίδευση	29,0	30,6	27,4
Γ' βάρθμια εκπαίδευση	13,1	14,9	11,3
<i>Δήμος Βόλου</i>			
Συνολικός Πληθυσμός	100	100	100
Καθόλου, Α' βάρθμια εκπαίδευση	54,4	50,9	57,6
Β' βάρθμια και μετα Β' βάρθμια εκπαίδευση	30,4	31,5	29,5
Γ' βάρθμια εκπαίδευση	15,2	17,7	12,9

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου, 2006

Αναφορικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του νομού Μαγνησίας, αυτό παρουσιάζεται στη κατάταξη των κατά κεφαλήν ΑΕΠ διαφόρων νομών της Ελλάδας του παρακάτω πίνακα (Πίνακας 4.5). Ο νομός Μαγνησίας βρίσκεται στην 7^η θέση σύμφωνα με την κατάταξη αυτή, και σύμφωνα με στοιχεία του 2004, το δηλωθέν εισόδημά του είναι 12.724 ευρώ. Το ύψος αυτού του κ.κ εισοδήματος είναι ικανοποιητικό συγκριτικά με άλλους γειτονικούς νομούς της Ελλάδας.

Πίνακας 4.5. Δηλωθέν εισόδημα νομού Μαγνησίας

<i>Δηλωθέν Εισόδημα Νομών</i>		
	2004 (σε ευρώ)	% μέσου όρου χώρας
1.Περιφέρεια πρωτεύουσας	15.960	121,2
2. Υπολ. Αττικής	13.668	103,8
3.Θεσσαλονίκης	12.161	99,9
4. Κοζάνης	13.003	98,7
5. Αχαΐας	12.964	98,4
6. Ιωαννίνων	12.806	97,2
7. Μαγνησίας	12.724	96,6
8. Χίου	12.482	94,8

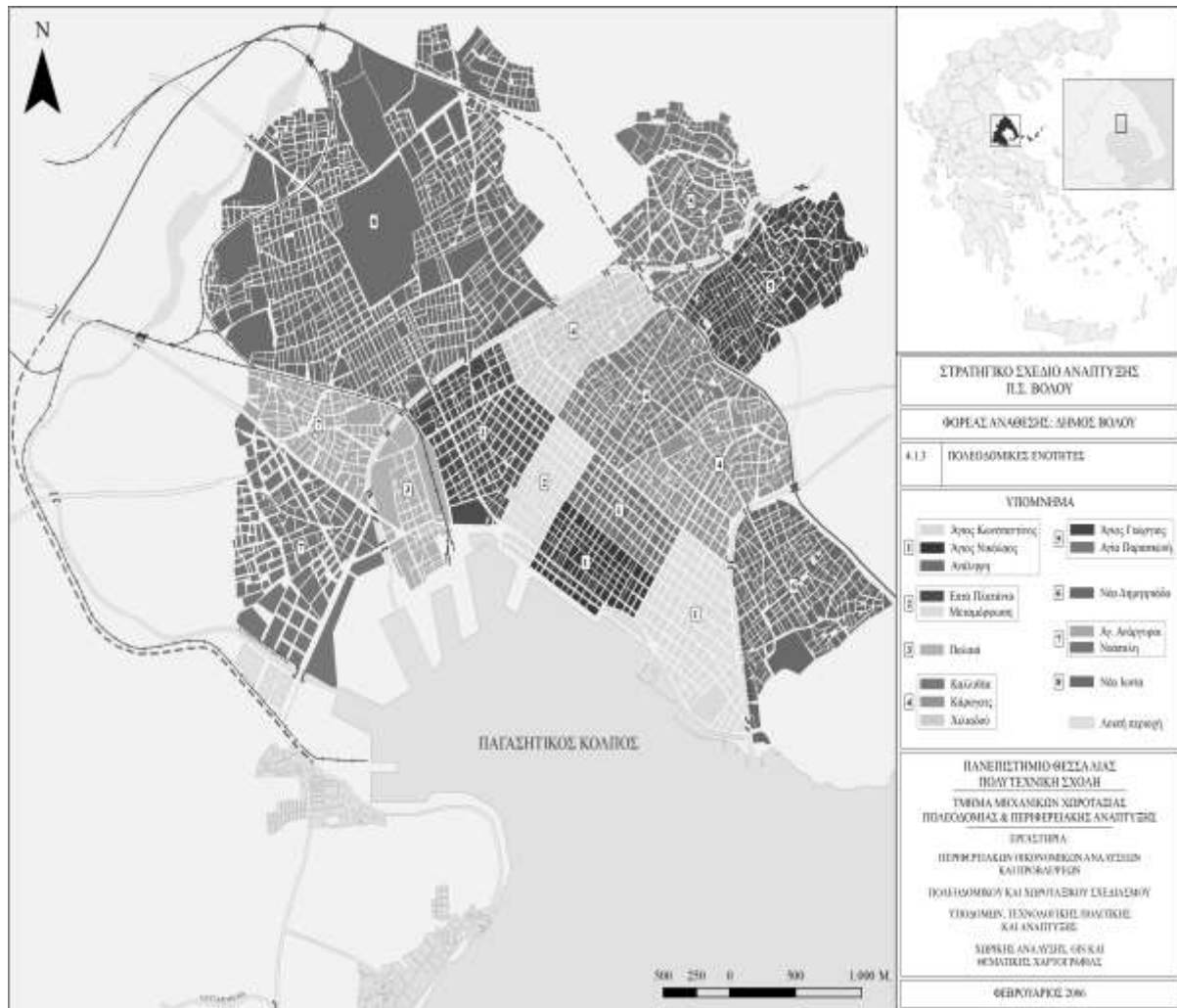
Πηγή: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11379&subid=2&pubid=82938> (ιδία επεξεργασία)

Δεδομένου του εισοδήματος αυτού, πιθανόν οι κάτοικοι να είναι διατεθειμένοι να συνεισφέρουν οικονομικά στους χώρους πρασίνου και να συμβάλλουν στην ενίσχυση της χρηματοδότησης των διαφόρων δράσεων, που στόχο έχουν την καλύτερη αξιοποίηση και διαχείριση των εν λόγω χώρων.

4.4.4 Βασικά Πολεοδομικά Χαρακτηριστικά της Πόλης του Βόλου

Το 1882-83 εγκρίθηκε τμηματικά το Πολεοδομικό Σχέδιο Βόλου. Το σχέδιο διέπεται από λιτή χρηστική αντίληψη. Η μελέτη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ) του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Βόλου ξεκίνησε το 1983 και ολοκληρώθηκε το 1985 με αριθμό απόφασης 53368/2143/85. Η απόφαση Τροποποίησης του Γ.Π.Σ του Π.Σ. Βόλου θεσμοθετήθηκε με το ΦΕΚ 718Δ 31-7-87 και έγινε οριστική για το Δήμο Βόλου το 1992. Έχει ήδη προχωρήσει η διαδικασία για τη μελέτη αναθεώρησης του Γ.Π.Σ. του Βόλου καθώς έχει παρέλθει 25ετία από την εκπόνηση του το 1985, και οι ανάγκες του Πολεοδομικού Συγκροτήματος πλέον δε καλύπτονται. Οι πολεοδομικές ενότητες του Π.Σ. του Βόλου παρουσιάζονται παρακάτω στον Χάρτη 4.2.

Χάρτης 4.2. Πολεοδομικές ενότητες της πόλης του Βόλου

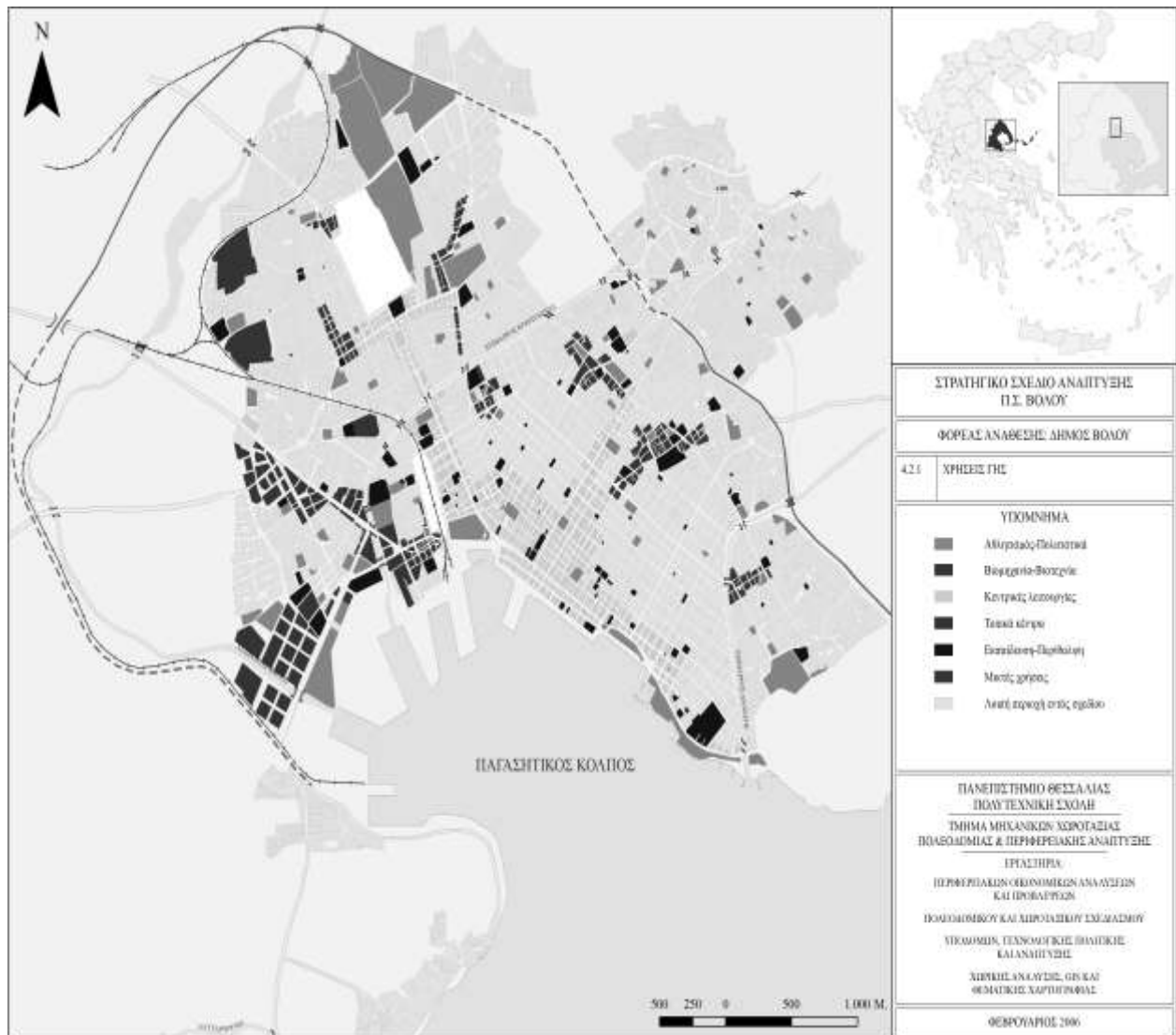

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου (2006, σελ. 147)

Όπως φαίνεται, η πόλη του Βόλου χαρακτηρίζεται από μια συμπαγή μορφή δόμησης, με μέτρια πυκνότητα. Οι καταστροφές από τους σεισμούς του 1955, έδωσαν προτεραιότητα σε βασικές τεχνικές υποδομές, αφήνοντας τη πόλη πίσω σε ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους. Η έντονη οικοδόμηση μετά το 1970, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας «τσιμεντένιας πόλης», με πολλές πολυκατοικίες, με εμφανή την έλλειψη υποδομής και ελεύθερου χώρου (Τάτσης, 2004). Αυτό οφείλεται στην έλλειψη σχεδιασμού και στην εφαρμογή για άλλη μια φορά του φαινομένου *ad hoc* νομιμοποίησης αυθαιρέτων συννοικισμών χωρίς μελέτη. Το πολεοδομικό σχέδιο του Βόλου κρίνεται ανεπαρκές στη προσπάθεια προώθησης της επερχόμενης ανάπτυξης της πόλης. Από τις πιο σημαντικές ελλείψεις αποτελούν οι λίγες πλατείες, ο οικιστικός εξοπλισμός, οι δημόσιοι χώροι κ.ά. Η ανεπάρκεια των χώρων αυτών οφείλεται κυρίως στην έλλειψη οικονομικών πόρων, δεδομένης της διευρυνόμενης ανάπτυξης της πόλης, και στο σύστημα αντιπαροχής.

Όσον αφορά τη κατανομή των χρήσεων γης της πόλης (Χάρτης 4.3), παρατηρούμε ότι παρουσιάζεται γενικά μια ποικιλία στη σύνθεσή της, ενώ η πολυκεντρικότητα της πόλης δεν επιτυγχάνεται, καθώς το πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου απαρτίζεται από διάφορα δορυφορικά τοπικά κέντρα, με βασική εξάρτηση στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Ειδικότερα στο κέντρο του Βόλου, οι δραστηριότητες εμπορίου, διαφόρων υπηρεσιών, κατοικίας και αναψυχής συνυπάρχουν (Greenkeys Project, 2008). Μια ακόμη ενδιαφέρουσα παρατήρηση, είναι ότι οι τα τμήματα γης που χρησιμοποιούνται για αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες είναι διασκορπισμένα στη πόλη, χωρίς κάποια συνοχή και ομοιότητα στο μέγεθος.

Χάρτης 4.3. Χρήσεις γης της πόλης του Βόλου

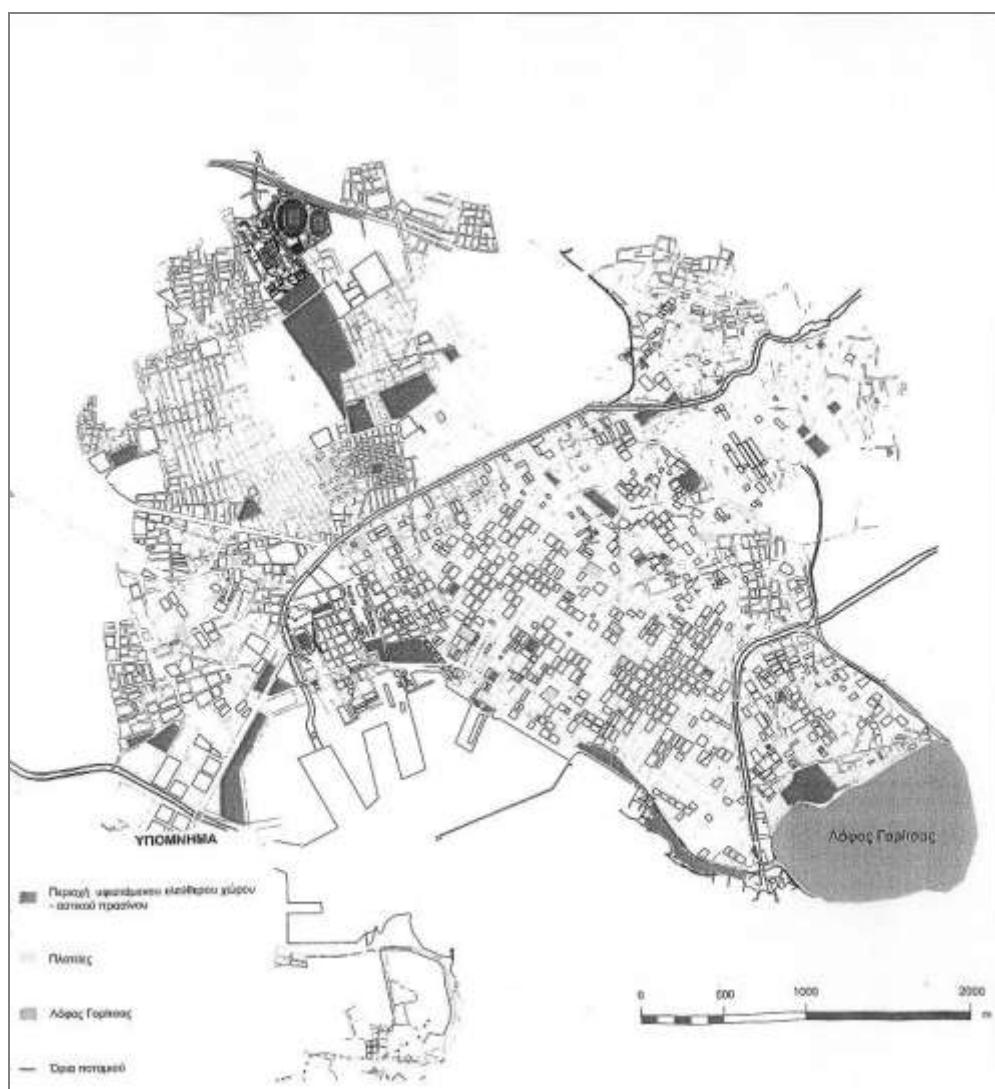

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου (2006, σελ. 157).

4.4.5 Χώροι Πρασίνου και Πλατείες στη Πόλη του Βόλου

Οι χώροι πρασίνου στη πόλη του Βόλου φτάνουν στο 5% της συνολικής έκτασης του οικισμού. Η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο είναι 6,43 τετ. μέτρα (Greenkeys Project, 2008). Η αναλογία αυτή είναι αισθητά μικρή σε σύγκριση με τα παραδείγματα των ευρωπαϊκών πόλεων που εξετάστηκαν σε προηγούμενη ενότητα, αλλά βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο αναφορικά με τους περιορισμένους χώρους πρασίνου στον ελλαδικό χώρο. Ο Χάρτης 4.4 που ακολουθεί αποτυπώνει την κατανομή των υφιστάμενων ελεύθερων χώρων πρασίνου στη πόλη. Όπως παρατηρείται, οι μεγαλύτεροι χώροι πρασίνου βρίσκονται κυρίως σε κεντρικά σημεία της πόλης, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι των μη κεντρικών συνοικιών να χρειάζεται να διαθέσουν κάποιο μεταφορικό μέσο για να τους προσεγγίσουν. Υπάρχουν και κάποια μικρά πάρκα στις διάφορες συνοικίες, τα οποία όμως δεν ανταποκρίνονται στο πρότυπο των κοινόχρηστων χώρων που οφείλουν να ακολουθούν οι σύγχρονες πόλεις (Greenkeys Project, 2008). Επιπλέον, οι μεγαλύτερες νησίδες πρασίνου βρίσκονται κατά μήκος του λιμανιού του Βόλου, καθώς αποτελούν έργα λόγω των Ολυμπιακών αγώνων (Καρυώτη, 2009). Εν κατακλείδι, η πόλη έχει μικρό αριθμό χώρων πρασίνου, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν σχετικά μικρό και ανεπαρκές επίπεδο συντήρησης, ενώ σε γενικές γραμμές η χωροθέτησή τους είναι τυχαία (Greenkeys Project, 2008).

Χάρτης 4.4. Υφιστάμενοι χώροι πρασίνου στη πόλη του Βόλου

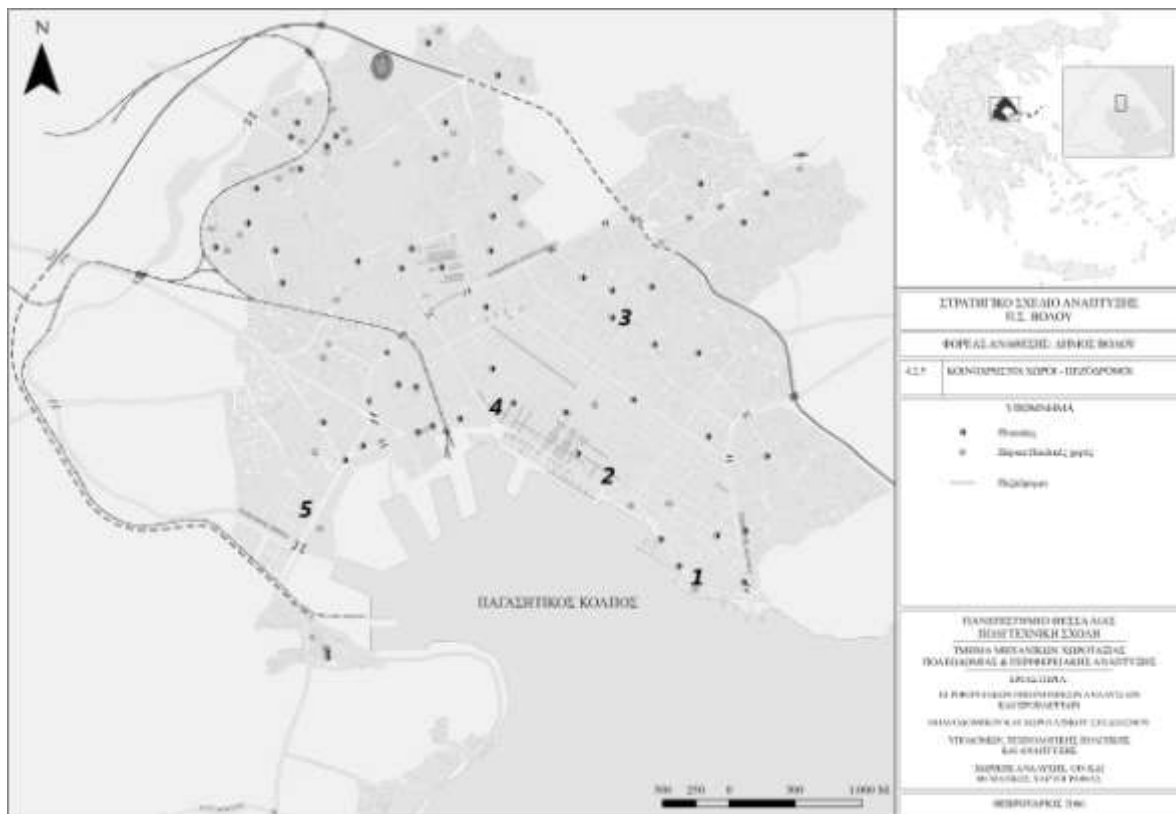
Πηγή: Καρυώτη (2009, σελ. 137)

Γενικότερα, το πράσινο της πόλης του Βόλου χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες (Καρυώτη, 2009): στην «παρόδια φύτευση», η οποία αποτελείται από τη βλάστηση κατά μήκος των οδικών αξόνων του Βόλου, και στους οργανωμένους χώρους πρασίνου, δηλαδή στη βλάστηση που βρίσκεται στους ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους. Το σύνολο των κοινόχρηστων χώρων (πλατείες, πάρκα και παιδικές χαρές) έτσι όπως είναι κατανομημένοι στη πόλη του Βόλου, παρουσιάζεται στον ακόλουθο χάρτη (Χάρτης 4.5). Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιοι από τους πιο σημαντικούς και χαρακτηριστικούς: το πάρκο του Αναύρου (σημείο 1), η πλατεία Ρήγα Φεραίου, η πλατεία Γιάννη Δήμου, το πάρκο του Αγίου Κωνσταντίνου (σημείο 2), η πλατεία Ελευθερίας, το πάρκο του Ασύλου (σημείο 3), και ο πρόσφατα διαμορφωθείς χώρος πρασίνου στο κέντρο του Βόλου, στην οδό Δημητριάδος (σημείο 4). Αξίζει να αναφερθούμε και στο πάρκο του Πεδίου Άρεως (σημείο 5), το οποίο

χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη διαμόρφωση. Εκτός αυτών των σημαντικών για την πόλη χώρων αστικού πρασίνου, παρατηρούμε πως υπάρχουν αρκετοί ακόμη διάσπαρτοι στον αστικό ιστό. Ωστόσο είναι μικρότεροι σε έκταση και δεν συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

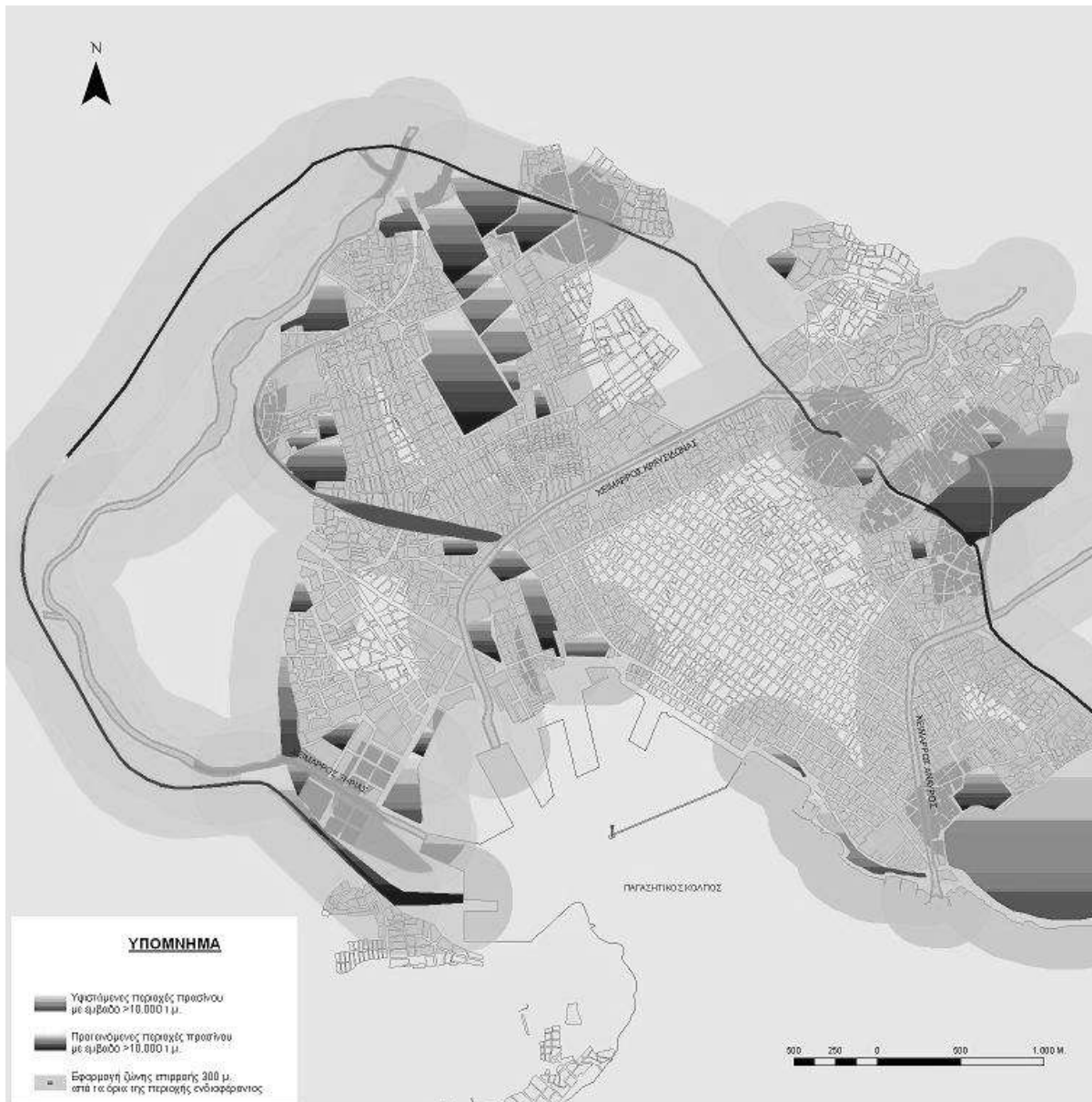
Χάρτης 4.5. Κοινόχρηστοι χώροι στη πόλη του Βόλου

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου (2006, σελ. 162).

Συνοψίζοντας, παρατηρείται ότι ο αριθμός των χώρων πρασίνου της πόλης δεν είναι επαρκής, οι χώροι αυτοί είναι διασκορπισμένοι, χωρίς κάποια συνοχή, ενώ παράλληλα δεν παρουσιάζουν ικανοποιητικά επίπεδα συντήρησης και φροντίδας (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου, 2006). Σε αυτό το σημείο θεωρούμε χρήσιμο να παραθέσουμε μια απεικόνιση των περιοχών με μικρή προσβασιμότητα στους κύριους χώρους πρασίνου (Πίνακας 4.6).

Χάρτης 4.6. Προσβασιμότητα στους χώρους πρασίνου της πόλης του Βόλου

Πηγή: Αρσενίου (2010, σελ 99).

Όπως φαίνεται, αρκετά τμήματα της πόλης, και ειδικότερα οι μη κεντρικές περιοχές, βρίσκονται εκτός της ζώνης επιρροής των 300 μέτρων που εφαρμόζεται στον παραπάνω χάρτη. Με απλά λόγια, αυτό σημαίνει ότι αρκετές και εκτεταμένες περιοχές της πόλης του Βόλου δεν έχουν προσβασιμότητα στους υφιστάμενους χώρους πρασίνου (εμβαδού 10.000 τ.μ.) οι οποίοι αποτελούν απαραίτητους «πνεύμονες» γι αυτές.

Γενικότερα, αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν γίνει κατά καιρούς πολύ σημαντικά βήματα προς την βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά τους χώρους πρασίνου της πόλης. Σημαντικό ρόλο στη παροχή κοινόχρηστων χώρων έπαιξε η αξιοποίηση και ανάπλαση περιοχών και κτιρίων, όπως το κτίριο Τσαλαπάτα, έπειτα από χρηματοδότηση του

προγράμματος URBAN I - 1994-1999 (Greenkeys Project, 2008). Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια μετατροπής παλαιών κτιρίων σε σύγχρονα, ενώ ταυτόχρονα ενίσχυσε τη διαδικασία επανάχρησης εγκαταλελειμμένων χώρων. Συνολικά, το ΠΣ Βόλου τις τελευταίες δεκαετίες έχει προσανυξήσει την επιφάνεια δημόσιων χώρων της πόλης κατά 40 στρέμματα μέσω μεταποιήσεων και αξιοποιήσεων κάποιων περιοχών, με ένα μεγάλο τμήμα της προσαύξησης αυτής να αφορά τους αστικούς χώρους πρασίνου (Χαστάογλου, 2002). Κάποιες από τις μεταποιημένες περιοχές εξισορροπούν την έλλειψη των απαιτούμενων εν λόγω χώρων, ενώ κάποιες άλλες όχι. Την ευθύνη για τις εργασίες πρασίνου σε όλους τους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, τα πάρκα κ.λ.π, την έχει η Διεύθυνση Πρασίνου του Δήμου.

Τα μεγαλύτερα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν αναφορικά με τη στρατηγική αστικού πρασίνου, είναι η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η γραφειοκρατία, τα αναποτελεσματικά όργανα σχεδιασμού και η έλλειψη κατάλληλων προγραμμάτων και στρατηγικών. Μάλιστα, εξαιτίας του χαμηλού διαθέσιμου προϋπολογισμού για την ανάπτυξη και διατήρηση των αστικών χώρων πρασίνου, είναι χαρακτηριστικό ότι πραγματοποιούνται μόνο οι απολύτως απαραίτητες ενέργειες, όπως κούρεμα γρασιδιού, αντικατάσταση κάποιων κατεστραμμένων δέντρων κλπ. Επιπλέον, τα φαινόμενα βανδαλισμού και απόρριψης σκουπιδιών σε τέτοιους χώρους είναι ιδιαίτερα αισθητά. Αυτό που παρατηρούμε γενικότερα, είναι η έλλειψη έντονων πιέσεων από τους πολίτες για παροχή επιπρόσθετων χώρων πρασίνου και καλύτερη συντήρησή των υπαρχόντων, γεγονός που εν μέρει εξηγείται και από την μη ενεργό συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες σχεδιασμού των εν λόγω χώρων (Greenkeys Project, 2008).

Μεταξύ άλλων, μία από τις αρνητικές συνέπειες της έλλειψης ικανοποιητικής ποσότητας και ποιότητας αστικού πρασίνου, πιθανά συνδέεται με το γεγονός ότι το Π.Σ. Βόλου δεν γνωρίζει τη τουριστική ανάπτυξη που θα έπρεπε, παρά την αφθονία τουριστικών πόρων. Το βέβαιο είναι ότι με τον κατάλληλο στρατηγικό σχεδιασμό, σε συνδυασμό με καλά οργανωμένες και συντονισμένες προσπάθειες των εμπλεκόμενων φορέων και των πολιτών, μπορεί να επιτευχθεί σημαντική βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Οι στόχοι που θεσπίζονται εντός του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης Π.Σ. Βόλου και του Γ.Π.Σ Βόλου αναφορικά με το αστικό πράσινο, συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 4.6) (Greenkeys Project, 2008):

Πίνακας 4.6. Στόχοι Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Γ.Π.Σ Βόλου για το αστικό πράσινο

<ul style="list-style-type: none">
• Η επέκταση και η ενίσχυση της παρουσίας του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα του πρασίνου στη πόλη, μέσω της δημιουργίας νέων και σημαντικών επεκτάσεων σε χώρους πρασίνου.
<ul style="list-style-type: none">
• Η επέκταση των τμημάτων της πόλης που ευνοούν τις φυσικές δραστηριότητες, όπως περπάτημα, ποδήλατο κλπ, μέσω της πεζοδρόμησης νέων κοινόχρηστων χώρων και του περιορισμού της κυκλοφορίας των οχημάτων σε συγκεκριμένα τμήματα, προκειμένου να ενοποιηθούν οι αποσπασματικά χωροθετημένοι οργανωμένοι χώροι πρασίνου της πόλης.
<ul style="list-style-type: none">
• Η ενίσχυση συγκεκριμένων ειδών φυτεύσεων και κατασκευών στους κοινόχρηστους χώρους, ώστε να τονίζεται η φυσιογνωμία και ο ρόλος της πόλης.
<ul style="list-style-type: none">
• Επίσης, θα δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην δενδροφύτευση στους χώρους όπου πραγματοποιούνται νέα έργα όπως αναπαλαιώσεις κτιρίων κλπ.

Πηγή: Greenkeys Project, 2008 (ιδία επεξεργασία)

Αντιλαμβανόμαστε ότι υπάρχει εμφανής έλλειψη οργανωμένου σχεδίου, και οι όποιες δράσεις προγραμματίζονται είναι αποσπασματικές. Οι παραπάνω στόχοι δίνουν κυρίως έμφαση στη φύτευση, ενώ υπάρχει ελάχιστη πρόνοια για την ουσιαστική και ποιοτική αναβάθμιση των χώρων αστικού πρασίνου. Επιπρόσθετα, οι στόχοι αυτοί πρέπει να ανανεώνονται τακτικά και συστηματικά, καθώς οι ανάγκες των ατόμων αλλά και του ίδιου του περιβάλλοντος για τους χώρους αυτούς, καθημερινά αλλάζουν, ενώ συχνά προστίθενται και άλλες.

4.5 Συμπεράσματα

Είναι εμφανές ότι η προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στα ζητήματα του περιβάλλοντος και της διαμόρφωσης του αστικού χώρου είναι μεγάλης σημασίας για τη πόλη. Η παραπάνω μελέτη περίπτωσης μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Βόλος χαρακτηρίζεται από σοβαρές αδυναμίες όσον αφορά τη διαθεσιμότητα των χώρων πρασίνου, αλλά και τον τρόπο διαχείρισής τους. Αν και η πλειονότητα των χώρων αστικού πρασίνου του Βόλου βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο συγκριτικά με άλλες πόλεις της Ελλάδας, οι χώροι αυτοί θα μπορούσαν να είναι περισσότεροι, συνδεδεμένοι μεταξύ τους, και φυσικά, περισσότερο οργανωμένοι. Όταν κάνουμε λόγο για οργάνωση, μεταξύ άλλων, εννοούμε τη προσαρμογή στα εκάστοτε δεδομένα της εποχής και στις ανάγκες των κατοίκων.

Γενικότερα, οι δράσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν περιλαμβάνουν πολλούς επιμέρους άξονες (π.χ. καταπολέμηση ρύπανσης, αστικές αναπλάσεις κλπ) και επομένως πρέπει να στοχεύουν στην ενίσχυση της ποιότητας ζωής, του περιβάλλοντος, της αισθητικής και της ταυτότητας της πόλης. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να προωθηθεί η κοινωνική συνοχή, ούτως ώστε οι πολίτες να συμμετέχουν πιο ενεργά στα θέματα διαχείρισης του αστικού πρασίνου και να διεκδικούν τη ποιοτική τους αναβάθμιση. Θα ήταν πολύ χρήσιμο επίσης, η πόλη να έθετε τους δικούς της στόχους, με βάση τις ανάγκες της αναφορικά με τους χώρους πρασίνου και τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος γενικότερα. Οι κατευθύνσεις ενδεχομένως να δίνονται κεντρικά, αλλά η πρωτοβουλία, ο προγραμματισμός, και η υλοποίηση θα ήταν καλύτερα να πραγματοποιούνται σε τοπικό επίπεδο. Αντιλαμβάνεται κανείς σε αυτό το σημείο, τη σημασία της συνεργασίας των αρμόδιων φορέων, των οικονομικών παραγόντων αλλά και των πολιτών, προκειμένου να είναι εφικτά όλα τα προηγούμενα.

Εν κατακλείδι, η πόλη του Βόλου θα πρέπει να στοχεύσει αρχικώς στη κάλυψη των αναγκών των κατοίκων της, ανάλογα με τον πληθυσμό, και τις απαιτήσεις της κάθε ηλικιακής (και όχι μόνο) ομάδας, και να αναζητήσει εργαλεία, πηγές χρηματοδότησης και στρατηγικές, που θα εξασφαλίσουν τον επιτυχημένο σχεδιασμό, υλοποίηση και συντήρηση των προγραμματισμένων έργων και δράσεων, αναφορικά με τους χώρους πρασίνου.

Κεφάλαιο 5.

Εμπειρικά Αποτελέσματα

5.1 Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν ο σκοπός και οι στόχοι της εμπειρικής έρευνας της παρούσας εργασίας, η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, και τέλος, έγινε μια ανάλυση της περιοχής μελέτης αναφορικά με τους χώρους πρασίνου που διαθέτει, πόσο επαρκούν στο παρόν αλλά και στο μέλλον (βάσει πληθυσμιακής εξέλιξης), και πόσο κατάλληλοι είναι (βάσει της πληθυσμιακής μεταβολής, ηλικιακής εξέλιξης).

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας ως προς τις απόψεις και τις θέσεις των ερωτηθέντων σε ζητήματα σχετικά με τους χώρους πρασίνου της πόλης του Βόλου, η οποία επιτρέπει την διεξαγωγή βασικών και χρήσιμων συμπερασμάτων. Το κεφάλαιο ξενικά παρουσιάζοντας τα χαρακτηριστικά των ατόμων (προφίλ) του δείγματος. Στη συνέχεια αποτυπώνονται οι απόψεις των ερωτηθέντων αναφορικά με την υφιστάμενη κατάσταση των χώρων πρασίνου, καθώς και κάποια ζητήματα που αφορούν τη διαχείρισή τους. Μεταξύ άλλων, παρουσιάζεται η δυνατότητα και προθυμία συνεργασίας μεταξύ των ατόμων για την από κοινού διαχείριση των χώρων πρασίνου. Τέλος, γίνεται μια ανάλυση σύγκρισης των θέσεων που διατυπώθηκαν και των χαρακτηριστικών των ερωτηθέντων. Το κεφάλαιο κλείνει με τη διατύπωση κάποιων συμπερασμάτων που προκύπτουν.

5.2 Προφίλ Ερωτηθέντων

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο συνολικός αριθμός του δείγματος της έρευνας είναι 101 άτομα. Στην έρευνα συμπεριλήφθηκαν ερωτήσεις αναφορικά με το προφίλ όσων απάντησαν στο ερωτηματολόγιο. Ειδικότερα, καταγράφηκαν στοιχεία που αφορούν την ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική απασχόληση, την οικογενειακή κατάσταση, και τέλος, το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα. Με τη βοήθεια των στοιχείων αυτών, έχουμε μια άποψη για την εικόνα και τη ποιότητα του δείγματός μας, ενώ πολλά από αυτά τα στοιχεία συσχετίζονται μετέπειτα με τις απαντήσεις που δίνουν οι ερωτηθέντες σχετικά με ζητήματα που αφορούν τους χώρους πρασίνου της πόλης.

Όσον αφορά την ηλικιακή σύνθεση (Πίνακας 5.1), ο μέσος όρος ηλικίας του δείγματος διαμορφώνεται στα 37,63 έτη. Το 39,7% των ερωτηθέντων έχει ηλικία μικρότερη ή ίση των 30 ετών. Το 22,8% ανήκει στη κατηγορία των ηλικιών από 31 έως 40 και το 16,8% στις ηλικίες από 41 έως 50. Πολύ μικρότερα ποσοστά εμφανίζουν οι ωριμότερες ηλικίες.

Πίνακας 5.1: Ηλικιακή κατανομή

Ηλικία	Αριθμός	Ποσοστό %
ως 20	5	5,0
21 - 30	35	34,7
31 – 40	23	22,8
41 – 50	17	16,8
51 – 60	10	9,9
61 – 70	5	5,0
πάνω από 70	4	4,0
Σύνολο	99	98,0

Γενικότερα, ο αριθμός ατόμων που συναντήσαμε στους χώρους πρασίνου είναι κατανομημένος το ίδιο ανάμεσα στα δύο φύλα, γεγονός που σημαίνει ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες, επισκέπτονται το ίδιο τους εν λόγω χώρους για διάφορες δραστηριότητες (Πίνακας 5.2).

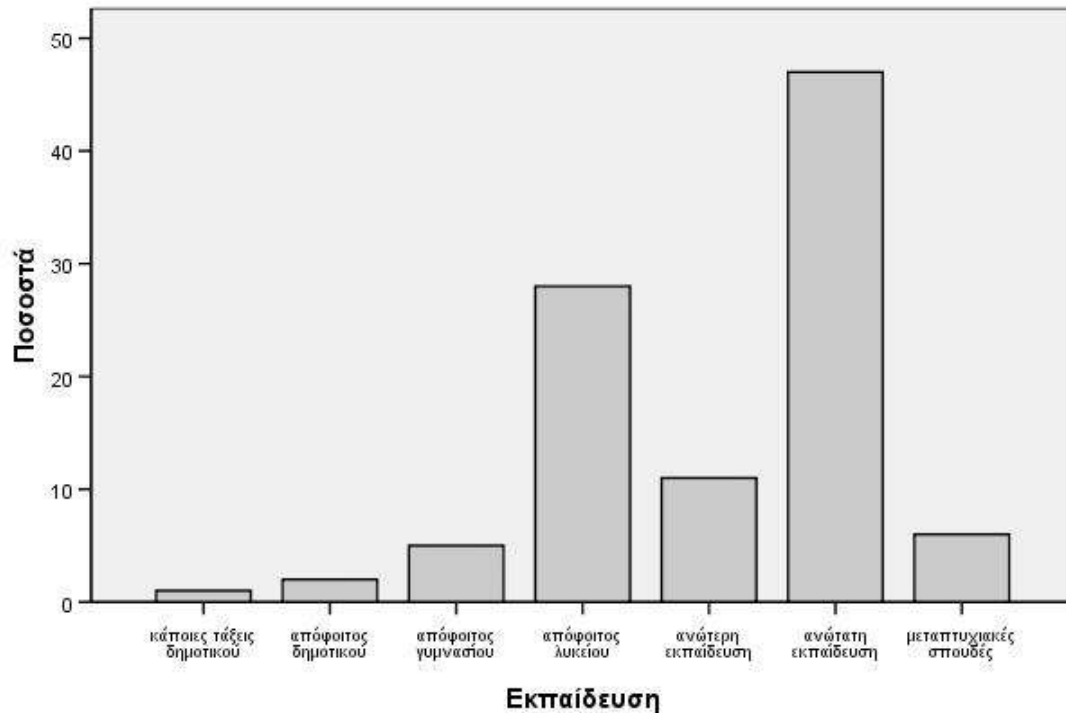
Πίνακας 5.2: Σύνθεση φύλων

Φύλο	Αριθμός	Ποσοστό %
Άνδρας	51	50,5
Γυναίκα	49	48,5
Σύνολο	100	99,0

Αναφορικά με την εκπαίδευση (Διάγραμμα 5.1), το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων που έλαβαν μέρος στην έρευνα παρατηρείται αρκετά υψηλό, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (46,5%) είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Το 27,7% είναι απόφοιτοι λυκείου, ενώ το 10,9% αποτελούν οι απόφοιτοι ανώτερης εκπαίδευσης. Πολύ μικρότερα ποσοστά αποτελούν τα άτομα βασικής και στοιχειώδους εκπαίδευσης. Γενικά, αν κρίνουμε από το συγκεκριμένο δείγμα, υπάρχει αρκετά μεγάλη ετερογένεια όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, αλλά το ποσοστά είναι μοιρασμένα μεταξύ πανεπιστημιακών και μη

πανεπιστημιακών αποφοίτων. Επομένως οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αναμένονται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες, ιδίως σε θέματα διαχείρισης.

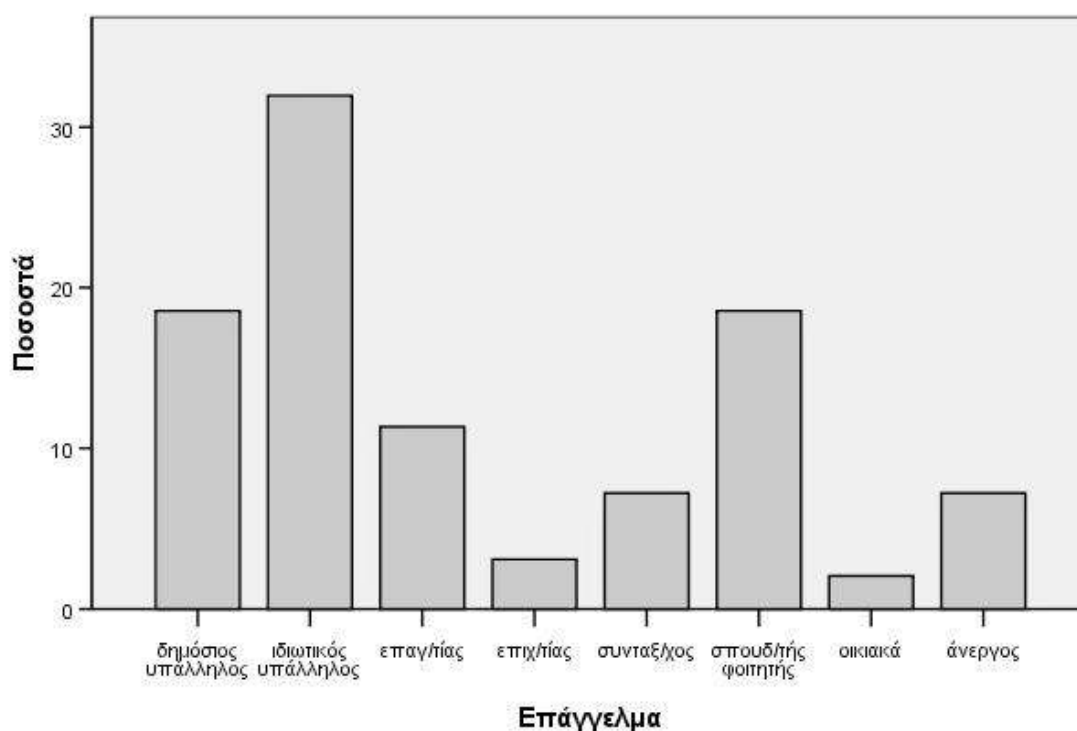
Διάγραμμα 5.1: Μορφωτικό επίπεδο

Όσον αφορά το επάγγελμα (Διάγραμμα 5.2), παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκει στους ιδιωτικούς υπαλλήλους (30,7%), ενώ στη δεύτερη θέση ισοβαθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι και σπουδαστές/φοιτητές, με ποσοστό 17,8%. Ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες (10,9%), οι άνεργοι και οι συνταξιούχοι με ίδιο ποσοστό (6,9%), και τέλος, τα πολύ μικρότερα ποσοστά των επιχειρηματιών (3%) και των ατόμων που ασχολούνται με οικιακά (2%).

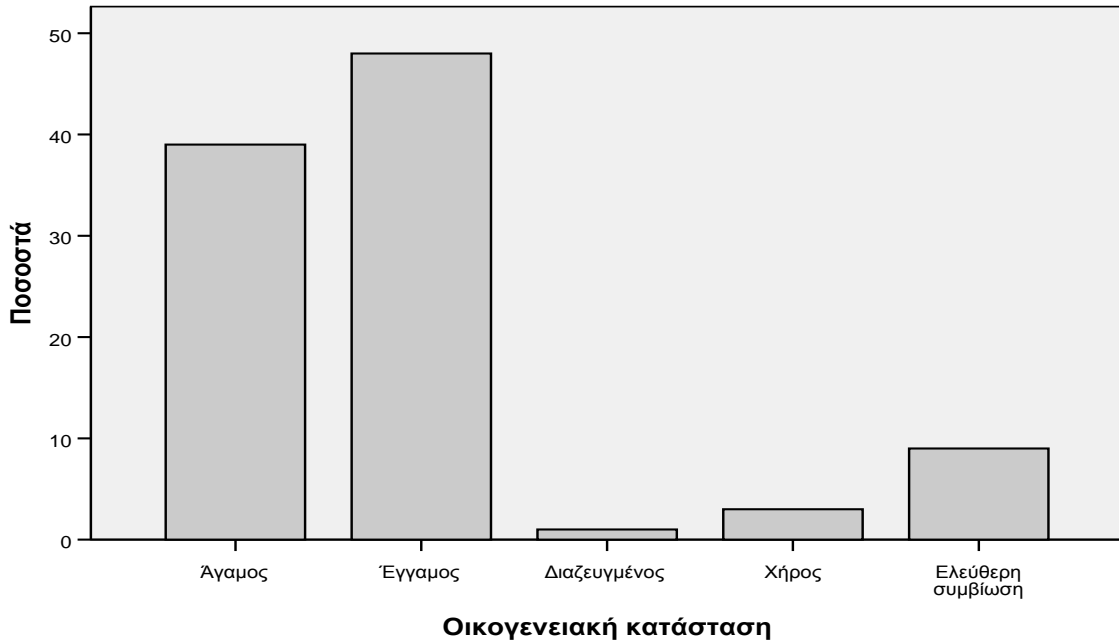

Διάγραμμα 5.2: Επαγγελματική απασχόληση

Η οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων παρουσιάζεται παρακάτω (Διάγραμμα 5.3). Όπως παρατηρούμε, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος μας, ανήκει στην κατηγορία των έγγαμων (47,5%), γεγονός απόλυτα λογικό αν σκεφτούμε ότι η πλειονότητα των έγγαμων δήλωσαν και αριθμό παιδιών, τα οποία, ως επί το πλείστον, συνόδευαν στους χώρους πρασίνου. Το επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό είναι εκείνο των άγαμων (28,6%), το οποίο αναφέρεται σε νεαρές κυρίως ηλικίες, οι οποίες προφανώς επισκέπτονται τους εν λόγω χώρους για λόγους προσωπικής αναψυχής και ξεκούρασης. Πολύ μικρά ποσοστά εμφανίζονται στις περιπτώσεις της ελεύθερης συμβίωσης (8,9%), των χήρων (3%) και των διαζευγμένων (1%). Επιπλέον, το 57,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν έχει παιδιά (Πίνακας 5.3).

Διάγραμμα 5.3 : Οικογενειακή κατάσταση

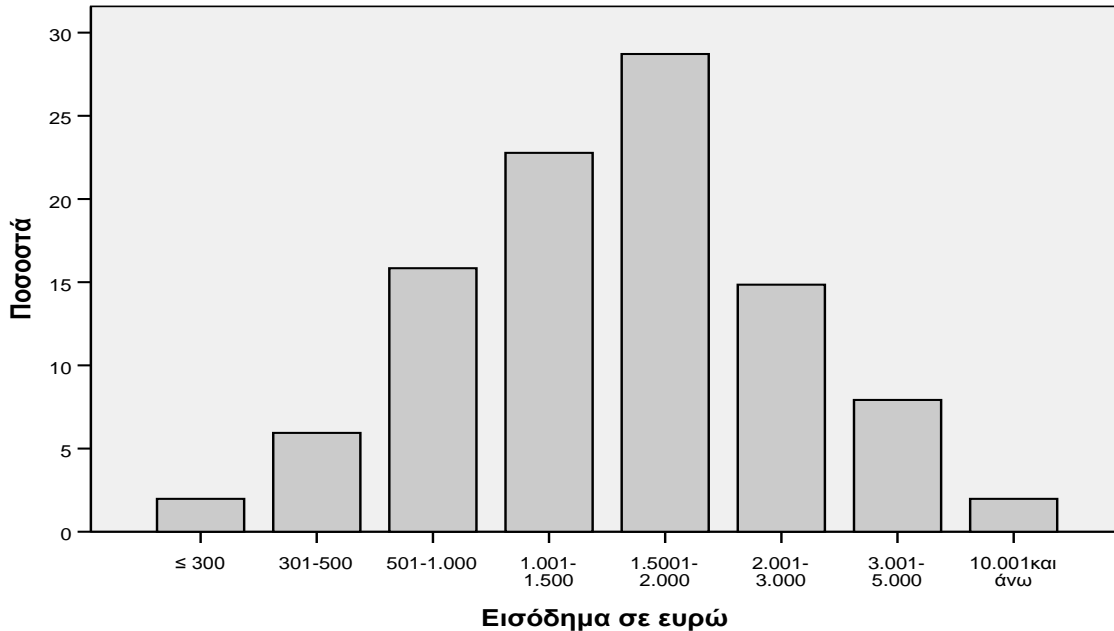

Πίνακας 5.3: Οικογενειακή κατάσταση (με παιδιά/χωρίς παιδιά)

Οικογενειακή κατάσταση	Αριθμός	Ποσοστό %
Με παιδιά	43	42,5
Χωρίς παιδιά	58	57,5
Σύνολο	101	100,0

Τέλος, αναφορικά με το μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα, αυτό κατανέμεται ως εξής (Διάγραμμα 5.4): ο μέσος όρος του δείγματος βρίσκεται στη κατηγορία 1.501-2.000 ευρώ, το οποίο είναι και το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στην Ελλάδα (1.700 ευρώ το 2006). Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (28,7%) ανήκει στη κατηγορία των 1.501-2.000 ευρώ, και το 22,8% στην κατηγορία των 1.001-1.500 ευρώ. Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα τάξεως 501 με 1.000 ευρώ δηλώνει το 15,8% των ερωτηθέντων. Πολύ μικρότερα ποσοστά εμφανίζουν τα πολύ μικρότερα και τα πολύ μεγαλύτερα εισοδήματα.

Διάγραμμα 5.4: Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα (σε ευρώ)

5.3 Γενική Κατάσταση Αστικού Πρασίνου

Κατά την διεξαγωγή της έρευνας, ζητήθηκε από τα άτομα που έλαβαν μέρος, να δηλώσουν αν, και κατά πόσο συμφωνούν με μια σειρά από θέσεις που αφορούν την κατάσταση των υφιστάμενων χώρων πρασίνου της πόλης, καθώς και ζητήματα που αφορούν τη βελτίωσή τους (βλ. Ερωτηματολόγιο: ερώτηση 1 και 2). Η τοποθέτηση του ερωτώμενου στις σχετικές ερωτήσεις, όπως έχει προαναφερθεί, περιγράφεται μέσω μιας 10-βάθμιας κλίμακας (Likert). Στην ενότητα αυτή λοιπόν, προχωρούμε σε περιγραφική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας με τη χρήση πινάκων, όπου παρατίθεται ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση και η διάμεσος των απαντήσεων, ώστε να δοθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τις απόψεις των κατοίκων σχετικά με τους υπάρχοντες χώρους και τα ζητήματα βελτίωσής τους.

Όσον αφορά τη βαθμολόγηση των ερωτηθέντων ως προς την ποσότητα των υφιστάμενων χώρων πρασίνου (Πίνακας 5.4), ο μέσος όρος ανέρχεται σε 4,17 της 10-βάθμιας κλίμακας. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (21,8%) επέλεξε την ενδιάμεση τιμή 5, γεγονός που σε συνδυασμό με το μέσο όρο δηλώνει ότι οι ερωτηθέντες εκτιμούν ότι οι υπάρχοντες χώροι είναι λίγο-πολύ επαρκείς για την πόλη. Καθώς γνωρίζουμε ότι το ποσοστό

πρασίνου στην πόλη είναι πολύ μικρό σε σχέση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα (Βλ. κεφάλαιο 4), καταλήγουμε ότι οι κάτοικοι του Βόλου έχουν μάθει να είναι ευχαριστημένοι με τη μικρή διαθεσιμότητα πρασίνου της πόλης, ή πιθανώς συγκρίνοντάς τη με τη διαθεσιμότητα άλλων πόλεων, εκτιμούν ότι αυτοί είναι σε ικανοποιητική κατάσταση. Αναφορικά με την ευκολία πρόσβασης στους χώρους πρασίνου, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (18,8%), επέλεξε τη τιμή 6, και ο μέσος όρος των απαντήσεων διαμορφώθηκε στη τιμή 6,25, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως η πρόσβαση στους χώρους πρασίνου δε παρουσιάζει ιδιαίτερο πρόβλημα. Όσον αφορά την επισκεψιμότητα των χώρων αυτών, το υψηλότερο ποσοστό των απαντήσεων (26,7%) βρίσκεται στη τιμή 5, ενώ ο μέσος όρος είναι 5,32. Αυτό σημαίνει ότι οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι ένας ικανοποιητικός αριθμός ατόμων επισκέπτεται τους χώρους αστικού πρασίνου. Στην ερώτηση σχετικά με την ποιότητα των χώρων αυτών, οι απαντήσεις των ατόμων κατά το μεγαλύτερο ποσοστό (21,8%) βρίσκονται στη τιμή 5, ενώ ο μέσος όρος των τιμών είναι 3,79 και η τυπική απόκλιση ανέρχεται σε 2,5, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει μεγάλη διασπορά στις απόψεις, με ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων να εκτιμά ότι οι εν λόγω χώροι είναι σχετικά παραμελημένοι.

Η επόμενη τοποθέτηση αφορά το πόσο δαπανηρή είναι η συντήρηση των χώρων αυτών. Οι ερωτηθέντες κατά το μεγαλύτερο ποσοστό (29,7%) έδωσαν τη τιμή 5, με μέσο όρο την τιμή 5,10, αναδεικνύοντας ότι οι χώροι πρασίνου έχουν κάποιο κόστος συντήρησης, το οποίο δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό, αλλά ούτε και ευκαταφρόνητο. Οι περισσότερες απαντήσεις αναφορικά με την διαχείριση των χώρων, βρίσκονται στις τιμές 0 (14,9%) και 4 (14,9%), παρουσιάζοντας μια μάλλον έντονη δυσαρέσκεια των ατόμων για τον τρόπο αξιοποίησης και διαχείρισής τους (μέσος όρος: 3,38). Τέλος, τα άτομα καλούνται να αξιολογήσουν την συμβολή των χώρων αστικού πρασίνου στην ευημερία τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (14,9%), επιλέγει την τιμή 7, και με αρκετά μεγάλη διακύμανση (τυπική απόκλιση στο 2,8) ο μέσος όρος διαμορφώνεται στο 5,74. Επομένως, στο μεγαλύτερο μέρος τους οι πολίτες υποστηρίζουν ότι οι χώροι πρασίνου συμβάλλουν στην ευημερία της πόλης, ενώ η υψηλή διασπορά των απαντήσεων αναδεικνύει ότι η συμβολή τους αυτή είναι υποβέλτιστη (suboptimal), δηλαδή, θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη αν απουσίαζαν οι αδυναμίες και τα προβλήματα που οι χώροι αυτοί παρουσιάζουν.

Πίνακας 5.4: Αξιολόγηση υπαρχόντων χώρων πρασίνου (ποσοστά %)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		μ.ο	τ.α	δ.
Είναι λίγοι	2,0	5,0	11,9	17,8	18,8	21,8	11,9	5,0	4,0	1,0	0,0	Είναι πολλοί	4,17	1,86	4,00
Είναι δύσκολα προσβάσιμοι	0,0	2,0	3,0	4,0	10,9	13,9	18,8	17,8	10,9	12,9	4,0	Είναι εύκολα προσβάσιμοι	6,25	2,09	6,00
Έχουν μικρή επισκεψιμότητα	0,0	5,0	5,9	8,9	15,8	26,7	5,0	12,9	8,9	4,0	5,9	Έχουν μεγάλη επισκεψιμότητα	5,32	2,31	5,00
Είναι παραμελημένοι	9,9	14,9	9,9	8,9	12,9	21,8	8,9	5,0	4,0	2,0	2,0	Είναι καλά φροντισμένοι	3,79	2,51	4,00
Είναι δαπανηροί στη συντήρηση	3,0	4,0	5,0	9,9	6,9	29,7	13,9	8,9	9,9	4,0	1,0	Είναι οικονομικοί στη συντήρηση	5,10	2,19	5,00
Δε διαχειρίζονται αποτελεσματικά	14,9	12,9	10,9	11,9	14,9	11,9	11,9	5,9	3,0	1,0	0,0	Διαχειρίζονται πολύ αποτελεσματικά	3,38	2,38	3,00
Δε συμβάλλουν στην ευημερία των κατοίκων	5,0	3,0	9,9	5,0	10,9	11,9	8,9	14,9	8,9	12,9	8,9	Συμβάλλουν στην ευημερία των κατοίκων	5,74	2,87	6,00

μ.ο. : μέσος όρος
τ.α : τυπική απόκλιση
δ.: διάμεσος

Πίνακας 5.5: Τοποθετήσεις σχετικά με τη βελτίωση των χώρων πρασίνου (ποσοστά %)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		μ.ο	τ.α	δ.
Η ποιοτική βελτίωση είναι περιττή	4,0	0,0	2,0	1,0	0,0	3,0	3,0	10,9	13,9	16,8	45,5	Η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη	8,34	2,43	9,00
Το κόστος βελτίωσης θα είναι μεγάλο	1,0	3,0	3,0	2,0	13,9	27,7	17,8	11,9	10,9	2,0	5,0	Το κόστος βελτίωσης θα είναι μικρό	5,65	2,03	5,00
Το κόστος δημιουργίας θα είναι μεγάλο	5,0	5,0	7,9	6,9	10,9	18,8	13,9	10,9	8,9	4,0	5,0	Το κόστος δημιουργίας θα είναι μικρό	5,10	2,58	5,00
Το κόστος συντήρησης θα είναι μεγάλο	3,0	3,0	4,0	2,0	9,9	25,7	13,9	14,9	11,9	4,0	5,9	Το κόστος συντήρησης θα είναι μικρό	5,74	2,30	6,00
Θα συμβάλλουν ελάχιστα στην ευημερία των κατοίκων	2,0	0,0	1,0	2,0	1,0	6,9	6,9	5,0	13,9	19,8	40,6	Θα συμβάλλουν σημαντικά στην ευημερία των κατοίκων	8,26	2,26	9,00

Στον παραπάνω πίνακα (Πίνακας 5.5) παρουσιάζονται οι τοποθετήσεις των ερωτηθέντων αναφορικά με τη βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ανάγκη ποιοτικής αναβάθμισης και βελτίωσης των χώρων, τα άτομα φαίνονται ιδιαίτερα συσπειρωμένα, καθώς σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες (45,5%) δίνουν την υψηλότερη τιμή (10), ενώ ένα 97,1% τάσσεται γενικά υπέρ (τιμές 7, 8, 9 και 10), εκτινάζοντας το μέσο όρο στο 8,34. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι τοποθετήσεις των ερωτηθέντων αναφορικά με τα εκτιμώμενα κόστη βελτίωσης των χώρων πρασίνου. Το μεγαλύτερο ποσοστό (27,7%) των ατόμων εκτιμούν ότι τα κόστη θα βρίσκονται σε λογικά πλαίσια (μέσος όρος απαντήσεων στο 5,65) και μάλιστα χωρίς να υπάρχει ιδιαίτερη ετερογένεια στις απαντήσεις αυτές (τυπική απόκλιση 2). Σχετικά με τα κόστη δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου, το ποσοστό των ατόμων που επιλέγει τη τιμή 5 μειώνεται (18,8%), αλλά η συγκεκριμένη τιμή συνεχίζει να αποτελεί την επικρατέστερη επιλογή των ατόμων (μέσος όρος 5,10), δείχνοντας την ουδετερότητα των ερωτηθέντων πάνω στο ζήτημα. Η τιμή 5 επιλέγεται κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση που αφορά το κόστος συντήρησης των υφιστάμενων χώρων. Πιο συγκεκριμένα το 25,7% υποστηρίζει ότι τα κόστη συντήρησης δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά, ούτε και ιδιαίτερα χαμηλά. Τέλος, αναφορικά με την ερώτηση της συμβολής των βελτιωμένων χώρων στην ευημερία των κατοίκων, το μεγαλύτερο ποσοστό (40,6%) έχει επιλέξει την τιμή 10, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 80% αναγνωρίζει ότι οι όποιες βελτιώσεις των χώρων αυτών θα έχουν μεγάλη σημασία για τη ποιότητα ζωής και την ευημερία της πόλης (μέσος όρος: 8,6).

Σε γενικές γραμμές, συμπεραίνουμε ότι η πλειονότητα των ατόμων που έλαβαν μέρος στη έρευνα, δεν φαίνεται ιδιαίτερα ευχαριστημένη με την ποσότητα και τη ποιότητα των υπαρχόντων χώρων αστικού πρασίνου. Αντιθέτως, οι περισσότεροι, φαίνεται πως είναι σε μεγάλο βαθμό θετικοί με το ενδεχόμενο δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου και τη βελτίωση των υπαρχόντων, αναγνωρίζοντας όπως είδαμε, τη συμβολή τους στο αστικό περιβάλλον και στην ευημερία των κατοίκων της πόλης.

Πριν προχωρήσουμε στην επόμενη ενότητα που αφορά τις τοποθετήσεις των ερωτηθέντων για τα ζητήματα διαχείρισης και χρηματοδότησης των χώρων πρασίνου, παραθέτουμε ένα πίνακα (Πίνακας 5.6) με τα αποτελέσματα των απαντήσεων σχετικά με τη συχνότητα των επισκέψεων των ατόμων στους εν λόγω χώρους (βλ. Ερωτηματολόγιο: ερώτηση 3).

Πίνακας 5.6: Επισκεψιμότητα χώρων πρασίνου

Συχνότητα	Αριθμός	Ποσοστό %
Σπάνια	19	18,8
Μία φορά το εξάμηνο	13	12,9
Μία φορά το μήνα	13	12,9
Δύο φορές το μήνα	10	9,9
Μία φορά την εβδομάδα	18	17,8
Τουλάχιστον τρεις φορές την εβδομάδα	21	20,8
Κάθε μέρα	7	6,9
Σύνολο	101	100,0

Όπως φαίνεται, το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων (20,8%) υποστήριξε ότι επισκέπτεται χώρους πρασίνου τουλάχιστον τρεις φορές την εβδομάδα και ένα επίσης μεγάλο ποσοστό (17,8%), μία φορά την εβδομάδα. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (18,8%) απάντησε ότι δε επισκέπτεται πολύ συχνά, αλλά σπάνια, τους εν λόγω χώρους. Δεδομένης της εποχής κατά την οποία διεξήχθη η συγκεκριμένη έρευνα (Δεκέμβριος – Ιανουάριος), το ποσοστό αυτό μας φαίνεται λογικό, αν λάβουμε υπόψη μας και τις καιρικές συνθήκες των μηνών αυτών.

5.4 Ζητήματα Διαχείρισης των Χώρων Αστικού Πρασίνου

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν οι απόψεις των ατόμων του δείγματος αναφορικά με τα ζητήματα διαχείρισης των αστικών χώρων πρασίνου. Ειδικότερα, οι ερωτηθέντες αξιολόγησαν μια σειρά από θέσεις, και τοποθετήθηκαν σχετικά με τη διαχείριση και τη χρηματοδότηση των χώρων πρασίνου. Στη συνέχεια, τα άτομα απαντούν σε ερωτήσεις σχετικές με τον τρόπο οικονομικής συμμετοχής (με σκοπό τη βελτίωση των χώρων πρασίνου) που θεωρούν οι ίδιοι καταλληλότερο, καθώς και το ποσό που προθυμοποιούνται οι ίδιοι να καταβάλλουν μηνιαίως για το σκοπό αυτό. Τέλος, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν διάφορους φορείς ως προς την δυνατότητά τους να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των εν λόγω χώρων, καθώς και να κατανεύμουν τις διάφορες αρμοδιότητες χρήσης και διαχείρισης των χώρων στους φορείς αυτούς, ανάλογα με τη καταλληλότητα που έκριναν ότι έχουν. Γενικότερα, οι τοποθετήσεις και οι απόψεις των κατοίκων έχουν πολύ μεγάλη σημασία, καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, και στο σχεδιασμό των χώρων αστικού πρασίνου.

Πίνακας 5.7: Τοποθετήσεις σχετικά με τη διαχείριση / χρηματοδότηση των χώρων πρασίνου (ποσοστά %)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	μ.ο	τ.α	δ.
Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	4,0	0,0	1,0	5,0	3,0	8,9	5,0	10,9	22,8	5,0	34,7	7,52	2,64	8,00
Όλοι οι πολίτες πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά στην βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	20,8	2,0	7,9	4,0	2,0	17,8	6,9	6,9	8,9	5,0	17,8	5,11	3,59	5,00
Μόνο όσοι πολίτες επωφελούνται άμεσα από τους χώρους πρασίνου πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά	56,4	7,9	6,9	8,9	2,0	10,9	2,0	4,0	0,0	0,0	1,0	1,60	2,31	0,00
Η ύπαρξη συμβολικού εισιτηρίου για την χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους	41,6	7,9	6,9	7,9	2,0	10,9	2,0	7,9	3,0	4,0	5,9	2,94	3,35	2,00
Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιορισθούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αυτών)	11,9	3,0	5,0	1,0	4,0	9,9	5,0	10,9	9,9	12,9	26,7	6,50	3,46	7,00
Κάποιοι χώροι πρασίνου πρέπει να δοθούν σε άλλες 'φιλικές' χρήσεις αν αυτό διασφαλίσει απαραίτητη χρηματοδότηση για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου (π.χ. δημιουργία αναψυκτηρίου)	10,9	2,0	2,0	3,0	9,9	16,8	5,9	12,9	11,9	9,9	14,9	5,97	3,09	6,00
Κάποιοι χώροι πρασίνου πρέπει να δοθούν σε άλλες χρήσεις αν αυτό είναι κοινωνικά αναγκαίο (π.χ. για δημιουργία νοσοκομείου)	17,8	2,0	3,0	6,9	4,0	10,9	9,9	4,0	9,9	4,0	27,7	5,78	3,69	6,00
Παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης χώρων πρασίνου σε ομάδες πολιτών (π.χ. σχολεία, ΚΑΠΗ, σύλλογοι) είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους	8,9	0,0	2,0	7,9	5,0	21,8	6,9	6,9	7,9	7,9	24,8	6,29	3,12	6,00

Όσον αφορά τη διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου (Πίνακας 5.7), η πλειονότητα των ερωτηθέντων είναι απόλυτα σύμφωνη με την άποψη πως η πόλη πρέπει να διαθέσει περισσότερα χρήματα για τη βελτίωσή τους. Είναι πολύ χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το 34,7% έχει επιλέξει τη τιμή 10, ενώ τρεις στους τέσσερις (73,4%) είναι θετικοί στην ερώτηση, με το μέσο όρο να διαμορφώνεται στο 7,52. Μοιρασμένα είναι τα ποσοστά των απαντήσεων σχετικά με το ποιοι πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά στη διαχείριση των χώρων πρασίνου. Αν και το υψηλότερο ποσοστό των ερωτηθέντων φαίνεται να διαφωνεί απόλυτα με τη θέση πως θα πρέπει όλοι οι πολίτες να συνεισφέρουν οικονομικά (20,8% επιλέγει την τιμή 0), οι περισσότεροι βλέπουν μια τέτοια προοπτική είτε θετικά (38,6%), είτε ουδέτερα (26,7%) σε αντιδιαστολή με αυτούς που τάσσονται μάλλον αρνητικά (34,7% στο σύνολό τους). Έτσι γενικά παρατηρούμε σημαντική διασπορά των απαντήσεων (3,6 με το μέσο όρο να διαμορφώνεται (μάλλον θετικά) στο 5,11.

Με τη θέση ότι μόνο όσοι επωφελούνται άμεσα από τους χώρους πρασίνου πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά, πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες διαφωνεί απόλυτα (56,4% επιλέγει την τιμή 0), ενώ αυτοί που τοποθετούνται αρνητικά ξεπερνούν το 80% (μέσος όρος στο 1,6), φανερώνοντας το υψηλό αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης των πολιτών και την έντονη δυσαρέσκεια για άνιση μεταχείριση στη συνεισφορά, πιθανά λόγω της άποψης ότι όλοι οι πολίτες επωφελούνται από την ύπαρξη ποιοτικού αστικού πρασίνου. Αυτό φαίνεται και από την παρακάτω τοποθέτηση, όπου οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι είτε απόλυτα επικριτικοί (41,6% στην τιμή 0), είτε γενικά αρνητικοί (64,3%) στην επιβολή εισιτηρίου στους επισκέπτες, ακόμα και αν αυτό επιτρέπει την επιτυχή αστυνόμευση και χρηματοδότηση των χώρων αυτών. Στην περίπτωση αυτή, ο μέσος όρος των απαντήσεων ανέρχεται σε 2,94, η τυπική απόκλιση είναι 3,35, ενώ ένα 20,8% δείχνει να βλέπει το θέμα με θετική σκοπιά.

Όσον αφορά τον έλεγχο της πρόσβασης και της χρήσης ορισμένων χώρων πρασίνου, ως μέτρο περιορισμού των φαινομένων υποβάθμισής τους (π.χ. βανδαλιστικές ενέργειες), οι ερωτηθέντες έχουν διαφορετικές απόψεις μεταξύ τους, οι οποίες αποτυπώνονται στη μεγάλη διασπορά των απαντήσεων τους (3,46). Ο μέσος όρος ανέρχεται σε 6,5, με το 60,4% να βλέπει θετικά, και ένας στους τέσσερις να συμφωνεί απόλυτα με τη θέση αυτή (26,7% βάζει τιμή 10). Συνεπώς, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τα άτομα γενικά βλέπουν θετικά τον έλεγχο πρόσβασης και χρήσης κάποιων χώρων πρασίνου, ώστε να αποφευχθεί η υποβάθμιση της ποιότητάς τους.

Όσον αφορά την θέση ότι οι χώροι πρασίνου πρέπει να δοθούν σε φιλικές χρήσεις (π.χ. δημιουργία αναψυκτηρίου), προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοδότησή τους, οι απόψεις εμφανίζονται να τείνουν προς στο θετικό άκρο (49,6% των απαντήσεων επιλέγει 7-

10), με μέσο όρο απαντήσεων 5,9, αλλά με υψηλή τυπική απόκλιση (3). Θετικοί επίσης εμφανίζονται οι ερωτηθέντες (45,6%) στην πρόταση να δοθούν χώροι πρασίνου σε άλλες χρήσεις όταν αυτό είναι κοινωνικά αναγκαίο (π.χ. για τη δημιουργία νοσοκομείου, σχολείου κ.ά.). Στην περίπτωση αυτή, ο μέσος όρος των απαντήσεων είναι 5,78, η τυπική απόκλιση 3,68, το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνεται στη τιμή 10 (27,7%), ενώ ένα σημαντικό 30% τάσσεται αρνητικά (τιμές 0-3).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη παρούσα έρευνα παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτηθέντων που αφορούν την παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών, η οποία δύναται να εξασφαλίσει την αστυνόμευση, βελτίωση και συντήρησή τους. Η μειονότητα τοποθετείται αρνητικά (18,8% σε τιμές 0-3), ένας στους τρεις κρατά ουδέτερη στάση (33,7% σε τιμές 4-6), ενώ περίπου οι μισοί βλέπουν τη θετική διάσταση του θέματος (47,5% σε τιμές 7-10) με ένα σημαντικό 24,8% να συμφωνεί απόλυτα με τη θέση αυτή, επιλέγοντας τη τιμή 10.

Γενικά, παρατηρούμε μια τάση αποδοχής εναλλακτικών και λιγότερο παραδοσιακών τρόπων χρηματοδότησης και διαχείρισης των χώρων πρασίνου της πόλης, αν και σε συγκρατημένο βαθμό. Αν και σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει ποικιλομορφία στις απόψεις, τα άτομα εμφανίζονται αρκετά θετικά ως προς κάποια από τα προτεινόμενα μέτρα διαχείρισης και συντήρησης των χώρων πρασίνου. Επιπλέον, είναι σημαντικό το γεγονός ότι οι ερωτηθέντες είναι αρκετά δεκτικοί στην ιδέα της παραχώρησης δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης των χώρων πρασίνου σε ομάδες πολιτών. Αυτό πιθανά δείχνει θέληση να πάρουν στα χέρια τους την κατάσταση και να δράσουν αναλόγως, δεδομένου της σημασίας του πρασίνου στη ευημερία της πόλης, και της χαμηλής ποιότητας των υπάρχοντων χώρων.

5.4.1 Οικονομική Συμμετοχή στη Βελτίωση των Χώρων Πρασίνου

Ο ακόλουθος πίνακας (5.8) αποτυπώνει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, αναφορικά με τον τρόπο οικονομικής συνεισφοράς στους χώρους αστικού πρασίνου, τον οποίο οι ίδιοι θεωρούν καταλληλότερο. Όπως φαίνεται, το 29,7% θεωρεί ότι η οικονομική συμμετοχή των ατόμων θα πρέπει να γίνεται με βάση το εισόδημα. Εξίσου σημαντικό είναι το ποσοστό εκείνων που ασπάζονται την άποψη ότι η οικονομική συνεισφορά για τους χώρους πρασίνου πρέπει να αποτελεί πάγιο ποσό για όλους τους πολίτες. Πολύ μικρότερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η οικονομική συμμετοχή θα πρέπει να γίνεται βάσει της εγγύτητας της κατοικίας των ατόμων στους χώρους πρασίνου (9,9%). Γίνεται λοιπόν και πάλι

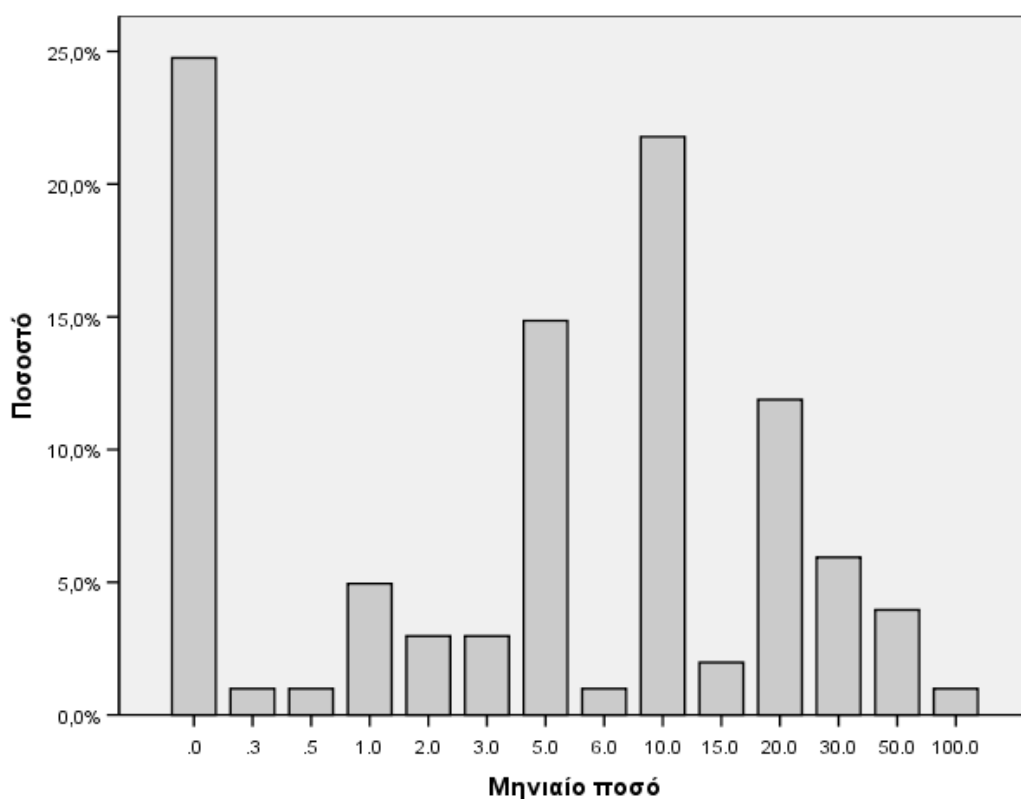
εμφανές, το υψηλό αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης των πολιτών που παρατηρήθηκε στις προηγούμενες τοποθετήσεις τους σχετικά με τη χρηματοδότηση των χώρων πρασίνου, καθώς και η επιθυμία τους για ίση μεταχείριση στη συνεισφορά. Αυτό όπως είπαμε, πιθανόν να οφείλεται στην άποψη ότι όλοι οι πολίτες επωφελούνται από την ύπαρξη ποιοτικού αστικού πρασίνου, και επομένως πρέπει να συμβάλλουν οικονομικά με τους τρόπους αυτούς, που θεωρούνται καταλληλότεροι για το σκοπό αυτό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων της έρευνας (20,8%) επέλεξε την απάντηση «άλλο», συμπληρώνοντας ότι «επαρκούν τα ήδη υπάρχοντα καταβαλλόμενα τέλη». Το ίδιο περίπου ποσοστό έχει δηλώσει απρόθυμο στην επόμενη ερώτηση (βλ Ερωτηματολόγιο: ερώτηση 6) να προσφέρει μηνιαίως κάποιο ποσό για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα της ερώτησης για τη προθυμία καταβολής κάποιου ποσού παρουσιάζονται στο Γράφημα 5.5.

Πίνακας 5.8: Καταλληλότερος τρόπος οικονομικής συμμετοχής

Κριτήριο	Αριθμός	Ποσοστό %
Μέσω σταθερής εισφοράς (πάγιο)	25	24,8
Με βάση το εισόδημα	30	29,7
Με βάση την εγγύτητα σε χώρους πρασίνου	10	9,9
Βάσει του βαθμού χρήσης / επισκεψιμότητας	14	13,9
Άλλο: Επαρκούν τα υπάρχοντα τέλη	21	20,8
Σύνολο	100	100,0

Διάγραμμα 5.5: Μηνιαίο ποσό για ποιοτική και ποσοτική βελτίωση

μ.ό: 10,612

τ.α.: 14,809

δ.: 5,00

Όπως φαίνεται στο παραπάνω γράφημα, το 24,8% δηλώνει ότι δεν είναι διατεθειμένο να διαθέσει καθόλου χρήματα για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης. Ο λόγος που επικαλούνται, όπως αναφέραμε νωρίτερα, είναι ότι επαρκούν τα καταβαλλόμενα τέλη ή ότι δεν έχουν την υποχρέωση να συμβάλλουν οικονομικά στο σκοπό αυτό, καθώς θεωρούν ότι το αστικό πράσινο αποτελεί δημόσιο αγαθό, και κατ' επέκταση, η βελτίωσή του είναι εξ ολοκλήρου αρμοδιότητα της πολιτείας. Αισιόδοξο είναι όμως, το γεγονός ότι η πλειονότητα του δείγματος (75,2%) διαφοροποιείται από τη θέση αυτή και προθυμοποιείται να καταβάλλει έστω και ένα συμβολικό ποσό για τη προσπάθεια αυτή. Ο μέσος όρος των δηλωθέντων ποσών είναι περίπου 11 ευρώ μηνιαίως, ενώ η διασπορά των απαντήσεων είναι πολύ μεγάλη, φανερώνοντας σημαντική απόκλιση των ποσών που δηλώθηκαν. Πάντως, το 21,8% των ερωτηθέντων δηλώνει πρόθυμο να καταβάλει 10 ευρώ, το 14,9% προσφέρει 5 ευρώ, και το 11,9% προθυμοποιείται να καταβάλει 20 ευρώ μηνιαίως. Την ίδια στιγμή, προκαλούν εντύπωση απαντήσεις που αναφέρουν κάποια ιδιαίτερα μεγάλα

ποσά για το σκοπό αυτό (από 30 έως και 100 ευρώ μηνιαίως), οι οποίες πιθανόν αποτελούν ενδείξεις αυξημένης περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης κάποιων ατόμων.

Εν κατακλείδι, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι πολίτες είναι γενικά πρόθυμοι να συνεισφέρουν οικονομικά στην αναβάθμιση και βελτίωση των υφιστάμενων χώρων πρασίνου, φανερώνοντας έτσι τη δυσαρέσκειά τους για την παρούσα κατάσταση, και αναγνωρίζοντας τους κινδύνους υποβάθμισης των χώρων αυτών. Γενικά, θα λέγαμε ότι τα άτομα τάσσονται θετικά στην προοπτική (οικονομικής) συμμετοχής τους στη χρηματοδότηση και εν γένει στη διαχείριση των χώρων πρασίνου, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα και η μακροβιότητα των εν λόγω πόρων.

5.4.2 Αξιολόγηση Φορέων για τη Διαχείριση των Χώρων Πρασίνου

Με τη βοήθεια των ακόλουθων πινάκων, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των διαφόρων φορέων από μέρος των ερωτηθέντων, αναφορικά με τη δυνατότητά τους να διασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των αστικών χώρων πρασίνου. Όπως παρατηρεί κανείς στον πίνακα 5.9, το Κράτος χαρακτηρίζεται από υψηλή διασπορά στις απόψεις των ατόμων (τ.α.: 3,7), με τον μέσο όρο των απαντήσεων να βρίσκεται στο 5,07. Έτσι βλέπουμε το δείγμα μας να μοιράζεται, με πάνω από το 35% περίπου των ερωτηθέντων να δίνει μια μάλλον αρνητική αξιολόγηση (τιμές από 0 ως 3), ένα 25% να κρατά ουδέτερη στάση, και ένα περίπου 35% να τοποθετείται θετικά. Ο Δήμος συγκεντρώνει πολύ μεγαλύτερα ποσοστά θετικής αξιολόγησης (πάνω από 70% δίνει τιμές 7-10), με μέσο όρο απαντήσεων στο 7,51, και με το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων (39,6%) να έχει επιλέξει τη τιμή 10 αναφορικά με τη δυνατότητά του να εξασφαλίσει αποτελεσματική διαχείριση των χώρων πρασίνου. Την ίδια στιγμή, ο ειδικός φορέας διαχείρισης παρουσιάζει υψηλή διασπορά απαντήσεων (τ.α.: 3) με μέσο όρο αξιολόγησης στο 6,58, υψηλότερο ποσοστό στο 8 (20,8%), και με τις περισσότερες απαντήσεις να συγκεντρώνονται μεταξύ των τιμών 7 ως 10 (57,4%).

Από την άλλη πλευρά, οι απαντήσεις αξιολόγησης των περιβαλλοντικών ομάδων/οργανώσεων εμφανίζουν ένα ακόμα πιο μεγάλο μέσο όρο (7,44) με ένα μεγάλο ποσοστό 71,3% των απαντήσεων να κυμαίνονται μεταξύ των τιμών 7 ως 10. Δυο σημεία παρουσιάζουν εδώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον: πρώτον ότι το ποσοστό αυτών που αξιολογούν χαμηλά τις περιβαλλοντικές ομάδες ως προς τη δυνατότητα αποτελεσματικής διαχείρισης είναι το μικρότερο σε σχέση με τους άλλους φορείς (9,9% δίνουν τιμές 0-3), και δεύτερον ότι

περίπου ένας στους τρεις πολίτες (28,7%) τους βαθμολογεί με το μεγαλύτερο βαθμό, δηλαδή με 10. Αρκετά θετικοί εμφανίζονται οι ερωτηθέντες ως προς την αξιολόγηση των οργανωμένων τοπικών ομάδων πολιτών (όπως Συμβούλια Γειτονιάς), για την διαχείριση των χώρων πρασίνου της πόλης (58,4% σε τιμές 7-10). Ο μέσος όρος βαθμολογίας είναι 6,82, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων συγκεντρώθηκε στη τιμή 8 (20,8%). Αρκετά διασπαρμένες είναι οι απόψεις αναφορικά με τη δυνατότητα όλων των πολιτών από κοινού να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των εν λόγω χώρων (τ.α. στο 3,5). Οι περισσότερες απαντήσεις είναι θετικές, με το 43,5% να βαθμολογεί με τιμές μεταξύ 7 και 10, ενώ ένα 25,8% αντιμετωπίζει την «ομάδα» αυτή με σχετική επιφύλαξη (δηλ. βαθμολογεί με τιμές 0-3). Υψηλή διασπορά απόψεων και διχοτόμηση στο δείγμα, παρουσιάζεται όταν τα άτομα καλούνται να αξιολογήσουν μια συγκεκριμένη ομάδα πολιτών (π.χ. των συχνών χρηστών ή αυτών που κατοικούν σε εγγύτητα με τους χώρους πρασίνου). Η τυπική απόκλιση φτάνει το 3,37, με μέσο όρο των απαντήσεων στο 4,45, ενώ η πλειονότητα των αποκρίσεων συγκεντρώνεται στο χαμηλό παρά στο υψηλό όριο της κλίμακας (34,7% στο 0-3, και 33,7% στο 7-10, αντίστοιχα). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες (25,7%) επέλεξαν τη τιμή 0 για να τους αξιολογήσουν. Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι την πιο αρνητική αξιολόγηση συγκέντρωσε ο ιδιώτης επενδυτής, με μέσο όρο αξιολόγησης μόλις 4,26, και το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων μεταξύ 0 και 3 (45,6%) αλλά και στην τιμή 0 (30,7%). Η τοποθέτηση αυτή αναδεικνύει ακόμα μια φορά την άποψη των ατόμων ότι οι χώροι πρασίνου είναι δημόσια αγαθά, και συνεπώς, είναι εντόνως αντίθετοι με την όποια μορφή ιδιωτικοποίησής τους.

Πίνακας 5.9: Αξιολόγηση φορέων ως προς τη δυνατότητα εξασφάλισης αποτελεσματικής διαχείρισης (ποσοστά %)

Φορείς	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	μ.ο	τ.α	δ.
Κράτος	18,8	2,0	9,9	5,0	6,9	12,9	5,9	4,0	4,0	4,0	22,8	5,07	3,71	5,00
Δήμος	4,0	2,0	3,0	1,0	5,9	7,9	5,0	10,9	10,9	8,9	39,6	7,51	2,90	8,00
Ειδικός φορέας διαχείρισης	9,9	0,0	2,0	4,0	3,0	8,9	10,9	9,9	20,8	8,9	17,8	6,58	3,03	7,00
Περιβαλλοντικές ομάδες / οργανώσεις	5,9	2,0	1,0	1,0	1,0	6,9	6,	10,9	20,8	10,9	28,7	7,44	2,81	8,00
Τοπικές οργανωμένες ομάδες πολιτών (π.χ. Συμβούλια Γειτονιάς)	4,0	2,0	2,0	2,0	2,0	14,9	12,9	12,9	20,8	6,9	17,8	6,82	2,57	7,00
Όλοι οι πολίτες από κοινού	16,8	2,0	2,0	5,0	5,0	15,8	5,9	8,9	6,9	8,9	18,8	5,64	3,51	6,00
Κάποιοι πολίτες, π.χ. αυτοί που μένουν κοντά ή οι συχνοί χρήστες	25,7	2,0	5,0	2,0	7,9	12,9	6,9	13,9	8,9	5,0	5,9	4,45	3,37	5,00
Ιδιώτης επενδυτής	30,7	2,0	5,0	7,9	0,0	14,9	4,0	5,0	9,9	6,9	9,9	4,26	3,69	5,00

Πίνακας 5.10: Ιεράρχηση φορέων ως προς τη δυνατότητα αποτελεσματικής διαχείρισης

Φορείς	Βάσει μ.ο.	Βάσει ποσοστών στις υψηλές τιμές (7-10)
Δήμος	1	2
Περιβαλλοντικές ομάδες / οργανώσεις	2	1
Τοπικές οργανωμένες ομάδες πολιτών	3	3
Ειδικός φορέας διαχείρισης	4	4
Όλοι οι πολίτες από κοινού	5	5
Κράτος	6	6
Κάποιοι πολίτες	7	7
Ιδιώτης επενδυτής	8	8

Αυτό που συμπεραίνουμε γενικότερα από την παραπάνω ανάλυση, είναι πίστη από μέρους των ατόμων στις δυνατότητες κάποιων συγκεκριμένων φορέων να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των χώρων πρασίνου μιας πόλης. Από τις απαντήσεις που εδόθησαν λοιπόν, οι καταλληλότεροι φορείς διαχείρισης αναδεικνύονται ο Δήμος, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και κάποιες τοπικές οργανωμένες ομάδες πολιτών (Πίνακας 5.10). Μάλιστα, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι αν κρίνουμε με βάση τις υψηλότερες τιμές αξιολόγησης 7-10, τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκέντρωσαν οι περιβαλλοντικές ομάδες και οργανώσεις. Παρατηρείται λοιπόν πολύ θετική στάση των ερωτηθέντων απέναντι σε ομάδες πολιτών, είτε επίσημα (περιβαλλοντικές) είτε τοπικά οργανωμένες, γεγονός αρκετά ενθαρρυντικό ως προς το καθεστώς της κοινοτικοποίησης. Σαφώς όμως, δε μπορούμε να παραβλέψουμε και τα υψηλά ποσοστά θετικών αξιολογήσεων που συγκεντρώνει ο δήμος αναφορικά με την ικανότητά του να εξασφαλίσει την αποτελεσματική διαχείριση των χώρων πρασίνου. Από την άλλη πλευρά, η προοπτική διαχείρισης των χώρων πρασίνου από συγκεκριμένους πολίτες με άμεσο «συμφέρον» (είτε λόγω εγγύτητας, είτε λόγω συχνής χρήσης) φαίνεται να αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό από τους ερωτηθέντες, ενώ ιδιαίτερα αρνητικά βλέπουν οι πολίτες τη διαχείριση των χώρων πρασίνου από ιδιώτη επενδυτή.

Πίνακας 5.11: Κατανομή αρμοδιοτήτων για την αποτελεσματική χρήση και διαχείριση των χώρων (ποσοστά %)

	Κράτος	Δήμος	Ειδικός φορέας	Ιδιώτης επενδυτής	Περιβαλλοντικές οργανώσεις	Όλοι οι πολίτες από κοινού	Κάποιοι πολίτες
ιδιοκτησία	22,8	43,6	5,0	1,0	3,0	14,9	3,0
καθορισμός των χρήσεων (π.χ. κήπος) και των κανόνων χρήσης	5,0	50,5	17,8	3,0	8,9	8,9	0,0
παρακολούθηση και έλεγχος τήρησης των κανόνων χρήσης	13,9	38,6	25,7	2,0	5,9	5,9	1,0
προσδιορισμός και επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις (π.χ. βανδαλισμός)	35,6	36,6	14,9	0,0	4,0	5,0	0,0
λήψη αποφάσεων ως προς τη διαχείριση των χρημάτων του πόρου	6,9	38,6	22,8	3,0	11,9	10,9	1,0
δικαίωμα εκμετάλλευσης του πόρου	7,9	31,7	19,8	4,0	9,9	20,8	2,0
δικαίωμα θέσπισης εισφορών ή εισιτηρίου	14,9	36,6	16,8	4,0	7,9	12,9	2,0
δικαίωμα αλλαγής της μορφής του	9,9	35,6	14,9	2,0	18,8	14,9	2,0
συντήρηση και καλή λειτουργία	4,0	38,6	15,8	4,0	14,9	15,8	1,0
κατασκευή έργων βελτίωσης	20,8	43,6	14,9	3,0	7,9	4,0	2,0
συντονισμός και διαχείριση των προβλημάτων χρήσης	6,9	31,7	24,8	0,0	13,9	15,8	3,0
μ.ο.	13,5	38,7	17,6	2,4	9,7	11,8	1,5
μ.ο. ιεράρχησης	3,5	1,0	2,6	5,5	3,7	3,4	6,0

Ενδιαφέρον έχει σε αυτό το σημείο, γνωρίζοντας τον τρόπο αξιολόγησης των φορέων από τα άτομα, να μελετήσουμε το πώς καταναίμουν σε αυτούς τις διάφορες αρμοδιότητες χρήσης και διαχείρισης των χώρων πρασίνου της πόλης (Πίνακας 5.11). Σύμφωνα λοιπόν με τους ερωτηθέντες, ο φορέας που κατά τη γνώμη τους θα πρέπει να έχει την ιδιοκτησία των χώρων αστικού πρασίνου, είναι ο Δήμος, συγκεντρώνοντας το 43,6% των απαντήσεων. Ακολουθεί το Κράτος με ποσοστό 22,8%. Ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 14,9% συγκεντρώνει η θέση πως την ιδιοκτησία των χώρων πρασίνου πρέπει να έχουν όλοι οι πολίτες από κοινού. Όπως ήταν αναμενόμενο από την προηγούμενη ανάλυση, ένα πάρα πολύ μικρό ποσοστό (1%) πιστεύει ότι η ιδιοκτησία των χώρων πρασίνου πρέπει να δοθεί σε ιδιώτη καθώς όπως έχει αναφερθεί, είναι δύσκολο να αλλάξουν νοοτροπίες σύμφωνα με τις οποίες οι χώροι πρασίνου είναι δημόσια αγαθά και επομένως, η κρατικοποίηση είναι παραδοσιακά ο θεσμός που θα εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα της διαχείρισής τους. Όσον αφορά τον καθορισμό των χρήσεων και των κανόνων χρήσης των εν λόγω χώρων, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (50,5%) απάντησε πως πρέπει να είναι στην αρμοδιότητα του Δήμου. Ένα αρκετά σημαντικό, αλλά πολύ μικρότερο ποσοστό απάντησε πως θα πρέπει να είναι στην αρμοδιότητα του ειδικού φορέα διαχείρισης (17,8%), ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι κανένας από τους ερωτώμενους δεν θεώρησε ότι πολίτες με ισχυρά συμφέροντα (λόγω π.χ. συχνής χρήσης ή εγγύτητας) θα πρέπει να αποκτήσουν τέτοια περιουσιακά δικαιώματα. Γίνεται λοιπόν φανερό ακόμα μια φορά η αντίληψη των ατόμων που θέλει τους κρατικούς φορείς σχεδόν αποκλειστικά να έχουν τις πιο σημαντικές αρμοδιότητες των πόρων αστικού πρασίνου.

Σχετικά με τη παρακολούθηση και τον έλεγχο τήρησης των κανόνων χρήσης, καταλληλότεροι φορείς θεωρούνται ο Δήμος (38,6%) και ο ειδικός φορέας διαχείρισης (25,7%), ενώ ακολουθεί το Κράτος με ποσοστό 13,9%. Αναφορικά με τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες, γίνεται εμφανής ο έντονος σκεπτικισμός των ατόμων απέναντι στους θεσμούς της ιδιωτικοποίησης και κοινοτικοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, ο ιδιώτης επενδυτής και κάποιοι συγκεκριμένοι πολίτες συναντούν την πλήρη δυσπιστία των ερωτηθέντων (2% και 1% αντίστοιχα) για τη δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν επιτυχώς τη παρακολούθηση και τον έλεγχο τήρησης των κανόνων χρήσης του αστικού πρασίνου. Πολύ χαμηλά ποσοστά ίδιας τάξεως (5,9%) μοιράζονται οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και το σύνολο των πολιτών. Κάτι αντίστοιχο συναντούμε όταν πρόκειται για τον προσδιορισμό και την επιβολή των κυρώσεων που πρέπει να επιβληθούν όταν σημειώνονται παραβάσεις στους χώρους πρασίνου. Οι απόψεις των ερωτηθέντων είναι μοιρασμένες κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στους φορείς Δήμος (36,6%) και Κράτος (35,6%), ενώ ο ιδιώτης επενδυτής και κάποιοι

πολίτες συγκεντρώνουν μηδενικά ποσοστά ως προς την καταλληλότητά τους να έχουν την ευθύνη για τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Χαμηλά ποσοστά συγκεντρώνουν επίσης οι περιβαλλοντικές οργανώσεις (4%) και όλοι οι πολίτες από κοινού (5%), γεγονός που φανερώνει την έντονη πίστη των ερωτηθέντων στους κρατικούς φορείς να δύνανται να επιβάλουν με επιτυχή τρόπο τις κυρώσεις σε ενδεχόμενες παραβάσεις που σημειώνονται στους χώρους πρασίνου μιας πόλης.

Η λήψη των αποφάσεων ως προς τη διαχείριση των χρημάτων του πόρου, πρέπει σύμφωνα με τις δοθείσες απαντήσεις να βρίσκεται στην αρμοδιότητα του Δήμου (38,6%) ή του ειδικού φορέα διαχείρισης (22,8%). Ως προς τις αρμοδιότητες αυτές, παρατηρούνται ικανοποιητικά ποσοστά στις περιβαλλοντικές οργανώσεις (11,9%) αλλά και στο σύνολο των πολιτών (10,9%), ενώ ο ιδιώτης επενδυτής (3%) και κάποιοι συγκεκριμένοι πολίτες (1%) δε καταφέρνουν και πάλι να κερδίσουν τη πίστη από μέρους των ερωτηθέντων για την ικανότητά τους να έχουν την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων ως προς τη διαχείριση των χρημάτων του αστικού πρασίνου.

Δικαίωμα εκμετάλλευσης του πόρου κατά το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων (31,7%) θα πρέπει να κατέχει ο Δήμος, ενώ εξίσου σημαντικά ποσοστά συγκεντρώνουν όλοι οι πολίτες από κοινού (20,8%) και ο ειδικός φορέας διαχείρισης (19,8%). Ένα 9,9% θεωρεί κατάλληλες τις περιβαλλοντικές οργανώσεις για την εκμετάλλευση του αστικού πρασίνου, ενώ και πάλι ο ιδιώτης επενδυτής (4%) και κάποιοι πολίτες (2%) συγκεντρώνουν τα χαμηλότερα ποσοστά, κάνοντας εμφανή την δυσπιστία που αντιμετωπίζουν από τους πολίτες.

Το δικαίωμα θέσπισης εισφορών ή εισιτηρίου, θα πρέπει να ανήκει στο Δήμο σύμφωνα με το 36,6% των απαντήσεων, ενώ σημαντικά ποσοστά σημειώνουν εξίσου ο ειδικός φορέας διαχείρισης (16,8%) και το Κράτος (14,9%). Επίσης ποσοστό 12,9% συγκεντρώνουν οι πολίτες από κοινού, και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις 7,9%. Ιδιαίτερα χαμηλά παραμένουν τα ποσοστά που συγκεντρώνουν ο ιδιώτης επενδυτής (4%) και κάποιοι πολίτες (2%), εφόσον και πάλι πρόκειται για αρμοδιότητες, κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό, συνυφασμένες στις αντιλήψεις των ατόμων με τους κρατικούς φορείς.

Δικαίωμα αλλαγής της μορφής των χώρων αστικού πρασίνου πρέπει να έχει κατά το 35,6% των απαντήσεων ο Δήμος, ενώ κατά ένα σημαντικό ποσοστό απαντήσεων (18,8%), αυτό το δικαίωμα πρέπει να ανήκει στις περιβαλλοντικές οργανώσεις. Επιπλέον, αξίζει να σημειώσουμε ότι για τη συγκεκριμένη αρμοδιότητα, παρουσιάστηκε ισοβαθμία του ειδικού φορέα διαχείρισης και όλων των πολιτών από κοινού (14,9%), ενώ το ίδιο συνέβη για το πολύ χαμηλότερο ποσοστό που εμφάνισαν ο ιδιώτης επενδυτής και κάποιοι πολίτες (2%). Παραδοσιακά και πάλι, στις αντιλήψεις των ερωτηθέντων κυριαρχεί ο δήμος, ο οποίος

σύμφωνα με τις απόψεις αυτές, πρέπει να έχει τα δικαιώματα αλλαγής μορφής των χώρων αστικού πρασίνου ως πιο κατάλληλος, ενώ παράλληλα παρατηρείται μια αξιόλογη πίστη στις περιβαλλοντικές οργανώσεις, στον ειδικό φορέα διαχείρισης και στο σύνολο των πολιτών, ως προς τη δυνατότητά τους να αποφέρουν εξίσου ικανοποιητικά αποτελέσματα.

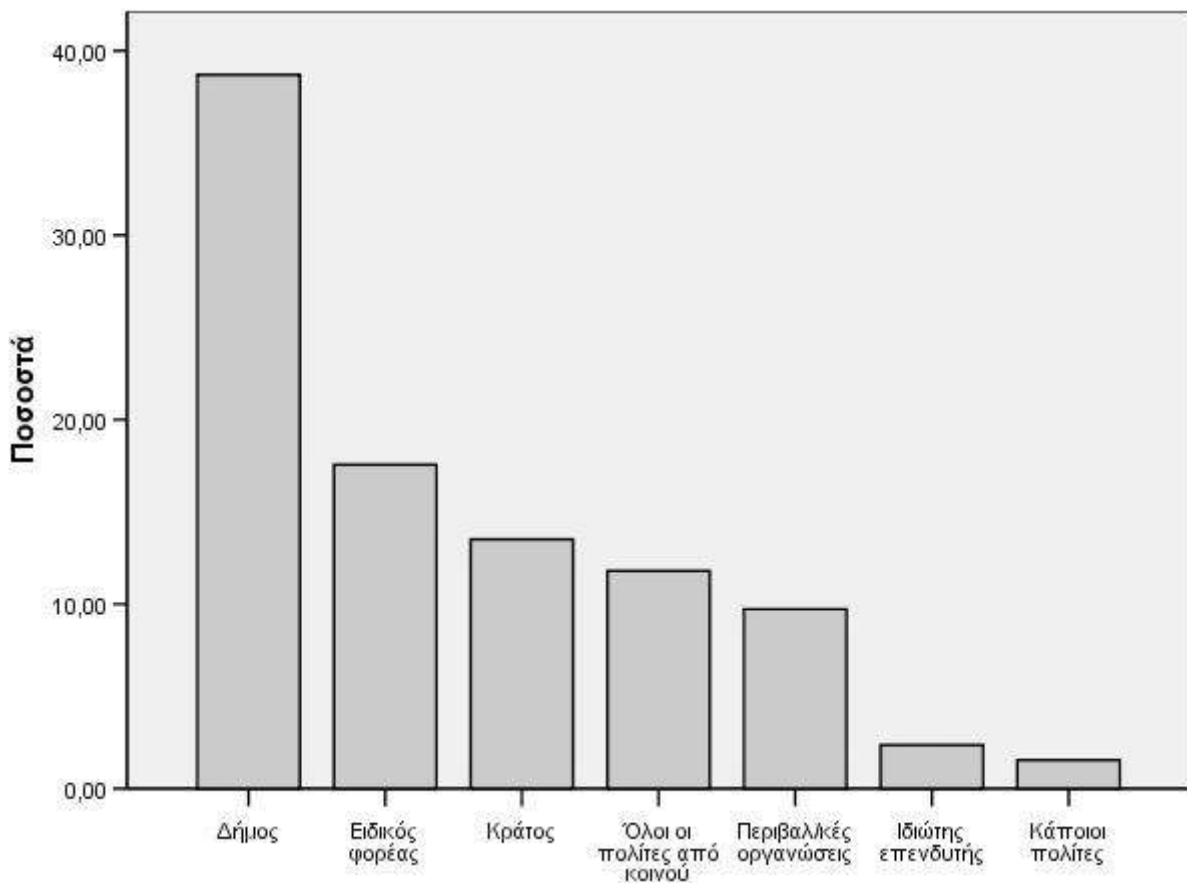
Σχετικά με τη συντήρηση και καλή λειτουργία των χώρων πρασίνου, ο ειδικός φορέας διαχείρισης και όλοι οι πολίτες από κοινού, μοιράζονται πάλι το ίδιο ποσοστό (εδώ 15,8%), ενώ η πλειοψηφία (38,6%) υποστηρίζει πως για τις αρμοδιότητες αυτές πρέπει να είναι υπεύθυνος ο Δήμος. Σημαντικά ποσοστά εμφανίζουν επίσης όλοι οι πολίτες από κοινού (15,8%) και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις (14,9%). Οι ερωτηθέντες εμφανίζονται αρκετά θετικοί απέναντι σε ομάδες πολιτών, είτε πρόκειται για επίσημα οργανωμένους συλλόγους (περιβαλλοντικές οργανώσεις), είτε για το σύνολο των πολιτών, ως προς τη συντήρηση και καλή λειτουργία των χώρων πρασίνου. Φαίνεται λοιπόν να υπάρχει κάποια ελπίδα για την εμπιστοσύνη στο θεσμό της κοινοτικοποίησης για τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες, κάτι που δεν ισχύει για τους ιδιωτικούς φορείς, αν λάβουμε υπόψη το χαμηλό ποσοστό που συγκεντρώνει ο ιδιώτης επενδυτής (4%).

Για την κατασκευή έργων βελτίωσης στους εν λόγω χώρους, ο Δήμος ακόμα μια φορά συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (43,6%) και το Κράτος το σημαντικό ποσοστό της τάξης του 20,8%. Ένα 14,9% των απαντήσεων επιλέγει τον ειδικό φορέα διαχείρισης και ένα 7,9% τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, ενώ πολύ χαμηλά ποσοστά συγκεντρώνει το σύνολο των πολιτών (4%), ο ιδιώτης επενδυτής (3%) και κάποιοι πολίτες (2%). Αναφορικά λοιπόν με την αρμοδιότητα αυτή, είναι ξεκάθαρες οι προτιμήσεις των ερωτηθέντων προς τους κρατικούς φορείς.

Τέλος, ο συντονισμός και η διαχείριση των προβλημάτων χρήσης πρέπει να είναι ευθύνη του Δήμου σύμφωνα με το 31,7% των απαντήσεων. Αξιόλογα ποσοστά συγκεντρώνουν ο ειδικός φορέας διαχείρισης (24,8%) και όλοι οι πολίτες από κοινού (15,8%). Ένα επίσης σημαντικό ποσοστό (13,9%) των απαντήσεων επιλέγει τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά συγκεντρώνει το κράτος (6,9%), κάποιοι πολίτες (3%), και ο ιδιώτης επενδυτής (0%), ο οποίος αντιμετωπίζει τη πλήρη δυσπιστία από μέρους των πολιτών ως προς την καταλληλότητά του να έχει την ευθύνη του συντονισμού και της διαχείρισης των προβλημάτων χρήσης των χώρων αστικού πρασίνου. Μολονότι λοιπόν η κυριαρχία του Δήμου είναι και πάλι εμφανής, τα σημαντικά ποσοστά που συγκεντρώνει το σύνολο των πολιτών καθώς και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις ως κατάλληλοι φορείς για τις εν λόγω αρμοδιότητες, φανερώνουν την ελπιδοφόρα –αν και σε πρωταρχικό στάδιο- πίστη των ερωτηθέντων στο καθεστώς της κοινοτικοποίησης.

Συμπερασματικά, αναφέρουμε ότι οι πολίτες κατά γενική ομολογία αποδίδουν στο Δήμο τις αρμοδιότητες (περιουσιακά δικαιώματα) διαχείρισης των πράσινων χώρων (μ.ο. 38,7). Ακολουθούν με διαφορά ο ειδικός φορέας (μ.ο. 17,6) το κράτος (μ.ο. 13,5), όλοι οι πολίτες από κοινού (μ.ο. 11,8) και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις (μ.ο. 9,7). Στο τέλος έρχονται ο ιδιώτης επενδυτής (μ.ο. 2,4) και συγκεκριμένοι πολίτες με συμφέροντα (μ.ο. 1,5) (Διάγραμμα 5.6).

Διάγραμμα 5.6: Ιεράρχηση φορέων ως προς τα περιουσιακά δικαιώματα διαχείρισης

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο Δήμος θεωρείται ο καθεαυτού αρμόδιος για τη διοίκηση, τον έλεγχο, την αστυνόμευση, τη συντήρηση, την διαμόρφωση, την εκμετάλλευση, και γενικότερα τη συνολική διαχείριση των χώρων πρασίνου. Εντούτοις, σε αρκετές περιπτώσεις σημειώνονται υψηλά ποσοστά απαντήσεων που αποδίδουν δικαιώματα στις περιβαλλοντικές οργανώσεις, στους πολίτες, αλλά και σε ειδικούς φορείς διαχείρισης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός των ερωτηθέντων θεωρεί κατάλληλη τη συντονισμένη δράση του συνόλου των πολιτών για κάποιες αρμοδιότητες διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου (π.χ. δικαίωμα εκμετάλλευσης του

πόρου). Φαίνεται γενικότερα, μέσα από κάποιες απαντήσεις, μια διάθεση για μια πιο ενεργή συμμετοχή των ατόμων στα ζητήματα διαχείρισης των εν λόγω χώρων, ενώ ταυτόχρονα δε μπορούμε να παραβλέψουμε την έντονη προτίμηση των ερωτηθέντων στο καθεστώς της κρατικοποίησης. Ο Δήμος και το Κράτος, παραδοσιακά θεωρούνται καταλληλότεροι φορείς για την ανάληψη κάποιων αρμοδιοτήτων, ενώ έχει επικρατήσει κάποιες από αυτές να είναι απολύτως συνυφασμένες με τους φορείς αυτούς (π.χ. ιδιοκτησία των χώρων πρασίνου). Ενδεχομένως λοιπόν, να χρειάζεται περισσότερη και καταλληλότερη ενημέρωση για τα ζητήματα αυτά, καθώς είναι γεγονός ότι για τα δεδομένα της Ελλάδας, κάποιες ιδέες κοινοτικοποίησης φαντάζουν ακόμα τελείως ξένες.

5.5 Ικανοποίηση από τη Ζωή στη Πόλη και Προοπτική Παραμονής

Σε αυτή την ενότητα, θα διερευνήσουμε ζητήματα που αφορούν την ικανοποίηση των συμμετεχόντων στην έρευνα από τη ζωή τους στη πόλη του Βόλου, καθώς και τις προοπτικές παραμονής τους σε αυτή. Επιπλέον, μελετώνται οι προσδοκίες των ερωτηθέντων, αναφορικά με τη παραμονή ή όχι των παιδιών τους στη πόλη. Τα στοιχεία αυτά είναι όχι μόνο ενδιαφέροντα, αλλά και σημαντικά για τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας, καθώς φανερώνουν τη δέσμευση των ατόμων στον πόρο, και ειδικότερα την πρόθεση που έχουν οι χρήστες του να φροντίσουν για τη μακροβιότητα και τη συντήρησή του, ώστε να είναι διαθέσιμος και για τις μελλοντικές γενιές.

Από τον Πίνακα 5.12, αντιλαμβανόμαστε ότι γενικά οι πολίτες είναι μάλλον ευχαριστημένοι από τη ζωή τους στην πόλη. Το μεγαλύτερο ποσοστό (39,4%) δηλώνει σχετικά ουδέτερο (τιμές 4-6), ο μέσος όρος κυμαίνεται στο 5,43, ενώ γενικά τα μεγαλύτερα ποσοστά παρατηρούνται στις τιμές από 7 και άνω (38,7%). Συνεπώς, τα άτομα στη πλειονότητα τους δηλώνουν αρκετά ικανοποιημένα από τον τρόπο διαβίωσης στη πόλη του Βόλου.

Πίνακας 5.12: Ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη και προοπτική παραμονής

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	μ.ο	τ.α	δ.
Ικανοποίηση από την πόλη	5,0	3,0	5,0	7,9	10,9	14,6	13,9	13,9	18,8	4,0	2,0	5,43	2,46	6,00
Επιθυμία για μετακόμιση	19,8	9,9	5,9	4,0	8,9	11,9	5,0	3,0	6,9	4,0	20,8	4,78	3,75	5,00
Προσδοκία παραμονής τέκνων	8,9	5,0	6,9	2,0	1,0	33,7	5,9	5,9	14,9	9,9	5,9	5,42	2,89	5,00

Επιπλέον εξετάζεται η προθυμία μετακόμισης σε άλλη πόλη, εφόσον μια τέτοια δυνατότητα είναι εφικτή και οι συνθήκες ευνοϊκές. Από τις δοθείσες απαντήσεις, αντιλαμβάνεται κανείς ότι υπάρχει σχετική συμφωνία των απαντήσεων με τις απαντήσεις της προηγούμενης ερώτησης. Έτσι, ένα περίπου 40% των ερωτηθέντων βλέπει αρνητικά την περίπτωση μετακόμισης, ενώ περίπου το 35% δεν αποκλείει μια τέτοια περίπτωση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η πόλωση του δείγματος με τα μεγαλύτερα ποσοστά να παρουσιάζονται στις τιμές 10 (20,8%) και 0 (19,8%).

Δεδομένων των παραπάνω απαντήσεων, έχει ενδιαφέρον να μελετήσουμε τις προσδοκίες των ερωτηθέντων για τη παραμονή ή όχι των παιδιών τους στη πόλη. Εδώ οι απαντήσεις τείνουν να συγκεντρώνονται στη μέση της κλίμακας. Πιο συγκεκριμένα η πλειονότητα των ερωτώμενων φαίνεται να μην μπορεί να απαντήσει με σιγουριά (40,6% στις τιμές 5-6) με το μεγαλύτερο ποσοστό των ατόμων (33,7%) να τοποθετείται στη τιμή 5. Ωστόσο, υπερτερούν αυτοί που απαντούν μάλλον θετικά (36,6%) σε σχέση με αυτούς που πιστεύουν ότι τα παιδιά τους πιθανότερο είναι να ζήσουν κάπου αλλού (22,8%). Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ενδεχομένως τα άτομα θα φροντίσουν για τους χώρους πρασίνου και θα προωθήσουν την αποτελεσματική χρήση και διαχείρισή τους, εφόσον θεωρούν ότι τα παιδιά τους θα παραμείνουν στη πόλη και θα καρπωθούν τις προσπάθειες που καταβάλλουν σήμερα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι το σύνολο του δείγματος διαθέτει ελληνική ιθαγένεια, και όσον αφορά το καθεστώς κατοικίας, τα άτομα κατά τη πλειοψηφία τους (78,2%) δήλωσαν ιδιοκτήτες των κατοικιών τους, επομένως είναι περισσότερο δεμένα με τη πόλη.

5.6 Εμπιστοσύνη και Διαπροσωπικές Σχέσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα διερευνά το βαθμό εμπιστοσύνης που επιδεικνύουν γενικά στη ζωή τους οι συμμετέχοντες της έρευνας, αλλά και πιο συγκεκριμένα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Οι απαντήσεις τους είναι πολύ σημαντικές για την εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων, αναφορικά με την επιφυλακτικότητα που δείχνουν απέναντι σε άλλα άτομα, γεγονός που σχετίζεται άμεσα με τη προθυμία συνεργασίας τους με άλλους (όπως για παράδειγμα στη διαχείριση των χώρων πρασίνου), η οποία αναλύεται στη συνέχεια.

Έτσι, στο Πίνακα 5.13, οι θέσεις των ατόμων εμφανίζονται αρκετά διασπαρμένες, δεδομένου ότι ένα ποσοστό της τάξης του 17,8% έχει επιλέξει τη μέση τιμή 5, ενώ τα υπόλοιπα ποσοστά μοιράζονται ισάριθμα στις χαμηλότερες και υψηλότερες τιμές από 0 ως 10. Πιο συγκεκριμένα, ένα 34,7% δηλώνει ότι δεν θα εμπιστευτεί κάποιον αν δεν βεβαιωθεί πρώτα ότι είναι άξιος της εμπιστοσύνης του (τιμές 0-3), το 32,7% δηλώνει ότι εμπιστεύεται τους άλλους μέχρι να αποδειχθεί ότι δεν είναι άξιος εμπιστοσύνης (τιμές 7-10), ενώ το 32,6% των ερωτηθέντων κρατά μια μάλλον ουδέτερη στάση (τιμές 4-6). Γενικά αναδεικνύεται ότι οι κάτοικοι του Βόλου είναι μάλλον επιφυλακτικοί στις σχέσεις τους με τους άλλους.

Πίνακας 5.13: Εμπιστοσύνη ατόμων γενικά και στις διαπροσωπικές σχέσεις (ποσοστά %)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	μ.ο.	τ.α	δ.
ΓΕΝΙΚΑ	14,9	5,0	7,9	6,9	6,9	17,8	7,9	6,9	11,9	3,0	10,9	4,85	3,204	5,00
Φίλοι	4,0	0,0	1,0	2,0	5,0	11,9	5,9	11,9	18,8	21,8	17,8	7,31	2,473	8,00
Γείτονες	11,9	9,9	8,9	12,9	11,9	20,8	9,9	5,9	5,0	1,0	2,0	3,87	2,493	4,00
Συμπολίτες	11,9	15,8	8,9	11,9	11,9	19,8	8,9	6,9	3,0	1,0	0,0	3,50	2,348	4,00
Οργανωμένες ομάδες πολιτών	10,9	5,9	8,9	10,9	10,9	21,8	9,9	5,9	10,9	2,0	2,0	4,35	2,606	5,00
Τεχνοκράτες / επιστήμονες	11,9	11,9	5,9	7,9	7,9	21,8	6,9	10,9	6,9	5,0	2,0	4,30	2,809	5,00
Τοπική αυτοδιοίκηση	25,7	11,9	13,9	16,8	4,0	13,9	4,0	5,0	1,0	4,0	0,0	2,77	2,521	2,00
Κεντρικό κράτος	36,6	16,5	15,8	8,9	7,9	9,9	0,0	1,0	0,0	3,0	0,0	1,90	2,161	1,00

Κατόπιν, στον ίδιο πίνακα (5.13), εξετάζεται σε βάθος ο βαθμός εμπιστοσύνης των ατόμων προς άλλα πρόσωπα. Πιο συγκεκριμένα, η κατηγορία των φίλων συγκεντρώνει πολύ θετικές απαντήσεις, με τα άτομα να είναι πολύ πρόθυμα να τους εμπιστευτούν, καθώς ο μέσος όρος των απαντήσεων είναι 7,31, και οι συχνότερες επιλογές κυμαίνονται σε τιμές από 8 και πάνω. Το 20,8% των ατόμων δηλώνει αναποφάσιστο για τη κατηγορία των γειτόνων, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 55,4% εμφανίζεται αρκετά δύσπιστο απέναντί τους. Ακόμα μικρότερο μέσο όρο (3,5) εμφανίζει η κατηγορία των συμπολιτών, ενώ τα άτομα παραμένουν αναποφάσιστα κατά 19,8% και επιδεικνύουν κάπως μεγαλύτερη δυσπιστία συγκριτικά με τους γείτονες. Η αναποφασιστικότητα είναι εμφανές χαρακτηριστικό απέναντι στις οργανωμένες ομάδες πολιτών και στη κατηγορία των τεχνοκρατών και επιστημόνων. Το 21,8% επιλέγει ενδιάμεσες τιμές και στις δύο περιπτώσεις, ενώ οι μέσοι όροι κυμαίνονται περίπου στο 4,3. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των απαντήσεων για τις κατηγορίες τοπική αυτοδιοίκηση και κεντρικό κράτος. Μεγάλο ποσοστό ερωτηθέντων (25,7%) δήλωσε πλήρη επιφυλακτικότητα απέναντι στη πρώτη, με το μέσο όρο να κινείται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα (2,77). Εν συνεχεία, το κράτος είναι εκείνο που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό δυσπιστίας των ατόμων, με το συντριπτικό ποσοστό της τάξης του 36,6% να δηλώνει πλήρη καχυποψία και επιφυλακτικότητα απέναντί του (ο μέσος όρος πέφτει ακόμα χαμηλότερα, στο 1,90).

Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να αναφέρουμε την έντονη αντίθεση αυτών των απαντήσεων με εκείνες που δόθηκαν κατά την κατανομή αρμοδιοτήτων στους φορείς για την αποτελεσματική διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου. Επιβεβαιώνεται λοιπόν αυτό που αναφέραμε στην ενότητα 5.4.2., ότι δηλαδή η ανάθεση πολλών εκ των αρμοδιοτήτων σε κρατικούς φορείς, δε μεταφράζεται αυτόματα σε εμπιστοσύνη των ατόμων προς αυτούς (γεγονός που έγινε εμφανές στο Πίνακα 5.13), αλλά στη «συνήθειά» να αποδίδουν κατά παράδοση κάποια περιουσιακά δικαιώματα στο κεντρικό ή το τοπικό κράτος και τους δημόσιους φορείς γενικότερα.

Από την άλλη πλευρά, τα υψηλά ποσοστά εμπιστοσύνης απέναντι στους φίλους και τους γνωστούς (π.χ. γείτονες), δείχνουν ότι τα άτομα είναι διατεθειμένα να εμπιστευτούν κυρίως εκείνους που ανήκουν στο κλειστό κύκλο των γνωριμιών τους, σε αυτούς δηλαδή που αποδεδειγμένα έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη τους. Υψηλό έλλειμμα εμπιστοσύνης φαίνεται να υπάρχει απέναντι στο κράτος και τους μηχανισμούς του (βλ. επίσης Arvanitidis 2007b) . Αυτό πιθανά συντελεί και στην μειωμένη εμπιστοσύνη που οι κάτοικοι νοιώθουν για τους «αγνώστους», είτε είναι απλά συμπολίτες, είτε είναι ειδικοί επιστήμονες, καθώς υπάρχει αμφιβολία ως προς τη δέσμευση του κράτους να εγγυηθεί με αξιοπιστία την πλήρη

προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών στις σχέσεις τους με επιστήμονες, ομάδες, συμπολίτες, κτλ. (Rose-Ackerman, 2001). Αυτή η καχυποψία και έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι σε πολίτες και ομάδες πολιτών οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα άτομα δε διατίθενται ενδεχομένως να προχωρήσουν σε περαιτέρω συνεργασία μαζί τους, για την προώθηση μιας αποτελεσματικής διαχείρισης των χώρων πρασίνου της πόλης. Το ζήτημα αυτό, καθώς και τα αποτελέσματα της σχετικής ερώτησης εξετάζονται στην επόμενη ενότητα.

5.7 Συμμετοχή σε Οργανώσεις και Προθυμία Συνεργασίας

Η συμμετοχή σε οργανώσεις αποτελεί στοιχείο ύπαρξης συλλογικού πνεύματος, αλληλεγγύης και κοινωνικής προσφοράς των πολιτών. Όταν τα άτομα ανήκουν σε συλλόγους, και είναι μέλη διαφόρων οργανώσεων, το πιο πιθανό είναι ότι γνωρίζουν να σκέπτονται και να δρουν συλλογικά, προωθώντας όχι μόνο το προσωπικό, αλλά και το κοινό όφελος.

Ο Πίνακας 5.14 παρουσιάζει τα ποσοστά συμμετοχής του δείγματος της έρευνας σε οργανώσεις και συλλόγους. Παρατηρούμε λοιπόν ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (75,2%) δε συμμετέχει σε οργανώσεις. Το γεγονός αυτό, θα μπορούσε κανείς να πει ότι δικαιολογεί εν μέρει τη δυσπιστία των συμμετεχόντων της έρευνας στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (που είδαμε στο Πίνακα 5.13). Άλλωστε, τα άτομα, όντας μέλη οργανώσεων, δρουν συνήθως απαλλαγμένα από καχυποψία, και προθυμοποιούνται να συνεργαστούν με άλλους, προκειμένου να προωθήσουν μια ενιαία προσπάθεια και να πραγματοποιήσουν ένα κοινό στόχο.

Πίνακας 5.14: Συμμετοχή σε οργανώσεις / συλλόγους

	Αριθμός	Ποσοστό %
Όχι	76	75,2
Ναι	25	24,8
Σύνολο	101	100,0

Στη συνέχεια, παρατίθεται ο Πίνακας 5.15, ο οποίος παρουσιάζει τη προθυμία συνεργασίας των ατόμων για την από κοινού διαχείριση των χώρων πρασίνου της πόλης. Από ότι φαίνεται λοιπόν, οι ερωτηθέντες είναι αρκετά πρόθυμοι να συνεργαστούν με κάποιους που γνωρίζουν καλά, προκειμένου να προωθήσουν μια πιο αποτελεσματική διαχείριση στους χώρους αστικού πρασίνου. Η πλειοψηφία του δείγματός μας (54,5%) έχει επιλέξει τιμές άνω

του 7, ενώ ο μέσος όρος είναι 6,45. Το ποσοστό αυτό (που επέλεξε τιμές 7-10) μειώνεται ελαφρώς, αλλά παραμένει υψηλό (45,5%), όταν οι ερωτηθέντες καλούνται να λάβουν θέση για τις οργανωμένες ομάδες πολιτών. Μεγάλες μειώσεις των μέσων όρων αλλά και των θετικών απαντήσεων, σημειώνονται στις ερωτήσεις προθυμίας συνεργασίας των ατόμων με τη κατηγορία των τεχνοκρατών - επιστημόνων και με όλους γενικά. Και στις δύο περιπτώσεις τα μεγαλύτερα ποσοστά των απαντήσεων βρίσκονται στην τιμή 5 (15,8% και 16,8% αντίστοιχα), οι μέσοι όροι και των δύο κατηγοριών είναι κοντά στο 4, ενώ υπερτερούν τα ποσοστά αυτών που διατυπώνουν μια μάλλον αρνητική στάση (29,7 και 43,5 αντίστοιχα).

Εν κατακλείδι φαίνεται να επιβεβαιώνονται να συμπεράσματα της ανάλυσης του πίνακα 5.13, ότι δηλαδή τα άτομα, λόγω της καχυποψίας και της έλλειψης εμπιστοσύνης τους απέναντι σε αυτούς που δε γνωρίζουν προσωπικά, δεν προδιατίθενται να προχωρήσουν σε διαδικασίες συνεργασίας, ακόμα και αν αυτό μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική διαχείριση των πράσινων πόρων της πόλης. Ενδεχομένως, το ζήτημα αυτό να μπορούσε να λυθεί αν τα άτομα λάμβαναν μέρος σε τοπικές οργανώσεις και συλλόγους, μαθαίνοντας να εμπιστεύονται, αλλά και να δρουν συλλογικά. Ας μη ξεχνάμε ότι όταν δεν είμαστε ανοιχτοί σε άτομα, φορείς και προτάσεις, είμαστε καταδικασμένοι να δεχόμαστε αυτά που αποφασίζουν οι άλλοι για εμάς. Χωρίς την ενεργό συμμετοχή των πολιτών και τη πίστη στη συνεργασία και στις κοινές δράσεις, είναι δύσκολο ο οποιοσδήποτε φορέας να αποδειχθεί αποτελεσματικός. Η διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου μας αφορά όλους, και όλοι έχουμε το δικαίωμα και την υποχρέωση να συμβάλλουμε στη κοινή προσπάθεια για την αποτελεσματικότητά της, και κατ' επέκταση, την εξασφάλιση της μακροβιότητας των πόρων που έχει στη διάθεσή της μια πόλη.

Πίνακας 5.15: Προθυμία συνεργασίας για την από κοινού διαχείριση χώρων πρασίνου (ποσοστά %)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		μ.ο	τ.α	δ.
Όχι	5,9	5,9	4,0	0,0	3,0	15,8	5,0	6,9	18,8	13,9	14,9	Ναι, με κάποιους που γνωρίζω καλά	6,45	3,073	8,00
Όχι	7,9	4,0	1,0	3,0	8,9	15,8	6,9	13,9	16,8	6,9	7,9	Ναι, με οργανωμένες ομάδες πολιτών	5,85	2,847	6,00
Όχι	11,9	9,9	5,9	2,0	3,0	15,8	9,9	11,9	9,9	6,9	5,9	Ναι, με επιστήμονες	4,97	3,171	5,00
Όχι	15,8	15,8	6,9	5,0	5,9	16,8	7,9	5,9	5,9	3,0	6,9	Ναι, με όλους	4,01	3,161	4,00

5.8 Ανάλυση Σύγκρισης Απόψεων και Χαρακτηριστικών Στοιχείων του Δείγματος

Στην ενότητα αυτή πραγματοποιούνται ενδεικτικά κάποιες συγκρίσεις ορισμένων θέσεων, απόψεων, εκτιμήσεων, κ.τ.λ. ως προς τη διαχείριση των χώρων πρασίνου, όπως αυτές διαφοροποιούνται σε σχέση με την ηλικία, το εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο, και την ύπαρξη απογόνων (δια-γενεακή αειφορία) των ερωτηθέντων. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση αυτή ελέγχθηκαν για κανονικότητα (Βλ. Παράρτημα Α.), και λόγω μη τήρησης του κριτηρίου της κανονικότητας, προχωρήσαμε σε μη παραμετρικές μεθόδους (Two independent samples tests – Mann Whitney test). Η πραγματοποίηση των ενδεικτικών αυτών συγκρίσεων δύναται να μας βοηθήσει να ερμηνεύσουμε καλύτερα τα αποτελέσματα της έρευνας.

5.8.1 Απόψεις για την Υφιστάμενη Κατάσταση των Χώρων Πρασίνου

Αρχικά, θα εξετάσουμε τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αναφορικά τη κατάσταση των χώρων αστικού πρασίνου και κάποιες από τις θέσεις που αφορούν τη ποιοτική τους βελτίωση.

Ως προς την ηλικία, οι απαντήσεις για το αν η ποιοτική βελτίωση στους χώρους πρασίνου είναι περιττή ή απαραίτητη, κατανέμονται ως εξής (Πίνακας 5.16):

Πίνακας 5.16: Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 38 ετών	> 38 ετών
Q21: Η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη	8,22	8,58
Q41: Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	6,81	8,36

	Q21	Q41
Mann-Whitney U	1118,500	761,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,474	,001

H₀: Οι πληθυσμοί κατανέμονται το ίδιο

H₁: Οι πληθυσμοί κατανέμονται διαφορετικά

Όπως παρατηρούμε, οι διαφορές στους μέσους όρους των απαντήσεων είναι πολύ μικρές. Και οι δύο ηλικιακές ομάδες, φαίνονται να συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με την

άποψη ότι η ποιοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου είναι απαραίτητη, με μια ελαφρώς πιο θετική στάση των ηλικιών από 38 και άνω (μ.ό.: 8,58) σε σχέση με τις νεαρότερες ηλικίες (μ.ό.: 8,22). Και οι δύο κατηγορίες ηλικιών πάντως έχουν επίγνωση της υφιστάμενης κατάστασης των εν λόγω χώρων, και είναι εμφανές ότι επιθυμούν, αλλά και αποζητούν την ποιοτική τους βελτίωση. Η κατηγορία των ωριμότερων ηλικιακά ατόμων φαίνεται πιο συνειδητοποιημένη ως προς τις απαντήσεις της για το αν πρέπει να δοθούν περισσότερα χρήματα για τη βελτίωσή των εν λόγω χώρων. Ως αποτέλεσμα, κατέχει αρκετά θετικότερη στάση από τα νεαρότερα άτομα, με το μέσο όρο των δύο ηλικιακών ομάδων να έχει διαφορά περίπου 2 μονάδων. Είναι λοιπόν σαφές το προβάδισμα της κατηγορίας από 38 ετών και άνω (μ.ό: 8.36 > 6,81), η οποία φαίνεται περισσότερο σύμφωνη, τουλάχιστον θεωρητικά, με την ιδέα της ενίσχυσης της χρηματοδότησης των συγκεκριμένων συστημάτων πόρων. Στον πίνακα αποτελεσμάτων του Mann Whitney test (για όλους τους πίνακες Mann Whitney βλ. Παράρτημα Β.), βλέπουμε ότι για τη πρώτη θέση, οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται το ίδιο ($P=0,474 > \alpha=0,05$, δεχόμαστε H_0), ενώ για τη δεύτερη θέση, οι δύο πληθυσμοί δε κατανέμονται το ίδιο ($P=0,001 < \alpha=0,05$, απορρίπτουμε H_0), δηλαδή υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ νεότερων και γεροντότερων ως προς την θέση ότι παραπάνω χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου.

Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων, οι απαντήσεις είχαν ως εξής (Πίνακας 5.17): Τα άτομα έχουν κατηγοριοποιηθεί σε εκείνους που διαθέτουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση (απόφοιτοι ανώτατων και μεταπτυχιακών σπουδών) και σε εκείνους που δε διαθέτουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση (απόφοιτοι βασικής και ανώτερης εκπαίδευσης).

Πίνακας 5.17: Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Στάσεις - Απόψεις	Μορφωτικό Επίπεδο	
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	Μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση
Η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη	8,58	8,06
Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	7,79	7,23

	Q21	Q41
Mann-Whitney U	1130,000	1211,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,399	,809

Και οι δύο κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου στέκονται πολύ θετικά στην άποψη ότι οι χώροι αστικού πρασίνου πρέπει να βελτιωθούν ποιοτικά, αλλά τα άτομα που είναι περισσότερο μορφωμένα, έχουν δώσει ελαφρώς πιο θετικές απαντήσεις, και κατ' επέκταση πιο υψηλές τιμές στη 10βάθμια κλίμακα (μ.ό.: 8,58 > μ.ό: 8,06). Αυτό οφείλεται ενδεχομένως στην καλύτερη ενημέρωση που διαθέτουν, λόγω των γνώσεων τους, αλλά και στο γεγονός ότι είναι περισσότερο συνειδητοποιημένοι χρήστες των χώρων αυτών. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι, ο μέσος όρος των απαντήσεών τους, αναφορικά με το αν πρέπει να δοθούν περισσότερα χρήματα για τη βελτίωση των χώρων πρασίνου, είναι ελαφρώς υψηλότερος (μ.ό: 7,79) από εκείνον που διαμορφώνουν τα άτομα με μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση (μ.ό:7,23). Στα αποτελέσματα του Mann Whitney test ωστόσο, παρατηρούμε ότι και για τις δύο θέσεις, οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται το ίδιο ($P=0,399 > \alpha=0,05$ και $P=0,809 > \alpha=0,05$, αντίστοιχα και η H_0 δεν απορρίπτεται) και άρα δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά στις θέσεις τους.

Στη συνέχεια, εξετάζουμε τις απαντήσεις που εδόθησαν σε σχέση με το εισόδημα που δήλωσαν οι συμμετέχοντες της έρευνας (Πίνακας 5.18). Τα άτομα έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση το μέσο όρο του δηλωθέντος εισοδήματος.

Πίνακας 5.18: Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 2.00 ευρώ	> 2.000 ευρώ
Η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη	8,36	8,31
Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	7,34	7,69

	Q21	Q41
Mann-Whitney U	1257,000	1180,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,931	,533

Η διαφορά των μέσων όρων των απαντήσεων για τη πρώτη θέση, είναι απειροελάχιστη για τις δυο κατηγορίες. Ανεξαρτήτως εισοδήματος, οι απαντήσεις για ποιοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου είναι πολύ θετικές. Ελαφρύ προβάδισμα παρατηρείται στις απαντήσεις της ομάδας με υψηλότερο εισόδημα, αναφορικά με το αν πρέπει να δοθούν περισσότερα χρήματα για τους χώρους πρασίνου. Ο μέσος όρος διαμορφώνεται στο 7,69, ενώ η κατηγορία των ατόμων με χαμηλότερα εισοδήματα είναι έχει ελαφρώς μικρότερο μέσο όρο, που διαμορφώνεται στο 7,34. Στον πίνακα αποτελεσμάτων του Mann Whitney test, και για τις δύο θέσεις βλέπουμε ότι και οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται

με τον ίδιο τρόπο ($P=0,931 > \alpha=0,05$ και $P=0,533 > \alpha$ αντίστοιχα, η H_0 δεν απορρίπτεται), και άρα οι δυο ομάδες δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά στις εξεταζόμενες θέσεις τους.

Ακολουθώντας, εξετάζουμε τη κατανομή των απαντήσεων σε σχέση με το αν έχουν παιδιά ή όχι οι συμμετέχοντες της έρευνας (Πίνακας 5.19).

Πίνακας 5.19: Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά

Στάσεις - Απόψεις		
	Με παιδιά	Χωρίς παιδιά
Η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη	8,77	8,02
Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου	7,95	7,21

	Q21	Q41
Mann-Whitney U	1073,500	915,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,208	,019

Η κατηγορία των ατόμων με παιδιά, φαίνεται ελαφρώς πιο συνειδητοποιημένη, καθώς παρατηρούμε πιο υψηλές τιμές στους μέσους όρους της (8,77 και 7,95) συγκριτικά με εκείνους της ομάδας χωρίς παιδιά (8,02 και 7,21 αντίστοιχα). Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι οι χρήστες που έχουν παιδιά επιθυμούν σε μεγαλύτερο βαθμό την εξασφάλιση της ποιότητας των χώρων πρασίνου της πόλης, και υποστηρίζουν την ενίσχυση της χρηματοδότησής τους, καθώς γνωρίζουν ότι τα παιδιά τους είναι (ή θα είναι μελλοντικά) συχνόι επισκέπτες των χώρων αυτών. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test φανερώνουν πως για τη πρώτη θέση οι πληθυσμοί κατανέμονται το ίδιο ($P=0,208 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται), ενώ για τη δεύτερη θέση, οι πληθυσμοί κατανέμονται διαφορετικά ($P=0,019 < \alpha=0,05$, H_0 απορρίπτεται). Κάτι τέτοιο είναι αναμενόμενο, καθώς όπως αναφέρθηκε, η κατηγορία των γονέων είναι απόλυτα θετική με τη διάθεση περισσότερων χρημάτων για τη βελτίωση των χώρων πρασίνου, εφόσον γνωρίζουν ότι τα παιδιά τους θα περνούν αρκετό από το χρόνο τους σε αυτούς τους χώρους, επομένως θέλουν να εξασφαλίσουν την ποιότητά τους.

5.8.2 Απόψεις για τα Ζητήματα Διαχείρισης των Χώρων Πρασίνου

Σε αυτή την υποενότητα θα εξετάσουμε τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, αναφορικά με κάποια ζητήματα διαχείρισης των χώρων αστικού πρασίνου.

Ειδικότερα θα μελετηθούν οι θέσεις τους πάνω σε προτάσεις που αφορούν την ελεγχόμενη πρόσβαση των χώρων αστικού πρασίνου, καθώς και την παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων των χώρων αυτών σε συγκεκριμένες ομάδες πολιτών, ώστε να αποφευχθούν τα φαινόμενα υποβάθμισης, αλλά και να γίνει δυνατή η συντήρηση και βελτίωσή τους.

Στο Πίνακα 5.20 είναι εμφανές ότι η κατηγορία των ηλικιακά ωριμότερων ατόμων είναι πολύ θετική στην επιβολή ελέγχου στη πρόσβαση σε κάποιους χώρους πρασίνου. Συγκεντρώνοντας μέσο όρο απαντήσεων 7,22, αντιλαμβανόμαστε ότι υποστηρίζει πολύ τη πρόταση αυτή, ενώ η κατηγορία των νεαρότερων ηλικιών δε πιστεύει πως η ελεγχόμενη πρόσβαση θα αποτελέσει θετικό βήμα για τον περιορισμό των φαινομένων βανδαλισμού στους χώρους αστικού πρασίνου. Μάλιστα τα συγκεκριμένα άτομα παρουσιάζονται κάπως επιφυλακτικά ως προς τη πρόταση αυτή, συγκεντρώνοντας μέσο όρο 5,91. Παρόλ' αυτά, η ίδια κατηγορία εμφανίζεται περισσότερο δεκτική στην ιδέα της παραχώρησης κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών από ότι οι μεγαλύτερες ηλικίες, συγκεντρώνοντας μέσο όρο απαντήσεων 6,57, σε σύγκριση με το 5,96 της άλλης ομάδας. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test φανερώνουν ότι για τη πρώτη θέση οι δύο πληθυσμοί δε κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,043 < \alpha=0,05$, H_0 απορρίπτεται), ενώ ως προς τη δεύτερη θέση, οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,396 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Αυτό σημαίνει ότι οι δύο ηλικιακές κατηγορίες μοιράζονται διαφορετικές απόψεις μόνο όταν πρόκειται για το μέτρο της ελεγχόμενης πρόσβασης και χρήσης κάποιων χώρων πρασίνου, με την ωριμότερη ηλικιακά ομάδα να εμφανίζεται περισσότερο θετική απέναντι στη πρόταση αυτή.

Πίνακας 5.20: Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 38 ετών	> 38 ετών
Q45: Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιοριστούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου	5,91	7,22
Q48: Η παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου	6,57	5,96

	Q45	Q48
Mann-Whitney U	930,500	1096,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,043	,396

Ακολουθεί ο πίνακας 5.21, ο οποίος κατηγοριοποιεί τις απαντήσεις των ίδιων θέσεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Όπως βλέπουμε, τα άτομα με μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι περισσότερο θετικά με τις προτάσεις αυτές, καθώς συγκεντρώνουν και στις δύο περιπτώσεις υψηλότερους μέσους όρους από εκείνους που συγκεντρώνει η κατηγορία των αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης και μεταπτυχιακών σπουδών. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test μας δείχνουν ότι για τη πρώτη θέση, οι δύο πληθυσμοί δεν κατανέμονται το ίδιο ($P=0,026 < \alpha=0,05$, H_0 απορρίπτεται) ενώ για τη δεύτερη θέση, οι πληθυσμοί κατανέμονται το ίδιο ($P=0,512 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Οι δύο κατηγορίες εκπαίδευσης λοιπόν διαφέρουν μόνο όταν πρόκειται για την ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου, με εκείνους που δεν έχουν μόρφωση πανεπιστημιακού επιπέδου να εμφανίζονται περισσότερο δεκτικοί στην πρόταση αυτή.

Πίνακας 5.21: Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Στάσεις - Απόψεις		
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	Μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση
Q45: Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιοριστούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου	5,70	7,32
Q48: Η παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου	6,17	6,40

	Q45	Q48
Mann-Whitney U	928,000	1152,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,026	,512

Πίνακας 5.22: Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 2.00 ευρώ	> 2.000 ευρώ
Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιοριστούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου	6,28	6,69
Η παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου	6,09	6,46

	Q45	Q48
Mann-Whitney U	1204,000	1211,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,654	,689

Από την άλλη, οι διαφορές των μέσων όρων των κατηγοριοποιημένων με βάση το εισόδημα ομάδων, είναι πολύ μικρές πάνω στις ίδιες προτάσεις (Πίνακας 5.22). Ελαφρύ προβάδισμα παρατηρείται στη κατηγορία με τα υψηλότερα εισοδήματα, έναντι εκείνης με τα χαμηλότερα. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test εντούτοις, παρουσιάζουν ότι και για τις δύο θέσεις, οι πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,654$ και $P=0,689$, και τα δύο είναι μεγαλύτερα του $\alpha=0,05$, άρα δεχόμαστε την H_0). Επομένως αντιλαμβανόμαστε ότι οι αντιλήψεις των ατόμων αναφορικά με τις προτάσεις αυτές δεν διαφέρουν κατά επίπεδο εισοδήματος των ερωτηθέντων.

Πίνακας 5.23: Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά

Στάσεις - Απόψεις		
	Με παιδιά	Χωρίς παιδιά
Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιοριστούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου	7,33	5,88
Η παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου	5,88	6,59

	Q45	Q48
Mann-Whitney U	926,000	1107,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,025	,329

Ο παραπάνω πίνακας (5.23) παρουσιάζει τις απόψεις των κατηγοριών των ερωτηθέντων με παιδιά και χωρίς παιδιά. Η ομάδα εκείνων που έχουν παιδιά είναι πολύ θετική απέναντι στην ιδέα της ελεγχόμενης πρόσβασης κάποιων χώρων πρασίνου, συγκεντρώνοντας πολύ υψηλότερο μέσο όρο απαντήσεων (7,33), έναντι της ομάδας που δεν έχει παιδιά (5,88). Αυτό φαίνεται λογικό, καθώς οι γονείς επιδιώκουν τον έλεγχο της πρόσβασης τέτοιων χώρων, προκειμένου να επιβεβαιώσουν την ασφάλειά τους, καθώς γνωρίζουν ότι τα παιδιά τους και γενικότερα οι μελλοντικές γενιές, θα υπάρξουν χρήστες των χώρων αυτών. Από την άλλη, οι ομάδα των γονέων δε φαίνεται τόσο δεκτική απέναντι στην ιδέα της παραχώρησης κάποιων περιουσιακών δικαιωμάτων των πόρων αυτών σε ομάδες πολιτών, καθώς πιθανόν να θεωρούν ότι οι κρατικοί φορείς είναι παραδοσιακά εκείνοι που πρέπει να εξασφαλίσουν την αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους (μ.ό.: 5,88). Αντίθετα, τα άτομα που δεν έχουν παιδιά φαίνονται αρκετά δεκτικά στην ιδέα αυτή, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ατόμων αυτών θα αποτελείται από νεότερα άτομα από ότι η πρώτη ομάδα, και επομένως θα είναι πιο ανοιχτά και ενημερωμένα πάνω σε ιδέες κοινοτικοποίησης (μ.ό.: 6,59). Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test δείχνουν ότι για τη πρώτη θέση οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται διαφορετικά ($P=0,025 < \alpha=0,05$, H_0 απορρίπτεται), ενώ στη δεύτερη περίπτωση οι πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,329 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Η ελεγχόμενη

πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου, ως θετικό βήμα για το περιορισμό φαινομένων βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου, αντιμετωπίζεται πολύ θετικά από τη κατηγορία των γονέων, συγκριτικά με όσους δεν έχουν παιδιά. Ως προς τη παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης σε ομάδες πολιτών, οι δύο κατηγορίες έχουν ίδιες στάσεις και απόψεις.

5.8.3 Διάθεση Οικονομικής Συμβολής

Η υποενότητα αυτή έχει σκοπό να συγκρίνει τα ποσά που δήλωσαν οι συμμετέχοντες ότι προθυμοποιούνται να καταβάλλουν μηνιαίως για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου, ως προς τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.

Στο πίνακα 5.24 παρατηρεί κανείς ότι όσοι αποτελούν την ομάδα των νεαρότερων ηλικιών, προτίθενται να καταβάλλουν κατά μέσο όρο 3 ευρώ παραπάνω από τα άτομα ηλικίας 38 και άνω. Αυτό πιθανώς οφείλεται στο μεγαλύτερο βαθμό ευαισθητοποίησης της πρώτης κατηγορίας, και στη πιο συχνή επαφή της με τους χώρους αυτούς. Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test εντούτοις, δείχνει πως οι δύο πληθυσμοί κατανομούνται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,072 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται), γεγονός που δείχνει ότι οι δύο κατηγορίες ηλικιών δε διαφέρουν ως προς το ποσό που προθυμοποιούνται να καταβάλλουν για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου.

Πίνακας 5.24: Σύγκριση ποσού με βάση την ηλικία

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 38 ετών	> 38 ετών
Q6: Μηνιαίο ποσό (ευρώ)	12,394	8,811

	Q6
Mann-Whitney U	963,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,072

Ο ακόλουθος πίνακας (5.25) συγκρίνει το δηλωθέν ποσό ως προς το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Παραδόξως, η κατηγορία των αποφοίτων μη πανεπιστημιακής εκπαίδευσης έχουν δηλώσει μεγαλύτερα ποσά, από τους περισσότερο μορφωμένους. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test όμως, δείχνουν ότι δεν υπάρχει διαφορά στη κατανομή των δύο πληθυσμών ως προς τις απαντήσεις ($P=0,877 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται), και επομένως τόσο οι απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, όσο και οι απόφοιτοι βασικής

εκπαίδευσης είναι πρόθυμοι να καταβάλλουν περίπου το ίδιο ποσό για τη βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης.

Πίνακας 5.25: Σύγκριση ποσού με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Στάσεις - Απόψεις		
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	Μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση
Μηνιαίο ποσό (ευρώ)	9,009	12,432

	Q6
Mann-Whitney U	1223,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,877

Ενδιαφέρον θα έχει να δούμε τη σύγκριση των κατηγοριών του εισοδήματος των ατόμων, ως προς τα ποσά που δήλωσαν ότι προθυμοποιούνται να καταβάλλουν σε μηνιαία βάση για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου (Πίνακας 5.26). Είναι χαρακτηριστικό ότι η ομάδα των ερωτηθέντων που δήλωσε χαμηλότερο εισόδημα, προθυμοποιείται να προσφέρει περίπου 3 ευρώ παραπάνω κατά μέσο όρο σε σύγκριση με εκείνους που δήλωσαν υψηλότερα εισοδήματα. Ενδεχομένως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι πιθανώς τα άτομα που διαθέτουν χαμηλότερο εισόδημα είναι πιο συχνοί χρήστες των χώρων πρασίνου, επομένως προθυμοποιούνται να καταβάλλουν περισσότερα χρήματα για τη βελτίωση τους. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test όμως, δείχνουν ότι δεν υπάρχει διαφορά στη κατανομή των δύο πληθυσμών ως προς τις απαντήσεις ($P=0,793 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Επομένως, αντιλαμβανόμαστε ότι τα δηλωθέντα ποσά για τη βελτίωση των χώρων πρασίνου της πόλης δε διαφέρουν ανά κατηγορία εισοδήματος.

Πίνακας 5.26: Σύγκριση ποσού με βάση το εισόδημα

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 2.00 ευρώ	> 2.000 ευρώ
Μηνιαίο ποσό (ευρώ)	11,985	9,417

	Q6
Mann-Whitney U	1231,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,793

Τέλος, στο πίνακα 5.27 που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι ο μέσος όρος των δηλωθέντων ποσών της κατηγορίας των ατόμων χωρίς παιδιά είναι αρκετά υψηλότερος από εκείνων που έχουν. Εντούτοις, είδαμε νωρίτερα ότι η κατηγορία των γονέων παρουσιάζεται γενικότερα σημαντικά θετική και δεκτική απέναντι στις διάφορες προτάσεις διαχείρισης των χώρων πρασίνου της έρευνας. Το γεγονός ότι τα ποσά που προθυμοποιούνται να προσφέρουν είναι κατά μέσο όρο χαμηλότερα από εκείνα που δήλωσαν όσοι δεν έχουν παιδιά, πιθανόν να οφείλεται στα αυξημένα έξοδα τους ως οικογενειάρχες. Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test δείχνουν ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται διαφορετικά ($P=0,032 < \alpha=0,05$, άρα απορρίπτουμε την H_0), και η κατηγορία των ατόμων χωρίς παιδιά είναι πρόθυμη να καταβάλει μεγαλύτερα ποσά για τη βελτίωση των χώρων αστικού πρασίνου, συγκριτικά με τους ερωτηθέντες που έχουν παιδιά.

Πίνακας 5.27: Σύγκριση ποσού με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά

Στάσεις - Απόψεις	Με παιδιά	
	Με παιδιά	Χωρίς παιδιά
Μηνιαίο ποσό (ευρώ)	7,779	12,712

	Q6
Mann-Whitney U	940,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,032

5.8.4 Ικανοποίηση από τη Ζωή στη Πόλη

Όσον αφορά την ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη, παρατηρούμε ότι γενικά υπάρχει μια ουδέτερη στάση των ερωτηθέντων και των δύο κατηγοριών ηλικίας, με ελαφρώς πιο ικανοποιημένη από τη ζωή στη πόλη, εκείνη των νεαρότερων ηλικιών (Πίνακας 5.28). Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test δείχνουν ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,239 > \alpha=0,05$, δεν απορρίπτουμε H_0). Επομένως παρατηρούμε ότι τελικά η ηλικία δεν επηρεάζει τις απαντήσεις αναφορικά με την ικανοποίηση των ατόμων από τη ζωή στη πόλη.

Πίνακας 5.28: Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 38 ετών	> 38 ετών
Q91: Ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη	5,67	5,18

	Q91
Mann-Whitney U	1049,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,239

Στον ακόλουθο πίνακα (5.29) παρατηρούμε κάτι αντίστοιχο για τις δύο κατηγορίες μορφωτικού επιπέδου των ατόμων. Πάλι παρατηρείται μια ουδετερότητα στις απαντήσεις, ενώ ελαφρύ προβάδισμα έχει η κατηγορία των ατόμων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η οποία φαίνεται κάπως περισσότερο ικανοποιημένη από τη ζωή στη πόλη. Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test δείχνει ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,506 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Επομένως, παρατηρούμε ότι τελικά η μόρφωση δεν επηρεάζει τις απαντήσεις αναφορικά με την ικανοποίηση των ατόμων από τη ζωή στη πόλη.

Πίνακας 5.29: Σύγκριση απόψεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Στάσεις - Απόψεις	Μορφωτικό Επίπεδο	
	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	Μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση
Ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη	5,58	5,23

	Q91
Mann-Whitney U	1150,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,506

Ακολουθούν οι πίνακες 5.30 και 5.31, στους οποίους φαίνεται η διαφορά των απόψεων ως προς το εισόδημα και ως προς το αν τα άτομα έχουν ή όχι παιδιά, αντίστοιχα. Στη πρώτη περίπτωση (Πίνακας 5.30), παρατηρούμε ότι οι έχοντες χαμηλότερα εισοδήματα δηλώνουν αρκετά πιο ικανοποιημένοι από τη ζωή στη πόλη, ενώ η κατηγορία των υψηλότερων εισοδημάτων δίνει τελείως ουδέτερες απαντήσεις πάνω στο ζήτημα αυτό. Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test δείχνει ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται διαφορετικά ($P=0,034 < \alpha=0,05$, H_0 απορρίπτεται). Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι χαμηλόμισθη κατηγορία δηλώνει περισσότερο ικανοποιημένη από την υψηλόμισθη, πιθανώς επειδή βρίσκει τρόπους να αντλεί ικανοποίηση από απλά πράγματα, όπως οι επισκέψεις στους χώρους πρασίνου της πόλης, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις περισσότερο θετικές απαντήσεις της κατηγορίας αυτής για τα μέτρα που αφορούν την ποιοτική και ποσοτική τους βελτίωση.

Στη δεύτερη περίπτωση (Πίνακας 5.31), παρατηρούμε ότι τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν έχουν παιδιά δηλώνουν αρκετά πιο ικανοποιημένα με τη ζωή στη πόλη (μ.ό: 5,76), συγκριτικά με τη κατηγορία των γονέων (μ.ό: 4,98). Τα αποτελέσματα του Mann Whitney test όμως, δείχνουν ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,060 > \alpha=0,05$, H_0 δεν απορρίπτεται). Συμπεραίνουμε τελικά, ότι η ικανοποίηση των ατόμων χωρίς παιδιά από τη ζωή στη πόλη κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα με εκείνη της κατηγορίας των γονέων.

Πίνακας 5.30: Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 2.00 ευρώ	> 2.000 ευρώ
Ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη	5,91	5,00

	Q91
Mann-Whitney U	961,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,034

Πίνακας 5.31: Σύγκριση απόψεων με το βάσει το αν τα άτομα έχουν παιδιά

Στάσεις - Απόψεις	Με παιδιά	Χωρίς παιδιά
	Ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη	4,98

	Q91
Mann-Whitney U	975,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,060

5.8.5 Βαθμός Εμπιστοσύνης των Ατόμων

Μία ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος για τα ζητήματα που αφορούν την από κοινού διαχείριση των πόρων από τους χρήστες, είναι όπως αναφέραμε, η εμπιστοσύνη που δείχνουν γενικότερα στους άλλους. Το πόσο πολύ ή λίγο εμπιστεύονται τα άλλα άτομα, δείχνει κατ'επέκταση το πόσο διατεθειμένοι είναι να προχωρήσουν σε συνεργασίες με άλλους χρήστες των χώρων πρασίνου, ώστε να πραγματοποιηθεί μια από κοινού διαχείρισή τους.

Ο πίνακας 5.32 δείχνει ότι οι ωριμότεροι ηλικιακά ερωτηθέντες, συγκεντρώνουν αρκετά υψηλότερο μέσο όρο απαντήσεων (5,51) από τη κατηγορία των νεαρότερων ηλικιών (4,28). Εντούτοις, και στις δύο ομάδες διακρίνεται μια επιφυλακτικότητα απέναντι στους άλλους. Τα αποτελέσματα του τεστ Mann Whitney δείχνουν ότι οριακά υπάρχει διαφορά στο βαθμό εμπιστοσύνης ($P=0,05=\alpha$). Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι παλαιότερα ήταν μεγαλύτερη η συνεκτικότητα και πιο προσωπικές οι σχέσεις των ατόμων, ενώ στη σύγχρονη εποχή οι σχέσεις τείνουν να γίνονται ολοένα και πιο απρόσωπες.

Πίνακας 5.32: Σύγκριση απόψεων με βάση την ηλικία

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 38 ετών	> 38 ετών
Q10: Εμπιστεύομαι κάποιον μέχρι να βεβαιωθώ ότι δεν είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου	4,28	5,51

	Q10
Mann-Whitney U	938,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,050

Στον ακόλουθο πίνακα (5.33) παρατηρούμε ότι όσοι έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο είναι πολύ καχύποπτοι στις σχέσεις που αναπτύσσουν με άλλα άτομα, καθώς συγκεντρώνουν μέσο όρο απαντήσεων 4,49. Τα άτομα που δεν έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι και αυτά καχύποπτα, αλλά σε ελαφρώς μικρότερο βαθμό (μ.ό.: 5,51). Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test εντούτοις, δείχνει ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,348>\alpha=0,05$, δεν απορρίπτουμε την H_0). Συνεπώς, το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων δεν επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα εμπιστεύονται τους άλλους.

Πίνακας 5.33: Σύγκριση απόψεων με το βάσι το μορφωτικό επίπεδο

Στάσεις - Απόψεις	Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	Μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση
	Εμπιστεύομαι κάποιον μέχρι να βεβαιωθώ ότι δεν είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου	4,49

	Q10
Mann-Whitney U	1110,500
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,348

Επίσης παρατηρούμε, αναφορικά με το εισόδημα των ερωτηθέντων (Πίνακας 5.34), ότι όσοι διαθέτουν υψηλότερο εισόδημα έχουν οριακές διαφορές με εκείνους που δηλώνουν χαμηλότερα εισοδήματα. Και οι δύο κατηγορίες είναι πολύ επιφυλακτικές και δηλώνουν ότι δεν εμπιστεύονται άλλα άτομα, παρά μόνο όταν βεβαιωθούν για την αξιοπιστία τους. Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test δείχνει ότι οι δύο πληθυσμοί κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,763 > \alpha=0,05$, δεν απορρίπτουμε την H_0). Συνεπώς, η εμπιστοσύνη των ατόμων δε διαφέρει κατά εισοδηματική κατηγορία.

Πίνακας 5.34: Σύγκριση απόψεων με βάση το εισόδημα

Στάσεις - Απόψεις	Μέσος όρος	
	≤ 2.00 ευρώ	> 2.000 ευρώ
Εμπιστεύομαι κάποιον μέχρι να βεβαιωθώ ότι δεν είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου	4,72	4,96

	Q10
Mann-Whitney U	1225,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,763

Τέλος, στο πίνακα 5.35 παρατηρούμε ότι η κατηγορία των γονέων συγκεντρώνει πολύ υψηλότερο μέσο όρο (5,70) από την ομάδα των ατόμων χωρίς παιδιά (μ.ό.: 4,22). Επομένως, η τελευταία κατηγορία εμφανίζεται πολύ επιφυλακτική σε σύγκριση με τη πρώτη, στην οποία τα άτομα δείχνουν αρκετή εμπιστοσύνη στους άλλους, εντός κάποιου ορίου. Ο πίνακας αποτελεσμάτων του Mann Whitney test δείχνει ότι οι δύο πληθυσμοί δεν κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο ($P=0,022 < \alpha=0,05$, απορρίπτουμε την H_0). Επομένως, η κατηγορία των γονέων, πιθανώς λόγω ωριμότερης ηλικίας να μην αντιμετωπίζουν με καχυποψία τους άλλους, και φαίνεται να είναι περισσότερο πρόθυμοι να εμπιστευτούν στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Πίνακας 5.35: Σύγκριση απόψεων με βάση το αν τα άτομα έχουν παιδιά

Στάσεις - Απόψεις		
	Με παιδιά	Χωρίς παιδιά
Εμπιστεύομαι κάποιον μέχρι να βεβαιωθώ ότι δεν είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου	5,70	4,22

	Q10
Mann-Whitney U	916,000
Ασυμπτωτική σημαντικότητα	,022

5.9 Συμπεράσματα της Έρευνας

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται και σχολιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα που έλαβε χώρα στην πόλη του Βόλου, σχετικά με τις απόψεις των κατοίκων της, όσον αφορά τους χώρους πρασίνου και τα ζητήματα που αφορούν τη διαχείρισή τους.

Αρχικά, όσον αφορά τις θέσεις των ερωτηθέντων για την υφιστάμενη κατάσταση των χώρων αστικού πρασίνου, οι απαντήσεις που καταγράφηκαν μαρτυρούν μια σχετική δυσαρέσκεια των ατόμων ως προς τη ποιότητα και τη ποσότητά των χώρων. Οι απόψεις των ατόμων είναι μοιρασμένες όταν καλούνται να τοποθετηθούν πάνω σε θέματα επάρκειας, επισκεψιμότητας και συμβολής των χώρων πρασίνου στην ευημερία των κατοίκων. Εντούτοις, οι απαντήσεις είναι περισσότερο ξεκάθαρες όταν πρόκειται για την αξιολόγηση της διαχείρισης και της φροντίδας των εν λόγω χώρων. Σε αυτό το σημείο οι απόψεις των συμμετεχόντων της έρευνας είναι περισσότερο ξεκάθαρες αναδεικνύοντας την έντονη απογοήτευσή τους. Αυτό φαίνεται και από την απόλυτα θετική στάση της πλειοψηφίας ως προς τη θέση ότι η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη, και από την αναγνώριση ότι οι βελτιωμένοι πλέον χώροι θα συμβάλλουν σημαντικά στην ευημερία των κατοίκων. Οι απαντήσεις ως προς την άποψη ότι πρέπει να δοθούν περισσότερα χρήματα για τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου δεν διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ ατόμων με διαφορετικό εισόδημα και διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης. Όταν εξετάσουμε ομάδες με διαφορετική ηλικία, παρατηρούμε ότι οι απόψεις διαφέρουν σημαντικά, καθώς οι ωριμότεροι έχουν πιο θετική στάση απέναντι στην άποψη αυτή, κάτι που ισχύει και για τη κατηγορία των ατόμων που έχουν παιδιά.

Όσον αφορά τη διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου, η πλειονότητα των ερωτηθέντων είναι απόλυτα σύμφωνη με την άποψη πως η πόλη πρέπει να διαθέσει

περισσότερα χρήματα για τη βελτίωσή τους, αν και διακρίνεται κάποια διστακτικότητα για οικονομική συνεισφορά από μέρους των πολιτών, και κυρίως αυτών που επωφελούνται άμεσα από τους χώρους πρασίνου. Η πρόταση της ελεγχόμενης πρόσβασης για τη φύλαξη των χώρων πρασίνου φαίνεται να βρίσκει μάλλον σύμφωνους τους πολίτες, ιδιαίτερα τους ωριμότερους ηλικιακά και αυτούς που έχουν παιδιά, οι οποίοι βάζουν το θέμα της ασφάλειας σε πρώτη προτεραιότητα. Επιπλέον, πολλοί από τους ερωτηθέντες είναι θετικοί στην ιδέα της παραχώρησης τμήματος των χώρων πρασίνου σε φιλικές χρήσεις (π.χ. δημιουργία αναψυκτηρίου), προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοδότησή τους. Τέλος, θετική στάση διατηρεί ένα σημαντικό ποσοστό των ατόμων, απέναντι στην πρόταση της παραχώρησης κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης των χώρων πρασίνου σε ομάδες πολιτών, ώστε να εξασφαλισθεί η επιτυχής αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους. Ενδιαφέροντα συμπεράσματα απορρέουν από τις ερωτήσεις που αφορούν την οικονομική συμβολή των πολιτών με σκοπό τη βελτίωση των χώρων πρασίνου. Οι απαντήσεις ανέδειξαν προτίμηση για σταθερή ανταποδοτική συνεισφορά με βάση το εισόδημα. Ωστόσο, ένα σημαντικό τμήμα του δείγματος διαφοροποιήθηκε από τις υπάρχουσες επιλογές, και υποστήριξε ότι επαρκούν τα ήδη καταβαλλόμενα τέλη, και ότι η βελτίωση των χώρων πρασίνου είναι εξ' ολοκλήρου αρμοδιότητα της πολιτείας. Εντούτοις, η πλειοψηφία του δείγματος φαίνεται αρκετά ευαισθητοποιημένη και δηλώνει πρόθυμη να προσφέρει έστω και ένα συμβολικό ποσό για τους χώρους αστικού πρασίνου, με το μεγαλύτερο τμήμα της να διατίθεται να καταβάλλει μηνιαίως 10 ευρώ. Μεγαλύτερα ποσά δήλωσαν ότι προθυμοποιούνται να καταβάλλουν όσοι δεν έχουν παιδιά.

Αναφορικά με τα ζητήματα διαχείρισης των χώρων πρασίνου της πόλης, οι ερωτηθέντες επιλέγουν τις υψηλότερες τιμές αξιολόγησης για το δήμο, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις και τις τοπικά οργανωμένες ομάδες πολιτών, ως φορείς οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείρισή τους. Από την άλλη, ιδιαίτερα χαμηλές τιμές αξιολόγησης επιλέγονται για το κράτος, τους ιδιώτες επενδυτές, και κάποιες ομάδες ή άτομα που είναι συχνοί χρήστες των χώρων ή ο τόπος κατοικίας τους είναι κοντά σε τέτοιους χώρους, ως προς την ικανότητά τους να διαχειριστούν αποτελεσματικά τους χώρους πρασίνου.

Στην ερώτηση κατανομής των αρμοδιοτήτων, τη πιο συχνή επιλογή στις απαντήσεις των ερωτηθέντων αποτελεί ο δήμος, ο οποίος κατά τους συμμετέχοντες, πρέπει να έχει τα περιουσιακά δικαιώματα των χώρων πρασίνου, να φροντίζει για τις κυρώσεις που θα επιβάλλονται σε περιπτώσεις παραβάσεων, τη κατασκευή έργων βελτίωσης κ.ά. Γενικότερα, οι περισσότερες αρμοδιότητες χρήσης και διαχείρισης απονέμονται σε κρατικούς φορείς, με

κάποια σημαντικά ποσοστά να διαφοροποιούνται από τις επιλογές αυτές. Για παράδειγμα, αρκετοί από τους συμμετέχοντες θεωρούν ότι το δικαίωμα εκμετάλλευσης του πόρου πρέπει να ανήκει σε όλους τους πολίτες μαζί. Εντούτοις, η προτίμηση στους κρατικούς φορείς και η δυσπιστία απέναντι στο καθεστώς της κοινοτικοποίησης είναι εμφανής και αναμφισβήτητη.

Όσον αφορά το βαθμό σύνδεσης των ατόμων με τη πόλη και το χρονικό ορίζοντα εξάρτησης τους από το πόρο, οι απόψεις των ατόμων υπήρξαν μάλλον ενθαρρυντικές. Γενικά, οι τοποθετήσεις αναφορικά με την ικανοποίηση των ατόμων από την πόλη κινούνται σε ενδιάμεσες προς θετικές τιμές, όπως επίσης και η προοπτική παραμονής των ίδιων αλλά και των παιδιών τους. Όσον αφορά την ικανοποίηση από τη ζωή στη πόλη, πιο θετικές απαντήσεις δόθηκαν από τα άτομα που δήλωσαν ότι δεν έχουν παιδιά.

Όσον αφορά το βαθμό εμπιστοσύνης των ατόμων, γενικότερα παρατηρούμε μια επιφυλακτικότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις. Υψηλό έλλειμμα εμπιστοσύνης φαίνεται να υπάρχει απέναντι στο κράτος και τους μηχανισμούς του, ενώ αυτό πιθανά συνάδει και στην μειωμένη εμπιστοσύνη που οι κάτοικοι νοιώθουν απέναντι σε «αγνώστους» (συμπολίτες, τεχνοκράτες και επιστήμονες). Από την άλλη πλευρά, περισσότερο αξιόπιστοι θεωρούνται οι φίλοι και γνωστοί (π.χ. γείτονες), άτομα δηλαδή που ανήκουν στο κλειστό κύκλο των γνωριμιών τους. Ελαφρώς πιο μεγάλη εμπιστοσύνη φαίνεται να δείχνει η κατηγορία των ερωτηθέντων που δήλωσε ότι έχει παιδιά.

Ο βαθμός συμμετοχής των ατόμων σε τοπικές ή υπερ-τοπικές οργανώσεις, σωματεία, συλλόγους κ.λ.π, καθρεπτίζει το βαθμό συνοχής, συλλογικότητας, συμμετρικότητας και κοινωνικής προσφοράς των ατόμων μιας κοινωνίας. Όπως αναδεικνύεται, το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων δε συμμετάσχει σε οργανώσεις, γεγονός που συνάδει με την έλλειψη εμπιστοσύνης που φανερώθηκε σε προηγούμενες απαντήσεις τους. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, ότι ο συνδυασμός των δύο αυτών χαρακτηριστικών, δηλαδή η μικρή συμμετοχή σε οργανώσεις και η έλλειψη εμπιστοσύνης που δείχνουν τα άτομα στις μεταξύ τους σχέσεις, αποτελεί ένδειξη μιας κοινωνίας με μικρή συνεκτικότητα (cohesiveness) (Easterly et al., 2006)

Τέλος, οι συμμετέχοντες της έρευνας δήλωσαν σχετικά απρόθυμοι να συνεργαστούν με άλλους, με σκοπό την από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου, με μια ελαφρώς πιο θετική στάση απέναντι σε όσους γνωρίζουν καλά και βρίσκονται στον άμεσο κύκλο εμπιστοσύνης τους. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στους ομοίους τους, και τη γενικότερη έλλειψη κοινωνικής συνοχής.

Εν κατακλείδι, παρατηρήσαμε ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα φαίνεται να έχουν πλήρη επίγνωση της κατάστασης των χώρων πρασίνου της πόλης του Βόλου. Επιπλέον, το

σύνολο των ερωτηθέντων αναγνωρίζει τη σημασία της επιτυχούς διαχείρισης για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων. Ωστόσο, η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των ατόμων, που διαπιστώθηκε από την έρευνα, είναι ένα από τα σοβαρά προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν. Απόρροια της στάσης αυτής των ατόμων αποτελεί, όπως είδαμε, η κυρίαρχη αντίληψη ότι κατά μεγάλο βαθμό την ευθύνη της διαχείρισης και της διατήρησης του πόρου πρέπει να έχει ο δήμος. Η απόρριψη της εκδοχής της κοινοτικοποίησης των χώρων πρασίνου από μέρος των ατόμων, μπορεί να οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως η έλλειψη κατάλληλης ενημέρωσης σχετικά με το καθεστώς αυτό, η προσκόλληση σε παραδοσιακές αντιλήψεις (που θέλουν αποκλειστικά τους κρατικούς φορείς να έχουν την ευθύνη διαχείρισης και διατήρησης του πόρου) κ.ά.

Κεφάλαιο 6.

Γενικά Συμπεράσματα

Το αστικό πράσινο αποτελεί ένα από τους πιο πολύτιμους φυσικούς πόρους, καθώς καθορίζει σε ένα μεγάλο βαθμό την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος, προσφέροντας μια σειρά από ανεκτίμητες υπηρεσίες. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η ύπαρξη ποιοτικών χώρων πρασίνου σε μια πόλη μπορεί να δώσει λύσεις ή να μετριάσει ως κάποιο βαθμό, τα προβλήματα (αντιοικονομίες) που παρουσιάζουν οι αστικές συγκεντρώσεις. Εντούτοις, η άναρχη ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων κληροδότησε στις περισσότερες από αυτές ανεπαρκείς υποδομές και ελλειμματικούς αστικούς χώρους πρασίνου. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι ελλείψεις σε ποσότητα και ποιότητα των χώρων πρασίνου, αναδείχθηκαν σε σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα δεδομένης της αύξησης του αστικού πληθυσμού της χώρας αλλά και παγκοσμίως. Συνεπώς, είναι γεγονός ότι πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην αποτελεσματική διαχείριση, συντήρηση και αναβάθμιση τους αστικού πρασίνου.

Τα προαναφερθέντα ζητήματα μας προβληματίσαν και αποτέλεσαν το έναυσμα για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, η οποία αναπτύχθηκε σε θεωρητικό και εμπειρικό επίπεδο. Σκοπός της εργασίας ήταν η μελέτη του αστικού πρασίνου ως κοινόκτητος πόρος υπό την οπτική των θεσμικών οικονομικών. Αντίστοιχα, οι επιμέρους στόχοι ήταν η καταγραφή των απόψεων των πολιτών για την υφιστάμενη κατάσταση των χώρων αστικού πρασίνου και τα ζητήματα που αφορούν την διαχείρισή τους, και η διερεύνηση της ικανότητας και της προθυμίας τους να συνεργαστούν με φορείς και άλλα άτομα, για την από κοινού διαχείριση των εν λόγω χώρων. Έτσι, σε αρχικό στάδιο πραγματοποιήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση, προκειμένου να διατυπωθεί ένα θεωρητικό πλαίσιο που να αντιμετωπίζει τους κοινόκτητους πόρους ως θεσμούς, και κατ' επέκταση να επιτρέπει την ανάλυση της διαχείρισης των χώρων πρασίνου υπό αυτή την οπτική. Στη συνέχεια, ακολούθησε η μελέτη περίπτωσης της πόλης του Βόλου, με τη διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας, προκειμένου από τη μια να διερευνηθούν οι δυνατότητες συνεργιών με σκοπό τη συλλογική διαχείριση των πόρων αυτών, και από την άλλη να διαπιστωθεί η συμβολή της θεωρίας που διατυπώσαμε στη ανάλυση της διαχείρισης του αστικού πρασίνου ως θεσμού.

Οι χώροι αστικού πρασίνου εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία προσδιορίζουν τους κοινόκτητους πόρους. Αναφερόμαστε στις ιδιότητες της αφαιρεσιμότητας και της μη αποκλεισιμότητας. Η πρώτη ιδιότητα αναφέρεται στο γεγονός

ότι η κατανάλωση κάποιων μονάδων ενός αγαθού από ένα άτομο, τις καθιστά μη διαθέσιμες για κάποιο άλλο, και η δεύτερη αναφέρεται στη μη δυνατότητα ή δυσκολία αποκλεισμού κάποιων ατόμων ή ομάδων ατόμων από τη χρήση ενός αγαθού. Αντιλαμβάνεται κανείς την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης των εν λόγω πόρων, καθώς οι προαναφερθείσες ιδιότητες των αστικών χώρων πρασίνου, καθιστούν δύσκολη τη προστασία και τη λελογισμένη χρήση και οικειοποίησή τους.

Η θεωρία αναφορικά με την εξεύρεση ενός κατάλληλου συστήματος θεσμικών ρυθμίσεων διαχείρισης των κοινόκτητων πόρων, είναι σχετικά νέα και μερικώς ανεπτυγμένη. Σε μια σειρά από άρθρα (π.χ. Hardin, Ophuls, κ.ά.) προτείνονται οι θεσμικές λύσεις της ιδιωτικοποίησης και της κρατικοποίησης προκειμένου να αποφευχθούν τα φαινόμενα υποβάθμισης και καταστροφής των πόρων. Η πρώτη ιδέα, αναφέρεται στην παραχώρηση περιουσιακών δικαιωμάτων του πόρου σε ιδιώτες, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος είναι αυτό που έχει την ιδιοκτησία αυτών των δικαιωμάτων. Για πολλές δεκαετίες μάλιστα, η θέση του Hardin (1968) ήταν η επικρατέστερη, και πρότεινε ότι μόνο οι δύο αυτές λύσεις μπορούν αποτρέψουν την υποβάθμιση και τη καταστροφή των πόρων, τη «Τραγωδία των κοινόκτητων πόρων» όπως την ονόμασε. Ωστόσο τελευταίες εμπειρικές μελέτες (π.χ. Ostrom, Feeny, κ.ά.), αναδεικνύουν άλλες, «ενδιάμεσες», λύσεις για το πρόβλημα της υποβάθμισης των κοινόκτητων πόρων. Πιο συγκεκριμένα, οι αναλυτές αυτοί υποστήριζαν ότι ένα πολύ αποτελεσματικό καθεστώς διακυβέρνησης αποτελεί η κοινοτικοποίηση. Το καθεστώς αυτό αναφέρεται στη παραχώρηση των περιουσιακών δικαιωμάτων ενός συστήματος πόρου σε τοπικά οργανωμένες ομάδες πολιτών και αλληλοεξαρτώμενους χρήστες. Γενικότερα, καταλήγουμε ότι συγκεκριμένο πλαίσιο διακυβέρνησης ή δομή διαχείρισης περιουσιακών δικαιωμάτων που να εξασφαλίζει σε κάθε περίπτωση την αποτελεσματική διαχείριση και τη μακροβιότητα των πόρων, δεν υπάρχει. Η επιλογή του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου διαχείρισης για το εκάστοτε σύστημα πόρου, είναι μια διαδικασία χρονοβόρα, η οποία μεταξύ άλλων, εμπεριέχει μεγάλα κόστη.

Ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο, παρουσιάζει να μελετήσουμε διεξοδικότερα τα ζητήματα αυτά, με τη διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας. Η εν λόγω έρευνα επιδιώκει την αποτύπωση των στάσεων των ατόμων αναφορικά με τη κατάσταση των χώρων πρασίνου της πόλης του Βόλου, αλλά και το βαθμό προθυμίας τους για συνεργασία με άλλους χρήστες, προκειμένου να προχωρήσουν σε από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου. Με αυτό τον τρόπο δηλαδή, μπορούμε να εξετάσουμε αν το καθεστώς της κοινοτικοποίησης έχει εφαρμογή πρακτικά, ειδικά στο αστικό πράσινο, ως κοινόκτητο πόρο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ιδιαίτερα χρήσιμα, καθώς φανερώνουν το βαθμό ευαισθησίας των ατόμων απέναντι σε περιβαλλοντικά ζητήματα αλλά και τον τρόπο σκέψης τους πάνω σε ειδικότερα θέματα διαχείρισης των χώρων πρασίνου υπό την οπτική των θεσμικών οικονομικών. Σε γενικές γραμμές, δεδομένων των απαντήσεων που καταγράφηκαν, αντιλαμβανόμαστε ότι υπάρχει πλήρη επίγνωση της υπάρχουσας κατάστασης, δηλαδή της έλλειψης ποιοτικών χώρων πρασίνου και μια διάθεση να αλλάξει ο τρόπος διαχείρισης τους. Εντούτοις, διακρίνεται μια έλλειψη διάθεσης για ενεργή συμμετοχή των ατόμων στα ζητήματα αυτά, καθώς θεωρούν, ότι το τοπικό κράτος πρέπει να είναι παραδοσιακά ο διαχειριστής και κάτοχος των περιουσιακών δικαιωμάτων των χώρων αστικού πρασίνου, παρά το έλλειμμα εμπιστοσύνης που οι πολίτες δείχνουν απέναντι του. Επιπλέον, παρατηρείται γενικότερα μια επιφυλακτικότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις των ερωτηθέντων, γεγονός που μεταφράζεται με τη σειρά του, σε απροθυμία για μεταξύ τους συνεργασία, ώστε να προωθηθεί η από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου.

Οι σημαντικές ελλείψεις που εμφανίζουν στην Ελλάδα οι χώροι πρασίνου συγκριτικά με εκείνους των ευρωπαϊκών χωρών, οφείλονται σε πολλά από τα εμπόδια που παρουσιάζονται κατά την διαχείριση, αλλά και στη νοοτροπία των χρηστών. Η έλλειψη εμπιστοσύνης και η μη ενεργός συμμετοχή των ατόμων σε οργανώσεις, όπως προαναφέρθηκε, είναι μερικά ακόμη από αυτά, τα οποία σε συνδυασμό φανερώνουν ότι η κοινωνία της πόλης του Βόλου δεν είναι συνεκτική (cohesive). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το γεγονός ότι τα άτομα, παρά τη δυσπιστία τους αναθέτουν τη διαχείριση των χώρων πρασίνου σε κρατικούς φορείς, και σφαιρικά, παρουσιάζεται κατά ένα μεγάλο βαθμό δυσπιστία απέναντι στο θεσμό της κοινοτικοποίησης. Έτσι, η θεώρηση των χώρων αστικού πρασίνου ως δημόσια αγαθά εμποδίζει την ανάπτυξη αποτελεσματικών συνεργασιών μεταξύ των πολιτών, προκειμένου να προωθηθεί και να πραγματοποιηθεί η αυτοδιαχείριση του πόρου. Παρόλ' αυτά, δεδομένου των ποσοστών που είδαμε ότι παίρνουν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και σύλλογοι, καθώς και οι τοπικές οργανωμένες ομάδες πολιτών, στις ερωτήσεις αξιολόγησης ως προς τις δυνατότητες των φορέων αυτών για αποτελεσματική διαχείριση των χώρων πρασίνου, διαφαίνεται μια δυνατότητα κοινοτικοποίησης των πόρων αυτών, που με τη πάροδο του χρόνου και μέσω κατάλληλης ενημέρωσης, αναμένεται να γίνει πιο ισχυρή.

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο προς εξέταση αποτελεί η ύπαρξη δεσμών των ατόμων με τη πόλη. Τα άτομα, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, έδωσαν αρκετά θετικές απαντήσεις σχετικά με την ικανοποίησή τους από τη ζωή στη πόλη, και τη προοπτική παραμονής των ίδιων και των παιδιών τους σε αυτή, γεγονός που φανερώνει τη σχετικά μεγάλη εξάρτηση των χρηστών και των παιδιών τους από το πόρο, δηλαδή το αστικό πράσινο. Κατ' επέκταση, οι

όποιες προσπάθειες προς τις κατευθύνσεις της αποτελεσματικής διαχείρισης και χρήσης του θα είναι σημαντικές και μακροπρόθεσμες από ένα μεγάλο τμήμα των ερωτηθέντων.

Αρκετά από τα προαναφερθέντα προβλήματα μπορούν να επιλυθούν με ενημέρωση και κατάλληλη εκπαίδευση των ατόμων, μέσω της οποίας μπορεί να προωθηθεί και να ενισχυθεί το αίσθημα της συλλογικής τους ευθύνης, και της προθυμίας τους για συμμετοχή σε ζητήματα συλλογικού ενδιαφέροντος, όπως είναι η διαχείριση των αστικών πόρων πρασίνου, από τα οποία εξαρτάται άμεσα και έμμεσα η ποιότητα ζωής τους. Προσέτι, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στα θέματα προστασίας των περιβαλλοντικών πόρων γενικότερα, να επιλυθούν οι όποιες αδυναμίες των αρμόδιων φορέων ως προς την ικανότητα τους να διαχειριστούν αποτελεσματικά τους χώρους πρασίνου, και ίσως να δημιουργηθούν νέα ήθη στις εφαρμοζόμενες πρακτικές διαχείρισής τους. Άλλωστε, οι χρήστες μπορεί να μην απορρίπτουν ουσιαστικά το πλαίσιο της διαχείρισης, αλλά απλά να παραμένουν προσκολλημένοι σε ιδέες που δεν έχουν διερευνήσει περαιτέρω και θεωρούν ανέφικτες, λόγω έλλειψης κατάλληλης ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι απαιτείται αλλαγή στη νοοτροπία όλων των χρηστών, καθώς μεμονωμένες δράσεις μικρής κλίμακας, παρά τη σημαντικότητα της συμβολής τους, δε πρόκειται να λύσουν τα προβλήματα υποβάθμισης των χώρων αστικού πρασίνου.

Αναγνωρίζουμε ότι η έρευνα που διεξήχθη κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, περιορίστηκε σε τοπικό επίπεδο, και λόγω έλλειψης χρόνου και των απαιτούμενων πόρων, σε ένα σχετικά μικρό δείγμα χρηστών των κοινόκτητων πόρων πρασίνου. Απαιτείται περαιτέρω μελέτη και μεγαλύτερης κλίμακας έρευνες, ενδεχομένως σε άλλες πόλεις και περιοχές, και η χρήση μεγαλύτερων δειγμάτων, ώστε τα παραπάνω συμπεράσματα να γενικευθούν και να αποτελέσουν αναμφισβήτητα στοιχεία αναφορικά με τα συγκεκριμένα συστήματα των κοινόκτητων πόρων στο σύνολό τους. Ευελπιστούμε όμως ότι η παρούσα μελέτη, θα αποτελέσει ενδιαφέρον εναρκτήριο σημείο για τους ερευνητές, που θέλουν να μελετήσουν και να προσδιορίσουν κατάλληλους θεσμούς διαχείρισης, προσαρμοσμένους στις διαρκώς εξελισσόμενες ανάγκες των εν λόγω -αλλά και άλλων- κοινόκτητων πόρων, και στο μεταβαλλόμενο αστικό περιβάλλον γενικότερα. Επιπλέον, τα αποτελέσματα που προέκυψαν θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια καλή βάση για προβληματισμό και περαιτέρω μελέτη από τη πλευρά των τοπικών αρχών, προς όφελος του συμμετοχικού σχεδιασμού και της ποιοτικής βελτίωσης της πόλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Adhikari B. (2001). *Property Rights and Natural Resources: Impact of Common Property Institutions on Community-Based Resource Management*, Research Proposal for the Award for Outstanding Research on Development, Third Annual Global Development Network Conference Rio de Janeiro, Brazil, 9-12-2001.

Agrawal A. (2002). "Common resources and institutional sustainability", στο E. Ostrom, T. Dietz, N. Dolsak, P. Stern, S. Stonich και E. Weber (επ.), (2002) *The Drama of the Commons*, Committee on the Human Dimensions of Global Change. Washington DC: National Academy Press, 41-86.

Arvanitidis P. (2007a). *The Maintenance of Urban Green Space*, Greenkeys project, Διαθέσιμο online στο: www.greenkeys.org, πρόσβαση στις 16/11/2010.

Arvanitidis P. (2007b). *Unlocking Green Space: Perceptions and Attitudes on Various Aspects on Urban Green Space*, διαθέσιμο στο: www.ioer.de/greenkeys, πρόσβαση στις 16/11/2010.

Arvanitidis P., Lanenis K., Petrakos G. και Psycharis, Y. (2009). "Economic aspects of urban green space: a survey of perceptions and attitudes", *Environmental Technology and Management*, Inderscience Enterprises Ltd., **11**:143-168.

Arvanitidis P., Skouras D. (2008). "Urban green, housing and property taxes: exploring the links in major English cities", *Department of Planning and Regional Development*, University of Thessaly, Greece.

Baland J-M., Platteau J.-P. (1999). The ambiguous impact of inequality on local resource management, *World Development*, **27**: 773-788.

Baland J.-M., Platteau J.-P. (1996). *Halting Degradation of Natural Resources: Is There a Role for Rural Communities?*, Oxford, Clarendon Press.

Baycan-Levent T., Nijkamp P. (2004). Evaluation of Urban Green Spaces, στο D. Miller, D. Patassini (επ.), *Accounting for Non-Market Values in Planning Evaluation: Alternative Methodologies and International Practices*, Ashgate Publishing Ltd.

Demsetz H. (1967). "Towards a Theory of Property Rights". *American Economic Review*, **52** (2): 347-379.

Demsetz H. (2002). "Toward a Theory of Property Rights II: The Competition between Private and Collective Ownership", *Journal of Legal Studies*, **31** (2): S653-S752.

Dutta P.K., Sundaram R.K. (1993). The tragedy of the commons?, *Economic Theory*, Springer-Verlag, **3**: 413-426.

Easterly W., Ritzen J και Woolcock M. (2006). Social Cohesion, Institutions, And Growth, *Economics and Politics*, **18**(2): 103-120.

Feeny, D., Berke F., McCay B. και Acheson, J. (1990). "The Tragedy Of the Commons: Twenty-Two Years Later", *Human Ecology*, **18** (1): 1-19.

Gardner R., Herr A., Ostrom E. και Walker J.A. (2000). The power and limitations of proportional cutbacks in common-pool resources, *Journal of Development Economics*, **62**: 515-533.

Gordon S. (1954). "The economic theory of a common-property resource: The fishery", *The Journal of Political Economy*, **62**: 124-142.

Greenkeys Project, Διαθέσιμο online στο:

www.ioer.de/greenkeys/.../PDF/Volos/Volos_strategy_Greek_080708.pdf, πρόσβαση στις 13-11-2010.

GreenKeys Project (2008). "Urban Green as a Key for Sustainable Cities", European Union Community - German Federal Ministry of Transport, Building and Urban Affairs.

Hardin G. (1968). "The tragedy of the commons" *Science*, **162**: 1243-1248.

Heller M. (1997). The Tragedy of the Anti-commons: Property in the Transition from Marx to Markets., presented on June 1997 at Davidson Institute Research Workshop on the Economics of Transition, Forthcoming in Harvard Law Review, 111.

Holcombe R.G, (1997). A Theory of the Theory of Public Goods, *Review of Austrian Economics* **10 (1)**: 1-22.

Husain Z. (2009). Commons and Commoners: Re-Examining Community in Common Pool Resources, *Sustainable Development*, **17**:142–154.

Javeau C. (1996). *Η Έρευνα με Ερωτηματολόγιο: Το Εγχειρίδιο του Καλού Ερευνητή*, Α΄ έκδοση, Εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα.

Levent T. B., Vreeker R. και Nijkamp P. (2004). Multidimensional Evaluation of Urban Green Spaces: A Comparative Study on European Cities, VU University Amsterdam, Resource document, Faculty of Economics, Business Administration and Econometrics. Διαθέσιμο online στο: <ftp://zappa.uvu.vu.nl/20040017.pdf>., Πρόσβαση στις 11/11/2010.

Moore J. A. (1985). Science as a way of knowing-human ecology. *American Zoologist*, **25**: 483-637.

National Audit Office (2006). *Enhancing Urban Green Space*, Office of the Deputy Prime Minister, Report by the Comptroller and Auditor General.

Olson M. (1965). *Η Λογική της Συλλογικής Δράσης*, Πολιτικές Επιστήμες, Μτφ. Γράβαρης Δ.Ν., Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1991.

Ophuls W. (1973). *Leviathan or Oblivion, In Toward a Steady State Economy*, Ed. H.E Daly, San Francisco, Freeman, pp. 215-230.

Ostrom E. (1990). *Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων*, Εξέλιξη και Κοινωνικές Επιστήμες, Μτφ. Αρχοντας Γ., Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2002.

Ostrom E., Dietz T., Dolsak N., Stern P., Stonich S. και Weber E. (επ.) (2002). *The Drama of the Commons*, Committee on the Human Dimensions of Global Change. Washington DC: National Academy Press.

Ostrom E., Gardner R. και Walker J. (1994). *Rules, Games, and Common-Pool Resources*, Ann Arbor: University of Michigan Press.

Ostrom E. (1999). “Coping with Tragedies of the Commons”, *Annual Review of Political Science*, **2**: 493-535.

Ostrom E. (2007). Challenges and growth: the Development of the interdisciplinary field of institutional analysis, *Journal of Institutional Economics* (2007), **3(3)**: 239–264.

Ostrom E., (1992). “Crafting Institutions for Self Governing Irrigation Systems”, CA: Institute Of Contemporary Studies, San Francisco.

Ostrom E., Burger J., Field C., Norgaard R. και Policansky D. (1999). “Revisiting the Commons: Local Lessons, Global Challenges” *Science* **284**: 278-182.

Ostrom E., Walker J. και Gardner R. (1992). Covenants With and Without a Sword: Self-Governance is Possible, *The American Political Science Review*, **86 (2)**: 404-417.

Quintas A.V., Curado M. J. (2009). The Contribution of Urban Green Areas to the Quality of Life. Resource document, *Faculty of Sciences of the University of Porto*. Διαθέσιμο online στο: www.cityfutures2009.com/PDF/57_Quintas_Andreia.pdf. Πρόσβαση στις 15/11/2010.

Rose-Ackerman, S. (2001). Trust, Honesty and Corruption: Reflection on the State-Building Process, *European Journal of Sociology*, **42(3)**: 526-570.

Sang N. (2008). Informing common pool resource problems: A survey of preference for Catchment management strategies amongst farmers and the general Public in the Ythan river catchment, *Journal of Environmental Management*, **88**: 1161-1174.

Smith R. (1981). “Resolving the Tragedy of the Commons by Creating Private Property Rights in Wildlife”, *CATO Journal*, **1**: 439-468.

Swanwick C., Dunnett N. και Woolley H. (2003). *Nature, Role and Values of Green Space in Towns and Cities: An overview*, *Built Environment*, **29 (2)**: 94-106

Tajima K. (2003). “New Estimates of the Demand for Urban Green Space: Implications for valuing the environmental benefits of Boston’s Big Dig Project”, *Journal of Urban Affairs*, **5 (25)**: 641-655.

Wade R. (1988). “Village Republics: Economic Conditions for Collective Action in South India”, *University Press*, Cambridge.

Wells M., Brandon K. και Hannah L. (1992). *People and parks: linking protected area management with local communities*, The International Bank for Reconstruction, Washington.

Wolf K. (2004). “Public value of Nature: Economics of urban trees, parks and open space”, στο D. Miller και J.A. Wise (επ.), *Design with Spirit: Proceedings of the 35th Annual Conference of the Environmental Design Research Association*. Edmond, OK: Environmental Design Research Association.

WWF Ελλάς (2004). Αστικό Πράσινο: Η ανάσα της πόλης χάνεται. Νομική ομάδα υποστήριξης πολιτών, Φεβρουάριος ’04. Διαθέσιμο online στο: <http://ecodomisi.gr>, Πρόσβαση στις 13/12/2010

Ελληνόγλωσση

Αρσενίου Δ. (2010). *Αστικό Πράσινο και Δίκτυα Πρασίνου στις Σύγχρονες Πόλεις: Πιλοτική Εφαρμογή Δικτύου Πρασίνου στη Πόλη του Βόλου*, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Βάμβουκας Μ. (1998). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα.

Γναρδέλλης Χ. (2006). *Ανάλυση δεδομένων με το SPSS 14.0 for Windows*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Δημογιάννη Σ., Μακροπούλου Μ. (2008). *Η διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου στη πόλη της Λειψίας*, Εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Καρυώτη Μ. (2009). *Περιβαλλοντικός σχεδιασμός των πόλεων: Η περίπτωση της πόλης του Βόλου*, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Κοσμάκη Π., Λουκόπουλος Δ. (2007). «Αστικά κενά-Μικρά πάρκα», Διαθέσιμο online στο: <http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=2&ArticleID=86&CategoryID=3&lang=gr>, πρόσβαση στις 29/11/10.

Κώτσιου Ε. (2005). *Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι : ανασχεδιασμός και επανάχρηση των εγκαταστάσεων της "Δ.Ε.Θ." ως μητροπολιτικό πάρκο*, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Μπελαβίλας Ν., Βαταβάλη Φ. (2009). *Πράσινο και Ελεύθεροι Χώροι στη Πόλη*, WWF Ελλάς, Αθήνα. Διαθέσιμο online στο: www.wwf.gr/images/pdfs/Odigos_AstikoPrasino.pdf.
Πρόσβαση στις 15/11/2010.

Μπριασούλη Ε., (2003). «Τα "κοινά"-πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους», *Αειχώρος*, **2 (1)**: 36-57.

Νικολή Α. (2009). *Το αστικό πράσινο στις σύγχρονες πόλεις : θεσμικό πλαίσιο, οικονομική διάσταση και διαχείριση : Η περίπτωση της πόλης μας*, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Ντούρος Γ. (2001). «Αστικό - Περιαστικό Πράσινο», Παρατηρητήριο Ελεύθερων Χώρων, Διαθέσιμο online στο: <http://www.asda.gr/elxoroι/ntouros.htm>, πρόσβαση στις 30/11/2010.

Πούλιου Α. (2007). *Διαχείριση χώρων αστικού πρασίνου. Ο ρόλος τους στην αστική ανάπτυξη*. Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Σιούτη Γ. (1988). *Η συμμετοχή των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της σχέσης Κράτους-Πολίτη*, Φύση και Κοινωνία-3, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα.

Σταθακόπουλος Β. (2005). *Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς*, Εκδ. Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα.

Τάτσης Α. (2004). *Ο πολεοδομικός σχεδιασμός και η φυσιογνωμία της σύγχρονης ελληνικής πόλης: Αναλυτική παρουσίαση του ΠΣ Σερρών και του ΠΣ Βόλου*, Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Τσιτσώνη Θ., Μπατάλα Ε. και Ζάγκας Θ. (2005). *Διαχείριση του αστικού πρασίνου και προτάσεις αναβάθμισής του στο Δήμο Θεσσαλονίκης*, 12ο Πανελλήνιο Δασολογικό Συνέδριο, Δράμα 2005, Πρακτικά, Τόμος ΙΙ, 231-242.

Χάλκος Γ.Ε. (2000). *Στατιστική: Θεωρία, Εφαρμογές και Χρήση Στατιστικών Προγραμμάτων σε Η/Υ*, Εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα.

Χαστάογλου Β. (2002). *Βόλος: Το πορτραίτο της πόλης τον 19ο και 20ο αιώνα*, Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας & Τεκμηρίωσης Βόλου, Βόλος

Πηγές Διαδικτύου:

<http://gis.volos.gr/poleo/>

http://www.ioer.de/greenkeys/Greenkeys_Tools/cases_rep.htm

<http://www.savethegarden.com>

<http://www.urge-project.org>

<http://www.ecocity.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.

Παραρτήματα

Παράρτημα Α'

Normality tests για τις μεταβλητές:

Q21

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q21	,247	101	,000	,700	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ (P=0<α=0,05 απορρίπτω Η₀: κανονικότητα)

Q41

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q41	,195	101	,000	,843	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ (P=0<α=0,05 απορρίπτω Η₀: κανονικότητα)

Q45

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q45	,163	101	,000	,852	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ (P=0<α=0,05 απορρίπτω Η₀: κανονικότητα)

Q48

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q48	,135	101	,000	,902	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q6

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Q6	,269	101	,000	,681	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q91

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q91	,125	101	,001	,951	101	,001

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q93

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q93	,205	101	,000	,921	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q10

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Q10	,103	101	,011	,935	101	,000

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q12

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
q12	,120	101	,001	,958	101	,003

a Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ($P=0<\alpha=0,05$ απορρίπτω H_0 : κανονικότητα)

Q91 – Q10**Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Q10	,103	101	,011	,935	101	,000
q91	,125	101	,001	,951	101	,001

a. Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ (P=0<α=0,05 απορρίπτω Η₀: κανονικότητα)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ – ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ**Tests of Normality**

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
etos gennisis	,108	43	,200(*)	,959	43	,127
ekpaideusi	,223	43	,000	,918	43	,005
eisodima	,201	43	,000	,938	43	,022
arithmos paidiwn	,278	43	,000	,835	43	,000

* This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

ΜΗ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ (P=0<α=0,05 απορρίπτω Η₀: κανονικότητα)

ΜΟΝΟ ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟ (P=0,127>α=0,05, δέχομαι Η₀: κανονικότητα)

Παράρτημα Β'

Έλεγχοι Mann Whitney για τις μεταβλητές:

Εκπαίδευση με q45, q48, q6, q41, q21

Ranks

	ekp2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
q45	,00	47	57,26	2691,00
	1,00	53	44,51	2359,00
	Total	100		
q48	,00	47	52,49	2467,00
	1,00	53	48,74	2583,00
	Total	100		
q6	,00	47	50,97	2395,50
	1,00	53	50,08	2654,50
	Total	100		
q41	,00	47	49,78	2339,50
	1,00	53	51,14	2710,50
	Total	100		
q21	,00	47	48,04	2258,00
	1,00	53	52,68	2792,00
	Total	100		

Test Statistics(a)

	q45	q48	q6	q41	q21
Mann-Whitney U	928,000	1152,000	1223,500	1211,500	1130,000
Wilcoxon W	2359,000	2583,000	2654,500	2339,500	2258,000
Z	-2,221	-,655	-,154	-,242	-,844
Asymp. Sig. (2-tailed)	,026	,512	,877	,809	,399

a Grouping Variable: ekp2

Δήλωση παιδιών με q45, q48, q6, q41, q21

Ranks

	paidia2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
q45	1,00	58	45,47	2637,00
	2,00	43	58,47	2514,00
	Total	101		
q48	1,00	58	53,41	3098,00
	2,00	43	47,74	2053,00
	Total	101		
q6	1,00	58	56,28	3264,50
	2,00	43	43,87	1886,50
	Total	101		
q41	1,00	58	45,28	2626,50
	2,00	43	58,71	2524,50
	Total	101		
q21	1,00	58	48,01	2784,50
	2,00	43	55,03	2366,50
	Total	101		

Test Statistics(a)

	q45	q48	q6	q41	q21
Mann-Whitney U	926,000	1107,000	940,500	915,500	1073,500
Wilcoxon W	2637,000	2053,000	1886,500	2626,500	2784,500
Z	-2,234	-,975	-2,138	-2,343	-1,258
Asymp. Sig. (2-tailed)	,025	,329	,032	,019	,208

a. Grouping Variable: paidia2

Εισόδημα με q45, q48, q6, q41, q21

Ranks

	eis2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
q45	1,00	47	49,62	2332,00
	2,00	54	52,20	2819,00
	Total	101		
q48	1,00	47	49,77	2339,00
	2,00	54	52,07	2812,00
	Total	101		
q6	1,00	47	51,81	2435,00
	2,00	54	50,30	2716,00
	Total	101		
q41	1,00	47	49,11	2308,00
	2,00	54	52,65	2843,00
	Total	101		
q21	1,00	47	50,74	2385,00
	2,00	54	51,22	2766,00
	Total	101		

Test Statistics(a)

	q45	q48	q6	q41	q21
Mann-Whitney U	1204,000	1211,000	1231,000	1180,000	1257,000
Wilcoxon W	2332,000	2339,000	2716,000	2308,000	2385,000
Z	-,449	-,401	-,263	-,624	-,086
Asymp. Sig. (2-tailed)	,654	,689	,793	,533	,931

a Grouping Variable: eis2

Ηλικία με q45, q48, q6, q41, q21

Ranks

	ilikia2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
q45	1,00	54	44,73	2415,50
	2,00	45	56,32	2534,50
	Total	99		
q48	1,00	54	52,20	2819,00
	2,00	45	47,36	2131,00
	Total	99		
q6	1,00	54	54,67	2952,00
	2,00	45	44,40	1998,00
	Total	99		
q41	1,00	54	41,60	2246,50
	2,00	45	60,08	2703,50
	Total	99		
q21	1,00	54	48,21	2603,50
	2,00	45	52,14	2346,50
	Total	99		

Test Statistics(a)

	q45	q48	q6	q41	q21
Mann-Whitney U	930,500	1096,000	963,000	761,500	1118,500
Wilcoxon W	2415,500	2131,000	1998,000	2246,500	2603,500
Z	-2,027	-,848	-1,799	-3,279	-,716
Asymp. Sig. (2-tailed)	,043	,396	,072	,001	,474

a Grouping Variable: ilikia2

Εισόδημα με q91 και q10

Ranks

	eis2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Q10	1,00	47	50,06	2353,00
	2,00	54	51,81	2798,00
	Total	101		
q91	1,00	47	57,55	2705,00
	2,00	54	45,30	2446,00
	Total	101		

Test Statistics(a)

	Q10	q91
Mann-Whitney U	1225,000	961,000
Wilcoxon W	2353,000	2446,000
Z	-,302	-2,115
Asymp. Sig. (2-tailed)	,763	,034

a Grouping Variable: eis2

Ηλικία με q91 και q10

Ranks

	ilikia2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Q10	1,00	54	44,87	2423,00
	2,00	45	56,16	2527,00
	Total	99		
q91	1,00	54	53,07	2866,00
	2,00	45	46,31	2084,00
	Total	99		

Test Statistics(a)

	Q10	q91
Mann-Whitney U	938,000	1049,000
Wilcoxon W	2423,000	2084,000
Z	-1,961	-1,177
Asymp. Sig. (2-tailed)	,050	,239

a Grouping Variable: ilikia2

Δήλωση παιδιών με q91 και q10

Ranks

	paidia2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Q10	1,00	58	45,29	2627,00
	2,00	43	58,70	2524,00
	Total	101		
q91	1,00	58	55,68	3229,50
	2,00	43	44,69	1921,50
	Total	101		

Test Statistics(a)

	Q10	q91
Mann-Whitney U	916,000	975,500
Wilcoxon W	2627,000	1921,500
Z	-2,289	-1,881
Asymp. Sig. (2-tailed)	,022	,060

Εκπαίδευση με q91 και q10

Ranks

	ekp2	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Q10	,00	47	53,37	2508,50
	1,00	53	47,95	2541,50
	Total	100		
q91	,00	47	48,47	2278,00
	1,00	53	52,30	2772,00
	Total	100		

Test Statistics(a)

	Q10	q91
Mann-Whitney U	1110,500	1150,000
Wilcoxon W	2541,500	2278,000
Z	-,939	-,665
Asymp. Sig. (2-tailed)	,348	,506

a. Grouping Variable: ekp2

Παράρτημα Γ'

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Ερωτηματολόγιο

Στα πλαίσια μεταπτυχιακής διατριβής της **Βασιλείας Ντόντου** στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας διεξάγεται μια έρευνα με το παρόν ερωτηματολόγιο, που σκοπό έχει να καταγράψει τις απόψεις των πολιτών σχετικά με την κατάσταση των αστικών χώρων πρασίνου στη πόλη του Βόλου και ζητήματα που αφορούν την αποτελεσματική τους διαχείριση.

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται **ανώνυμα**. Οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν είναι απόλυτα εμπιστευτικές. Τα ερωτηματολόγια θα παραμείνουν στην κατοχή της ερευνητικής ομάδας και θα ανακοινωθούν κάποια συμπεράσματα μετά από στατιστική επεξεργασία.

Για απορίες ή περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την έρευνα μπορείτε να απευθυνθείτε στη Β. Ντόντου (6973576048, ntontou@uth.gr), ή στον επιβλέποντα καθηγητή Π. Αρβανιτίδη (2421074914, parvanit@uth.gr)

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη διάθεση του χρόνου σας και τη συμβολή σας

Ερώτηση 1: Με άριστα το 10, παρακαλώ αξιολογήστε τους υπάρχοντες δημόσιους χώρους πρασίνου στην πόλη μας σημειώνοντας (✓) το αντίστοιχο κουτάκι. Οι υπάρχοντες χώροι αστικού πρασίνου ...

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
είναι λίγοι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	είναι πολλοί
είναι δύσκολα προσβάσιμοι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	είναι εύκολα προσβάσιμοι
έχουν μικρή επισκεψιμότητα	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	έχουν μεγάλη επισκεψιμότητα
είναι παραμελημένοι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	είναι καλά φροντισμένοι
είναι δαπανηροί στη συντήρηση	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	είναι οικονομικοί στη συντήρηση
δεν διαχειρίζονται αποτελεσματικά*	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	διαχειρίζονται πολύ αποτελεσματικά
δεν συμβάλουν στην ευημερία των κατοίκων	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	συμβάλουν σημαντικά στην ευημερία των κατοίκων

* μη αποτελεσματικός τρόπος διαχείρισης σημαίνει π.χ. ότι σπαταλούνται πόροι και χρήματα χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα, ή ότι μεγάλο τμήμα των χώρων πρασίνου μένει αχρησιμοποίητο ή ανεκμετάλλευτο.

Ερώτηση 2: Με άριστα το 10, παρακαλώ τοποθετηθείτε σχετικά με την βελτίωση των δημόσιων χώρων πρασίνου στην πόλη μας σημειώνοντας (✓) το αντίστοιχο κουτάκι.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
η ποιοτική βελτίωσή είναι περιττή	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	η ποιοτική βελτίωση είναι απαραίτητη
το κόστος βελτίωσης θα είναι μεγάλο	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	το κόστος βελτίωσης θα είναι μικρό
το κόστος δημιουργίας νέων θα είναι μεγάλο	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	το κόστος δημιουργίας θα είναι μικρό
το κόστος συντήρησης θα είναι μεγάλο	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	το κόστος συντήρησης θα είναι μικρό
θα συμβάλουν ελάχιστα στην ευημερία των κατοίκων	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	θα συμβάλουν σημαντικά στην ευημερία των κατοίκων

Ερώτηση 3: Πόσο συχνά επισκέπτεσθε τους δημόσιους χώρους πρασίνου της πόλης μας (όταν οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν);

κάθε μέρα	☐
τουλάχιστον 3 φορές την εβδομάδα	☐
μία φορά την εβδομάδα	☐
δυο φορές το μήνα	☐
μία φορά το μήνα	☐
μία φορά το εξάμηνο	☐
σπάνια / ποτέ	☐

Ερώτηση 4: Σε κλίμακα από 0 ως 10, παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω θέσεις.

(0: διαφωνώ ριζικά, 10: συμφωνώ απόλυτα).

Περισσότερα χρήματα πρέπει να διατεθούν για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου _____

Όλοι οι πολίτες πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά στην βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου _____

Μόνο όσοι πολίτες επωφελούνται άμεσα από τους χώρους πρασίνου πρέπει να συνεισφέρουν οικονομικά _____

Η ύπαρξη συμβολικού εισιτηρίου για την χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους _____

Η ελεγχόμενη πρόσβαση και χρήση κάποιων χώρων πρασίνου είναι θετικό βήμα ώστε να περιορισθούν φαινόμενα βανδαλισμού και υποβάθμισης των χώρων αυτών) _____

Κάποιοι χώροι πρασίνου πρέπει να δοθούν σε άλλες 'φιλικές' χρήσεις αν αυτό διασφαλίζει απαραίτητη χρηματοδότηση για τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου (π.χ. δημιουργία αναψυκτηρίου) _____

Κάποιοι χώροι πρασίνου πρέπει να δοθούν σε άλλες χρήσεις αν αυτό είναι κοινωνικά αναγκαίο (π.χ. για τη δημιουργία νοσοκομείου, σχολείου, κτλ.) _____

Παραχώρηση κάποιων δικαιωμάτων χρήσης και διαχείρισης χώρων πρασίνου σε ομάδες πολιτών (π.χ. σχολεία, ΚΑΠΗ, σύλλογοι) είναι θετικό βήμα για την επιτυχή αστυνόμευση, συντήρηση και βελτίωσή τους _____

Ερώτηση 5: Ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος οικονομικής συμμετοχής με σκοπό τη βελτίωση των αστικών χώρων πρασίνου; Παρακαλώ σημειώστε (✓) μια μόνο επιλογή.

βάσει κάποιας σταθερής εισφοράς (πάγιο)

βάσει του εισοδήματος

βάσει της εγγύτητας στο χώρο πρασίνου

βάσει του βαθμού χρήσης / επισκεψιμότητας

άλλο, ... παρακαλώ προσδιορίστε: .....

Ερώτηση 6: Τι ποσό χρημάτων είστε διατεθειμένοι να προσφέρετε μηνιαίως αν είστε βέβαιοι ότι τα χρήματα αυτά θα δαπανηθούν αποκλειστικά για την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση των χώρων πρασίνου στην πόλη μας;

€

Ερώτηση 7: Σε κλίμακα από 0 ως 10, παρακαλώ βαθμολογήστε όλους τους παρακάτω ως προς την δυνατότητα τους να διασφαλίσουν την αποτελεσματική διαχείριση των χώρων πρασίνου σε μια πόλη

_____ κράτος

_____ δήμος

_____ ειδικός φορέας διαχείρισης

_____ περιβαλλοντικές ομάδες / οργανώσεις

_____ τοπικές οργανωμένες ομάδες πολιτών (π.χ. Συμβούλια Γειτονιάς)

_____ όλοι οι πολίτες από κοινού

_____ κάποιοι πολίτες, π.χ. αυτοί που μένουν κοντά ή οι συχνοί χρήστες του χώρου

_____ ιδιώτης επενδυτής

_____ άλλος, ... παρακαλώ προσδιορίστε: .....

Ερώτηση 8: Παρακαλώ προσδιορίστε (✓) ποιες αρμοδιότητες πρέπει να έχει κάθε ένας από τους παρακάτω προκειμένου να διασφαλισθεί η αποτελεσματική χρήση και διαχείριση των χώρων πρασίνου σε μια πόλη. (Παρακαλώ για τη κάθε αρμοδιότητα επιλέξτε **μόνο έναν** φορέα)

	κράτος	δήμος	ειδικός φορέας διαχείρισης	ιδιώτης επενδυτής	περιβαλλοντικές οργανώσεις	όλοι οι πολίτες μαζί	κάποιοι πολίτες
ιδιοκτησία							
καθορισμός των χρήσεων (π.χ. κήπος) και των κανόνων χρήσης							
παρακολούθηση και έλεγχος τήρησης των κανόνων χρήσης							
προσδιορισμός και επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις (π.χ. βανδαλισμός)							
λήψη αποφάσεων ως προς τη διαχείριση των χρημάτων του πόρου							
δικαίωμα εκμετάλλευσης του πόρου							
δικαίωμα θέσπισης εισφορών ή εισιτηρίου							
δικαίωμα αλλαγής της μορφής του							
συντήρηση και καλή λειτουργία							
κατασκευή έργων βελτίωσης							
συντονισμός και διαχείριση των προβλημάτων χρήσης							

Ερώτηση 9: Σε κλίμακα από 0 ως 10, παρακαλώ απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

(0: απόλυτα αρνητική απάντηση, 10: απόλυτα θετική απάντηση).

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
πόσο ευχαριστημένοι είστε από τη ζωή στην πόλη μας;											
θα μετακομίζατε σε άλλη πόλη αν ευνοούσαν οι συνθήκες;											
πιστεύετε ότι τα παιδιά σας θα μείνουν στην πόλη μας;											

Ερώτηση 10: Στην παρακάτω κλίμακα παρακαλώ αξιολογήστε ποιος χαρακτηρισμός σας περιγράφει καλύτερα.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
δεν θα εμπιστευτώ κάποιον αν δεν είμαι βέβαιος ότι είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου											
εμπιστεύομαι κάποιον μέχρι να βεβαιωθώ ότι δεν είναι άξιος της εμπιστοσύνης μου											

Ερώτηση 11: Σε κλίμακα από 0 ως 10, παρακαλώ προσδιορίστε πόσο εμπιστεύεστε τους παρακάτω στις σχέσεις σας μαζί τους. (0: είμαι επιφυλακτικός, 10: έχω εμπιστοσύνη).

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
φίλους											
γείτονες											
συμπολίτες											
οργανωμένες ομάδες πολιτών											
τεχνοκράτες / επιστήμονες											
τοπική αυτοδιοίκηση											
κεντρικό κράτος											

Ερώτηση 12: Συμμετέχετε σε τοπικές ή υπερ-τοπικές οργανώσεις, σωματεία, ενώσεις, συνεταιρισμούς, συλλόγους, κτλ.;

όχι ναι ... αν ΝΑΙ, παρακαλώ ...

α) προσδιορίστε σε **πόσες** συμμετέχετε _____ και **πόσα χρόνια** συμμετέχετε _____

β) σε κλίμακα από 0 ως 10 προσδιορίστε το βαθμό δραστηριοποίησής σας σε αυτές _____
(0: μικρή δραστηριοποίηση, 10: μεγάλη δραστηριοποίηση)

Ερώτηση 13: Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να συνεργασθείτε με άλλους με σκοπό την από κοινού διαχείριση των χώρων αστικού πράσινου; Παρακαλώ απαντήστε (✓) σε κάθε σειρά του παρακάτω πίνακα.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
όχι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	ναι, με κάποιους που γνωρίζω καλά (π.χ. φίλους)
όχι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	ναι, με οργανωμένες ομάδες πολιτών
όχι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	ναι, με επιστήμονες
όχι	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	ναι, με όλους

ΠΡΟΦΙΛ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

1. Έτος γέννησης: _____

2. Φύλο: άνδρας γυναίκα

3. Ιθαγένεια: Ελληνική

άλλη... παρακαλώ προσδιορίστε: .....

4. Οικογενειακή κατάσταση:

άγαμος/η

διαζευγμένος/η

έγγαμος/η

χήρος/α

ελεύθερη συμβίωση

Αριθμός παιδιών (αν υπάρχουν): _____

5. Εκπαίδευση:

κάποιες τάξεις του δημοτικού

ανώτερη εκπαίδευση (π.χ. ΙΕΚ)

απόφοιτος δημοτικού

ανώτατη εκπαίδευση (ΑΕΙ/ΤΕΙ)

απόφοιτος γυμνάσιου

μεταπτυχιακές σπουδές

απόφοιτος λυκείου

6. Επάγγελμα:

δημόσιος υπάλληλος

συνταξιούχος

ιδιωτικός υπάλληλος

σπουδαστής/τρια, φοιτητής/τρια

επαγγελματίας (γιατρός, μηχανικός, κτλ)

οικιακά

επιχειρηματίας

άνεργος/η

7. Τόπος μόνιμης κατοικίας: (δήμος/συνοικία) _____ από το έτος: _____

8. Δημότης (αν είναι διαφορετικό από το παραπάνω): _____

9. Καθεστώς κατοικίας:

ιδιοκτήτης

ενοικιαστής

10. Το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στην Ελλάδα το 2006 ήταν περίπου 1.700 €. Παρακαλώ προσδιορίστε το επίπεδο του δικού σας μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματός σημειώνοντας (✓) το αντίστοιχο κουτάκι.

λιγότερο από 300 €

από 301 έως 500 €

από 501 έως 1.000 €

από 1.001 έως 1.500 €

από 1.501 έως 2.000 €

από 2.001 έως 3.000 €

από 3.001 έως 5.000 €

από 5.001 € έως 10.000 €

από 10.001 € και πάνω